

ƏDEBİYYAT

METODİK VƏSAIT

şəhər xalq ədəsi və
essetəşbəxt

əhvalat hər

yazılı əsəri və sifahı

ünisivat məmə

ənriyadəlioxu və

təmsil məsələ

yazılı əsəri və sifahı

əbi

yazılı əsəri və sifahı

Şəhadişə inşanekavə

linitqşfahi nitqplən sərhətməmə

iyyətütəqdımatdebatmuzakir

əznpoeziya əfsanənəqilgenişnagiletrmə

ayədesse inşa ətsənə

essetəşbəxtəmsil

u ideya esse inşa epitet

yazılı nitq

7

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin*,
sözləri *Əhməd Cavadındır*.

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırlız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayraqınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hərbə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayraqını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

Bilal Həsənov
Soltan Əliyev
Sədaqət Məmmədova
Aynur Mustafayeva

Ədəbiyyat

7

Ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinfi üçün Ədəbiyyat fənni üzrə dərsliyin
METODİK VƏSAİTİ

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
bn@bakineshr.az və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınıza üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

B A K I N E S H R

Bakı – 2018

BAŞLIQLAR

Fənn kurikulumu tələblərinin “Ədəbiyyat” dərslik komplektində reallaşdırılması mexanizmlərinin şərhi 4

Fənn üzrə məzmun standartlarının reallaşdırılması cədvəli	14
VII sinifdə ədəbiyyat dərslərinin illik planlaşdırılması nümunəsi	17
Fəndaxili integrasiya	31
Ədəbiyyat dərslərində yeni təlim texnologiyaları	32
Diferensial təlim imkanları	39
Ədəbiyyat fənni üzrə yeni məktəbdaxili qiymətləndirmə	40

Mövzu üzrə təlim materialları ilə iş texnologiyasının şərhi

Ədəbiyyat insanı zənginləşdirən vasitədir	43
Şifahi xalq ədəbiyyatından seçmələr	
Dərzi şagirdi Əhməd (nağıł)	46
Durna teli (“Koroğlu” dastanından)	53
Mühakimə xarakterli inşa (esse)	60
Xəzinəqaya əfsanəsi (tətbiq və ümumiləşdirmə)	65
Sinifdənxaric oxu dərsi	68
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri</i>	70

Vətən sevgisi, qəhrəmanlıq səhifələri

Səməd Vurğun. Azərbaycan	73
Mehdi Hüseyn. Odlu qılınc	81
Mirzə İbrahimov. Azad	88
Bəxtiyar Vahabzadə. Vətəndaş	93
Zahid Xəlil. Sonuncu gülə (tətbiq və ümumiləşdirmə)	100
Sinifdənxaric oxu dərsi	102
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri</i>	104

Mənəvi dəyərlər, həmişəyəşar hikmətlər

Abbasqulu ağa Bakıxanov. Hikmətin fəziləti	106
Mühakimə xarakterli esse	112
Çingiz Aytmatov. Manqurt (“Gün var əsrə bərabər” əsserindən) ..	118
Hikmət Ziya. Kərgədan və qarışqa	124
Fikrət Qoca. Anamın sözləri (tətbiq və ümumiləşdirmə)	130
Sinifdənxaric oxu dərsi	133
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri</i>	135

Uşaq aləmi, uşaq taleyi	
Süleyman Sani Axundov. Nurəddin	139
Ənver Məmmədxanlı. Qızıl qoñçələr	146
Elçin Hüseynbəyli. Nəvə	152
Mir Cəlal. Bahar (tətbiq və ümumiləşdirmə)	158
Sinifdənxaric oxu dərsi	160
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri</i>	162
Təbiətə vurğunluq, təbiətə qayğı	
Mikayıl Müşfiq. Yağış yağarkən	165
Bayram Həsənov. İki bala	169
Əliağa Kürçaylı. Qaranquş	175
İlyas Əfəndiyev. Şəhərdən gələn ovçu (tətbiq və ümumiləşdirmə)	182
Sinifdənxaric oxu dərsi	184
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri</i>	186
I yarımlı üzrə layihələr	189
II yarımlı üzrə layihələr	190
Gündəlik planlaşdırılmaya aid nümunələr	
Dərzi şagirdi Əhməd (nağıł)	191
Səməd Vurğun. Azərbaycan	196
Süleyman Sani Axundov. Nurəddin	202
Mənbələr	207

FƏNN KURİKULUMU TƏLƏBLƏRİNİN “ƏDƏBIYYAT” DƏRSLİK KOMPLEKTİNDE REALLAŞDIRILMASI MEXANİZMLƏRİNİN ŞƏRHİ

Ümumtəhsil məktəblərinin VII sinifləri üçün ədəbiyyat fənni üzrə dərslik komplekti “Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartları və programları (kurikulumları)” əsasında hazırlanmışdır. Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 24 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda qarşıya qoyulan məqsəd və vəzifələr, tələblər diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Bu baxımdan təhsilin məzmununun formalaşmasında nəzəri biliklərlə yanaşı, praktik bilik və bacarıqların, səriştəliliyin vacibliyi, mənimsənilənlərin fərqli praktik fəaliyyətdə səmərəli tətbiq etmək qabiliyyətinin şagirdlərdə formalaşdırılması, qazanılmış bilik və bacarıqların konkret fəaliyyətin nəticəsinə çevrilməsinin təmin edilməsi önə çəkilmişdir.

“Ədəbiyyat” dərslik komplekti **dərslik** və **müəllim üçün metodik vəsaitdən** ibarətdir. Kurikulumun məzmunu və məntiqinə uyğun olaraq, məzmun xətləri və əsas məzmun standartları sabit qalsa da, alt standartlar sinifdən – sınıf keçidikcə asandan çətinə, sadədən mürəkkəbə doğru dəyişdiyi, dərinləşdiyi üçün hər sınıfda ədəbiyyat təlimi özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Bu cəhət VII sinif üçün “Ədəbiyyat” dərslik komplekti hazırlanarkən nəzərə alınmış, yeni dərslik komplekti ədəbiyyat fənn kurikulumu üzrə təlimin davamı və inkişafı kimi nəzərdə tutulmuşdur.

DƏRSLİK

“Ədəbiyyat” dərsliyinə daxil edilmiş təlim materialları aşağıdakı bölmələrdə qruplaşdırılmışdır:

1. Ədəbiyyat insanı zənginləşdirən vasitədir.
2. Şəfahi xalq ədəbiyyatından seçmələr
3. Vətən sevgisi, qəhrəmanlıq səhifələri
4. Mənəvi dəyərlər, həmişəyaşar hikmətlər
5. Uşaq aləmi, uşaq taleyi
6. Təbiətə vurğunluq, təbiətə qayğı
 - İnşa və essenin yazılmmasına dair tövsiyələr
 - Layihələr üzrə iş
 - Sinifdənxaric oxu materialları
 - İfadəli oxuda istifadə olunan şərti işarələr
 - Lügət
 - Qısa ədəbiyyatşunaslıq terminləri lüğəti
 - Oxunması məsləhət görülən əsərlər

Dərsliyə şifahi ədəbiyyat nümunələri, klassik və müasir Azərbaycan ədəbiyyatından, eləcə də dünya ədəbiyyatından seçmələr daxil edilmişdir. Bədii nümunələr seçilərkən həmin əsərlərin yüksək ideya-bədii dəyərə malik olması, gənc nəslin mənəvi-estetik tərbiyəsi, təfəkkürünün inkişafı baxımından aktual mövzu və problemləri əks etdirməsi, janr müxtəlifliyi, şagirdlərin yaş və qavrama səviyyəsinə, maraq dairəsinə uyğun olması kimi mühüm meyarlar əsas götürülmüşdür.

Hər bölmənin əvvəlində verilmiş yiğcam şərh və illüstrasiyalar öyrəniləcək əsərlərin ideya-məzmunu haqqında məktəblilərdə ilkin təsəvvür yaratmaq, yeni bölməyə keçid üçün psixoloji zəmin hazırlamaq məqsədi güdür.

Dərslikdə ədəbiyyat nəzəriyyəsindən verilən məlumatlar sinfin səviyyəsi nəzərə alınaraq genişləndirilmiş və dərinləşdirilmişdir. Fənn kurikulumuna uyğun olaraq, bu sinifdə əsərlərin öyrədilməsi prosesində epitet, bənzətmə, mübaliqə, litota, təkrir, bədii sual kimi təsvir və ifadə vasitələrinin müəyyənləşdirilməsi, işlənmə məqamına görə rolu-nun aydınlaşdırılması üzrə iş aparılması məqsədə uyğun sayılmışdır. Müvafiq bədii nümunələrin öyrənilməsi ilə əlaqədar dastan, mənzum hekayə janrları, bədii ifadə vasitələri ilə bağlı dərslikdə yiğcam nəzəri məlumat verilmişdir.

Dərsliyin metodoloji konsepsiyası şagirdlərdə idraki, informativ-kommunikativ və psixomotor bacarıqların formalasdırılmasına xidmət edir. Təlim materiallarının mənimsənilməsi və müvafiq fəaliyyət növlərinin tətbiqi üç əsas metodoloji mərhələyə bölünür: *mövzu ilə bağlı əvvəlki biliklərin aktuallaşdırılması; yeni biliyin mənimsənilməsi; bilik və bacarıqların tətbiqi, dəyərləndirilməsi*.

1. Təlim materialının öyrənilməsi üzrə işin ilk mərhələsi motivasiya, idraki maraqoyatmadır. Müxtəlif üsul və vasitələrdən, ilk növbədə mövzu ilə bağlı əvvəlki biliklərin aktuallaşdırılmasını təmin edən sual və tapşırıqlardan istifadə şagirdlərdə təlim materialına ciddi maraq oyadır, yeni biliyin fəal mənimsənilməsi üçün zəmin yaradır. Bu prosesdə məktəblilərin idrak fəallığı stimullaşdırılır, onlar tədqiqatçılığa yönəldilir. Dərslikdə bu məqsədlə sual və tapşırıqlardan istifadə olunmuşdur.

2. Yeni biliyin mənimsənilməsi iki mərhələdə həyata keçirilir: bədii əsərin məzmununun mənimsənilməsi və təhlili.

Bədii əsərin məzmunun mənimsənilməsi üzrə iş müxtəlif yollarla həyata keçirilə bilər. Əsərin emosional qavranılmasını təmin etmək məqsədilə müəllimin nümunəvi ifadəli oxusu, həmçinin bədii oxu ustasının ifasının dinlənilməsi faydalıdır. Əsərin məzmununun mənimsənilməsi şagirdlərin səsli, səssiz oxusu, fasılərlə oxu və s. istifadə ilə həyata keçirilir.

Bədii əsərin məzmununun öyrənilməsi ilə bağlı standartların realaşdırılması məqsədilə aşağıdakı iş növlərindən istifadə nəzərdə tutulur:

– Şagirdlərin mətndəki tanış olmayan sözlərin mənasını dərsliyin sonunda verilmiş lügətdən, eləcə də digər lügət və sorğu kitablarından istifadə etməklə müstəqil aydınlaşdırımları üçün tapşırıqlar. Müəllim sözün mətn daxilində işlənmə məqamına görə mənasının şagirdlər tərəfindən düzgün müəyyənləşdirilməsinə zəruri hallarda istiqamət verə bilər. Tanış olmayan sözlərin müəyyənləşdirilməsi və mənasının aydınlaşdırılması məqsədilə şagirdlər müəllimin tövsiyəsi ilə dərsliyin sonunda verilmiş lügətdən, eləcə də ədəbiyyat kabinetindəki izahlı lügətlərdən istifadə edirlər. Şagirdlərin tanış olmayan sözlərin mənasını müstəqil aydınlaşdırması əsərin məzmununu dərindən, şüurlu qavramaları, ana dilinin zənginliyini mənimsemələri, nitqlərinin inkişafı baxımından çox əhəmiyyətlidir.

– Süjetli bədii nümunələrin (əfsanə, nağıl, dastan, təmsil, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayrılması, plan tərtibi, məzmunun müxtəlif formalarda nağıl edilməsi üçün tapşırıqlar əvvəlki sinfə nisbətən daha mürəkkəb əsərlər üzərində həyata keçirilir.

– Əsərin məzmununun öyrənilməsində plan tərtibi əsərdəki hadisə və əhvalatların, qəhrəmanın his və düşüncələrinin mənimseməlməsinə, əsərin quruluşu haqqında təsəvvürün qazanılmasına xidmət edir. Əsərin oxusundan əvvəl plan tərtibi üzrə iş aparılacağı barədə şagirdlər xəbərdar edilir. Fasilələrlə oxu, proqnozlaşdırılmış oxu metodlarının tətbiq edildiyi dərslərdə əsərin hər bitkin hissəsindən sonra fasilə etmək, müvafiq işlər aparmaq məqsədə uyğundur. Müəllim hər hissənin oxusundan sonra ona necə ad verməyin məqsədə uyğun olduğunu soruşur.

Süjetli əsərin nağıl edilməsi mətnin məzmununu şagirdlərin dərinindən mənimseməsi, şifahi nitqin inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Əsərin məzmununun nağıl edilməsi üzrə iş üç formada aparılır:

1. Məzmunun yiğcam nağıl edilməsi;
2. Məzmunun geniş nağıl edilməsi;
3. Məzmunun yaradıcı nağıl edilməsi.

Yiğcam nağıletmə əsərin süjet xəttində, ideyanın açılmasında mühüm rol oynayan səhnələr, epizodlara diqqət yetirilməsini, təfərrüatlardan, ikinci dərəcəli məsələlərdən imtina edilməsini nəzərdə tutur. Nağıletmənin məzmununa yalnız əsas hadisələrin, obrazların daxil edilməsi nəticəsində şagirdin nitqi yiğcamlıq, aydınlıq, fikri az sözlə çatdırmaq kimi keyfiyyətlər qazanır.

Geniş nağıletmə şagirdlərin müstəqilliyi, təxəyyülünün inkişafı baxımından faydalıdır. Bu zaman məktəblilər mətndən kənara çıxmır, əlavələrini onun məzmununa uyğunlaşdırırlar.

Yaradıcı nağıletmə zamanı şagirdlər müəllifin əsərdə bir neçə cümlə ilə ifadə etdiyi fikri, hadisə, təbiət, əşya, portret təsvirini genişləndirir, əlavələr edirlər. Onlar hadisələrin inkişafını necə təsəvvür etdiklərindən, qəhrəmanların gələcək taleyindən söz açır, əsərin sonluğunu dəyişirlər.

Bədii mətnin təhlili üzrə işlərdə başlıca məqsəd əsərin ideyasının, bədii məziyyətlərinin öyrənilməsidir. Bədii nümunələrin təhlili üzrə sual və tapşırıqlar daha çox “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlığı altında verilmişdir. Təhlil zamanı şagirdlər “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətnindən istiqamətverici mənbə kimi istifadə etməlidir. Dərsdə bədii əsərin mövzusu, ideyası, qəhrəmanların səciyyəsi, bədii təsvir və ifadə vasitələri üzrə iş interaktiv təlim metodlarından istifadə ilə həyata keçirilir.

3. Dərsliyə hər əsər üzrə şagirdlərin öyrəndiklərini **tətbiq etmək, ümumiləşdirmək, dəyərləndirmək** (qiymətləndirmək) üçün “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlığı altında sual və tapşırıqlar daxil edilmişdir. Onların sırasında həyati bacarıqların yaradılmasına xidmət edən tapşırıqlara da yer verilmişdir. Mənimsənilmiş bilik və bacarıqları möhkəmləndirmək, təkmilləşdirmək və dəyərləndirmək məqsədilə hər bölmənin sonunda ayrıca “Tətbiq və ümumiləşdirmə” dərsləri nəzərdə tutulmuş və “Qiymətləndirmə materialları” verilmişdir.

Dərslikdə tədris prosesinin sadalanan metodoloji mərhələləri gözlənilmiş, həmin mərhələlərə uyğun olaraq, hər mövzu üzrə aşağıdakı iş növlərindən, sual və tapşırıqlar sistemindən istifadə nəzərdə tutulmuşdur:

- **Yada salın.** Mövzu ilə əlaqədar bildiklərinizi xatırlamağa, maraq və istəklərinizi ifadə etməyə istiqamətləndirəcəkdir.
- **Düşünün.** İlkin fərziyyələr söyləməyə, araştırma aparmağa yönəldəcəkdir.
- **Oxuda aydınlaşdırın.** Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırmağınız, eləcə də bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməyiniz üçün nəzərdə tutulmuşdur.
- **Məzmun üzrə iş.** Əsərin məzmununun öyrənilməsi ilə əlaqədar yenə yetirilən işlər əhatə olunur. Məzmunun necə mənimsənildiyini aşkar çıxarmaq və dərinləşdirmək üçün təklif olunur.
- **Təhlil üzrə iş.** Əsərin təhlili, bununla bağlı zəruri bacarıqların yaradılması və tətbiqi üzrə işlər əhatə olunur.
- **Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş.** Fərdi, eləcə də sinifdə bədii əsərin təhlili zamanı cütlük, qrup şəklində tədqiqat aparılmasına, şagirdləri yaradıcı işə qoşulmağa, bilik və bacarıqlarını tətbiq etməyə, öyrənilənlərə münasibət bildirməyə, möhkəmləndirməyə istiqamətləndirir.
- **Ifadəli oxuya hazırlanın.** İfadəli oxu ilə bağlı tövsiyələr verilir, bilik və bacarıqlarınızın inkişafı məqsədilə tapşırıqlar təklif edilir.
- **Tətbiq və ümumiləşdirmə.** Hər bölmənin sonunda bilik və bacarıqlarınızın tətbiqinə, ümumiləşdirilməsinə geniş imkan yaranan dərs keçəcəksiniz. Bölməyə uyğun seçilmiş bir əsərin oxusu (bu, dərsə qədər həyata keçiriləcəkdir), məzmununun öyrənilməsi, təhlili və s. üzrə işləri müstəqil yerinə yetirəcəksiniz.

- **Qiymətləndirmə materialları.** Bölmlərin sonunda həyata keçirilən kiçik summativ qiymətləndirmə üçün nəzərdə tutulmuşdur.
- **Layihə üzrə iş.** Layihələr müxtəlif mənbələrlə, dərslikdəki müvafiq materiallarla işləməyiniz, bilik və bacarıqlarınızı tətbiq etməyiniz, yaradıcı fəaliyyət göstərməyiniz üçün təklif edilmişdir.

Məzmun standartlarının reallaşdırılmasına yönəldilmiş **iş növləri, sual və tapşırıqlar sistemində** aşağıdakılardan nəzərə alınmışdır:

- qazanılmış bilik və bacarıqların yeni material üzərində müstəqil tətbiqi, dərinləşdirilməsi;
- məktəblilərin bədii ədəbiyyatın mütaliəsinə marağının artırılması, tədqiqatçılıq fəaliyyətinə, müxtəlif mənbələrdən istifadə etməklə biliklərini müstəqil zənginləşdirməyə istiqamətləndirilməsi;
- fəal/interaktiv təlimin, fəndaxili və fənlərarası integrasiyanın reallaşdırılması üçün zəmin yaradılması;
- fəal həyat mövqeyi, mütaliə, şifahi və yazılı nitq mədəniyyəti kimi həyatı bacarıqların formalasdırılması;
- inklüzivlik, fərqli idraki maraqların inkişaf etdirilməsi, məntiqi, tənqidi, yaradıcı təfəkkürün inkişafı üçün zəmin yaradılması.

Şagirdlərin *şifahi nitqinin inkişaf etdirilməsi* üzrə işlərin istər əsərin məzmununun öyrənilməsi zamanı, istərsə də təhlil dərslərində həyata keçirilməsi məqsədə uyğundur. Şagirdlərin şifahi nitqinin inkişaf etdirilməsi ilə sıx bağlı olan mühüm məsələlərdən biri də *ifadəli oxu bacarığının aşılanmasıdır*. Məlumdur ki, mətnin şagird tərəfindən ifadəli oxusu yalnız əsərin ideya-məzmunu, qəhrəmanların səciyyəsi, müəllifin niyyəti aydın dərk edildikdən sonra həyata keçirilə bilər. Əsərin məzmununun öyrənilməsi üzrə dərslərdə müəllimin nümunəvi ifadəli oxusu və ya bədii oxu ustanının ifasının dinlənilməsi məqsədə uyğundur.

Yazılı nitqin inkişaf etdirilməsi, əsasən, əsərin təhlilindən sonra yerinə yetirilən inşa və esselər vasitəsilə həyata keçirilir. Şagirdlərin yazılı nitqinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə öyrədici səciyyəli yazılar üçün planlaşdırımda ayrıca dərs saatları da nəzərdə tutulmuşdur.

Dərsliyin tərtibində aşağıdakı *pedaqoji prinsiplər* gözlənilmişdir:

- düzgünlük (fənn üzrə təlim standartlarına uyğunluq, faktların dəqiqliyi, mübahisəli elmi məsələlərin olmaması, orfoqrafiya, durğu işarələri və qrammatik qaydaların gözənlənməsi);
- əyanılık (bədii mətnlərlə bağlı şəkil, cədvəl və illüstrasiyaların olması);
- müasirlik (ədəbi nailiyyətlərin şagirdlərin yaş səviyyəsinə uyğun əks olunması, təlim materiallarının müasir dünyagörüşünün formalasdırılmasına istiqamətlənməsi);
- tamlıq (ədəbi-nəzəri, praktik, təsviri, qiymətləndirmə materiallarının olması, onların üzvi şəkildə əlaqələndirilməsi);

- ardıcılılıq (psixoloji məzmun və məntiqi baxımdan təlim materiallarının maraqlılıq səviyyəsinə görə düzülməsi, sadədən mürəkkəbə doğru sıralanması, əvvəlki təlim materialları vasitəsilə növbəti materialların mənimsənilməsinə zəmin yaradılması);
- yaş səviyyəsinə uyğunluq (dərsliyin poliqrafiya, dizayn cəhətdən şagirdlərin estetik tələbatına cavab verməsi, təlim materiallarının məzmun və həcm baxımdan onların ehtiyaclarına uyğun müəyyənləşdirilməsi);
- təlim vaxtına uyğunluq (tədrisə ayrılan vaxtin dəqiq nəzərə alınması);
- oxunaqlılıq (bədii materialların, şərhlərin, izahların, nəzəri məlumatların və s.) maraqlı və yiğcam olması, onların aydın üslubda, sadə dildə ifadə edilməsi;
- inklüzivlik (potensial imkanları, qavrama səviyyəsindən asılı olma-yaraq, bütün şagirdlərə diferensial yanaşmanın təmin edilməsi və onların təlim maraqlarının təmin olunması).
- integrativlik (ədəbi təhsilin məzmun komponentlərinin bir-biri ilə və digər fənlərlə sistemli şəkildə əlaqələndirilməsi).

Müəllim dərsliyin metodik sistemindən istifadə məsələsinə yaradıcı yanaşmalı, bütün sual və tapşırıqlar üzrə iş aparılması məqsədini qarşıya qoymamalıdır. Müəllim dərs üçün müəyyənləşdiridiyi təlim məqsədlərindən, konkret sinfin hazırlıq səviyyəsindən çıxış edərək əsərin məzmununun öyrənilməsi, təhlili zamanı dərslikdəki hansı sual və tapşırıqlardan istifadə edəcəyini dəqiqləşdirməli, lazımlı gələrsə, ixtisarlar aparmalı, əlavələr etməlidir. Bütün bunlar standartların müəyyənləşdirilməsində nəzərə alınır.

Dərslikdəki bədii əsərlərin vizual qavranılmasını təmin etmək, mətinin emosional təsirini qüvvətləndirmək məqsədilə mövzular üzrə illüstrasiyalar yerləşdirilmişdir. İllüstrasiyalarla iş bədii əsərlərin öyrənilməsində əsas fəaliyyət növlərindən biridir. Şəkilləri “oxumaq” bacarığı şagirdlərə dərsdə öyrəndiklərini real həyatda da müşahidə etmək imkanı verəcəkdir. Odur ki, müəllim ədəbiyyat dərslərində əsərə çəkilmiş illüstrasiyalar üzrə nağıletmə, müzakirə, yiğcam inşa, esse yazılması və s. istifadə edə bilər.

MÜƏLLİM ÜÇÜN METODİK VƏSAİT

Metodik vəsaitə fənn müəlliminə VII sinifdə kurikulumun qarşıya qoyduğu məqsəd və vəzifələrin yerinə yetirilməsi, təlim prosesində məzmun standartlarının reallaşdırılması, dərs ilinin sonunda nəzərdə tutulan təlim nəticələrinə nail olunmasında kömək məqsədi izləyən metodik tövsiyelər daxil edilmişdir:

- VII sinif ədəbiyyat fənn kurikulumunun xüsusiyyətləri;
- Məzmun standartlarının reallaşdırılması cədvəli;
- Tədris materiallarının illik planlaşdırılması (mövzuların həftələr üzrə bölgüsü, reallaşdırılan standartlar, fənlərarası integrasiya, strategiyalar: metodlar, iş formaları, resurslar, qiymətləndirmə üsul və vasitələri);
- Fəndaxili integrasiya;
- Ədəbiyyat dərslərində yeni təlim texnologiyaları;
- Diferensial təlim imkanları;
- Ədəbiyyat fənni üzrə yeni məktəbdaxili qiymətləndirmə.

VII SİNİF ƏDƏBİYYAT FƏNN KURİKULUMUNUN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Ədəbiyyat fənninin məqsədinə və gözlənilən nəticələrə uyğun olaraq, məzmun xətləri aşağıdakı şəkildə müəyyənləşdirilmişdir:

- ədəbiyyat və həyat həqiqətləri;
- şifahi nitq;
- yazılı nitq.

1. Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri məzmun xətti bədii ədəbiyyatda əksini tapan milli-bəşəri dəyərlərin, mənəvi-estetik problemlərin qarnameyişləşdirilməsi, təhlili, onlara əsaslandırılmış münasibətin formalasdırılması, mürəkkəb həyat hadisələrinin, ziddiyətli situasiyaların dərk edilməsinə və qiymətləndirilməsinə zəmin yaradır.

Bədii həqiqətlə həyat həqiqətlərinin müqayisəsi, əlaqələrin açıqlanması söz sənətinin mahiyyətinin başa düşülməsinə, eləcə də insan həyatında, cəmiyyətdə müşahidə edilən mühüm hadisələrin dərk edilib dəyərləndirilməsinə səbəb olur.

Söz sənəti olmaqla ədəbiyyatın incəliklərinin, obrazların, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin mənimşənilməsi müxtəlif ədəbi növdə və janrda olan əsərlərin mütaliəsinə maraq oyadır, mətnin ifadəli oxusu ilə bağlı bacarıqları inkişaf etdirir, şifahi və yazılı nitq üçün zəruri olan lügət ehtiyatını zənginləşdirir.

2. Şifahi nitq məzmun xətti ədəbi nümunələrlə bağlı fikirlərin obrazlı sözlərdən, bədii təsvir və ifadə vasitələrindən istifadə etməklə aydın, ardıcıl, məqsədyönlü və yiğcam ifadə edilməsinə imkan yaradır.

3. Yazılı nitq məzmun xətti mövzu, problemlə bağlı müxtəlif mənbələrdən informasiyaların, fakt və dəlillərin seçilməsini, ümumiləşdirilməsini, fikrin aydın, dəqiq çatdırılmasında onlardan istifadə olunmasını təmin edir. Müxtəlif tipli (nəqli, təsviri, mühakimə) və formalı (inşa, esse və s.) yazırlara dair bacarıqların formallaşmasına imkan yaratır.

VII sinfin ədəbiyyat fənn kurikulumu əvvəlki siniflərdə bu məzmun xətləri üzrə aparılan işin davamı və inkişafi kimi nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, kurikulumda bu sinifdə şagirdlərin əvvəlki siniflərdə öyrəndikləri janrlardan (əfsanə, nağıl, təmsil, hekayə, dastan) əlavə, mənzum hekayə janrında yazılmış əsərləri də öyrənməsi, ifadəli oxuması, əsər üzrə plan tərtib etməsi, onun janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirməsi, digər janrlarla növ və janr baxımından müqayisə etməsi (1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4., 1.2.1. standartları) nəzərdə tutulur.

Bu sinifdə şagirdlərin heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə epitet, bənzətmə, mübaliğə, bədii sual kimi bədii təsvir və ifadə vasitələri ilə yanaşı, təkrir və litotanın müəyyənləşdirməsi, fikrin təsir gücünün artırılmasında rolunun aydınlaşdırması (1.1.5., 1.2.3.) tələbi qoyulur. Əgər VI sinif məzmun standartında şagirdlərin bədii nümunələrdəki qəhrəmanları davranışın və əməllərinə görə səciyyələndirməsi nəzərdə tutulurdusa, VII sinifdə ədəbi qəhrəmanlar digər obrazlarla müqayisə edilməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla (1.2.2.) səciyyələndirilməlidir. Şagirdlər əvvəlki sinifdən fərqli olaraq, bədii əsərin mövzu və ideyası ilə yanaşı, onun başlıca problemini də şərh etməli, əsaslandırılmış münasibət bildirməlidir (1.2.4.).

VII sinifdə şagirdlərin şifahi nitq bacarıqları daha da inkişaf etdirilməli, öyrəndikləri yeni sözlərdən müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə etmələri, əsərlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr götirməklə şərh etmələri, müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirmələri (2.1.1., 2.1.2., 2.2.1.) təmin olunmalıdır.

Yazılı nitq bacarıqları əvvəlki sinfə nisbətən daha da inkişaf etdirilir. Şagirdlərin mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməsi, yazısında istifadə etməsi, əsərdəki başlıca problemi müəyyənləşdirməsi, əsaslandırılmış münasibət bildirməsi, 1,5-2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli inşa, esse yazması 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3. standartlarında öz əksini tapmışdır.

Ədəbiyyat fənninin tədrisində aşağıdakı fəaliyyət istiqamətləri əsas götürülmüşdür:

- problemin həlli;
- mühakimə yürütmə və əsaslandırma;
- ünsiyyət;
- tədqiqetmə;
- tətbiqetmə;
- təqdimetmə.

VII sinif üzrə məzmun standartları

VII sinfin sonunda şagird:

- bədii nümunələri ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur, hissələrə ayırır, plan tərtib edir;
- bədii nümunələrin məzmununu müxtəlif formalarda – yiğcam, geniş, yaradıcı nağıl edir, əsas hadisələrə ilkin münasibət bildirir;
- bədii nümunələrə növ və janr xüsusiyyətləri baxımından münasibət bildirir, təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir, obrazlılığı təsirini aydınlaşdırır;
- bədii nümunələrin mövzu və ideyasını aydınlaşdırır, digər obrazlarla qarşılıqlı münasibətlərinə, yazılıçının mövqeyinə əsaslanmaqla surətləri səciyyələndirir;
- şifahi təqdimatlarda, bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə fikri ni əhatəli, ardıcıl ifadə edir;
- müxtəlif səciyyəli yazınlarda mövzuya, əsərdəki mühüm problemə əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt-standartlar

1. Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri

Şagird:

- 1.1. *Bədii nümunələrin məzmununu mənimsədiyini nümayiş etdirir.*
 - 1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.
 - 1.1.2. Heca vəznli şeirləri, süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.
 - 1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.
 - 1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.
 - 1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.
- 1.2. *Bədii nümunələrin təhlili üzrə bacarıqlar nümayiş etdirir.*
 - 1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.
 - 1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.
 - 1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.
 - 1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

2. Şifahi nitq

Şagird:

2.1. Şifahi nitq bacarıqları nümayiş etdirir.

2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.

2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.

2.2. Bədii nümunələrin müzakirəsində ünsiyyət mədəniyyəti nümayiş etdirir.

2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

3. Yazılı nitq

Şagird:

3.1. Yazılı nitq bacarıqları nümayiş etdirir.

3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.

3.1.2. Bədii nümunələrdəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslaşdırılmış münasibət bildirir.

3.1.3. 1,5-2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazar.

**FƏNN ÜZRƏ MƏZMUN STANDARTLARININ
REALLAŞDIRILMASI CƏDVƏLİ**

BÖLMƏ VƏ MÖVZULAR	Məzmun xətti 1				Məzmun xətti 2		Məzmun xətti 3		Saatlar	
	M.st. 1.1		M.st. 1.2.		M.st. 2.1.	M.st. 2.2.	M.st. 3.1.			
	1.1.1	1.1.2	1.1.3	1.1.4	1.1.5	1.2.1	1.2.2	1.2.3	1.2.4	
Şifahi xalq ədəbiyyatından seçmələr	1. Giriş. Ədəbiyyat insanı zənginləşdirən vasitədir.	+						+	+	1
	2. “Dərzi şagirdi Əhməd”. Məzmunu üzrə iş	+			+			+	+	1
	3. “Dərzi şagirdi Əhməd”. Məzmunu üzrə iş	+			+			+		1
	4. “Dərzi şagirdi Əhməd”. Təhlili		+			+	+	+	+	+
	5. “Durna teli”. Məzmunu üzrə iş	+			+				+	1
	6. “Durna teli”. Məzmunu üzrə iş	+	+	+	+			+		1
	7. “Durna teli” Təhlili					+	+	+	+	1
	8. İnsa yazıya hazırlıqlı								+	+
	9. İnsa yazının aparılması								+	+
	10. Tətbiq və ümumiləşdirilmə. “Xəzinəqaya afsanasi”	+	+	+	+	+	+	+		1
	11. Sınıfdən xaric oxu dərsi					+	+	+	+	1
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>										1
Vətən sevgisi, qəhrəmanlıq səhifələri	12. S.Vurğun. “Azərbaycan.” Məzmunu üzrə iş	+			+				+	1
	13. S.Vurğun. “Azərbaycan.” Məzmunu üzrə iş	+			+			+	+	1
	14. S.Vurğun. “Azərbaycan.” Təhlili			+	+				+	1
	15. M.Hüseyn. “Odlu qılınca.” Məzmunu üzrə iş	+	+	+	+			+	+	1
	16. M.Hüseyn. “Odlu qılınca.” Məzmunu üzrə iş	+		+	+				+	1
	17. M.Hüseyn. “Odlu qılınca.” Təhlili.					+	+	+		+
	18. M.İbrahimov. “Azad.” Məzmunu üzrə iş	+						+	+	1
	19. M.İbrahimov. “Azad.” Məzmunu üzrə iş	+	+					+	+	1
	20. M.İbrahimov. “Azad.” Təhlili					+	+	+		1
	21. B.Vahabzadə. “Vətəndaş”. Məzmunu üzrə iş	+			+			+	+	1

22. B.Vahabzadə. “Vətəndəş”. Təhlili							+ +	+ +				1
23. B.Vahabzadə. “Vətəndəş”. Təhlil və ifadəli oxu üzrə iş		+ +						+ + +		+ +		1
24. Tətbiq və ümumiləşdirmə. Z.Xəlil. “Sonuncu güllə”	+ +		+ +		+ + +							1
25. Sinfənxaric oxu dərsi			+ +		+ + +							1
26. Layihə üzrə təqdimatlar	+ +			+ +			+ +					1
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>												1

Mənəvi dəyərlər, həmisiyəşər hikmətlər	27. A.Bakıxanov. “Hikmətin fəziləti”. Məzmunu üzrə iş	+ +						+ + +				1	
	28. A.Bakıxanov. “Hikmətin fəziləti”. Məzmunu üzrə iş		+ +					+ + +				1	
	29. A.Bakıxanov. “Hikmətin fəziləti”. Təhlili			+ +	+ +		+ +					1	
	30. Essenen yazılmamasına hazırlıqlı							+ +				1	
	31. Essenen yazılması							+ + +				1	
	<i>Böyük summativ qiymətləndirmə</i>												1
	32. Ç.Aytmatov. Manqurt.” Məzmunu üzrə iş	+ +		+ +			+ +					1	
	33. Ç.Aytmatov. Manqurt.” Məzmunu üzrə iş	+ +	+ +	+ +				+ +				1	
	34. Ç.Aytmatov. “Manqurt.” Təhlili				+ +	+ + +	+ + +					1	
	35. H.Ziya. “Kərgədan və qarışqa.” Məzmunu üzrə iş	+ +		+ +			+ +					1	
	36. H.Ziya. “Kərgədan və qarışqa.” Məzmunu üzrə iş			+ +					+ +			1	
	37. H.Ziya. “Kərgədan və qarışqa.” Təhlili				+ + +	+ + +	+ + +					1	
	38. Tətbiq və ümumiləşdirmə. “F.Qoca. ”Anamın sözləri”	+ +		+ + +	+ + +	+ + +	+ + +					1	
	39. Sinfənxaric oxu dərsi			+ + +	+ + +	+ + +	+ + +		+ +			1	
	<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>												1
Uşaqların, yaşlıların, tələbənin, başqalarının işləməsi	40. S.S.Axundov. “Nurəddin”. Məzmunu üzrə iş.	+ +						+ +				1	
	41. S.S.Axundov. “Nurəddin”. Məzmunu üzrə iş.	+ +		+ +					+ +			1	
	42. S.S.Axundov. “Nurəddin”. Təhlili				+ + +	+ + +	+ + +					1	
	43. Ə.Məmmədxanlı. “Qızıl qönçələr”. Məzmunu üzrə iş.	+ +		+ +			+ +					1	
	44. Ə.Məmmədxanlı. “Qızıl qönçələr.” Məzmunu üzrə iş	+ +		+ +			+ +			+ +		1	

	45. Ə.Məmmədxanlı. "Qızıl qöncələr." Təhlili						+		+			+				1
	46. E.Hüseynbəyli. "Nəvə." Məzmunu üzrə iş	+								+	+					1
	47. E.Hüseynbəyli. "Nəvə." Məzmunu üzrə iş	+	+	+												1
	48. E.Hüseynbəyli. "Nəvə". Təhlili						+		+		+	+			+	1
	49. Tətbiq və ümumi-ləşdirmə. Mir Cəlal. "Bahar"	+	+	+	+	+	+		+							1
	50. Sinifdən xaric oxu dərsi						+	+	+		+					1
	<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>															1

Təbiətə vurğunluq, təbiətə qayğı	51. M.Müşfiq. "Yağış yağarkən". Məzmunu üzrə iş	+				+				+	+					1
	52. M.Müşfiq . "Yağış yağarkən." Təhlili								+	+		+	+			1
	53. B.Həsənov . "İki bala". Məzmunu üzrə iş	+				+				+	+					1
	54. B.Həsənov. "İki bala". Məzmunu üzrə iş	+	+							+	+					1
	55. B.Həsənov. "İki bala". Təhlili						+	+	+	+			+			1
	56. Ə.Kürçaylı. "Qaranquş". Məzmunu üzrə iş	+				+				+	+					1
	57. Ə.Kürçaylı. "Qaranquş". Məzmunu üzrə iş									+	+		+		+	1
	58. Ə.Kürçaylı. "Qaranquş". Təhlili						+	+	+	+	+					1
	59. Tətbiq və ümumiləşdirmə. İ.Əfəndiyev. "Şəhərdən gələn ovçu"							+		+	+	+	+			1
	60. Sinifdən xaric oxu dərsi							+	+	+				+	+	1
	61. Layihə üzrə təqdimatlar	+								+	+	+				1
	<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>															1
	<i>Böyük summativ qiymətləndirmə</i>															1

QEYD: Təqdim olunan illik iş planı həftədə 2 saat olmaqla ildə 34 həftəyə və ya 68 saata nəzərdə tutulmuşdur. Müəllim mövzulara şəxsi münasibətindən, sinfin hazırlıq səviyyəsindən asılı olaraq tövsiyə olunan illik planlaşdırılma nümunəsinə məqsədə uyğun saydıgı dəyişikliklər edə bilər.

Ədəbiyyat dərslərində qarşıya qoyulan başlıca vəzifə təlim materiallarının öyrənilməsi zamanı müvafiq məzmun standartlarının reallaşdırılması və bu zəmində dərs ilinin sonunda kurikulumda göstərilən təlim nəticələrinə nail olunmasıdır. Bu baxımdan illik planlaşdırmanın düzgün aparılması, hər bir dərsdə reallaşdırılacaq məzmun standartlarının və onlardan irəli gələn təlim məqsədlərinin, metod və vasitələrin dəqiqliyi müəyyənləşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

VII sinifdə ədəbiyyat dərslərinin illik planlaşdırılması nümunəsi

Cədveldə kurikulumda tələb olunan bacarıqlar əsasında tövsiyə olunan illik iş planı verilmişdir. İş planında həftədə 2 saat olmaqla ildə 34 həftə və ya 68 saat nəzərdə tutulmuşdur. Müəllim mövzuların tədrisi zamanı qarşıya qoyduğu təlim məqsədlərindən və şəraitdən asılı olaraq tövsiyə olunan illik planlaşdırılma nümunəsində dəyişikliklər edə bilər.

Haftalar	Mövzular	Reallaşdırılan standartlar	Fənləraraşı integrasiya	Strategiya-alar: metodlar, iş formaları	Resurslar	Qiymətləndirmə üsul və vasitələri
1-ci həftə	Giriş. Ədəbiyyat insanı zənginləşdirən vasitədir.	1.1.2. 1.2.3. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.2.3. X.d. 3.1.4	Müsahibə, müzakirə, bütün siniflə birgə iş.	Dərslik, iş vərəqləri, ədəbiyyatın rolü haqqında fikirlər yazılmış plakat.	Müsahibə (müəllimin diaqnostik qeydiyyat vərəqi), müşahidə (müsahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq)

1. ŞİFAHİ XALQ ƏDƏBİYYATINDAN SEÇMƏLƏR

1-ci həftə	“Dərzi şagirdi Əhməd”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. X.d. 2.1.3.	Əqli hücum, müsahibə, təqdimat, fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Azərbaycan_folkloru	Müsahibə (müəllimin diaqnostik qeydiyyat vərəqi), oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq)
2-ci həftə	“Dərzi şagirdi Əhməd”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. X.d. 2.1.3.	müsahibə, müzakirə, təqdimat, fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Azərbaycan_folkloru	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimati)
	“Dərzi şagirdi Əhməd”. Təhlili.	1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 1.1.2. 3.1.3.	Az.d. 1.2.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, problemin həlli, fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/Azərbaycan_folkloru	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimati)
3-cü həftə	“Durna teli.” Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. X.d. 3.1.3.	Müsahibə, fasilələrlə oxu, təqdimat, fərdi	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun sə-	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi)

			Üm.t. 5.1.3.	iş, qruplarla iş	killər, lü- ğətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Azərbaycan_folkloru	vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq)
	“Durna teli”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 2.1.1.	Az.d. 2.1.1. X.d. 3.1.3. Üm.t. 5.1.3.	Müsahibə, fasilələrlə oxu, təq- dimat, fərdi iş, qrup- larla iş	Dərslik, əsərin məz- mununa uy- ğun şəkil- lər, lügət- lər, http://az.wikipedia.org/wiki/Azərbaycan_folkloru	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıq- vermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimati)
4-cü həftə	“Durna teli”. Təhlili	1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4.	Az.d. 1.2.4. X.d. 3.1.4. Üm.t. 5.1.3.	Müzakirə, tədqiqat, təqdimat, Venn diaq- ramı, fərdi iş, kiçik və böyük qrup- larda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikiipe-dia.org/wiki/Azərbaycan_folkloru	Müşahidə (müsha- hidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacar- ıqları üzrə qey- diyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdi- matı)
	Mühakimə xarakterli inşa (esse) yazılıma- sına hazırlıq	2.2.1. 3.1.1.	Az.d. 3.1.2. 3.1.3. X.d. 4.1.1.	Müsahibə, müzakirə, tədqiqat, fərdi iş, böyük qrup- larda iş.	Dərslik, inşa (esse) ilə bağlı tövsiyələr	Müşahidə (mü- şahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacar- ıqları üzrə qey- diyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq)
5-ci həftə	İnşanın (essenin) yazılması	3.1.1. 3.1.2. 3.1.3.	Az.d. 3.1.1. 3.1.2. 3.1.3. X.d. 4.1.1.	Fərdi iş, tədqiqat	Dərslik, inşa (esse) ilə bağlı tövsiyələr	Yazı işi (inşa)
	Tətbiq və ümu- miləşdirmə. “Xəzinəqaya əfsanəsi”	1.1.1. 1.1.3. 1.1.4. 1.1.5. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4.	Az.d. 1.2.4. 2.2.3. 3.1.1. 3.1.2. X.d. 3.1.4. 4.1.2.	Müsahibə, təqdimat, müzakirə, kiçik qrup- larda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/Azərbaycan_folkloru	Layihə (şagird- lərin təqdimati və müəllim tərəfin- dən müəyyən olun- muş meyar cəd- veli), şifahi sual- cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq)

6-ci həftə	Sinifdən xaric oxu dərsi	1.2.1. 1.2.4. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. X.d. 3.1.4.	Təqdimat, müzakirə, kiçik qruplarda iş	Dərslik, iş vərəqləri, ədəbi gusə, sərgi	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), sifahi sual-cavab (sifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>						

2. VƏTƏN SEVGİSİ, QƏHRƏMANLIQ SƏHİFƏLƏRİ						
7-ci həftə	S.Vurğun. “Azərbaycan”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.2. 2.2.3. X.d. 2.1.3. 3.1.3. 3.1.4. Az.t. 2.1.1.	Müsahibə, əqli hücum, təqdimatlar, ikihisəli gündəlik, fərdi iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, şeirin məzmununa uyğun şəkillər. http://samadvurgun.com/az/qonaq.php az.wikipedia.org/wiki/Səməd_Vurğun	Müsahibə (müəllimin diaqnostik qeydiyyat vərəqi), Oxu (mətn), sifahi sual-cavab (sifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	S.Vurğun. “Azərbaycan”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. Az.t. 2.1.1.	Müsahibə, təqdimatlar, ikihisəli gündəlik, fərdi iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş.	Dərslik, iş vərəqləri, şeirin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər. http://samadvurgun.com/az/qonaq.php az.wikipedia.org/wiki/Səməd_Vurğun	Oxu (mətn), sifahi sual-cavab (sifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
8-ci həftə	S.Vurğun. “Azərbaycan”. Təhlili	1.2.3. 1.2.4. 2.2.1. 3.1.1.	Az.d. 1.2.2. 2.2.3. X.d. 1.1.2. Az.t. 2.1.1.	Müsahibə, problemin həlli, təqdimatlar, fərdi iş, kiçik qruplarda iş	Dərslik, iş vərəqləri. http://samadvurgun.com/az/qonaq.php az.wikipedia.org/wiki/Səməd_Vurğun	Sifahi sual-cavab (sifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	M.Hüseyn. “Odlu qılınca”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.3. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. X.d. 2.1.3. Az.t. 4.1.1.	Müsahibə, təqdimat, problemin həlli, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, az. az.wikipedia.org/wiki/Mehdi_Hüseyn	Müsahibə (müəllimin diaqnostik qeydiyyat vərəqi), oxu(mətn), sifahi sual-cavab (sifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)

9-cu həftə	M.Hüseyn. “Odlu qılınca”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.4. 1.1.5. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. X.d. 2.1.3. 3.1.3 Üm.t. 4.1.2. Az.t. 4.1.1.	Müsahibə, təqdimat, müzakirə, fərdi iş, müsahibə, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, az. wikipedia.org/wiki/Mehdi_Hüseyn_(film,_1969)	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	M.Hüseyn. “Odlu qılınca”. Təhlili	1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 2.1.2. 3.1.3	Az.d. 1.2.4. 2.2.3. X.d. 1.1.2. 3.1.4. C. 4.1.1. Az.t. 4.1.1.	Müsahibə, problemin həlli, təqdimat, müzakirə, fərdi iş, müsahibə, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, az.wikipedia.org/wiki/Mehdi_Hüseyn_(film,_1969)	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
10-cu həftə	M.İbrahimov. “Azad”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. 2.2.3. X.d. 3.1.3. Az.t. 3.1.1.	Müsahibə, problemin həlli, təqdimat, müzakirə, cütlükə iş, müsahibə, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Mirza_Ibrahimov	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	M.İbrahimov. “Azad.” Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.3. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. X.d. 3.1.3. 3.1.4. Az.t. 3.1.1.	Müsahibə, problemin həlli, təqdimat, müzakirə, cütlükə iş, müsahibə, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Mirza_Ibrahimov	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
11-ci həftə	M.İbrahimov. “Azad”. Təhlili	1.2.1. 1.2.2. 1.2.4.	Az.d. 1.2.2. 1.2.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4. Az.t. 3.1.1.	Müsahibə, Venn diaqramı, problemin həlli, müzakirə, fərdi iş, müsahibə, kiçik qruplarda iş, böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/Mirza_Ibrahimov	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	B.Vahabzadə. “Vətəndəş”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. X.d. 2.1.3. 3.1.3.	Müsahibə, müzakirə, problemin həlli, təqdimat, fərdi iş,	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, az. wikipedia.	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq),

			3.1.4. H.b. 3.2.1.	cütlükə iş, kiçik qruplarda iş.	org/wiki/ Baxtiyar Vahabzadə (film, 2003)	layihə (şagirdin təqdimatı)
12-ci həftə	B.Vahabzadə. “Vətəndaş”. Təhlili	1.2.3. 1.2.4. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. X.d. 1.1.2. H.b. 3.2.2.	Müsahibə, problemin həlli, təq- dimat, mü- zakirə, fərdi iş, kiçik qrup- larda iş, böyük qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məz- mununa uy- ğun şəkillər, lügətlər, az. wikipedia. org/wiki/ Baxtiyar Vahabzadə	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıq- vermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	B.Vahabzadə. “Vətəndaş”. Təhlili və ifadəli oxu üzrə iş	1.1.2. 2.1.2. 2.2.1. 3.1.1. 3.1.3.	Az.d.1 .2.4. 2.2.3. X.d. 3.1.2. H.b. 3.2.1. 3.2.2.	Müsahibə, problemin həlli, mü- zakirə, təqdimat, böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, az. wikipedia. org/wiki/ Baxtiyar Vahabzadə	Müşahidə (müşa- hidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bac- arıqları üzrə qey- diyyat vərəqi), tap- şırıqvermə (tap- şırıq), layihə (şa- girdin təqdimatı)
13-cü həftə	Tətbiq və üümüniləşdirmə. Z.Xəlil. “Sonuncu gülə”	1.1.1. 1.1.5. 1.2.3. 1.2.4. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 1.2.4. 2.2.1. 2.2.3. 1.2.1. X.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. H.b. 3.2.1. 3.2.2.	Müsahibə, təqdimat, problemin həlli, mü- zakirə, fərdi iş, kiçik qrup- larda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, http://az. wikipedia. org/wiki/ Zahid_Xəlil	Müşahidə (müşa- hidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bac- arıqları üzrə qey- diyyat vərəqi), tap- şırıqvermə (tap- şırıq), layihə (şa- girdin təqdi- matı)
	Sinifdən xaric oxu dərsi	1.1.4. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4.	Az.d. 1.2.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4.	təqdimat, müzakirə, müqayisə, fərdi iş, kiçik qruplarda iş, böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri	Müşahidə (mü- şahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bac- arıqları üzrə qey- diyyat vərəqi), tap- şırıqvermə (tap- şırıq), layihə (şa- girdin təqdimatı)
14-cü həftə	Layihə üzrə təqdimatlar	1.1.2. 1.2.2. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 1.2.2. 1.2.4. X.d. 1.1.2. 3.1.2. İnf. 2.1.3	Təqdimat, müzakirə, müqayisə, fərdi iş, kiçik qruplarda iş, böyük qruplarda iş.	Dərslik, layihə materialları	Müşahidə (müşa- hidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bac- arıqları üzrə qey- diyyat vərəqi), layihə (şagirdin təqdimatı)

Kiçik summativ qiymətləndirmə

3. MƏNƏVİ DƏYƏRLƏR, HƏMİŞƏYAŞAR HİKMƏTLƏR						
15-ci həftə	A.Bakıxanov. “Hikmətin fəziləti”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d.2 .1.1. 2.1.2. 2.2.2. 2.2.3. X.d. 2.1.3. 3.1.3. 3.1.4. H.b. 3.2.1.	Müsahibə, müzakirə, problemin həlli, təqdimat, Venn diaqramı, fərdi iş, cütlükə iş, kiçik və böyük qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Abbasqulu_ağa_Bakıxanov	Müsahibə (müəllimin diaqnostik qeydiyyat vərəqi), Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	A.Bakıxanov. “Hikmətin fəziləti”. Məzmunu üzrə iş	1.1.3. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.2. 2.2.3. X.d. 2.1.3. 3.1.3. 3.1.4. H.b. 3.2.1.	Müsahibə, müzakirə, problemin həlli, təqdimat, fərdi iş, cütlükə iş, kiçik və böyük qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Abbasqulu_ağa_Bakıxanov	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
16-ci həftə	A.Bakıxanov. “Hikmətin fəziləti”. Təhlili	1.2.1. 1.2.2. 1.2.4. 2.1.2. 3.1.1.	Az.d.2 .2.3. X.d. 3.1.4. H.b. 3.2.2.	Əqli hücum, müsahibə, Venn diaqramı (müqayisəsi), tədqiqat, müzakirə, fərdi iş, cütlükə iş, kiçik və böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş və-rəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/Abbasqulu_ağa_Bakıxanov	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	Essenin yazılımasına hazırlıq	2.2.1. 3.1.1.	Az.d.3 .1.1.3. 1.2.	Müsahibə, tədqiqat, müzakirə, fərdi iş, cütlükə iş, böyük qruplarda iş.	Dərslik, lügətlər, mövzuya uyğun şəkillər, bədii nümunələr.	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq)
17-ci həftə	Essenin yazılıması	3.1.1. 3.1.2. 3.1.3.	Az.d.3 .1.1.3. 1.2.3.1 .3.	Fərdi iş.	Dərslik, lügətlər, mövzuya uyğun əsərlər.	Yazi işi (esse)
<i>Böyük summativ qiymətləndirmə</i>						

18-ci həftə	Ç.Aytmatov. "Manqurt." Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d.2 .1.1. X.d. 2.1.1. H.b. 3.1.1.	Əqli hücum, müzakirə, problemin həlli, kiçik qruplarla iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Çingiz_Aytmatov , http://az.wikipedia.org/wiki/Manqurt_(film,_1990)	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	Ç.Aytmatov. "Manqurt." Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.3, 1.1.5. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. X.d. 3.1.3. H.b. 3.2.1.	Müzakirə, , tədqiqat, fərdi iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, "Dünya mənim, dünya sənin" dərs vəsaiti, http://az.wikipedia.org/wiki/Çingiz_Aytmatov , http://az.wikipedia.org/wiki/Manqurt_(film,_1990)	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
19-cu həftə	Ç.Aytmatov. "Manqurt." Təhlili	1.2.2. 1.2.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d.2 .1.1 X.d. 3.1.4. H.b. 3.2.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, "Dünya mənim, dünya sənin" dərs vəsaiti, fərdi iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş və-rəqləri, "Dünya mənim, dünya sənin" dərs vəsaiti, http://az.wikipedia.org/wiki/Çingiz_Aytmatov , http://az.wikipedia.org/wiki/Manqurt_(film,_1990)	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	H.Ziya. "Kərgədan və qarışqa". Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d.2 .1.1. X.d. 3.1.3. H.b. 3.2.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, fərdi iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Hikmət_Ziya	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
20-ci həftə	H.Ziya. "Kərgədan və qarışqa". Məzmunu üzrə iş	1.1.4. 1.1.5. 3.1.2.	Az.d.2 .1.1. 3.1.2. X.d. 3.1.3. H.b. 3.2.1.	Müsahibə, müzakirə, problemin həlli, təqdimat.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Hikmət_Ziya	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)

	H.Ziya. “Kərgədan və qarışqa”. Təhlili	1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.1.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4. H.b. 3.2.1.	Əqli hücum, Venn diaq- ramı, müzakirə, tədqiqat, problemin həlli, kiçik qruplarla iş.	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/Hikmət_Ziya	Şifahi sual- cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
21-ci həftə	Tətbiq və ümmüniləş- dirmə. F.Qoca. “Anamın sözləri”	1.1.1. 1.1.5. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 2.1.1, 2.1.2.	Az.d. 2.2.3. X.d. 3.1.4. H.b. 3.2.1.	Müzakirə, təqdimat, problemin həlli, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş və- rəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/Fikrət_Qoca	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), şifahi sual- cavab (şifahi nitq bac- arıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagir- din təqdimatı)
	Sinifdənxari c oxu dərsi	1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 3.1.1. 3.1.3.	Az.d. 2.1.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4. H.b. 3.2.1.	Müzakirə, problemin həlli, təqdimat, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, ədəbi divar qəzeti, kitab sərgisi, ədəbi guşə	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), şifahi sual- cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qey- diyyat vərə- qi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
Kiçik summativ qiymətləndirmə						

4. UŞAQ ALƏMİ, UŞAQ TALEYİ

22-ci həftə	S.S.Axundov. “Nurəddin”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1, 1.1.2. 2.1.1.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.2. 2.2.3. X.d. 2.1.3. 3.1.3. 3.1.4.	Müsahibə, əqli hücum, təqdimatlar, fərdi iş, kiçik qruplarda iş	Dərslik, iş vərəqləri, hekayənin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Süleyman_Sani_Axundov	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
23-cü həftə	S.S.Axundov. “Nurəddin”. Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.4. 2.2.1.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.2. 2.2.3. X.d. 2.1.3. 3.1.3. 3.1.4.	Əqli hücum, müsahibə, təqdimatlar, fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş	Dərslik, hekayənin məzmununa uyğun şəkillər, iş vərəqləri, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Süleyman_Sani_Axundov	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
		1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 2.1.2.	Az.d. 1.2.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4.	Əqli hücum, müsahibə, problemin həlli, təqdimatlar, fərdi iş, kiçik qruplarda iş	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/Süleyman_Sani_Axundov	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
24-cü həftə	Ə.Məmməd-xanlı. “Qızıl qöncələr”. Məzmunu üzrə iş.	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. 2.2.3. X.d. 2.1.3. 3.1.3. 3.1.4. Az. t. 3.1.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, fərdi iş, cütlükə iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipediya.org/wiki/Ənvər_Məmməd-xanlı	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
		1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2. 3.1.3.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. 2.2.3. X.d. 2.1.3.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, fərdi iş, kiçik qruplarda iş, cütlükə iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipediya.org/wiki/Ənvər_Məmməd-xanlı	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə

					//az.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BD%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BC	(tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
25-ci həftə	Ə.Məmməd-xanlı “Qızıl qöncələr”. Təhlili	1.2.2. 1.2.4. 2.2.1.	Az.d. 1.2.4. 2.2.1. 2.2.3. 1.2.1. X.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3. Tar. 2.1.2.	Müsahibə, müzakirə, fərdi iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BD%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BC Ənvər Məmmədxanlı	Müşahidə (müsha-hidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	E.Hüseynbəyli “Nəvə”. Məzmunu üzrə iş.	1.1.1. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. 2.2.3. 1.2.1. X.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3.	Müsahibə, müzakirə, cütlükə və kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məz-mununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BC Elçin Hüseynbəyli	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq),
26-ci həftə	E.Hüseyn-bəyli. “Nəvə” . Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.3. 1.1.4.	Az.d. 2.1.1. 2.2.2. 2.2.3. 1.2.1. X.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, cütlük və kiçik qruplar şəklində iş.	Dərslik, əsərin məz-mununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BC Elçin Hüseynbəyli	Oxu(mətn), şifa-hi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıq-vermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	E.Hüseynbəyli. “Nəvə”. Təhlili	1.2.2. 1.2.4. 2.1.2. 2.2.1. 3.1.3.	Az.d. 1.2.4. 2.2.1. 2.2.3. 1.2.1. X.d. 2.1.1. 2.1.2. 2.1.3.	Müzakirə, problemin həlli, tədqiqat, fərdi iş, kiçik qruplarda iş, böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, http://az.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BC Elçin Hüseynbəyli	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
27-ci həftə	Tətbiq və ümumi-leşdirmə. Mir Cəlal. “Bahar”	1.1.1. 1.1.3. 1.1.5. 1.2.2. 1.2.4.	Az.d. 1.2.2. 1.2.4. X.d. 3.1.4.	Müzakirə, müsahibə, təqdimat, kiçik qruplarla iş.	Dərslik, əsərin məz-mununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BC Mir Cə-lal Paşa-yev	Müşahidə (müsha-hidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)

	Sinifdən xaric oxu dərsi	1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 2.1.2.	Az.d. 2.1.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4. H.b. 3.2.1.	Müzakirə, təqdimat, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, ədəbi divar qəzeti, kitab sərgisi, ədəbi guşə	Müşahidə (müshahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
28-ci həftə	<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>					

5. TƏBİƏTƏ VURĞUNLUQ, TƏBİƏTƏ QAYĞI						
28-ci həftə	M.Müşfiq. "Yağış yağarkən". Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. C. 2.1.3.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, kiçik qruplarda iş, böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, əsərin məzmununa uyğun şəkillər.	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
29-cu həftə	M.Müşfiq. "Yağış yağarkən". Təhlili	1.2.3. 1.2.4. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 2.2.3. X.d. 3.1.4 Biol. 4.1.1.	Tədqiqat, təqdimat, müzakirə, kiçik və böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, cədvəllər.	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	B.Həsənov. "İki bala". Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 1.2.2. X.d. 2.1.3. Biol. 4.2.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkil və lügətlər.	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
30-cu həftə	B.Həsənov. "İki bala". Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.3. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.2.3. X.d. 3.1.3. Biol. 4.2.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, cütlük üzərində iş, kiçik qruplarla iş.	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər.	Oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
	B.Həsənov. "İki bala". Təhlili	1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 2.2.1.	Az.d.1 .2.4.2. 2.3. X.d. 3.1.4. Biol. 4.2.1.	Müsahibə, müzakirə, Venn diaqramı, təqdimat, fərdi iş, kiçik və böyük qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəqləri, cədvəllər, internet YouTube	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)
31-ci həftə	Ə.Kürçaylı. "Qaranqus". Məzmunu üzrə iş	1.1.1. 1.1.5. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 2.1.1. 2.1.2. Biol. 4.2.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, kiçik qruplarda iş	Dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər, http://az.wiki-	Müsahibə(müəllimi n diaqnostik qeydiyyat vərəqi), oxu (mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqvermə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimatı)

					pedia.org/wiki/Əliağa_Kürçaylı	
	Ə.Kürçaylı. “Qaranquş”. Məzmunu üzrə iş	2.1.1. 2.1.2. 3.1.1. 3.1.3.	Az.d. 2.1.1. Biol. 4.2.1. 2.2.3. X.d. 3.1.4.	Müsahibə, müzakirə, fərdi iş, cütüük şəklində iş, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, əsərin məzmu-nuna uy- ğun şə- killər, lügətlər, http://az.wikipedia.org/wiki/Əliağa_Kürçaylı	Oxu(mətn), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıq-verma (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimati)
32-ci həftə	Ə.Kürçaylı. “Qaranquş”. Təhlili	1.2.2. 1.2.3. 1.2.4. 2.1.1. 2.1.2.	Az.d. 1.2.4. 3.1.1. X.d. 3.1.4. Biol. 4.2.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəq-ləri, cəd-vellər, http://az.wikipedia.org/wiki/Əliağa_Kürçaylı	Şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqver-mə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimati)
	Tətbiq və ümmümiləş- dirmə dərsi. İ.Əfəndiyev. “Şəhərdən gələn ovçu”	1.2.2. 1.2.4. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 1.2.4. 2.2.3. X.d. 3.1.4. Biol. 4.2.1. H.b. 1..2.1	Müzakirə, problem-in həlli, təqdimat, kiçik qruplarda iş.	Dərslik, iş vərəq-ləri, az.wiki-pedia.org/ wiki/ İl- yas_Əfəndi- yev ilyasafa ndiyev. musigi-dunya.az	Müşahidə (müşahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), tapşırıqver- mə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdimati)
33-cü həftə	Sinifdənxaric oxu dərsi	1.2.2. 1.2.3.. 1.2.4. 3.1.1. 3.1.2.	Az.d. 2.2.3. X.d. 1.1.2 Biol. 4.2.1.	Müsahibə, müzakirə, təqdimat, kiçik qrup- larda iş	Dərslik, iş vərəq-ləri, tə- biət gu- şəsi, tə- biətə da- ir şəkil- lər, http://az.wikipedia.org/wiki/Mikayıł_Müşfiq , http://	Müşahidə (mü- şahidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bac- arıqları üzrə qey- diyyat vərəqi), tapşırıqver-mə (tapşırıq), layihə (şagirdin təqdi- matı)

					az.wikipedia.org/wiki/Məmməd_Araz	
Layihələr üzrə təqdimatlar	1.1.2. 2.1.1. 2.1.2. 2.2.1.	Az.d. 1.2.2. 1.2.4. 2.2.1. X.d. 2.1.2. 2.1.3. 3.1.2. Biol. 4.2.1. İnf. 2.1.3	Təqdimat, müzakirə, fərdi iş, kiçik qruplarda iş, böyük qrup- larda iş	Dərslik, layihə material ları	Müşahidə (müsha- hidə vərəqləri), şifahi sual-cavab (şifahi nitq bac- arıqları üzrə qeydiyyat vərəqi), layihə (şagirdin təqdimati)	
34- cü həf- tə	<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i> <i>Böyük summativ qiymətləndirmə</i>					

Az.d. – Azərbaycan dili, X.d. – Xarici dil, Az.t. – Azərbaycan tarixi,
Üm. t. – ümumi tarix, Biol. – biologiya, C. – coğrafiya, H.b. – Həyat bilgisi,
İnf. – İnformatika

Fənn üzrə saatların bölünməsi

Bədii əsərlərin öyrənilməsi dərsləri	45 saat
İnşa və esse yazılması	4 saat
Tətbiq və ümumiləşdirmə dərsləri	5 saat
Sinifdənxaric oxu dərsləri	5 saat
Layihələr üzrə təqdimatlar	2 saat
<i>Kiçik summativ qiymətləndirmə</i>	5 saat
<i>Böyük summativ qiymətləndirmə</i>	2 saat
Cəmi	68 saat

Fənlərarası integrasiya, ilk növbədə, VII sinifdə tədris olunan müxtəlif fənlər üzrə alt standartların əlaqəli reallaşdırılmasında özünü göstərir. Bundan əlavə, ədəbiyyatın incəsənətin bir növü olması onun digər növlərlə – musiqi, rəssamlıq, heykəltəraşlıq, kino, teatr ilə əlaqələrindən dərsdə bəhrələnməyə imkan yaradır.

Ədəbiyyat fənninin Azərbaycan dili, xarici dil, tarix, coğrafiya və s. fənlərlə əlaqələri təlim prosesində məqsədyönlü şəkildə reallaşdırılmalıdır.

FƏNDAXİLİ İNTEQRASIYA

Ədəbiyyat kurikulumu integrativ səciyyəli olduğu üçün bütün mövzular üzrə **fəndaxili integrasiya** da reallaşdırılmalıdır. Dərslikdə təlim materiallarının problem – mövzu üzrə qruplaşdırılması hər bölmədəki əsərlərin məzmunu üzrə işin və təhlilinin qarşılıqlı əlaqədə aparılması üçün zəmin yaradır. Eyni zamanda fəndaxili integrasiyanın reallaşdırılması baxımından *şifahi və yazılı ədəbiyyat nümunələrinin mövzu, problem, obrazlar baxımından müqayisəli öyrənilməsi, janrlar üzrə əlaqə imkanları* da diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Ədəbiyyat dərs-lərində nitq inkişafı üzrə hər iki iş növünün integrasiyasının reallaşdırılması da təbii və məntiqlidir.

Fəndaxili integrasiyanın digər mühüm yolu məzmun standartlarının integrativ şəkildə reallaşdırılmasıdır. Belə ki, ədəbiyyat fənn kurikulumunda bütün məzmun standartları arasında təbii əlaqə vardır. Aşağıdakı cədvəldən göründüyü kimi, kurikulumdakı hər üç məzmun xətti üzrə bir-birini tamamlayan alt standartların integrativ reallaşdırılması həyata keçirilməlidir:

1.1. Bədii nümunələrin məzmununu mənimşədiyini nümayiş etdirir.	1.2. Bədii nümunələrin təhlili üzrə bacarıqlar nümayiş etdirir.
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.
1.1.4. Bədii əsərlərin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	3.1.2. Bədii nümunələrdəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Metodik vəsaitə müxtəlif mövzular üzrə gündəlik planlaşdırılmaya dair nümunələr daxil edilmişdir. Dərs nümunələri işlənilərkən respublikanın ümumtəhsil məktəblərində I-IV siniflərdə Azərbaycan dili fənninin, eləcə də V-VI siniflərində kurikulum üzrə ədəbiyyat dərslerinin tədrisi təcrübəsi, TQDK-nın monitorinqində, kütləvi informasiya vəstələrində söylənilmiş fikirlər öyrənilmiş, təhlil edilmiş, nəzərə alınmışdır. Təhsil Nazirliyinin tövsiyəsinə uyğun olaraq, müəllimlərin təşəbbüskar, yaradıcı fəaliyyətinə istiqamət vermək məqsədilə icmallerla yanaşı, yiğcam dərs planları – mövzular üzrə təlim materialları ilə iş texnologiyaları da işlənilmişdir.

ƏDƏBİYYAT DƏRSLƏRİNĐƏ YENİ TƏLİM TEXNOLOGİYALARI

Ədəbiyyat dərslərində fəal/interaktiv təlim texnologiyalarından istifadə Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının və fənn kurikulumun tələblərinə uyğun olaraq tətbiq edilən müüm yenilikdir. Metodik vəsaitdə ədəbiyyat dərslərinin icmal və planları fəal/interaktiv təlimin tələbləri əsasında işlənilmişdir.

Dərsliyə daxil edilmiş əsərlərin ideya-məzmununu, bədii xüsusiyyətlərini şagirdlərin dərindən, şüurlu qavraması, əsərin məzmunu və təhlili üzrə müzakirələrdə fəallıq göstərmələri kurikulum üzrə dərslərin səmərəli təşkilindən asılıdır. Buna nail olmaq üçün müəllim bədii əsərin məzmunundan, orada qaldırılan problemlərdən çıxış edərək müasir ədəbiyyat dərslərinin “mənəviyyat” və “dialog” dərslərinə çevrilməsinə nail olmalıdır. Bu isə öz növbəsində müəllimdən ədəbiyyat fənn kurikulumunu dərindən bilməyi, oradakı yeni təlim konsepsiyasını öz iş təcrübəsində reallaşdırmaq üçün yaradıcı və təşəbbüskar fəaliyyət göstərməyi tələb edir.

Ədəbiyyat müəllimi çoxsaylı fəal/interaktiv təlim metodlarından istifadə zamanı bilavasitə ədəbiyyat fənni üçün səciyyəvi olan metodlardan istifadəni diqqət mərkəzində saxlamalıdır. Bu və ya digər metod təlim materialının xarakteri, dərsin təlim nəticələri, şagirdlərin tanışlıq səviyyəsi və s. əsas götürülməklə seçilir. Qabaqcıl ədəbiyyat müəllimlərinin kurikulum üzrə təcrübəsi bir daha sübut edir ki, bədii əsərin məzmunu üzrə iş zamanı *fasılərlə oxu, proqnozlaşdırılmış oxu, ikihissəli gündəlik, söz assosiasiyaları, INSERT (interaktiv qeydetmə sistemi)* metodlarından istifadə müsbət nəticə verir. Bu metodlardan bəziləri (məsələn, fasılərlə oxu və s.) tənqidi təfəkkürün inkişafında mütaliə və yazı (TTİMİY) texnologiyalarına aid edilir.

Bədii əsərin təhlili üzrə dərslərdə *beyin həmləsi*, *müzakirə*, *problem həlli*, *BİBÖ*, *debat*, *şaxələndirmə*, *rollu oyun* (*rollu dialog*), *təqdimat*, *layihələr üzrə iş metodları* faydalıdır. Bununla yanaşı, nəzərə almaq lazımdır ki, əqli hücum, söz assosiasiyaları, rollu oyun, *INSERT*, təqdimat, layihələr üzrə iş və s. metodlardan həm əsərin məzmununun öyrənilməsi, həm də təhlil zamanı istifadə etmək mümkündür. Eyni zamanda məktəb təcrübəsi qərarlar ağacı, karusel, auksiondan istifadənin də faydalı olduğunu göstərmişdir.

Fasilələrlə oxu. Əsərin mətni əvvəlcədən bitkin hissələrə bölünür. Hər hissə oxunduqdan sonra fasilə edilir və müəllim oxunmuş hissənin məzmununa dair suallar verir.

Sonuncu hissənin oxusundan sonrakı fasilədə şagirdlərə aşağıdakı məzmunda da suallar verilə bilər:

- Hadisələrin belə bitəcəyini düşünürdünüz mü?
- Qəhrəmanın hərəkətləri, başına gələn hadisə sizə necə təsir etdi?
- Sizcə, qəhrəmanı nə gözləyir?

Proqnozlaşdırılmış oxu. Məzmunun mənimsənilməsinə həsr olunan dərsdə əsərdən bir hissə oxunur, fasilə edilir və şagirdlər hadisələrin sonrakı inkişafı barədə fərziyyələrini dəftərlərindəki proqnoz cədvəlin-də qeyd edirlər.

Əsərin hissələri	Sizcə, nə baş verəcək?	Nə üçün belə düşünürsünüz?	Nə baş verdi? Hadisələr necə davam etdi?
I hissə			
II hissə			
III hissə			
IV hissə			

İkihissəli gündəlik. Bu iş növünün yalnız “sitat” və onun “şərhi” (yəni mətndən sitat seçilir və nə üçün seçilməsinin səbəbi şərh olunur) kimi qələmə verilməsi onun imkanlarının məhdudlaşdırılması deməkdir. Şagirdlər bu gündəlikdə (“şərh” bölməsində), yeri gəldikcə, müstəqil aydınlaşdırıa bilmədikləri sualları da yazırlar. Eləcə də mətndən seçilərək yazılan qeydlər şagirdlərdə hansı hiss və düşüncə oyadıbsa, həyat təcrübəsi ilə səsləşibsə, yadına müəyyən əhvalat salıbsa və s. gündəliyin şərh bölməsində yazılı bilər.

Təcrübə göstərir ki, cədvəlin birinci tərəfində “əsərdə diqqətimi daha çox cəlb edənlər”, ikinci tərəfdə “bunun səbəbi” yazılması məqsədə uyğundur. “İkihissəli gündəlik” müxtəlif formalarda tətbiq oluna bi-

lər. Şagirdlər mətni oxuya-oxuya gündəlikdə müvafiq qeydlər aparırlar. Əsərin oxusu, qeydlərin aparılması başa çatdıqdan sonra, şagirdlər yenidən mətnə müraciət edir, qeydlərini zənginləşdirirlər. Məsələn, Mikayıl Müşfiqin “Yağış yağarkən” şeirinin təhlili zamanı “İki-hissəli gündəlik”dən istifadə faydalıdır.

	Əsərdə diqqətimi daha çox cəlb edənlər	Bunun səbəbi
1.	Yağış yağır, rəqs eləyir gur damlalar, Sıra-sıra, inci-inci nur damlalar Göydə iki qara bulud çatılıraq, İldirimlər şaqqlıdayır şaraq-şaraq	Yağış damlaları sıra-sıra düzülmüş inciyə bənzədir, yağışın yağması damlaların rəqsini kimi mənalandırılır. Yağış yağarkən baş verən təbiət hadisələri çox gözəl təsvir olunub.
2.	Quşlar uçur yuvasına piril-piril, Şırıldayır navalçalar şırıl-şırıl.	Şair yağışın yağmasının qulaqlarda yaratdığı ahəngi, quşlar uçarkən islanmış qanadlarının çıxardığı səsi, axan yağış sularının şırıltısını dəqiqlif adət etmişdir.
3	Yağ, ey yağış, fikrim kimi, hissim kimi, Uzaq, yaxın çöllərə yağ, Ölkələrə, ellərə yağ!	Şair ellərə, çöllərə xeyir, bərəkət gətirən yağışın yağmasını arzulayır.

Beyin həmləsi. Müxtəlif məqsədlə tətbiq olunur. Məsələn, şagirdlərə bədi əsərdə qaldırılmış problemlə bağlı sual verilir və onun həlli yollarına dair fikirlərini, ideyalarını söyləmək təklif olunur. Problemlə sual üzrə müzakirə şagirdlərin yaradıcı fəaliyyət göstərmək, müxtəlif vəziyyətlərdən çıxış yolu tapmaq, qərar qəbul etmək, fikirlərini ifadə etmək bacarığını üzə çıxarıır.

Şagirdlərin verdiyi (düşünülmüş, təsadüfi və s.) cavablar heç bir şərh verilmədən lövhəyə yazılır. Sonra qeyd edilmiş ideyalar təhlil edilir, qruplaşdırılır, mübahisə doğuran, ağlabatan fikirlər ayrırlar, sualın cavabını əks etdirən ideyaların müzakirəsi aparılır.

Müzakirə (diskussiya) dərs prosesində şagirdlərin bir-biri və müəllimdə qarşılıqlı ünsiyyətinə, əməkdaşlığına imkan yaradır. Bu zaman problemin təhlili, fərqli fikirlərin söylənilməsi təmin edilir.

Müzakirə zamanı şagirdlər problemin görünməyən tərəfləri barədə düşünməyə istiqamətləndirilir. Müəllim şagirdlərin hüquq bərabərliyini təmin edərək demokratik mühit yaradır, onların fəallıq və müstəqilliyine nail olur.

Müzakirənin təşkili zamanı aşağıdakılardan nəzərə alınmalıdır:

1. Müzakirə (diskussiya) qaydaları tərtib edilməlidir. Dərs ilinin əvvəlində şagirdlərinin ümumi razılığı ilə qəbul olunan qaydalar fənn kabinetində asılmalıdır:

- eyni vaxtda yalnız bir nəfər danışmalıdır;
- danışanın nitqi diqqətə dinlənilməli, ona sual yalnız nitqini tamamladıqdan sonra verilməlidir;
- tənqid yalnız danışanın fikrinə yönəlməlidir;
- çıxış zamanı vaxt nəzərə alınmalıdır;
- çıxış etmək üçün icazə istənilməlidir.

2. Sinifdə şagirdlərin müzakirə üçün münasib formada oturmasına (dairəvi, yarımdairəvi, üz-üzə və s.) nail olunmalıdır.

3. Müzakirə üçün mövzu sadə, aydın, şagirdin qavrama səviyyəsinə uyğun olmalıdır.

4. Müzakirədə “Bu hadisə nə üçün baş verdi?”, “Təsvir olunan hadisə, qəhrəman haqqında nə düşünürsünüz?”, “Qəhrəman başqa cür hərəkət edə bilerdimi?” və s. düşündürücü suallardan istifadə olunur.

Müzakirənin səmərəli təşkilinə nail olmaq üçün müəllim bir sıra məsələləri diqqət mərkəzində saxlamalıdır:

- şagirdlərin öz fikirlərini əsaslandırmalarına diqqət yetirilməlidir;
- müzakirənin nəticələri ümumiləşdirilərkən fəal iştirakçıların fikrindən nümunələr göstərilməlidir;
- müəllim söylənilən fikirlərə həssaslıqla yanaşmalı, fikirlər səhv olduqda belə, şagirdin sözünü kəsməməli, digər şagirdlərin münasibət bildirmələrinə nail olmalıdır.

Məktəb təcrübəsində sınaqdan çıxmış metodlardan da imtina edilməməlidir. Təcrübə göstərir ki, şagirdlərin yaradıcı fəallığının təmin edilməsi baxımından əhəmiyyətli olan ənənəvi təlim metodlarından (ifadəli oxu və s.) interaktiv təlim metodları ilə əlaqəli istifadə müsbət nəticə verir.

Müəllimlərimiz artıq kurikulum üzrə ədəbiyyat dərslərinin təşkilində müəyyən təcrübə qazanmışlar. Bu metodik vəsaitdə verilmiş dərs nümunələrinə, eləcə də fəal/interaktiv dərsin quruluşunu əks etdirən cədvəldəki tövsiyələrə təlim prosesində yaradıcı yanaşılmalıdır. Metodik tövsiyələrdən bəhrələnən müəllim dərs dediyi sinfin hazırlıq səviyyəsindən, qarşıya qoyduğu məqsəddən çıxış edərək dərs nümunələri yarada bilər.

Nº	İnteraktiv dərsin strukturu	Əsas fəaliyyətlər
1	Motivasiya, problemin qoyuluşu	Motivasiya yaradılması, problemin həlli ilə bağlı müxtəlif fərziyyələr irəli sürülməsi, ziddiyətli, düşündürücü suallar üzrə fikir mübadiləsi, birgə fəaliyyət nəticəsində tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsi
2	Tədqiqatın aparılması	Problemin həllini nəzərdə tutan suallar, tapşırıqların yerinə yetirilməsi
3	Məlumat mübadiləsi	Qrupların təqdimat əsasında bir-birinin işinin məzmunu ilə tanış olması
4	Məlumatın müzakirəsi və təşkili	Məlumatların əlaqələndirilməsi, qruplaşdırılması, pərakəndə fikirlərin sistemə salınması
5	Nəticə, ümumiləşdirmə	Müzakirə zamanı söylənilən fikirlərin ümumiləşdirilməsi, dərsin əvvəlində söylənilmiş fərziyyələrlə müqayisə aparılması və tədqiqat suali ilə bağlı nəticə çıxarılması
6	Yaradıcı tətbiqetmə	Yeni mövzuya üzrə bilik və bacarıqların yaradıcı tətbiqinə yönəlmüş müstəqil işlərin, ev tapşırıqlarının verilməsi
7	Qiymətləndirmə, refleksiya	Fərdi, eləcə də qrup işinin formativ qiymətləndirilməsi. Refleksiya – yeni biliyin qazanılması prosesinin bir daha göz önündə canlandırılması

Müəllim ev tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi səviyyəsini, əsasən, dərsin əvvəlində müəyyənləşdirməli, müvafiq qiymətləndirmə meyarlarından istifadə etməlidir. Bununla yanaşı, ev tapşırığının səciyyəsindən asılı olaraq, onun necə yerinə yetirilməsi əsərin məzmunu, təhlili, nitq inkişafı dərslərinin müxtəlif mərhələlərində də seçmə yolla aydınlaşdırıla bilər. Məsələn, əsərin məzmunu üzrə dərsə 2 saat arılmışsa, birinci məzmun dərsində verilmiş ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi ikinci dərsin əvvəlində və ya sonrakı tədqiqat prosesində aydınlaşdırıla bilər.

Təcrübə göstərir ki, ədəbiyyat dərslərində müəllimlərin çətinlik çəkdiyi məsələlərdən biri motivasiyanın yaradılmasıdır. Motivasiya dərsin giriş hissəsi olub, şagirdlərdə yeni öyrəniləcək mövzuya maraq oymaqla, onları fəallaşdırmaq məqsədi izləyir. Müəllim bunun üçün müxtəlif vasitələrdən – rəsm, foto-şəkil, musiqi, filmdən fragментin nümayi-

şı, oyun, səhnələşdirmə, bədii oxu ustasının ifası, sxem, cədvəl və s. istifadə edə bilər.

Motivasiyanın yaradılmasında şagirdlərin mövzu ilə bağlı əvvəlki biliklərini, şəxsi təcrübəsini yada salan, eləcə də, məsələnin bir neçə həlli yolu ilə bağlı düşündürücü suallardan istifadə də müsbət nəticə verir.

Motivasiya məqsədilə bütün əsərlər üzrə təhlil dərslərində dərslikdəki “Düşünün” başlıqlı sualların xatırladılması, yiğcam müsahibə aparılması məqsədə uyğundur. Həmin suallar tədqiqat sualının formalasdırılması baxımından əhəmiyyətlidir.

Tədqiqatın aparılması müəllimdən əvvəlcədən iş vərəqlərinin hazırlanmasını tələb edir. İş vərəqlərində əksini tapmış sual və tapşırıqlar şagirdləri problemin həllinə, tədqiqat sualının cavabının tapılmasına istiqamətləndirməli, məntiqi, tənqidi, yaradıcı təfəkkürün inkişafına, həyati bacarıqların formalaşdırılmasına imkan yaratmalıdır. Müəllim sual və tapşırıqların şagirdin qavrama səviyyəsinə uyğun, maraqlı, düşündürücü olmasına, idraki fəallığa, axtarışa, əlavə mənbələrdən istifadəyə sövq etməsinə ciddi diqqət yetirməlidir.

Məktəb təcrübəsində fəal/interaktiv dərsdə kiçik qruplarda (3-6 nəfərlik) və bütün siniflə iş formalarına üstünlük verilir. Lakin müəllim-şagird, şagird-şagird əməkdaşlığına nail olmaq, öyrənməyi öyrətmək üçün fərdi, cütlük şəklində, kiçik qruplarda və bütün siniflə birgə iş formasının uzlaşdırılması məqsədə uyğundur.

Tapşırığın icrasına ayrılmış vaxt bitdikdən sonra, əldə edilmiş nəticələrlə bağlı təqdimatlar dinlənilir və müzakirə edilir. Təqdimatlar çıxış, məruzə, sxem, cədvəl, səhnələşdirmə, inşa, esse, illüstrasiya, rollu oyun, layihə və s. formalarda ola bilər.

Yaradıcı tətbiqetmə yeni mövzu üzrə bilik və bacarıqların tətbiqi üzrə işlərin təşkilini nəzərdə tutur. İnteraktiv dərsdə bu, həm ümumi-ləşdirmə və nəticələrin çıxarılmasından sonra, həm də ev tapşırığı şəklində həyata keçirilir.

Kurikulumun tələblərinə uyğun olaraq, şagirdlərin yaradıcı fəallıq, müstəqillik və təşəbbüskarlığını, müəllim-şagird, şagird-şagird əməkdaşlığının səmərəliliyini təmin etmək üçün təlimin təşkilinin yeni formalarından istifadə məqsədə uyğun sayılmışdır. Təhsil strategiyasının tələblərinə uyğun olaraq, şagirdlərdə qazanılmış bilik və bacarıqların konkret fəaliyyətin nəticəsinə çevrilməsini təmin edən səriştəliliyin formalasdırılması məqsədilə tədris ili ərzində *tətbiq və ümumiləşdirmə dərsi, sinifdən xaric oxu dərsləri, layihələr üzrə iş* nəzərdə tutulmuşdur.

Tətbiq və ümumiləşdirmə dərsləri bölmələr üzrə işin yekun məşğələləridir. Mənimsənilmiş bilik və bacarıqların geniş tətbiqi və ümumiləşdirilməsi məqsədini güdən bu dərslərdə bölmə üzrə reallaşdırılmış

məzmun standartlarının yeni təlimi situasiyada və müstəqil oxunmuş əsər üzrə həyata keçirilməsi sonrakı işin təşkili baxımından müəllim üçün faydalı olacaqdır. Şagird müstəqilliyi bu dərsdə çoxcəhətliliyi ilə diqqəti cəlb edir. O, yalnız tapşırıqların müstəqil icraçısı yox, təlimi işlərin təşkilatçısı kimi də fəaliyyət göstərir.

Sinifdənxaric oxu dərsləri şagirdlərin təlim materialları ilə bağlı sinifdənxaric oxusunu stimullaşdırmaq, fəal, sistemli müstəqil işə istiqamətləndirmək, mütaliə və tədqiqatçılıq bacarıqlarını təkmilləşdirmək məqsədi izləyir. Həmin dərs saatlarında şagirdlərin bölmələr üzrə müstəqil oxusuna bir növ baxış keçirilir, hər bir şagirdin maraq və qabiliyyətinə uyğun hazırladığı çıxış dinlənilir, bu və ya digər problem üzrə oxunmuş əsərlərin müzakirəsi aparılır. Şagirdlər sinifdənxaric oxu dərsləri ilə bağlı əvvəlcədən divar qəzeti, ayrı-ayrı sənətkarlara həsr olunmuş albom, kitab sərgisi təşkil edirlər. Məktəblilərin mütaliə etdikləri əsərlər üzrə çəkdiyi illüstrasiyalar, yazdığı inşa və esselər nümayiş etdirilir, dəyərləndirilir. Bu dərslərdə sinifdənxaric iş elementlərinə, əlavə resurslara, digər bilik mənbələrinə də müraciət edilməli, qazanılmış bilik və bacarıqlar yeni material, müstəqil oxunmuş bədii nümunələr üzərində tətbiq olunmalıdır.

Ədəbiyyat dərslərində öyrənilən əsərlərin sinifdənxaric oxu materialları ilə problem-mövzu və s. baxımından əlaqələndirilməsi, müqayisə edilməsi faydalıdır.

Layihələr üzrə iş şagirdlər tərəfindən kiçik qruplar şəklində müəyyən bölmə, problem üzrə müstəqil tədqiqat aparılmasını nəzərdə tutur. Bu prosesdə müəllim bələdçi kimi fəaliyyət göstərir, məsləhət və istiqamətləndirici tövsiyələr verir. Layihə üzrə iş *həzırlıq, planlaşdırma, fəaliyyət və təqdimat* mərhələlərindən ibarətdir. Şagirdlərin müstəqil, yaradıcı işinin nəticəsi olan layihə üzrə təqdimatların (səhnələşdirmə, ədəbi-bədii gecə, ifadəli oxu müsabiqəsi, ədəbi viktorinalar, kross-vordlar, illüstrasiyalar, fotosəkillər, video-süjet və s.) müzakirəsi müsbət nəticə verir. Layihələr məktəblilərin seçilmiş mövzuda müəyyən vaxt ərzində müstəqil tədqiqat aparmasını nəzərdə tutur.

Layihələr hazırlanarkən müəllim mövzu və ya problemi şagirdlərlə birlikdə müəyyən edir və hər qrupa bunlardan birini seçmək imkanı verir. Problem, həmçinin sinif tərəfindən “beyin həmləsi” metodu ilə seçilə bilər. Layihələr şagirdlərin biliklərə müstəqil yiyələnməsində, tədqiqatçılıq bacarıqlarının formallaşmasında mühüm rol oynayır. Layihə üzərində iş şagirdə ədəbiyyat dərslərində keçilən mövzuları həyatla əlaqələndirməyə, hadisələrin mahiyyətini anlamağa imkan verir, əlavə ədəbiyyatdan istifadə etməyi öyrədir. Şagirdlər öz tədqiqatlarının nəticələrini, təkliflərini təqdim və müdafiə etmək bacarığına yiyələnlərlər.

Layihələr üzrə iş ciddi hazırlıq tələb edir. Şagirdlərə görüləcək işlərlə bağlı tövsiyələr, məsləhətlər verilir. Kiçik qruplar arasında iş bölgüsü aparılır, işin icra müddəti, təqdimatın forması, istifadə olunacaq vasitələr (ədəbiyyat, mənbə, təsvir vasitələri və s.) müəyyənləşdirilir.

Hər yarımildə şagirdlər tərəfindən seçilən bir və ya iki layihə üzrə iş aparılması məqsədə uyğundur.

DİFERENSİAL TƏLİM İMKANLARI

Diferensial təlim müxtəlif öyrənmə və düşünəcə tərzinə malik olan şagirdlərə əhəmiyyətli hesab ediləni öyrətmək və mənimsəməni təmin etmək üçün tətbiq olunan yanaşmadır.

Təlimin diferensiallaşması zamanı müəllim bu üsullardan istifadə edə biler:

- 1) Yeni mövzunu təqdim edərkən həm şifahi şərh, həm də əyani vasitələrdən istifadə.
- 2) Kiçik qrup halında şagirdlərə təkrar izahat verilməsi (bu üsulun tətbiqinə sinfin fəal şagirdlərini də cəlb etmək olar).
- 3) Təlim materialının şagirdlərin qavrama səviyyəsinə uyğun olaraq, bir neçə variantda hazırlanması.
- 4) Bilik və bacarıqlarını nümayiş etdirmək üçün müxtəlif təqdimat formalarından (şifahi və yazılı cavablar, oyun və s.) istifadə;
- 5) Şagirdlərin fərdi və ya kiçik qruplarla fəaliyyəti üçün şəraitin yaradılması və s.

Dərslikdəki müxtəlif tipli sual və tapşırıqlar (bərpaedici və yaradıcı, açıq, yarımaçıq, qapalı suallar) təlim prosesində diferensial təlimin təmin olunmasına, şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərini, qavrama səviyyəsini nəzərə almağa imkan yaradır.

Diferensial təlim texnologiyaları həm tipik, həm də xüsusi təhsilə ehtiyacı olan şagirdlərin nailiyyətlərinin yüksəldilməsi üçün müasir dövrün ən mütərəqqi və səmərəli yanaşmalarından hesab olunur. Diferensial təlimin alt komponenti olan *inklüziv təlimin* əsasını hər bir şagirdə fərdi yanaşma ideyası təşkil edir.

İnkluzyivlik – sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlarda özünə inam yaratmaqla yanaşı, onlara digər yaşıdları ilə eyni məktəbdə təhsil almaq şəraitinin yaradılmasıdır. Xüsusi yanaşmaya ehtiyacı olan şagirdlərə qayğı və diqqət göstərilməlidir.

İnkluzyivlik təkcə fərqli inkişaf xüsusiyyətləri olan şagirdlərin deyil, həmçinin digər xüsusiyyətləri ilə yaşıdlarından fərqlənən uşaqların da yuxarıda sadalanan məqsədlərə çatmalarına yardım edir.

ƏDƏBİYYAT FƏNNİ ÜZRƏ MƏKTƏBDAXİLİ QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

Ədəbiyyat fənni üzrə qiymətləndirmə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin 2 sentyabr 2013-cü il tarixli, 792 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş təlimata uyğun olaraq aparılır. Yeni məktəbdaxili qiymətləndirmə diaqnostik, formativ, summativ qiymətləndirmələrdən ibarətdir.

Diaqnostik qiymətləndirmə dərs ilinin, tədris vahidinin və dərsin əvvəlində təhsilalanların bilik və bacarıqlarının ilkin səviyyəsini müəyyənləşdirmək məqsədilə aparılır. Diaqnostik qiymətləndirmənin üsul və vasitələri fənn müəllimi tərəfindən müəyyənləşdirilir. Onun nəticələri rəsmi sənədlərdə qeyd olunmur, şagird haqqında müvafiq yazılı qeydlər məktəblinin öz portfoliosunda saxlanılır.

Formativ qiymətləndirmə rəsmi qiymətləndirmə deyil, onun məqsədi şagirdin təlim prosesində məzmun standartlarından irəli gələn bilik və bacarıqların mənimsənilməsinə yönəlmüş fəaliyyətini izləməkdən, qarşıya çıxan problemləri müəyyən etməkdən və onları aradan qaldırmaqdan ibarətdir. Formativ qiymətləndirmə fənnin məzmun standartları üzrə təlim nəticələri əsasında müəyyənləşdirilmiş qiymətləndirmə meyarlarına görə aparılır.

Müəllim şagirdin fəaliyyətinin nəticəsini "*Müəllimin formativ qiymətləndirmə dəftəri*"nda rum rəqəmləri (I, II, III və IV) ilə, "Məktəbli kitabçası"nda isə sözlərlə yazır. "*Müəllimin formativ qiymətləndirmə dəftəri*"ndə rubrikərin (qiymətləndirmə səviyyələrinin) məzmunu və şagirdin formativ qiymətləndirilməsinə dair məlumatlar *sərbəst formada* aparılır. Müəllim yarımillərin sonunda "*Müəllimin formativ qiymətləndirmə dəftəri*" əsasında şagirdin yarımil ərzində fəaliyyətinin qısa təsvirini hazırlayıv və portfolioda saxlayır.

Summativ qiymətləndirmə kiçik və böyük olmaqla iki formada aparılır. Summativ qiymətləndirmə rəsmi qiymətləndirmədir və nəticələri keçirildiyi tarixdə sinif jurnalında qeyd olunur. Kiçik summativ qiymətləndirmə hər tədris vahidinin sonunda, altı həftədən gec olmayaraq müəllim tərəfindən keçirilir. Böyük summativ qiymətləndirmə yarımillərin sonunda təhsil müəssisəsinin rəhbərliyi tərəfindən yaradılan müvafiq komissiyanın nəzarəti ilə fənni tədris edən müəllim tərəfindən aparılır.

Şagidlərin kiçik və böyük summativ qiymətləndirmələrinin nəticələri illik qiymətlərinin hesablanmasında nəzərə alınır. Kiçik və böyük summativ qiymətləndirmələrin keçirilmə vaxtı illik planlaşdırılarda nəzərdə tutulur.

Kiçik və böyük summativ qiymətləndirmə vasitələri qiymətləndirmə standartlarının dörd mürəkkəblik səviyyəsinə uyğun olaraq 1-4-cü səviyyələrdə (20%-i 1-ci, 30%-i 2-ci, 30%-i 3-cü və 20%-i 4-cü səviyyəyə aid olmaqla) hazırlanır.

Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri (test, tapşırıq, yazı işləri və s.) fənni tədris edən müəllim tərəfindən hazırlanır.

Böyük summativ qiymətləndirmə yarımillərin sonunda təhsil müəssisəsinin rəhbərliyi tərəfindən yaradılan müvafiq komissiyanın nəzarəti ilə fənni tədris edən müəllim tərəfindən aparılır. Ona görə də metodik vəsaitdə böyük summativ qiymətləndirmə üçün testlərin nümunəsi verilməyib.

Şagirdin illik qiyməti aşağıdakı cədvələ uyğun hesablanılır:

Y1	Y2	İllik
2	2	2
2	3	3
2	4	3
2	5	4

Y1	Y2	İllik
3	2	2
3	3	3
3	4	4
3	5	4

Y1	Y2	İllik
4	2	2
4	3	3
4	4	4
4	5	5

Y1	Y2	İllik
5	2	2
5	3	4
5	4	4
5	5	5

Şagirdin qiyməti düzgün cavabların maksimum bala nisbəti ilə faiz göstəricisinə uyğun müəyyənləşdirilir:

Nº	Şagirdin yerinə yetirdiyi tapşırıqların faizlə miqdarı	Şagirdin qiyməti
1	[0% - 40%]	2 (qeyri-kafi)
2	(40% - 60%)	3 (kafi)
3	(60% - 80%)	4 (yaxşı)
4	(80% - 100%)	5 (əla)

Summativ qiymətləndirmədə iştirak etməyən şagirdlər üçün yeni, lakin sinif üçün istifadə olunan tapşırıqlarla eyni səviyyəli qiymətləndirmə vasitələri hazırlanır.

VII sinifdə ədəbiyyatdan formativ qiymətləndirmənin aparılmasına dair nümunə

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəyindur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Şərhetmə

Nümayiştdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə eksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Metodik vəsaitdə ümumtəhsil məktəblərində qiymətləndirmə qaydalarına əsasən hər bölmənin sonunda *kiçik summativ qiymətləndirmə* vasitələrinin nümunələri verilmişdir. Müəllim bu nümunələr əsasında öz variantlarını da hazırlaya bilər.

MÖVZULAR ÜZRƏ TƏLİM MATERİALLARI İLƏ İŞ TEKNOLOGİYASININ ŞƏRHİ

Mövzu: Ədəbiyyat insanı zənginləşdirən vasitədir – 1saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.2. Heca vəznli şeirləri və süjetli bədii nümunələri (dastan, hekaya, mənzum hekayə) ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.	Heca vəznli şeir və nəşr nümunələrinin ideya-məzmununu ifadəli oxu ilə çatdırır.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnində nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini əsərdən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzikirəldə ədalətlilik, obyektivlilik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedişi

Sağirdlərin aşağı siniflərdə qazandıqları bilik və bacarıqları diqqət mərkəzində saxlayan müəllim yeni dərsliklə işin başlıca xüsusiyyətlərini yüksəm şərh edir. Altıncı sinifdə, eləcə də yay tətili dövründə oxunmuş bədii əsərlərlə bağlı müsahibə şagirdlərin təəssüratını aşkara çıxarmağa və tədqiqat sualını formalasdırmağa imkan verir.

Tədqiqat suali: Bədii ədəbiyyatın daimi oxucusu olmaq nə üçün vacibdir?

Fərziyyələr dinlənilir və qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması.

İlk növbədə dərslikdəki “Ədəbiyyat insanı zənginləşdirən vasitədir” mətninin oxusu həyata keçirilir. Oxu fərqli variantlarda reallaşdırıla bilər. Bu, sinfin səviyyəsindən, maraq və imkanından, müəllimin məqsədindən və s. asılıdır. Təcrübə qazanmış sinifdə INSERT metodunun tətbiqi faydalıdır. Bunun üçün iş vərəqlərinin hazırlanması və onlarda şərti işaretlərin əks olunduğu cədvəlin verilməsi məqsədə uyğundur.

✓ (bilirəm)	— (aydın olmayan və ya ziddiyyətli məlumatdır)	+ (yeni və maraqlı məlumatdır)	! (bu barədə daha çox bilmək istərdim)

Dərslikdən surəti çıxarılmış mətnin üzərində işarələr qoymaqla mətnin fərdi səssiz oxusu reallaşdırıla bilər. Oxuya ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra şagirdlərin istifadə etdikləri şərti işarələrdən doğan suallar da nəzərə alınmaqla yiğcam müsahibənin aparılması məqsədə uyğundur. Bu, mətndəki fikirlərin başa düşülməsində əhəmiyyətli rol oynayır.

Müəllim üçün məlumat. *Vaxta qənaət baxımından mətnin fərdi səssiz oxusunu təşkil etmək daha məqsədə uyğundur. Sonda yiğcam müsahibə aparmaqla qazanılmış təsəvvürün tamlığına nail olmaq mümkündür.*

Tədqiqat kiçik qruplarda davam etdirilir. Dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı tapşırığın sualları iş vərəqlərində qruplara təqdim olunur.

Tapşırığın sualları, həmçinin qazanılmış bacarıqların (ifadəli oxu, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunun aydınlaşdırılması və s. bağlı) nümayiş etdirilməsini də tələb edir.

Müəllim VI sinfin dərsliyindən müəyyənləşdirdiyi nümunələrdən mənbə kimi istifadə olunmasını tövsiyə edə bilər. Şagirdlər həmin nümunələr əsasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaq, sécdikləri bir parçanı ifadəli oxumaq bacarığını nümayiş etdirir.

Dərsin **məlumat mübadiləsi** mərhələsində təqdimatların fəal dinlənilməsi təmin olunur. Ehtiyac yarandığı məqamlarda çıxış edənlərə suallar verilir. Bu mərhələdə qruplar bir-birinin işinin məzmunu ilə ətraflı tanış olur. Qrupların işində tamamlanmamış fikirlər, birtərəfli mülahizələr müşahidə edilir. Bunların aradan qaldırılması, mənimse-nilənlərin bitkin şəkil alması və dərinləşməsi dərsin növbəti mərhələsində həyata keçirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Səsləndirilən fikirləri əlaqələndirmək, müqayisə etmək, faydalı səmtə yönəltmək, tədqiqat suali ilə uzlaşdırmaq, hansı qrupun daha səmərəli işlədiyini diskussiya ilə müəyyənləşdirmək və s. bu mərhələdə önem verilən məsələlərdir.

Bu mərhələnin səmərəli keçməsi üçün müəllimin əvvəlcədən istiqamətləndirici suallar hazırlanması faydalıdır.

Bütün bunlar mövqelərin yaxınlaşmasına, mülahizələrdəki kəm-kəsirlərin aradan qaldırılmasına, tədqiqat sualına doğru cavabın tapılmasına addım-addım yaxınlaşdırır.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırığın icrası tədqiqatın davamı kimi özünü göstərir.

Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün müəllimin aşağıdakı suallardan da istifadə etməsi məqsədə uyğundur.

- “Həyatı bacarıqlar” dedikdə nə başa düşürsünüz?
- Oxucu bədii əsərdə tanış olduğu insan taleyi, iibrətamız hadisələrdən hansı nəticələr çıxarı?

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

- Bəzi mövzuların bədii ədəbiyyat üçün dəyişməz, daimi olmasının sababını necə izah edərsiniz?
- Sizca, bədii ədəbiyyat oxucuya na zaman güclü təsir edir?
- Bədii ədəbiyyat vasitəsilə hansı biliklərə yiyələnmisiniz?
- Ədəbiyyat dərslərində hansı məlumatlara, bacarıqlara yiyələnmisiniz?

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş

- “Bədii ədəbiyyat insana həsi həyatı bacarıqlara yiyələnməkdə kömək edir?” mövzusunu müzakirə edin.

Evdə iş

Kitabxanadan və ya internetdəki mənbələrdən istifadə etməkə görkəmli sənətkarların, tanınmış şəxsiyyətlərin bədii ədəbiyyatın insan həyatındakı rolunu barədə fikirlərindən nümunələr toplayın.

Dərslik səh. 10

3. Bədii əsərin mütaliəsi insanın davranışına, əməllərinə təsir edirmi?
4. Bədii əsərin təsirini həyatınızda hiss etmisinizmi?

Müzakirədə şagirdlərin diskussiya aparmalarına, fikirlərini sərbəst ifadə etmələrinə imkan yaradılır.

Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması mərhələsində şagirdlərin yüksək fəallığı təmin olunur. Səsləndirilmiş fikirlərin ümumiləşdirilərək bir ideya şəklində ifadə edilməsi bu mərhələdə diqqət yetirilən başlıca məsələlərdəndir.

Nəticələrin şagirdlərin irəli sürdükləri fərziyyələrlə müqayisə edilməsi, tədqiqat sualı ilə əlaqəsi diqqət mərkəzində saxlanmalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları

Ifadəli oxuma

Aydınlaşdırma

Şərhetmə

Nümayişdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Nümunələrin ideya-məzmununu ifadəli oxu ilə çatdırmaqdə çətinlik çəkir.	Nümunələrin məzmununu ifadəli oxu ilə çatdırır.	Nümunələrin ideya-məzmununu ifadəli oxu çatdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Nümunələrin ideya-məzmununu ifadəli oxu ilə dolğun çatdırır.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli faktlar əsasında aydınlaşdırır.
Nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Nümunələrlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Nümunələrlə bağlı fikirlərini yalnız bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə eksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

1.

ŞİFAHİ XALQ ƏDƏBİYYATINDAN SEÇMƏLƏR

*Mövzu: Dərzi şagirdi Əhməd (nağıł) – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş*

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Nağılda bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməkla şərh edir.	Fikrini nağıldan nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedişi. Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi müxtəlif yollarla (təqdimatların dinişnilməsi, müzakirənin təşkili, müsahibə və s.) müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Yada salın

- Bu vaxtadək oxuduğunuz, eşidtiyiniz hansı nağılların adını çəkə bilərsiniz?
- Nağııl janrıma məxsus hansı cəhətləri xatırlayırsınız?

Dərslik səh. 12

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Bu, fərqli variantlarda təşkil oluna bilər. Onlardan biri dərslikdə mövzunun əvvəlindəki suallar əsasında işin təşkilidir.

Bu suallar üzrə fikir mübadiləsinin aparılması şagirdlərdə mövzuya maraq oyanmasına, tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsində fəallıq göstərmələrinə səbəb olur.

Oxuda aydınlaşdırın

- Əsərdə tanış olmadığınız sözlərin mənasını lügətlərin, sorğu kitablarının köməyi ilə aydınlaşdırın.
- Əsərdəki bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirin.

Dərslik səh. 12

Tədqiqat sualı: Qarşısına qoymuş olduğu məqsədə çatmaq üçün insandan daha çox nə tələb olunur?

Fərqli fikirlər – fərziyyələr dinlənilir və qeyd edilir.

Müəllim əlavə edir ki, fərziyyələri yoxlamaq, hansının doğru olduğunu aşkar çıxarmaq üçün “Dərzi şagirdi Əhməd” nağılinin ətraflı öyrənilməsi, araşdırılması məqsədə uyğundur.

Tədqiqatın aparılması. İlk növbədə nağılin oxunması, məzmunu barədə mükəmməl təsəvvürün qazanılması vacibdir. Şagirdlər fərdi səssiz oxumaqla əsərin ilk dörd parçasının məzmunu ilə tanış olurlar. Oxuya başlamazdan əvvəl dərslikdəki tapşırığın (“Oxuda aydınlaşdırın”) yerinə yetirilməsinin vacib olduğu xatırladılır.

Müəllimin təklifi ilə cütlük şəklində (hər şagird parta yoldaşı ilə də işləyə bilər) mətnlə bağlı suallara cavab hazırlayırlar. Həmin suallara uyğun olaraq dördüncü parçaya aid suallar tərtib edirlər. Sualların düşündürücü olmasına, yalnız məzmunu xatırlatmamasına diqqət yetirilir. Məlum üsullardan biri tətbiq edilməkən kiçik qruplar yaradılır və bütün sualların cavabı qrup daxilində aparılan fikir mübadiləsi əsasında dəqiqləşdirilir. Çıxarılmış nəticələr barədə qrupların təqdimatları dinlənilir və bütün sinif müzakirəyə qosulur. Tanış olmayan sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin hansı səviyyədə aydınlaşdırıldığı aşkar çıxarılır.

Müəllim üçün məlumat. *Oxu müxtəlif forma və növlərin (fərdi səssiz oxu, səslisi oxunun dinlənilməsi, fasılələrlə oxu, proqnozlaşdırılmış oxu və s.) tətbiqi ilə həyata keçirilə bilər. Müəllim sinifdə oxunacaq hissəni (nağılin həcmi onun bir dərs saatında oxunmasına imkan vermir) əvvəlcədən müəyyənləşdirilməlidir. Tətbiq olunan oxu növünün tələbləri nəzərə alınaraq hazırlıq işi aparılmalıdır. Məsələn, fasılələrlə oxunun tətbiq etməyi planlaşdırın müəllim fasılələrin ediləcəyi məqamları, fasılələrdə veriləcək sualları müəyyənləşdirməlidir.*

Bütün bunlarla yanaşı, nəşr əsərlərinin oxusunu üzrə bacarıqların xatırladılması və tətbiqinə istiqamət verilməsi faydalıdır. Bu mərhələdə ayrı-ayrı təsvirlərə, mühüm ştrixlərə, obrazların davranışları və əməllərinə, xarici görünüşlərinin təqdiminə diqqət yetirməyin vacib olduğunu şagirdlərin özlərinin xatırlatmalarına nail olunmalıdır.

Dərsdə şifahi nitqin inkişafı üzrə işin təşkili xüsusi diqqət tələb edir. Bu iş əsərin məzmununun daha dərindən qavranılmasına da əhəmiyyətli təsir göstərir. Şifahi təqdimatlar hazırlanarkən yeni öyrənilmiş sözlərdən, əsərdən seçilmiş nümunələrdən istifadə etməyin əhəmiyyəti və yolları yiğcam şəkildə xatırladılmalıdır. Arzu edən şagird başqa mövzuda təqdimat hazırlaya bilər. Bütün hallarda təqdimatlardan nümunələrin fəal dinlənilməsinin və müzakirə edilməsinin təşkili vacibdir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Mezmun üzrə iş

I dərs

1. Əsərin ilk dörd parçasının oxusundan (bunu fərdi səssiz oxu, səslisi oxunun dinlənilməsi və s. şəkilde yeriş yetirə bilərsiniz) sonra parta yoldaşınızla birlikdə matnın ənənəvî suallara cavab hazırlayın.

2. Matnın 4-cü parçasına aid suallar tərtib edin. Kiçik qruplarda bir-ləgilə, tərtib etdikləriniz də daxil olmaqla, bütün sualların cavabını müzakirə edin.

3. Çıxardığınız nəticələr barədə təqdimatlar edin.

4. Mövzularlardan birinin zəhiri seçib şifahi təqdimat hazırlayın.
Əsərdən gətirdiyiniz nümunələr ssəsində obrazın zəhiri görünüşünü də daxili alımı arasında uyğunluğun olub-olmadığını aydınlaşdırın. Öyrəndiyiniz yeni sözlərdən istifadə etməyi unutmayın.

b) Əhəmd bugünkü gönçlər nümunə ola bilərmi? Öyrəndiyiniz yeni sözlərdən, əsərdən seçdiyiniz nümunələrdən istifadə edin.

Evdə iş

1. Nağılin aradını oxuyun.

2. Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 22

di-

Qiymətləndirmə meyarları

Aydınlaşdırma
Müəyyənləşdirmə
Şərhətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrindən müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Nağılla bağlı fikirlərini mətndən nümunələr götirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Nağılla bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr götirməklə şərh edir.	Nağılla bağlı fikirlərini yalnız bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr götirməklə şərh edir.	Nağılla bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr götirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Dərzi şagirdi Əhməd (nağıł) – 3 saat

İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Nağılda bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, müsahibədə istifadə edir.

Dörsin gedişi. Nağılin ardını müstəqil (evdə) oxuyan şagirdlərin məzmunu hansı səviyyədə mənimsədiklərini (müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədəyğundur) fərqli yollarla aşkara çıxarmaq olar. Bunu müsahibənin aparılması, təqdimatların dinlənilib müzakirə edilməsi və s. şəkildə həyata keçirmək mümkündür. Həmin prosesdə əsərdəki yeni sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin necə qavranıldığının aşkara çıxarılması, zəruri dəqiqləşdirmələrin aparılması diqqət mərkəzində saxlanmalıdır.

Müstəqil oxunmuş parçalarda mühüm strixlərə, təsvirlərə və s. şagirdlərin necə, hansı həssaslıqla yanaşdıqları da ön plana çəkilməli, sonrakı mərhələlər üçün vacib olanların aydınlaşdırılması zəruridir.

II dərs

Mezmun üzrə iş

1. Evdə oxudunuz parçaların bir dəfə nəzərdən keçirin, sonra suallara parta yoldaşınzabırlikdə cavab hazırlayın.
2. Kiçik qruplarda fikir mübadiləsi aparın cavabları təqdimatlar arasında müzakirə edin.

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

3. Sxemi dəftərinizə köçürün və əsərdəki hadisələrin ardıcılılığını eks etdirin.

Şah Abbas və vaziri mahalda gəzməyə çıxır, bir dərziya qonaq olurlar.

▼

▼

4. Nağılin məzmununa uyğun hansı atalar sözlerini xatırlada bilərsiniz?
5. Öyrəndiyiniz bədii təsvir vasitələrini işlətməklə iki cümlə yazın.
6. Aşağıdakı fikirlərdən hansı doğrudur?
 A) Şah Abbasın maqsədi Əhmədin iradəti olub-olmadığını yoxlamağı idi.
 B) Fırang padşahının maqsədi Əhmədi zindanından çıxartmağı idi.
 C) Əhmədin qohum olmuş Şah Abbas vəziri maslahat götürdü.
 D) Şahın hüzurunda hər dəfə döyünlər Əhmədin yaralarına zindanban malham qoyur, onun qeyriəməqalır.
 E) Fırang padşahının ilk tələbi ələmaların fərqləndiriləcək ilə əlaqədar idi.
 7. Fikirlərdən bir-sabitdir. Onu müəyyən edin.
 A) Əhvəlat ifşahın sahəndə baş verir.
 B) Əhməd qızları və oğlanları isti suyun köməyi ilə seçir.
 C) Əhmədin ağılı, farasəti olduğunu ilə baş düşən vəzir olur.
 D) Əhməd ağılı, iradəli olduğu üçün Pəri Sultan onu yüksək qiymətədirir.
 E) Əhməd Fırang padşahının ifşa həna qoşun göndərəcəyini, onun niyyətinə əvvəldən biliirdi.

Evdə iş

Mövzularlardan birinci dərsliyinizdəki (səh. 163–165) “Inşa və esseni necə yaradı?” mövzündəki tövsiyelərə əsaslananqa işləyin.
 a) “Nağılda xalqın hansı arzu və istəkləri ifadə olunmuşdur?” mövzusunda inşa yarın.
 b) “Nağıl məndə hansı hiss və düşüncələr yaratdır?” mövzusunda esse yazın.

Dörslik səh. 23

Nağılin məzmunun bütövlükdə mənimşənilməsi nəticənin çıxarılmasına imkan verir. Həmin mərhələdə şagirdlərin yüksək fəaliq göstərmələri üçün istiqamətləndirici suallardan istifadə etmək faydalıdır. Sonda nəticələr şagirdlərin irəli sürmüş olduqları fərziyyələrlə müqayisə edilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar ver-	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrinən müəyyənləşdir-	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam

çətinlik çəkir.	məklə müəyyənləşdirir.	məkdə bəzən çətinlik çəkir.	əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Nağılda yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Nağılda müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Nağılda müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Nağılda müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Dərzi şagirdi Əhməd (nağıł) – 3 saat

Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Nağılı janr baxımından hekayə ilə müqayisə edir.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Nağılin mövzusunu, ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
1.1.2. Heca vəznli şeirləri, süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.	Nağılin ideya məzmununu ifadəli oxu ilə çatdırır.
3.1.3. 1,5-2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazır.	Mühakimə xarakterli inşada(essedə) ardıcılılığı gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Dərsin gedişi. Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların dinlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədəyənəqəndən.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Müəllim aşağıdakı sual üzərində düşünməyi təklif edir: Dərzi şagirdi Əhmədin öz arzusuna çatması təsadüfidirmi?

Sualla bağlı müsahibə davam etdirilir, şagirdlər tədricən tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə yönəldilir.

Tədqiqat suali: Əhmədin öz arzusuna çatmasının əsl səbəbi, sizcə, nədir?

Sualla əlaqədar mövqelərini açıqlayan şagirdlər fərqli fikirlər – fərziyyələr söyləyirlər. Fərziyyələr təkrara yol verilmədən lövhədə yazılır. Fərziyyələrin yoxlanılması üçün tədqiqatın aparılmasını zəruriliyi qeyd edilir.

Müellim üçün məlumat. Hələ tədqiqat başlanmamış nəşr əsərlərinin təhlili üzrə qazanılmış bilik və bacarıqların xatırladılması və tətbiqinə istiqamət verilməsi məqsədə uyğundur.

Təhlili üzrə iş Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirək ondakı fikirlərdən faydalannan.

Bu əsərdə nağıl janrına maxsus bir çox cəhətlərəksini təpib. Məsələn, dilin sırlılığı, adı dənizdə işlənən sözlərə geniş yer veriləsi, gözənlənməz hadisələrin bir-biriనıñ etməsi və dıqqəti dərhal callb edir.

Bu deyimlərlə, eləcə da nağıl janrınnı digər xüsusiyyətləri ilə bağlı müəsəhidələriñi dəvətdirir.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Əhmədin xüsusiyyətdəki, davranışında hansı cəhətlər onu nağıldıklığından obrazlardan fərqləndirir? Fikriniñ azardın nümunələrini göstərməkə asaslıdır. Goldiyyət nəticəni şagħidək codvalda eksedirin.

Obrazın adı: Əhməd	
Əhmədin xarakteri ve davranışı üçün müümən olanlar hansılardır?	Nə üçün belə düşünürsünüz?

3. Əhməd size hansı nağıl qəhrəmanının xatırladır? Onların oşşar və ferqli xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirin. Nəticələr Venn diaqramında eksedirin.

4. Şah Abbasın vezir Allahverdi xana nağıl yaradıcılarının və özünüzün münasibətini açıqlayın. Onlarıñ davranış və emallarındaki ferqli əsərlərini tətbiqinən nümunələrə səsənəyin müəyyən edin. Fikriniñ codvalda eksedirin. Müəyyən edilməyən vəzifələriñi qəbul edin.

Nağıl yaradıcılarının Şah Abbas'a münasibəti	Nağıl yaradıcılarının vezirinə münasibəti	Sizin onlara münasibətiniz

5. Əsərdəki bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu necə izah edərsiniz?

Bədii təsvir və ifadə vasitəsinin işlendiyi cümlə	Fikrin təsir gücünün artırmasında onun rolu

6. Diger bir janrıla (məsələn, hekaya ilə) müqayisə etməklə əsərin nağılı olduğunu osaslaşdırın. İşləyən vəzifələriñi şagħidək codvaldan istifadə edin.

Hansı cəhətlərinə görə müqayisə edilir	Nağıl (nüümə göstərməklə izah edin)	Hekaya (nüümə göstərməklə izah edin)

Dərslik səh. 24

7. Sizə, nağıldıklı başlıq fikir – ideya nədir? Cədvəldəki fikirlərə münasibət bildirin. Öz variantınızı təklif edin.

Şəhərin ideyəsi hansıdır?	Nə üçün belə düşünürsünüz?
1. Təmkinli, sehəri inanın bütün çətinliklərin üstündə gələr.	
2. Adı pəşə sahibi olan yoxul Əhməd hökmətlərə qara qoyulmuş, əgər və forsatına görə onlardan üstünlük tətbumugur.	
3. Xalq öz sevimiylə qəhrəmanı - Əhmədi Vətənin müdafiəçisi kimi yaratmışdır.	
4. Nağılda inadkarlıq və dəziyənliliklərə bəhəs fikir kimi on plana qəcilişdirir.	

Hədəli oxuya hazırlım

- İfadəli oxu ilə bağlı bilik və bacarıqlarımızın 7-ci sinifda daha da inkişaf etdirilməsinən. Bumın üçün ilk növbədə dərsliyinəkəndə tövsiyələri strafı öyrənənlər, tapşırıqları ardıcıl yerinə yetirmələrdir. Həmçinin, bedii oxu ustalarının filmlərin dinləməyənə və vaxt ayırmalısmız.

- İndi öyrəndiyiniz asərdən bir epizodu, məsələn, "Şah Abbas car çəkib kütünlər fərqli iqtisadiyyatçıları cümlədən, "Şah Abbas carənənəcəm" dedi. Gələn şəhərə olan parçanı işləyin, xəzix dəstəriniñi kürəyin. Mətinin sağ kananında hər bir saylaşın. Seçilinçin parçanı bir dərəcədə oxuyub bəhəs fikri synadılardır. Onun əsasında ifaqət, vəzifəsinə dənliyəclərə nəyi qədər rəsədlərə müəyyənləşdirin. Bir variant belə olə bilər: "Əhmədin maharəti, bacarıqları barədə diniyyəllərdən təsvvür yaratmışdır".

- Mətni cümlə-cümüla oxuyub səsinin aldığı çalarları (teccüb, heyət və s.) qeyd edin.

- Dərsliyinən sonunda verilməsi şartı işarələrdən istifadə etməklə fasilələrin yerini, səsinizdəki dəyişmələri (tonun yüksəkləndirilməsi, aləmələri və s.), tələfizə fərqləndiriləcək sözləri (məntiqi vüqrū qəbul edilməri) müəyyənləşdirib qeyd edin. Nəticədə matn aşağıdakı şəkildə burada bir hissəsi verilir) düşəcək.

Şah Abbas car çəkib bütün ʃəfəhanı işdən xəbərdər eləməldi. Ona görə tamam əşəfanahı olli də böyükəndən kiçiyə meydanda id.	İftaqlıq varlığı Əhmədin maharəti, bacarıqları barədə diniyyəllərdən təsvvür yaratmaq.
Ferrəşlər bir qab əfd. bir torba ərpa. bir bağ da yonca hazır eleyib meydandan bir yerində qoyduqlar.	Nəqşləri Teccübülə

Seçdiyinçin parçanı evdə bu qayda ilə sona kimi işlayıb oxusuna hazırlaşın.

Unutmayın! Aşağı siniflərdən "məvvəz", "ideya" sözleri ilə tanışınız. Əsərin mövzusunun, ideyasının müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı tapşırıqlar yerinə

– obrazların xarakterindəki başlıca cəhətlərin aşkarla çıxarılması və münasibət bildirilməsi;

– obrazların davranışları və əməllərindəki özünəməxsusluğun müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi;

– obrazlara yazıçının münasibətinin aydınlaşdırılması, təhlildə nəzərə alınması;

– əsərin mövzusunun, ideyasının, onda qaldırılmış başlıca problemin aydınlaşdırılması, münasibət bildirilməsi;

– əsərin bədii təsir gücünü artırıran vasitələrin təhlilə cəlb olunması;

Şagird tədqiqatının hansı formada təşkilindən asılı olmayaraq, yuxarıda göstərilənlərlə bağlı qazanılmış bilik və bacarıqların tətbiqinə ciddi diqqət yetirilməlidir.

Tədqiqatın aparılması. Bu, fərqli texnologiyaların, müxtəlif iş formalarının tətbiqi ilə həyata keçirilə bilər. Lakin bütün hallarda dərslikdəki "Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin" tapşırığına, "Əsərlə bağlı açıqlamalar" mətninə müraciət edilməsi vacibdir.

Tədqiqatın kiçik qruplarla aparılmasını planlaşdırın müəllim tapşırığı iş vərəqlərində eks etdirib, hər qrupa bir sual təqdim edir. Məqsəddən, sinfin səviyyəsindən, qrupun sayından, ayrılmış vaxtdan asılı olaraq müəllim tapşırığa yaradıcı yanaşa bilər. Bu zaman şagirdlərin təhlilə bağlı qazanmış olduqları bilik və bacarıqların səviyyəsi nəzərə alınmalıdır. Qruplarda vəzifə bölgüsüünən aparılmasına diqqətlə yanaşılmalı, tapşırıqla əlaqədar yaranan suallara aydınlıq gətirilməlidir. Tədqiqatın aparılmasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra dərsin növbəti mərhələsinə keçirilir.

Məlumat mübadiləsi. Qruplar tapşırığın yerinə yetirilməsi prosesində əldə etdiyi nəticəni təqdim edir. Bu, hesabat 51

Dərslik səh. 25

səciyyəli olmur, qruplar həmin mərhələdə bir-birlərini işinin məzmununu barədə aydın təsəvvür qazanmaq məqsədilə suallar da verir.

Tədqiqat prosesində toplanmış məlumatın mübadiləsi ümumi mənzərə barədə təsəvvür yaratmaqla bərabər, həm də nöqsanların olduğunu aşkara çıxarır. Bunun aradan qaldırılması növbəti mərhələdə həyata keçirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Müəllim bu mərhələdə işi elə qurmalıdır ki, çatışmazlıqlar tədricən aradan qalxsın, qaranlıq qalmış məsələlərə aydınlıq gətirilsin. Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün müəllimin əvvəlcədən suallar hazırlaması faydalıdır. O, pərakəndə fikirlərin sistemə salınmasını, qrup işlərinin uzlaşmasını, faktların arasında əlaqələrin yaranmasını, tədqiqat prosesində mənimənənilənlərin bir tam halına düşməsini təşkil edərək tədqiqat sualına dolğun cavabın ərsəyə gəlməsini təmin etməlidir.

Müəllim bu məqamda şagirdlərin diskussiya aparmalarını, öz mülahizələrini sərbəst söyləmələrini, özlərini müzakirənin bərabərhüquqlu iştirakçısı kimi hiss etmələrini təmin etmeli, onların əvəzinə danışmamalıdır.

Nəticə, ümumiləşdirmə. Müzakirə başa çatdıqdan sonra ümumiləşdirmənin aparılması, nəticənin çıxarılması həyata keçirilir. Müəllim yiğcam yekun sözü ilə şagirdləri son nəticələrə istiqamətləndirə bilər: Nağılda təsvir olunan hadisələrin əsasında qəhrəmanın yuxarı görməsi və yuxunun yozulması durur. Dərzi şagirdi Əhməd öz ağılı, fərasəti ilə çətin sinaqlardan üzüağ çıxır. Nağılda Əhmədin fiziki gücündən, pəhləvanlarla döyüsdə qəhrəmanlığından deyil, tapmaca-sualların cavabını ağlının gücü ilə tapmasından bəhs olunur. Bu, təsadüfi deyildir. Tapmaca-suallara şah, vəzir, vəkil, varlı tacir övladlarının deyil, sadə bir adamın – dərzi şagirdinin doğru cavab verməsində bir məna vardır.

Nəticənin əsasında belə bir fikir dayanmalıdır ki, nağıl adı bir insanın, dərzi şagirdinin öz zəkası, fərasəti, hazırlıqavabı sayəsində məqsədinə çatmasının mümkinlüyüne xalqın inamını ifadə edir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

- Müqayisəetmə
- Səciyyələndirmə
- Aydınlaşdırma
- Sərhətmə və münasibətbildirmə
- Ifadəli oxuma
- Mühakiməyürütmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Nağıl ilə hekayəni janr baxımından müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Nağıl ilə hekayəni müəllimin və yoldaşlarının köməyi ilə janr baxımından müqayisə edir.	Nağıl ilə hekayəni janr baxımından müqayisədə bəzən səhv'lərə yol verir.	Nağıl ilə hekayəni janr baxımından əhatəli müqayisə edir.
Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə və nağıl yaradıcılarının münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla çətinliklə müqayisə edir, nağıl yaradıcılarının münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, nağıl yaradıcılarının münasibətinə qismən əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, nağıl yaradıcılarının münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.

Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Nağılda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Nağılin ideyasını şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Nağılin ideyasını müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Nağılin ideyasını şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Nağılin ideyasını əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Nağılin ideya-məzmununu ifadəli oxu ilə çatdırmaqdə çətinlik çəkir.	Nağılin ideya-məzmununu müəllimin köməyi ilə ifadəli oxuyur.	Nağılı ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxumaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Nağılı ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.
Mühakimə xarakterli inşa (esse) yazmaqdə çətinlik çəkir.	Mühakimə xarakterli inşanı (esseni) müəllimin köməyi ilə yazar.	Mühakimə xarakterli inşada (esse-də) qeyri-dəqiqliyə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Mühakimə xarakterli inşada (esse-də) ardıcılılığı gözleməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Ifadəli oxu ilə bağlı aşağı siniflərdə qazanılmış bilik və bacarıqlar dərslikdəki “**İfadəli oxuya hazırlanın**” mətninin başa düşülməsinə və tapşırığın az vaxtda yerinə yetirilməsinə imkan verir. Bir neçə ifanın dinlənilib müzakirə edilməsi faydalıdır.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırılara şifahi cavabların verilməsi və onlara münasibət bildirilməsi vaxta qənaət baxımından məqsədəyəgdür.

Müəllim dərslikdəki ifadəli oxu ilə bağlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini sağidlərə xatırladır.

Mövzu: Durna teli (“Koroğlu” dastanından) – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlər-dən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Dastanda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.

2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr göstirməklə sərh edir.

Fikirlərini dastandan nümunələr göstərməklə sərh edir.

Dərsin gedisi. Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi şifahi cavabların dinlənilməsi və müzakirəsi ilə müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Bu mərhələdə həyata keçirilən iş fərqli məzmunda ola bilər. Dərslikdəki suallar əsasında işin təşkili vaxta qənaət baxımından daha faydalıdır.

Suallar əsasında aparılan müsahibə tədqiqat sualının formallaşmasına imkan yaradır.

Tədqiqat sualı: Xalq qəhrəmanlarının sevilməsinə və unudulmamasına səbəb, sizcə, nədir?

Fərziyyələr dinlənilib qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. İlk növbədə sinifdə oxunması nəzərdə tutulan ilk dörd parçanın məzmunu ilə tanışlıq həyata keçirilməlidir. Bu, oxunun müxtəlif forma və növlərinin tətbiqi ilə reallaşdırılıb bilər. Dərslikdə **fasilələrlə oxudan** istifadə üzrə tövsiyələr verilmişdir. Bu oxunun qaydaları ilə aşağı sıniplərdən tanış olan şagirdlərlə hər parçanın oxusundan sonra dərslikdəki sualların əsasında müsahibə aparılır. Müəllim suallara əlavələr edə bilər. Oxu və suallar əsasında müsahibə həmin parçaların məzmununun əhatəli öyrənilməsinə təmin etməlidir. Oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərin diqqəti dərslikdə mövzunun əvvəlindəki suallara cəlb edilir.

Məlumat mübadiləsi mərhələsində dastanın məzmunu ilə bağlı mənimsənilənlərin əlaqələndirilməsinə, təsəvvürün tamlığına səy göstərilir. Bu məzmunda aparılan iş dərsin **məlumatın müzakirəsi və təşkili** mərhələsində aparılan işlə qovuşur. Bu mərhələlərdə sadə, yoxsul zəhmət adamlarının, hakim təbəqə nümayəndələrinin Koroğluya, onun dəlilərinə münasibəti barədə ilkin təsəvvürün yaranmasına nail olunmalıdır. Aparılan iş yekunlaşdırıldıqdan (dastanın – qolun məzmunu bütövlükdə öyrənilmədiyindən dərsin **nəticə, ümumi-leşdirmə** mərhələsinin tələbləri tam halda ikinci dərsdə reallaşdırılır) sonra şifahi təqdimatların hazırlanmasına vaxt ayrılır. Şifahi təqdimat üçün dərslikdə təklif olunmuş mövzular məzmunun daha dərindən qavranılması, obrazlı təfkkürün inkişafi baxımından faydalıdır. Bir neçə təqdimatın dinlənilib müzakirə edilməsi vacibdir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Sərhətme

Yada salın

- Koroğlu barədə nə bilirsiniz?
- Xalq qəhrəmanı kimlər deyilir?

Dərslik səh. 27

Mezmun üzrə iş

- I dərs
1. Əsərin ilk dörd parçasının sınıfdada oxuyun.
 2. Hər parçanın oxusundan sonra onunla bağlı suallara cavab verin.
 3. Sualların üzərində düşinərək parta yoldaşlığını fikir mübadiləsi aparin.
 4. Mövzularından birini seçib şifahi təqdimat hazırlayıın.
a) Dastanda məni on cəox həyəcanlandıran epizod hansı oldu?
b) Çənlibəli necə tasovlur edirəm?

Evdə iş

1. Dastanın ardını evda oxuyun.
2. Tanış olmayıan sözlərin manasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 38

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Dastanda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Dastanda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Dastanda tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Dastanda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməkla dəqiq aydınlaşdırır.
Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Dastanla bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Dastanla bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Dastanla bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Dastanla bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini sağırdılara xatırladır.

Mövzu: Durna teli (“Koroğlu” dastanından) – 3 saat

İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1 Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Dastanda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Dastandan seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında yaradıcı danışır.
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Dastanın janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, nağıletmədə istifadə edir.

Dörsin gedişi. Əsərdən evdə oxunmuş hissənin məzmununun ilkin qavranılma səviyyəsi, tanış olmayan sözlərin necə mənimşənilməsi yiğcam müsahibə ilə aşkarla bilər.

Dastanın məzmununun öyrənilməsi üzrə iş davam etdirilir. Evdə müstəqil oxunmuş parçalar (5, 6, 7), müəllimin təklifi ilə bir daha nəzərdən keçirilir, suallar tərtib edilir. Bu suallar yalnız məzmunla bağlı deyil, şagirdlərin təəssüratını da əks etdirməlidir. Hazırlanmış sualların cütlük şəklində, yaxud kiçik qruplarda müzakirə edilməsinə imkan yaradılır. Bunun ardınca aparılan fikir mübadiləsində bütün sinfin iştiraki faydalıdır. Bu mərhələdə tanış olmayan sözlərin, eləcə də bədii təsvir və ifadə vasitələrinin necə qavranıldığıñın müəyyənləşdirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Sonrakı tapşırıq əsərin məzmununun daha dərindən mənimşənilməsi, nitq inkişafı baxımından faydalıdır. Şagirdlər qoldan seçdikləri hissəyə ad verməklə məzmununu hazırladıqları plan əsasında yaradıcı nağıletməyə hazırlaşırlar.

Çıxışların fəal dinlənilməsi, müzakirəyə imkan yaradılması ön plana çəkilməlidir.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınız tətbiq edin” başlıqlı tapşırığın fərdi olaraq yerinə yetirilməsi məqsədə uyğundur. Cavabların dinlənilməsi isə müzakirənin təşkili ilə həyata keçirilir.

Əsərin məzmununun öyrənilməsi üzrə işə yekun verilir, başqa sözlə, dərsin **nəticə**, **ümumiləşdirmə** mərhələsinin tələbləri həyata keçirilir. Səsləndirilmiş fikirlərin əlaqələndirilib, birləşdirilib ümumi ideya halında ifadə edilməsi fərziyyələrlə, tədqiqat suali ilə müqayisə aparmağa imkan yaradır. Bu son işlərin səmərəli təşkili üçün müəllimin əvvəlcədən suallar hazırlaması faydalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Nağıletmə

Müəyyənləşdirmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

II dərs	
Mezmun üzrə iş	
1. Evdə oxud ugınuz parçaları bir daha nəzərdən keçirin. Sizi düşündürən suallar parta yol daşınır, ya da kiçik qruplarda müzakirə edin.	
2. Əsərdən seqdiyiniz hissəyə ad verib məzmununu hazırladığınız plan əsasında yaradıcı nağıldır.	
Bilik və bacarıqlarınız: tətbiq edin	
3. Sxemi deftərinizə köçürün və əsərdəki hadisələrin ardıcılığını aks etdirin.	
Koroğlu aşaq paltarı geyinib Aslan paşanın məclisine yolların.	
↓	
↓	
4. Əsərin dastan janrında olduguunu təsdiq edən iki cəhət yazın.	
“Durna tel!” dəstandır, çünki...	
5. Əsərdən seqdiyiniz iki cümləyə epitet və benzətmə artırın:	
Əsərdən seçilmiş cümlələr	Epitet və benzətmə artırıldıqdan sonra
1.	
2.	
6. Əsərdəki hansı epizodu hadisələrin on yüksək inkişaf mərhələsinə hesab etmək olar? Nə üçün?	
Evdə iş	
Mövzularlardan birini seçib işleyin. Təsviyələrdən (səh. 163-165) faydalannı.	
1. “Azərbaycanın xalq qəhrəmanları” mövzusunda inşa yazın.	
2. “Əsərdəki hansı epizodları oxumaq məsləhətli idir?” mövzusunda inşa yazın.	

Dərslik səh. 38

Dastandan bitkin hissə seçir, plan tərtib etməkdə, yaradıcı nağıletmədə çətinlik çəkir.	Dastandan bitkin hissə seçir, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Dastandan bitkin hissə seçir, plan tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Dastandan bitkin, səciyyəvi hissə seçir, plan tərtib edir, yaradıcı nağıl- etməni dəqiqliklə yerinə yetirir.
Dastan janrına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Dastan janrına məxsus xüsusiyyətləri suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Dastan janrına məxsus bəzi xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.	Dastan janrına məxsus xüsusiyyətləri əhatəli müəyyənləşdirir.
Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Durna teli (“Koroğlu” dastanından) – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Nağılla müqayisə əsasında dastanın janr xüsusiyyətlərini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Obrazları müqayisə etməklə ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemi şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Dastanın ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Dərsin gedişi. Ev tapşırığının (yazı işlərinin) yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların dirlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsəd-uyğundur.

Təhlil üzrə dərsin bir variantı aşağıdakılarda məzmunda ola bilər.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagirdlərin diqqəti bir daha “Düşünün” başlıqlı suala – “Koroğlunun əslər boyu xalqın yaddaşında yaşamasına səbəb, sizcə, nədir?” cəlb edilir. Sual əsasında aparılan müsahibə tədricən tədqiqat sualının formallaşmasına imkan yaradır.

Tədqiqat suali: “Dastanda xalqın öz sevimli qəhrəmanına – Koroğluaya böyük məhəbbəti ifadə edilmişdir” fikrini doğru saymaq olarmı?

Fərziyyələr dirlənilərək qeydlər aparılır.

Tədqiqatın aparılması. Tədqiqatın hənsi formada aparılmışından asılı olmayaraq dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırığına və “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə müraciət edilməsi vacibdir.

Tədqiqatın kiçik qruplarda aparılmasına üstünlük verən müəllim “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırığındaki sualların hərəsini bir iş vərəqində eks etdirərək qruplara təqdim edir. Müəllim suallara yaradıcı yanaşa bilər.

Tədqiqat başlanmadan əvvəl “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninin fərdi oxusunun təşkili həyata keçirilir. Müəllim əlavə nümunələr göstərməklə “mübadilə”, “litota” anlayışları barədə aydın təsəvvürün yaranmasına nail olur. Ehətiyac yaranan hallarda yönləndirici suallarla şagirdlərə istiqamət verən müəllim onların müvafiq cədvəllərdən, sxemlərdən istifadə etmələrinə də nəzarət edir.

Məlumat mübadiləsi mərhələsində müəllim təqdimatların fəal dirlənilməsinə, qrupların bir-birinin işinin məzmunu ilə ətraflı tanış olmasına səy göstərir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili mərhələsində birtərəfli, yanlış mülahizələrin aradan qaldırılmasına, ayrı-ayrı suallara verilmiş cavabların əlaqələndirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Müəllim suallar vasitəsilə cavabların hamisini ümumi məcraya yönəltməlidir. Bu, tədqiqat sualının aydınlaşdırılması baxımdan faydalıdır.

Nəticə, ümumiləşdirmə mərhələlərində həmin məqama qədər deyilənləri birləş-

III dərs

**Təhlil üzrə iş
Əsərlə bağlı açıqlamalar**

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirənən ondaçı fikirlərdən faydalının.

Dastan, bilirrəst ki, səfahət salıq adəbləyistənin iñbecəni işlərindən. “Dastan” sözü dələmələr, qəzəbələr, işləmələr, hədəf, tərəf, vs. Nəcəf, təmən, (seirin) bir-birini əzəldəndən dəstənan mühüm xüsusiyyətlərlənən hesab olunur. Dastanlarda bedil ifadə vasitələrindən mübahisə və litota çox işlənir. Bedil əsərdə müsəyyəf, hadisə, həs-hayəcənn həddindən artıq böyüdülmüş, gəşərləmiş sakilda təsvir mübhələgə adlanır. Diger tərəfdən, “bedil” - iş, əmək, işləmə, işləməyən, hər hansı işləyəcək istəməz, kıldırmaq, işləmədiyi və digər mübahisələr. Mübahisə və litota, digər vasitələr kimi, əsərin təsir gücünü artırır, ona bedil gəzəlik gətirir. Məsələn, “Bütün işinə görə olsayın günəş batmadı id!” cüməsindən havannı günərində çox işi olmağı mövcudluğunu göstərənən cəmiyyətdən. “Qoynu bozmaq, qanı çıxmaq, döyülmək” cümləsindən isə sərkərdənin təsir gücünü artırır, təsviq düşməsi lito tanın köməyi ilə daha təsirli ifadə olunmuşdur.

“Koroğlu” dastanı ləsənən gol sözündən işlədəcəksiniz. Qol dastanın bitkin, müstəqil, hissəsindən hər bir qolda synca olıvalı, hadisə təsvir edilir.

“Durni tel” söhəndən dərhaldırmaq mənasına cəhdətlərinin deksini neccəs təsdiqinə. Koroğluya və dillərinə müntəfi töbəqəden olan adamların neccəs məsibətən həddələrinə diqqət yetirin.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin
2. Koroğluun xalqı qəhrəmanı sayılmasına səbəb nədir? Ona fərqli təbəqəsə manşus insanın münasibətini aydınlaşdırmaqla suala cavab verin. Cədvəldən istifadə edin.

Nö	Müxtəlif təbəqələrin nümunələri	Onların Koroğlu münasibəti
1.		
...

3. Koroğlu ilə Gizirəli Mustafa bayın oxşar və fərqli cəhətləri hansıdır? Və onların əsaslı fərqləri nədir?

4. Bedil təsirli ifadə vasitələrinin işləməsindən hər hansı təsirliklərin yaranmasına səbəb olmuşdur? Sizə malum olan müvafiq cədvəldən istifadə edin.

5. “Durni tel” qolundan qəfəli xalqədəyliyin həmə slamatları var? Ona məsləhət oxşar və fərqli cəhətlərinin müsayiyyətləri var?

Və onlarla əlaqəli təsvirlər nədir?

6. “Durni tel” qolundan başlıca fikir - ideya, səzə, nədir?

Dərslik səh. 39

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş

8. Aşağıdakı parçalarda İsləməsi bedil ifadə vasitələrinin növünü, fikrin təsir gücünün artırmasında rəlu rolunu müsyayinləşdirin.

Əsərdən parçalar	Bedil ifadə vasitələrinin növü	Fikrin təsir gücünün artırmasında rəlu
1. Koroğlu qazanı qədki qubabını. Qorx, neçə qazan boşqatlı, bilmirəm, baxdı ki, day doyub. Yağlı əlləri ilə biglərinə eşib durdu ayaga, gəddi pagalarını macilisəm.“		
2. “Ağrımın gəldiğindən sonra bərabər ki, dağ-dəş yerindən synəndə. Bütün həyvanlar gizlənməyə yer axardı. Səsi orqu Murad da eşidil. Yerini müsəyyəfərəq cəld ora yollandı. Yerda qurulan palang yurnuğa dönmüşdür. Ovçuya hər gözünün ucuyası da baxmadı.“		

Evde iş

Birini seçib işləyin.

1. Bedil ifadə vasitələrinin işləndiyi cümələr yazın.

2. Bedil əsərlərdən mübhələgə və litotaya aid nümunələr seçin.

Dərslik səh. 40

dirən başlıca fikrin, ümumi ideyanın müəyyənləşdirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılır. Əvvəlki mərhələdə olduğu kimi, bu mərhələdə də şagirdlərin müstəqilliyinə önəm verilir. Çıxarılmış nəticələrin fərziyyələrlə, tədqiqat suali ilə müqayisə edilməsində də şagirdlərin fəallığına diqqət yetirilir.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırığın fərdi olaraq yerinə yetirilməsi üçün vaxt ayrılır. Səciyyəvi cavabların bütün sinifdə müzakirə edilməsi faydalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisətmə

Aydınlaşdırma

Şərhetmə

Münasibətbildirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Dastanla nağılı janr baxımından müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Dastanla nağılı müəllimin və yoldaşlarının köməyi ilə janr baxımından müqayisə edir.	Dastanla nağılı janr baxımından müqayisədə bəzən səhvlərə yol verir.	Dastanla nağılı janr baxımından əhatəli müqayisə edir.
Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müəllimin köməyilə müqayisə edir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla qismən müqayisə edir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla əhatəli müqayisə edir.
Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müslüm və yoldaşlarının köməyilə aydınlaşdırır.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Dastanda bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Dastanın ideyasını şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Dastanın ideyasını müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Dastanın ideyasını şərh edir, bəzən qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Dastanın ideyasını əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mühakimə xarakterli inşa (esse) – 2 saat

Birinci saat: "Yurdumuzun təbiəti" mövzusunda mühakimə xarakterli inşaya (esseyə) hazırlıq

Standartlar	Təlim nəticələri
2.2.1. Müzikalarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət bildirir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.

Dörsin gedişi. Fəallaşdırma. Buna müəllimin ədəbiyyat kabinetində saxladığı inşa (esse) müsabiqəsi qaliblərinin yazılarına baxış və rəy mübadiləsinin aparılması ilə nail olmaq mümkündür. Bu iş motivasiyaya zəmin yaradır.

Motivasiya. Şagirdlərə sualla müraciət edilir: Sizcə, mühakimə xarakterli inşada, essedə daha çox nəyə diqqət yetirmək lazımdır?

Sualla bağlı rəy mübadiləsi, müzakirə aparılır.

Tədqiqat səali: Mühakimə xarakterli inşa, esse, sizcə, necə yazılır?

Şagirdlərin fərziyyələri diniñənilir, lövhədə qeyd edilir.

Müəllim üçün məlumat. Şagirdlərə xatırladılır ki, inşa, esse fərqli mövzularda olur; bu yazılar sərbəst mövzularda, eləcə də, bədii əsərlər üzrə müəyyənləşdirilmiş mövzular üzrə icra edilir. Ədəbi mövzular üzrə yerinə yetirilən yazınlarda diqqətlə oxunmuş və təhlil edilmiş əsər və ya ondan bir parça üzrə şagirdin düşüncələri, əsərə münasibəti əks olunur. Şagird əsərin ideya-məzmunundan çıxış edərək mühakimə və rəy xarakterli mətn hazırlayır. İnşa, esse ilə bağlı işlər, əsas etibarilə, əsərin təhlili üzrə dərslərdə görülsə də, konkret mövzularda inşa, esse yazılımasına hazırlıq dərslərinin keçilməsi də faydalıdır.

Mühakimə xarakterli inşada, essedə şagirdin mövzu ilə bağlı müşahidə və təəssüratları əsas yer tutur. Şagirdlərə izah edilir ki, belə inşa və esselərdə mövzu ilə bağlı onların fikir, mülahizə, mövqeləri əksini tapmalıdır. Onlar problemlə bağlı mühakimə yürütməli, müstəqil fikir və düşüncələrinə yer verməlidirlər.

Müəllim elə inşa, esse mövzuları müəyyənləşdirməlidir ki, şagirdlərin həyat təcrübəsinə, real həyatda müşahidə etdiklərinə, şəxsi təəssüratlarına uyğun olsun. Müşahidə və təəssüratların əks etdirildiyi inşa, esse müxtəlif mövzularda ola bilər. "Kəndimizin baharı" (payızı, qış və s.), "Yurdumuza bahar gəlir", "Novruz bayramında," "Kitabxanada" və s. inşada (essedə) mühakimə və təhkiyənin qovuşması təbiidir.

Şagirdlərin ədəbiyyat dərslərində bədii əsərlərin öyrənilməsi zamanı mənimsədiyi biliklər şəxsi təəssürat və müşahidələrlə dərinləşdirilməlidir. Bu məqsədlə əsərdəki təbiət mənzərələri, əşya təsviri, bədii portret və s. üzrə ardıcıl, sistemli iş aparılmalı, məktəblilərin müşahidə və təəssüratları əsərin ideya-məzmununun dərindən qavranılmasına kömək etməlidir.

Mühakimə xarakterli yazı işləri şagirdlərinə, eşitdiklərinə digqətli olmağa, ətraf aləmi dərindən qavramağa, bəzən böyük əhəmiyyət kəsb edən kiçik detallara nəzər salmağa, bütün bunlara fərqli münasibət bildirməyə sövq edir.

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim mühakimə xarakterli inşa (esse) üçün səciyyəvi cəhətlərin müəyyənləşdirilməsi üzrə iş təşkil edir.

Şagirdlərin nəzərinə çatdırılır ki, inşa (esse) mövzusunun düzgün dərk edilməsi, yaxın mövzulardan fərqliinin üzə çıxarılması, hər birində qarşıya qoyulan məqsədin özünəməxsusluğunu aydınlaşdırılması zəruridir.

Dərsdə şagirdlərə inşada öz əksini tapacaq başlıca fikrin (ideyanın) müəyyənləşdirilməsi bacarığının aşilanması üzrə ilkin iş aparılır. Bu məqsədlə şagirdlərə izah edilir ki, hər bir yazı işində qarşıya müəyyən məqsəd qoyulur, bütün yazılınlar bu məqsədə çatmaq niyyəti izləyir. Bəzən elə mövzular təklif olunur ki, orada əsas fikir, məqsəd aydın görünür. Elə mövzular da var ki, fərqli məqsədlərin qoyulmasına imkan verir. Bu zaman hər şagird öz yazısı üçün başlıca fikrin nə olacağını müəyyənləşdirməli olur.

Bununla əlaqədar cütlüklərə belə bir suallarla müraciət edilir:

– “Yurdumuzun təbiəti” mövzusunda inşada, essedə hansı mühakimələr, düşüncələr əks oluna bilər?

– Belə inşa, esse təsvir xarakterli yazılarından nə ilə fərqlənir?

– Mühakimə xarakterli inşa, essedə başlıca fikir nə ola bilər?

– Mühakimə xarakterli inşa essedən nə ilə fərqlənir?

Cütlüklerin cavabları dinlənilir və müzakirə olunur.

Mövzu, başlıca fikir (ideya) müəyyənləşdirildikdən sonra, şagirdlərə ətraf aləmi müşahidə etmək, görmək, eşitmək, təhlil etmək bacarığı aşilanması üzrə iş aparılır. Bu məqsədlə yurdumuzun təbiətinə həsr olunmuş filmdən bir fragment, rəsm əsərinə və s. baxış, çıxarılmış nəticənin müzakirəsi həyata keçirilə bilər. Dərsə hazırlıq dövründə bu məqsədlə təbiətə ekskursiya da məqsədəyəgündür.

Şagirdlərə mövzu ilə bağlı müşahidə və mühakimələrin istiqaməti təxminini təqdim olunur: İlin müxtəlif fəsillərində yurdumuzun təbiətində hansı dəyişikliklər baş verir? Müxtəlif fəsillərdə meşədə (parkda) gəzəndə hansı hisləri keçirirsiniz? Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrinin təbiəti bir-birindən nə ilə fərqlənir? Yurdumuzun təbiəti barədə düşünərkən sizdə hansı fikirlər yaranır?

Diqqət yetirilməsi zəruri olan məsələlərdən biri də inşa və essenin fərqliinin şagirdlərə aydınlaşdırılmasıdır. Esse sərbəst mövzuda yazılmış inşalara oxşasa da, aralarında fərqlər də mövcuddur. Ənənəvi inşalardan fərqli olaraq, essedə müəllifin (şagirdin) fərdi düşüncələri, mühakimələri daha qabarlı əks olunur və quruluşunda sərbəstliyə geniş yer verilir. Bu baxımdan təbiət mövzusunda essenin mövzusu da müstəqil düşüncə, mühakiməyə zəmin yaratmalıdır. Məsələn, təbiətlə bağlı essenin mövzusunun “Yurdumuzun təbiətini necə qorunmalı?” olması daha məqsədəyəgündür. Essedə hadisələr, əhvalatlar deyil, müstəqil fikir, düşüncə, mühakimə, müəllifin mövqeyi daha qabarlı ifadə olunur. Belə yazınlarda müqayisələrə, fikrin obrazlı ifadəsinə, məcazlara xüsusi diqqət yetirilir.

Sonrakı mərhələdə plan tərtibi bacarığının aşilanması üçün iş aparılır. Əvvəlki siniflərdə bu sahədə yiyləndikləri bacarıqlar şagirdlərə xatırladılır. Yeni tələblər nəzərə alınaraq, şagirdlərə konkret mövzu üzrə giriş və nəticə hissələrinin yazılışına aid nümunələr göstərilir. Əsas hissədə hər yeni fikrin

abzasdan yazılımasının vacibliyi qeyd olunur. Əsas hissədə başlıca fikrin irəli sürülməsi və fikirlərin əsaslandırılması diqqət mərkəzində dayanmalıdır. Suallara hər şagird müstəqil cavab verir.

Müzakirə zamanı söylənilən fikirlər nəticələrin çıxarılması üçün əsas olur. Dərsin əvvəlində şagirdlərin söylədiyi fərziyyələrlə çıxarılan nəticələr tutuşdurulur, ümumiləşdirmə aparılır.

Müzakirənin və yazı işinin hansı formada təşkilində asılı olmayaraq şagirdlərin fərdi qiymətləndirilməsi həyata keçirilə bilər. Bu, dərsdə reallaşdırılmış məzmun standartlarına müvafiq olaraq müəyyənləşdirilən meyarlar əsasında həyata keçirilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Münasibətbildirmə

Əlaqələndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqliklə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardicilliqlə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.

Müəllim ev tapşırığı kimi təbiətlə bağlı müşahidələrin aparılmasının zəruriliyini şagirdlərə xatırladır.

Mühakimə xarakterli inşa (esse) – 2 saat

İkinci saat: “Yurdumuzun təbiəti” mövzusunda mühakimə xarakterli inşanın (essenin) yazılması

Standartlar	Təlim nəticələri
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.
3.1.2. Bədii nümunələrdəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
3.1.3. 1,5–2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazır.	Mühakimə xarakterli inşa (esse) yazır, mövqeyini əsaslandırır.

Dərsin gedisi

Motivasiya. Yığcam müsahibə aparıllaraq şagirdlərin inşa (esse) ilə bağlı suallarına aydınlıq gətirilir, mühakimə xarakterli inşa (esse) yazının öyrədici xarakter daşıdığı bildirilir. Şagirdlərin diqqətinə bir daha çatdırılır ki, mühakimə xarakterli inşada, essedən fərqli olaraq, təhkiyə elementləri də olur. Bu, özünü şagirdin müəyyən hadisəni, əhvalatı xatırlaması, nümunə gətirməsi və s. şəklində bürüzə verir. İnşada, essedə şagirdin mövzuya öz baxışı, fərqli münasibəti olmalı, bunlarla bağlı fikir və düşüncələri əsaslandırılmalıdır.

“Yurdumuzun təbiəti” mövzusu şagirdi təbiət mənzərələrinin onda yaratdığı ovqatdan, fikir və düşüncələrdən söz açmağa sövq edir.

İnşada (essedə) diqqət yetirilməli məsələlər şagirdlərə bir daha xatırladılır:

- mövzunun aydın dərk edilməsi və şərhi;
- yazı işində eks etdiriləcək mühakimələrin ifadə tərzinin dəqiq müəyyənləşdirilməsi;
- faktlardan, sitatlardan düzgün istifadə;
- fikirlərdə, mülahizələrdə ardıcılıq, müstəqillik, onların əsaslandırılması;
- mövzunun əhatə edilməsi;
- toplanmış materiallardakı mühakimələrin təkrar edilməməsi;
- dil, üslub səhvlerinə yol verilməməsi.

İnşanın yazılması mərhələsində müəllim dərsin öyrədici xarakterini nəzərə alıb, çətinlik çəkən şagirdlərə fərdi yanaşır, onların fəaliyyətini tövsiyələrlə istiqamətləndirir.

Dərsin sonunda şagirdlər inşa (esse) yazılıları qiymətləndirmə və müzakirə üçün təhvil verirlər.

Müəllim üçün məlumat. *İnşa (esse) yazının öyrədici xarakter daşıdığı nəzərə alınaraq, şagirdlərə özlərinin yazı işlərini qiymətləndirmək (özünüqiymətləndirmə) bacarığı aşılanması diqqət mərkəzində saxlanılır. Bu zaman aşağıdakı məsələlərə fikir vermək məqsədə uyğundur:*

- *İnşa (esse) mövzuya uyğundurmu?*
- *Mühakimələr inandırıcı, dolgundurmu?*

- *İnşa (essenin) hissələri (giriş, əsas hissə, nəticə) arasında əlaqə gözlənilibmi?*
- *Hansi əlavə və düzəlişlərin aparılması zəruridir?*

Şagirdlərin öz yazılarının üslubunu təkmilləşdirmələri üzrə işə vaxt ayrılır. Hər cümlə, ifadə diqqətlə oxunur, uğursuz cümlələr dəyişdirilir, düzəliş aparılır.

Şagirdin inşa (esse) yazını özünün qiymətləndirməsi çox əhəmiyyətlidir. Müəllimin qeydləri əsasında öz yazısını təkmilləşdirən şagird inşada (essedə) diqqətli olmayı, səhvərlərə yol verməməyi öyrənir. Adətən, şagird inşalarında (esselərində) aşağıdakı səhvərlərə yol verilir:

- mövzudan kənara çıxılması;
- müşahidə və təəssüratların qənaətləndirici olmaması;
- söylənilən fikirlərin bəsitliyi;
- insanın (essenin) hissələri arasında nisbətin pozulması;
- Üslub səhvəri (söz və ifadələrin yerində işlədilməməsi və s.).

Müzakirə zamanı səsləndirilən fikirlər nəticələrin çıxarılması üçün əsas olur. Dərsin əvvəlində söylənmiş fərziyyələrlə çıxarılan nəticələr tutuşturulur, ümumiləşdirmə aparılır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Əlaqələndirmə

Müəyyənləşdirmə

Münasibətbildirmə

Mühakiməyürümə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqlikə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardiciliqlə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.
Başlıca problemi müəyyənləşdirməkdə, əsaslandırılmış münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Başlıca problemi müəyyənləşdirməyə, əsaslandırılmış münasibət bildirməyə müəllimin köməyi ilə nail olur.	Başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirməkdə bəzən qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Başlıca problemi müəyyənləşdirməyi, əsaslandırılmış münasibət bildirməyi ardıcıl, əhatəli həyata keçirir.
Mühakimə xarakterli inşa (esse) yazmaqdə çətinlik çəkir.	Mühakimə xarakterli insanı (esseni) müəllimin köməyi ilə yazır.	Mühakimə xarakterli inşada (essedə) qeyri-dəqiqliyə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Mühakimə xarakterli inşada (essedə) ardıcılılığı gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Şagirdlərə inşa yazısındaki fikirlərini dostları, valideynləri ilə bölüşmək, onların da rəyini öyrənmək tapşırığı verilir.

Tətbiq və ümumiləşdirmə
“Xəzinəqaya əfsanəsi” – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznlı şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorgu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Əfsanədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznlı şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Əfsanədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Əfsanənin janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Əfsanədən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında yüksəm danişir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əfsanənin mövzusunu, ideyasını, onda diqqətə çatdırılan başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Əfsanədəki baş qəhrəmanı digər obrazla müqayisə etməklə səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.

Müəllim üçün məlumat. Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin əsas məqsədi bölmə üzrə mövzuların tədrisi zamanı əldə edilən bilik və bacarıqların sistemləşdirilməsi və möhkəmləndirilməsidir. Belə dərslər biliklərin dərinləşdirilməsində, bacarıqların inkişafında mühüm rol oynayır. Müəllim bu dərsə qədər bölmə üzrə hansı mövzularda şagirdlərin çətinlik çəkdiklərini, nisbətən zəif reallaşdırılmış standartları müəyyənləşdirmiş olur. Məhz buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərsləri həmin çatışmazlıqların aradan qaldırılması istiqamətində qurulmalıdır.

Dərslər mühüm anlayışlar təkrar edilməli, standartların reallaşma səviyəsini yüksəltmək məqsədilə müxtəlif tapşırıqlar verilməlidir. Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin bir məqsədi də kiçik summativ qiymətləndirməyə hazırlıqdır. Buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərində formativ qiymətləndirmə aparılmır.

Dərsin gedisi. Bu dərsdə ev tapşırığına iki yanaşma mümkündür. Birincisi, onun yerinə yetirilməsi səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi növbəti dərsdə reallaşdırılır. İkincisi, ona az vaxt sərf edilir – bir neçə nümunə dinlənilib, münasibət bildirilməklə kifayətlənilir.

Müəllim üçün məlumat. *Artıq qeyd olunduğu kimi, tətbiq və ümumi-ləşdirmə dərsi bölmə üzrə reallaşdırılmış məzmun standartlarının yeni şəraitdə, müstəqil oxunmuş təlim materialı əsasında həyata keçirilməsinə imkan yaradır. Bu dərsdə maksimum müstəqil olan şagirdlərin təlim prosesində aparıcı subyekt olması təmin edilir.*

İstər məzmun, istərsə də təhlil üzrə işin az vaxt ərzində həyata keçirilməsi üçün müəllimin əvvəlcədən müəyyən hazırlıq işləri aparması vacibdir. Bu hazırlıq işlərinin məzmunu dərsin necə təşkil edilməsindən asılıdır. “Xəzinə-qaya əfsanəsi” üzrə dərs üçün aşağıdakı hazırlıq işinin təşkili məqbul sayılmışdır. Müəllim ilk növbədə üç nəfərdən ibarət işçi qrupu yaradır və təlimatlandırır (qrup dərsdə işlərin ardıcıl yerinə yetirilməsinə, iş formalarının seçilməsinə və s. nəzarət məqsədilə yaradılır). Dərsin başlangıcında işçi qrupunun üzvlərindən biri şagirdlərə əfsanə janrı barədə bildiklərini xatırlatmağı təklif edir. Yer adları, qalalar, abidələr və s. bağlı əfsanələrin yarandığını qeyd edən şagirdlərə tədqiqat sualı ilə bağlı fikirlərini bildirmək təklif olunur.

Tədqiqat sualı: “Şifahi xalq ədəbiyyatının digər janrlarında olduğu kimi, əfsanədə xeyirlə şerin mübarizəsinə geniş yer verilir” fikrini doğru saymaq olarmı?

Səsləndirilən fikirlər – fərziyyələr işçi qrupunun üzvləri tərəfindən lövhədə qeyd edilir.

İşçi qrupunun təklifi ilə əfsanəni bir daha nəzərdən keçirən şagirdlərə dərslikdəki tapşırığı icra etmək üçün vaxt ayrılır.

1. Fərdi səssiz oxumaqla əsərin məzmununu yada salın.

2. Müəyyənləşdiriyiniz bədii təsvir və ifadə vasitələrini müvafiq cədvəldə qeyd edin.

3. Əsəri hissələrə ayırin, bu zaman hansı cəhətləri əsas götürdüyüünüüzü izah edin.

4. Hissələrin birinə ad verib, məzmununa aid plan tərtib edin.

5. Həmin hissənin məzmununu hazırladığınız plan əsasında seçdiyiniz formada (ya yiğcam, ya da digər formaların birində) danışmağa hazırlaşın. Nağıyletməyə hazırlaşarkən diniyyəticilərin diqqətini hansı cəhətlərə yönəltmək istədiyinizi, başlıca niyyətinizi aydınlaşdırın.

Sualların icrası üçün iş formasını şagirdlərin özləri müəyyənləşdirirlər. Hər bir şagirdin fəaliyyəti müəllim tərəfindən diqqətlə müşahidə olunur. İşin icrasına ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra təqdimatlar dinlənilir, fikir mübadiləsi və müzakirə aparılır. Nəticənin çıxarılması, fərziyyələrlə, tədqiqat sualı ilə müqayisə edilməsi diskussiya şəraitində həyata keçirilir. İşçi qrupu müallimin təlimatı üzrə bu prosesin idarə olunmasında iştirak edir. Müəllim zərurət yaranan hallarda suallardan istifadə etməklə işçi qrupunun və şagirdlərin fəaliyyətinə istiqamət verir.

Əsərin təhlili üzrə iş tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsi ilə başlanır. İşçi qrupunun bir üzvü şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrində xalqın arzu və istəyinin ifadə olunduğu xatırladır. Şagirdlər tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə cəlb edilir.

Tədqiqat sualı. “Xəzinəqaya əfsanəsi”ndə xalqımızın hansı arzusu, istəyi öz əksini tapıb?

Müəllimin təklifi ilə kiçik qruplar (işçi qrupunun üzvləri də daxil olmaqla) yaradılır. Qruplar dərslikdəki tapşırıqlar üzrə işə başlayır:

Bu mərhələdə müəllimin diqqət yetirməli olduğu başlıca məsələ hər qrup üçün nəzərdə tutulmuş tövsiyənin oxunması və başa düşülməsidir. Bu, qrupların təqdimatı prosesində də diqqət mərkəzində saxlanılır.

Müəllim üçün məlumat. *Tapşırıqlarla bağlı diqqətə çatdırılan tövsiyələri bütün şagirdlərin oxuması və mənimsəməsi sonrakı təlim fəaliyyəti üçün də vacibdir. Tövsiyələrdə əksini tapmış məsələlərin bir qismi şagirdlərə tanış olsada, yeni fikirlər də vardır.*

Dərsin sonrakı mərhələləri (məlumat mübadiləsi, məlumatın müzakirəsi) işçi qrupunun fəallığı şəraitində təşkil olunur. Müəllim əksər hallarda istiqamətləndirici suallarla işə qoşulur.

Sinifdənxaric oxu dərsi: Xalq yaradıcılığı öyrədir –1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Əfsanə və dastanla müqayisə etməklə nağılin janr xüsusiyyətlərini aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin mövzusunu, ideyasını diqqətə çatdırılan başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini əsərdən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Sinifdənxaric oxu dərsi şagirdlərin “Şifahi xalq ədəbiyyatından seçmələr” bölməsi üzrə müstəqil oxuduqları əsərlər (“Tacir və tutuquşu” əfsanəsi, “Yoxsul qocaynan vəzir”, “Xeyirxah odunçu” nağılları) üzrə keçilir. Əvvəlcədən hazırlıq işlərinin aparılmasını tələb edən sinifdənxaric oxu dərsinin özünəməxsusluğu müstəqil oxunmuş əsərlərlə sinifdə öyrənilənlərin mövzu, problem, ideya və s. baxımından əlaqələrin açılmasında təzahür edir.

Sinifdənxaric oxu dərsinə hazırlıq dövründə kiçik qruplara bütün əsərləri oxumaq və aşağıdakı tapşırıqları yerinə yetirmək tövsiyə olunur.

Birinci qrup. “Xeyirxah odunçu” nağılında daha mühüm hesab etdiyiniz hissəni müəyyənləşdirib məzmununu yaradıcı nağıl etməyə hazırlaşmaq.

Qrup üzvlərinə izah edilir ki, tapşırığı yerinə yetirmək üçün nağıl diqqətələ oxunmalı, hansı hissənin (hadisənin) daha mühüm olduğu müzakirə əsasında müəyyənləşdirilməlidir. Qrupun hər bir üzvü seçilmiş hissənin məzmununu maraqlı, cəlbedici şəkildə nağıl etməyi bacarmalıdır.

Seçilmiş hissənin (hadisənin, təsvirin) mühüm olduğu təqdimat zamanı əsaslandırılmalıdır.

İkinci qrup. “Tacir və tutuquşu” əfsanəsi üzrə illüstrasiyalar çəkmək.

Qrup üzvlərinə tapşırıqla bağlı tövsiyələr verilir. Izah edilir ki, əsərin mətni ilə əlaqədar olan və bu mətnin izahına kömək edən şəkil (illiüstrasiya) çəkmək üçün əsər diqqətlə oxunmalı, onun ideya-məzmununu açmağa kömək edən səciyyəvi səhnələrə üstünlük verilməlidir.

Üçüncü qrup. “Yoxsul qocaynan vəzir” nağılında daha maraqlı hesab edilən bir epizodun səhnələşdirilməsi.

Bu tapşırıq da, ilk növbədə, əsərin diqqətlə oxunmasını, onun məzmununun aydın təsəvvür edilməsini tələb edir. Qrup üzvlərinə izah edilir ki, əsərdəki səciyyəvi epizod üzrə səhnələşdirmə əsərin bütövlükdə öyrənilməsinə maraq oyatmalıdır.

Dörsin gedisi

Dörsin əvvəlində hər üç qrupun təqdimatı dirlənilir. Təqdimatlar üzrə fikir mübadiləsi və müzakirə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə də imkan yaradır.

Tədqiqat suali. Ədəbiyyat dərslərində şifahi xalq ədəbiyyatından öyrənilmiş əsərlərlə müstəqil oxunmuş folklor nümunələri arasında mövzu-problem baxımından hansı oxşar cəhətlər var?

Şagirdlərin fərziyyələri dirlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Yaradılmış kiçik qruplara aşağıdakı tapşırığın əks olunduğu iş vərəqləri təqdim olunur:

1. Müstəqil oxuduğumuz nağıllarda (“Yoxsul qocaynan vəzir”, “Xeyirxah odunçu”) xeyirlə şərin qarşılışması – mübarizəsi öz əksini necə tapmışdır?
2. Müstəqil oxudunuz əfsanə və nağıllarla sinifdə öyrəndiyiniz nümunələrin (dastan) oxşar və fərqli cəhətlərini (mövzu, problem və s. baxımından) aydınlaşdırın.
3. “Tacir və tutuquşu” əsərinin əfsanə janrında olduğunu necə əsaslandırırsınız?
4. Nağıl janr baxımından əfsanə və dastandan hansı cəhətlərinə görə fərqlənir?

Qrupların işini müşahidə edən müəllim, ehtiyac yaranan hallarda (müvafiq cədvəllerin seçilməsi və s.) istiqamətləndirici suallardan istifadə etməklə bu və ya digər qrupa kömək edir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi mərhələsində təqdimatlar dirlənilir, fikir mübadiləsi və müzakirə aparılır.

Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması mərhələsində şagirdlərin fəallığı təmin edilir. Nəticələrin fərziyyələrlə müqayisə edilməsinə diqqət yetirilir.

Sinifdən xaric oxu dərslərində formativ qiymətləndirmə təlim nəticələrinə müvafiq meyarlar əsasında aparılır.

BİRİNCİ BÖLMƏ ÜZRƏ KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

*Qiymətləndirmə
“Arıların qəzəbi” nağılı üzrə
aparıla bilər.*

Arıların qəzəbi (nağıl)

Biri var idi, biri yox idi, bir fil var idi. Bu fil hələ balacılıqdan çox dəcəl idi. Hər dəfə bir heyvanla dava-dalaş edərdi. Günlerin birində fil meşədə xorrumunu bir ağaca dolayıb o tərəf - bu tərəfə silkələyirdi. Ağac az qalırdı kötüyündən qopsun. Demə, bu kötüyün dibində bal arılarının yuvaları varmış. Fil ağacı tərpətdikcə arıların yuvaları dağılırdı. Odur ki, arılar dedilər:

– Fil qardaş, səndən xahiş edirik ki, yuvalarımızı daşıtmayasan.

Fil dedi:

– Mən yuva-muva bilmirəm, kefim gəlib oynayıram.

Arılar dedilər:

– Ay fil qardaş, biz sənə demirik ki, oynaması, get bir az o biri ağacın dibində oyna.

Fil dedi:

– Mən heç yerə gedəsi deyiləm, bir bunların boy-buxunlarına bax, bapbalaca boyları var, gör mənə nə deyirlər.

Arılar dedilər:

– Fil qardaş, əgər sən bizim yuvalarımızı dağıtsan, biz də səni sancıb öldürərik.

Fil dedi:

– Gəlin, nə kefiniz istəyir eləyin, sizdən qorxan yoxdur.

Arılar yuvalarına qayıdır böyükləri ilə məsləhətləşdilər. Belə qərara gəldilər ki, axırıncı dəfə bir də fildən xahiş etsinlər, əgər razı olmasa, onu sancıb öldürsünlər. Bu dəfə də arılar filə çox nəsihət elədilər, fil onların sözünə baxmadı. Odur ki, bütün arılar hücum çəkərək filin başına, gözünə, qulaqlarına, burnuna, ağızına, bədəninə yapışib onu sancıdalar. Bir dəqiqənin içində filin bədəni şisib dama döndü. Ağrıdan qışqırtısı aləmi götürdü, başladı qaçmağa. Fil qaçıqca arılar da onu sancırdılar.

Fil o qədər qaçı ki, axırda taqətdən düşüb yerə yıxıldı.

Arılar onu dövrəyə alıb dedilər:

– Fil qardaş, çox tərslik eləyib bizə meydan oxuyurdun, indi de görək halın necədir?

Fil utandığından başını qaldırmadı.

Arılar dedilər:

– Fil qardaş, sən öz gücünə arxalanıb bizi əzirdin. Özündən zəifləri əzənlərin axırı bax belə olar.

QİYMƏTLƏNDİRİMƏ ÜÇÜN TÖVSIYƏ OLUNAN SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Nağılı hissələrə ayırın, hər hissəyə ad verin.

2. Hansı fikri filə aid etmək olmaz?

A) Özünə çox güvənir. B) Etdiyi əməlin nəticəsini düşünür.
C) Özündən zəifləri saymır. D) Öz hərəkətindən utanır.

3. Filin xasiyyətindəki mənfi cəhətlər hansı məqamlarda üzə çıxır?

4. Arıların davranış və əməllərinə necə münasibət bəsləyirsiniz? Fikrinizi əsaslandırın.

5. Cümlədə hansı bədii ifadə vasitəsi işlənilib?

Bir dəqiqənin içində filin bədəni şişib dama döndü.

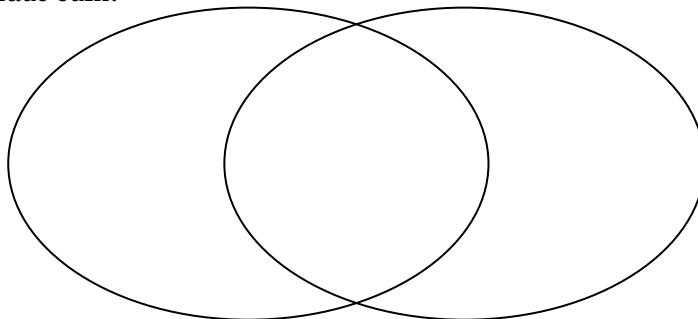
A) Bədii sual B) Təkrir C) Mübaliğə D) Litota

6. Aşağıdakı cümlənin ifadəli oxusunda səsdə hansı çalar duyulmalıdır?

– Gəlin, nə kefiniz istəyir eləyin, sizdən qorxan yoxdur.

A) saymazlıq B) kədər C) təəccüb D) sevinc

7. Nağılla dastanın hansı oxşar və fərqli cəhətləri var? Venn diaqramından istifadə edin.

8. Əsərdə qaldırılan başlıca problem, sizcə, hansıdır?

- A) Heyvanların biri-birinə münasibəti B) Arıların igidliyi
C) Xeyirlə şərin mübarizəsi D) Filin qorxaqlığı

9. Əsərdəki başlıca fikir, sizcə, nədir?

10. Nağıl məndə hansı düşüncələr yaratdı? Yığcam esse yazın.

2.

VƏTƏN SEVGİSİ, QƏHRƏMANLIQ SƏHİFƏLƏRİ

Mövzu: Səməd Vurğun. Azərbaycan – 3 saat

Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorgu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.
2.2.1. Müzikirlərdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dörsin gedisi

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Bu mərhələdəki işi fərqli variantlarda təşkil etmək mümkündür. Onlardan biri dərslikdəki suallardan istifadə olabilir.

Həmin suallar əsasında aparılan müsahibə tədqiqat sualının formallaşması ilə tamamlanır.

Tədqiqat suali: Vətənlə bağlı əsərlərdə daha çox hansı hiss və düşüncələr öz əksini tapır?

Fərziyyələr dinlənilir və qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Bədii oxu ustanının ifasında (müəllimin nümunəvi ifadəli oxusu ilə də əvəz oluna bilər) şeirin bir neçə bəndinin dinlənilməsi faydalıdır. Bu, sinifdə əsərin ideya-məzmununa uyğun ovqatın yaranmasına səbəb olur.

Yada salın

- Vətənimizə həsr olunmuş hansı əsərləri xatırlayırızzı?
- Vətən mövzusunda yazılımış əsərlərdə, başlıca olaraq, hansı masalələr əksini tapır?

Dərslik səh. 48

Şagirdlərin diqqəti dərslikdəki tapşırıga cəlb olunur.

Şeirin ilk səkkiz bəndinin oxusu həyata keçirilir. Bu, fərdi səssiz oxu, ayrı-ayrı şagirdlərin ucadan oxusunun dinlənilməsi və s. şəkildə təşkil oluna bilər. Oxu tamamlandıqdan sonra tanış olmayan sözlərin, eləcə də bədii təsvir və ifadə vasitələrinin müəyyənləşdirilməsinə vaxt ayrılır. Fərdi səssiz oxu tətbiq edilərsə, bu iş oxu prosesində də reallaşdırıla bilər. Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin növünü də (epitet, təşbih, bədii sual və s.) şagirdlərin qeyd etmələri vacibdir.

Sonra şagirdlər dörd qrupda birləşib (hər qrup iki bənd üzərində işləməklə) fikirlərini ikihissəli gündəlikdə yazırlar.

Şagirdlərə xatırladılır ki, gündəliyin birinci sütununda (“Əsərdə diqqətimizi daha çox cəlb edənlər”) müstəqil aydınlaşdırıa bilmədikləri suallar, misraların, bəndlərin onlarda yaratdığı təessürat və s. qeyd oluna bilər. Unudulma malıdır ki, ikihissəli gündəliyin tətbiqi əsərin məzmununun əhəmiyyətli dərəcədə qarınlanması təmin etməlidir.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların təqdimatları əsasında fikir mübadiləsi aparılır.

Bütün qruplar bir-birini öz işlərinin məzmunu ilə tanış edir. Bu mərhələdə tanış olmayan sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin hansı səviyyədə qarınlığıının üzərinə qayıtməq faydalıdır.

Bu mərhələnin səmərəli keçməsi üçün qrupların bir-birlərinə suallar verməsinə nail olunmalıdır.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Məlumatların əlaqələndirilməsi, bir tam halına salınması diqqət mərkəzində saxlanılır. Müəllim əvvəlcədən hazırladığı suallardan istifadə etməklə müzakirənin səmərəli, diskussiya səciyyəli olmasını təmin etməlidir.

Əsərin məzmunu bütövlükdə mənimsənilmədiyindən dərsin “nəticə, ümumişdir” mərhələsinin tələbləri bütünlükə həyata keçirilmir, görülmüş işlərə yekun vurulmaqla kifayətlənilir. Ardınca şifahi nitqin inkişafı üzrə nəzərdə tutulmuş işə ayrılan vaxt elan edilir, şagirdlərin diqqəti mövzulara cəlb olunur.

Hər iki mövzu şeirin məzmunu ilə bağlı qazanılmış məlumatın zənginləşməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Bir neçə təqdimatın dinlənilib müzakirə edilməsi bu baxımdan faydalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Mezmun üzrə iş

1. Əsərin ilk səkkiz bəndinin oxusundan (bunu fərdi səssiz oxu, səslə oxunun dinlənilməsi və s. şəkildə yerinə yetirə bilərsiniz) sonra dörd qrupa bölünün. Hər qrup iki bənd üzərində işləməklə fikirlərinizi ikihissəli gündəlikdə yazın. Bunun üçün aşağıdakı cədvəldən istifadə edin.

Əsərdə diqqətimizi daha çox cəlb edənlər	Bunun səbəbi
...	...

2. Geldiyiniz nəticələri müzakirə edin.

3. Mövzulardan birini seçib şifahi təqdimat hazırlayın.

a) “Şeirdəki hansı söz və ifadələr Vətənimizin təbiati baradəki təsəvvürümüz zənginləşdirdi?” Öyrəndiyiniz yeni sözlərdən istifadə edin.

b) Şeirin iki bəndini nəsrə çevirin, məzmununu yüksələn danışın. Həmin bəndləri seçməyinizin səbəbini izah edin.

Evde iş

1. Şeirin ardını evdə oxuyun.

2. Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 49

**Müəyyənləşdirmə
Yeni sözlərdən istifadəetmə
Şərhətmə**

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Şeirlə bağlı fikirlərini məndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə məndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini məndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini məndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə eksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Səməd Vurğun. Azərbaycan – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekaya, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtalif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, müsahibədə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr göstirməklə şərh edir.	Fikrini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedişi. Evdə müstəqil oxunmuş bəndləri bir daha nəzərdən keçirən şagirdlər müəllimin təklifi ilə fikirlərini fərdi olaraq ikihissəli gündəlikdə ya-zırlar. Şagirdlərin kiçik qruplarda birləşib fikir mübadiləsi aparmalarını təşkil edən müəllim bunun üçün vaxt ayırır. Bunun ardınca qrupların təqdimatı əsasında müzakirə aparılır. Müzakirədə, həmçinin mənası tanış olmayan sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin necə qavranıldığı aşkarılır.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” tapşırığının yerinə yetirilməsinə vaxt ayrılır.

Tapşırıqların fərdi olaraq yerinə yetirilməsi məqsədə uyğundur. Bu, şagirdlərin hər birinin bilik və bacarığı barədə təsəvvürün qazanılması baxımından faydalıdır.

Tapşırıqların yerinə yetirilməsi prosesini diqqətlə izləyən müəllim şagirdlərin işinin məzmunu barədə təsəvvür əldə edir. Müəllimin bu prosesdə müsahidə etdiklərini qısaca yazması – qeydlər götürməsi faydalıdır.

Ayri-ayrı şagirdlərin cavabının dirlənilməsində fikir mübadiləsinə, dis-kussiya səciyyəli müzakirənin keçirilməsinə şərait yaradılır. Çoxlu şagirdin dirlənilməsi yox, bir neçə cavabın əhatəli müzakirəsi daha faydalı olar.

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

3. Şeirin məzmununa aid an azy ılısu yazın.
4. Vatandaşı bir neçə atalar sözü xatrladın. Şeirin məzmunu ilə səslaşan məqamları izah edin.
5. Vatanimizin tarixi ilə bağlı şeirdəki fikirləri təsdiq edən misallar söyleyin.
6. Şeirin bir bəndindəki həmfəfiyə sözləri müəyyənləşdirib sxemda yazın.

Həmfəfiyə sözlər

Evdə iş

7. “Ösər Vatanimizi manə necə tanıtdı?” mövzusunda inşa yazın. Təsviylərdən (səh.163-165) faydalananın.

Dərslik səh. 50

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

İstifadəetmə

Şərhetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə tanış olmayan sözlerin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlerin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlerin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlerin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar vermeklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlerin az qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini yalnız bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Səməd Vurğun. Azərbaycan – 3 saat

Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.

Dərsin gedisi. Ev tapşırığının hansı səviyyədə yerinə yetirilməsi təqdimatların (inşa nümunələrinin) dirlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarına müraciət etməsi vacibdir.

Təhlilə həsr olunmuş dərsi müxtəlif variantlarda təşkil etmək mümkündür. Onlardan biri aşağıdakı məzmunda ola bilər.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. “Azərbaycan” şeirinə yazılmış mahnından bir parça səsləndirilir. Şeir haqda tanınmış alim və yazıçıların fikirləri proyektor vasitəsilə (bu, mümkün deyilsə, yazılmış şəkildə) nümayiş etdirilir. Müəllimin istiqamətləndirici sualları əsasında şeirin geniş yayılması, ona mərağın güclü olması fikri formalaşır. Bu, tədricən tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə imkan yaradır.

Tədqiqat suali: “Azərbaycan” şeirinin maraqla oxunmasına və sevilməsinə səbəb, sizcə, nədir?

Fərziyyələr dirlənilir, təkrara yol verilmədən qeydlər aparılır.

Müəllim üçün məlumat. *Təhlilə başlamazdan əvvəl müəyyən hazırlıq işlərinin aparılması faydalıdır. Başqa sözlə, lirik şeirlərin təhlili ilə əlaqədar qazanılmış bilik və bacarıqların yada salınması və tətbiqinə istiqamət verilməsi vacibdir. Şagirdlər artıq özlərinə məlum olan aşağıdakı qaydaları istiqamətləndirici sualların əsasında xatırladır və onlara əməl etməyin əhəmiyyətini qeyd edirlər:*

- *Şeirin yaratdığı təəssüratın, hiss və düşüncənin açılması;*
- *müəllifin şeirdə diqqəti cəlb etmək istədiyi başlıca problemin müəyyənləşdirilməsi;*

– *əsərin bədii təsir gücünü artırıvəsítələrin (bədii təsvir vasitələrinin və s.) rolunun aydınlaşdırılması.*

Tədqiqatın aparılması. Tədqiqat sualının aydınlaşdırılması fərqli variantlarda (metodlar, iş formaları və növlərinin seçilməsi baxımından) həyata keçirilə bilər. Bütün hallarda dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqla tapşırıqdan istifadə, “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə müraciət edilməsi məqsədə uyğundur.

Tədqiqatın kiçik qruplarda aparılmasını planlaşdırıran müəllim “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırıqındaki suallar əsasında iş vərəqləri hazırlayıb. Qarşıya qoymuğu məqsəddən, qrupun sayından və s. asılı olaraq müəllim suallara yaradıcı yanaşa bilər. Suallarda müəyyən dəyişikliyin aparılması, onlara əlavələr edilməsi və s. mümkündür.

Təhlil üzrə iş

Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun və növbəti tapşırıqları yerinə yetirərkən onda fikirlərdən faydalının.

Yazılımın xüsusi hərəkəti şeirlərinə kəsilməsi. Q.V. Təmər “Azərbaycan” şeirinin xüsusi yeri var. Dillərənəhər olan, xalq mühümənəyyən qeydilən bu şeirin məzmunu onun maraqla oxunmasına, sevilməsinə səbəb olmuşdur. Onun sevilməsinin bir mühüm səbəbi ustalıqla yazılışmasıdır. Hər misra, hər bond oxucunun gözləri qarşısında gəzel bir manzara canlandırır. Dillinin şirin və axıcı olması ehtimal müraciətənən oxucunu vələh edir. Şeirin bədii gözəlliyyini artırın vasitələr cəhdid. Onları aydınlaşdırılması tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün əhəmiyyətlidir.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Şərəf doğma yurdunuzu həsr olunmuş digər əsərlərdən hansı cəhətlərinə görə forqlənlər? Cədvəldə qeydlər aparmaqla onu tanış olduğunuz digər əsərlər mitqayıs edin.

Həsən cəhətlərinə görə müqayisə olunur?	Əsərlərin adı
	“Azərbaycan”
3. Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin osora gotidiyi gözəlliyyin necə izah edərsiniz?	
• Bədii təsvir və ifadə vasitələrinə aid nümunələr	Əsərin bədii gözəlliyyinin – təsir gücünün artmasına onların rölu

Dərslik səh. 50

Tapşırığın icrasına ayrılan vaxtı elan edən müəllim dərslikdəki “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətnindən, eləcə də əlavə mənbələrdən istifadənin məqsədə uyğun olduğunu xatırladır.

Qrupların işini diqqətlə müşahidə edən müəllim, ehtiyac yarandığı məqamlarda, istiqamətləndirici suallarla kömək göstərir.

Tapşırığın birinci sualında “Azərbaycan” şeirinin digər bir əsərlə müqayisəsi tələb olunur. Müəllim Ə. Cavadın “Azərbaycan! Azərbaycan!” şeirinin, yaxud sinifdənxaric oxu materialalarından bir nümunənin seçilməsini təklif edə bilər.

VII sinif şagirdləri xalq şairi S. Vurğun haqqında məlumatlı olurlar. 3-cü sual (“Müəllif haqqındaki təsəvvürümə şeir nələr əlavə etdi? Fikrinizi nümunələrlə əsaslaşdırın”) üzərində işləyən qrupa, aşağı siniflərdə öyrəndiklərini, müxtəlif mənbələrdən mənimsədiklərini xatırlamaları üçün istiqamət vermək faydalı olar.

İşin icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra dərsin növbəti mərhələsinə keçilir.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların təqdimatları dinlənilir. Çıxış edənlər sualların verilməsi təmin olunur. Bu mərhələdə qruplar bir-birinin işinin məzmununu ilə ətraflı tanış olur. Əldə edilmiş məlumatların əlaqələndirilməsi, sistemə salınması dərsin növbəti mərhələsində həyata keçirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün sərbəst diskussiya şəraitinin yaradılması vacibdir. Hər bir şagird sual vermək, onu düşündürən məsələ barədə danışmaq imkanına malik olmalıdır. Qruplara bir-birinin cavabına yerinə düşən əlavələr etmək üçün şərait yaradılmalıdır.

Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün müəllimin əvvəlcədən suallar hazırlaması məqsədə uyğundur.

Nəticə, ümumiləşdirmə. Bu mərhələdə şagirdlərin maksimum fəallığına, müstəqilliyinə çalışmaq lazımdır. Müəllim yiğcam yekun sözündə şagirdləri “Azərbaycan” şeirinə xalqımızın maraq və məhəbbətini açıqlamağa, çıxardıqları nəticələri faktlarla əsaslandırmaga istiqamətləndirməlidir.

Şagirdlərin irəli sürmüş olduqları fərziyyələrlə nəticələrin müqayisəsinə diqqət yetirilir.

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş
6. “Vətənimiz musiqidə, rəssamlıqda və kinoda” mövzusunda müzakirə aparın.

Dərslik səh. 51

“Azərbaycan” şeirinin birinci dərs saatında şagirdlərin diqqətinə çatdırılmalı, müəyyən hazırlıq işləri aparılmalıdır. Şagirdlərin marağı nəzərə alınaraq qrupların yaradılması, hər üç sahə (musiqi, rəssamlıq, kino) üzrə məlumatların toplanması işi həyata keçirilməlidir. Bu, müzakirənin səmərəli keçməsinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Müzakirəni fərqli formalarda təşkil etmək olar. Bütün hallarda şagirdlərin hamısının fəallığına səy göstərmək lazımdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Şərhetmə, münasibətbildirmə

Nümayiştdirmə

Əlaqələndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəlli-min, yoldaşları-nın köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Şeirin ideyasını şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Şeirin ideyasını müəlliimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqliklə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardiciliqlə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.

Evdə iş

Şeirin ilk üç bəndinin ifadəli oxusuna hazırlaşın.

– Əvvəlcə ifaçılıq vəzifəsini – dirləyicilərə nə çatdıracağınızı aydınlaşdırın.

– Sonra hər bəndin oxusunda səsinizin aldığı çalarları dəftərinizdə (şeirin mətninin kənarında) yazın.

– Fasilələrin yerini, səsin ucalığını, sürətini və s. müəyyənləşdirib nümunədə olduğu kimi şərti işaretlərlə göstərin.

Evdə iş.

Ifadəli oxuya hazırlanın

Şeirin ilk üç bəndinin oxusuna hazırlaşın.

– Əvvəlcə ifaçılıq vəzifəsini – dirləyicilərə nə çatdıracağınızı aydınlaşdırın.

– Sonra hər bəndin oxusunda səsinizin aldığı çalarları dəftərinizdə (şeirin mətninin kənarında) yazın.

– Fasilələrin yerini, səsin ucalığını, sürətini və s. müəyyənləşdirib nümunədə olduğu kimi şərti işarələrlə göstərin.

Nüümə

Könlüm keçir | Qarabağdan, |

Gah bu dağdan, | gah o dağdan, |

Axsamıstü | qoy uzaqdan |

Havalansın | Xanın səsi, |

Qarabağın | şikəstəsi. ||

Ifaçılıq vəzifəsi

Səirin fərqli hissiniñ

dirləyicilərə çatdırılması

Fərqli

Dərslik səh. 51

Mövzu: Mehdi Hüseyin “Odlu qılınç” – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Hekayədən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında yiğcam nağıl edir.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirələrdə, müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnlən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.

Dörsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (təqdimatların müzakirəsi, yiğcam sorğu və s.) müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagirdlərin yeni mövzunun qavranılmasına sövq edilməsi, idrak fəallığının yaradılması fərqli vasitələrdən istifadə ilə həyata keçirilə bilər. Bunun üçün dərslikdəki suallardan da istifadə faydalıdır.

Dərslik səh. 52

Müəllim üçün məlumat. Motivasiyanın yaradılması-nın bir variantı aşağıdakı məzmunda ola bilər. Qəhrəmanlıq mövzusunda mahnidan bir parça səsləndirilir.

Sonra şagirdlərə suallarla müraciət olunur: Qəhrəmanlar haqqında əsərlərin yazılmasına səbəb nədir? Qəhrəmanların unudulmamasının səbəbini necə izah edərsiniz?

Şagirdlər müsahibə vasitəsilə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə cəlb olunur.

Tədqiqat suali. Müəyyən şəraitdə insanların sayca qat-qat çox olan düşmənlə mübarizədə qələbə çalmasına səbəb nə ola bilər?

Dərslik səh. 57

Fərziyyələr dinlənilir və ümumiləşdirilərək lövhədə qeyd olunur.

Yada salın
• Qəhrəmanlığ mövzusunda oxuduğunuz hansı əsərlərin adını çəkə bilərsiniz?
• Qəhrəman kimə deyilir? Qəhrəmanlar hər zaman yaranıa bilərlər?

I dərs

Məzmun üzrə iş

1. Əsərin birinci və ikinci parçasını oxuyun (bunu fordi səssiz oxu, səsli oxunun dinlənilməsi və s. şəkildə yerinə yetirə bilərsiniz).
2. Oxuduğunuz parçalarla bağlı suallara parta yoldaşınızla birlikdə cavab hazırlayın. Cavablarınızda öyrəndiyiniz yeni sözlərdən istifadə edin.
3. Kiçik qruplarda birləşib aşağıdakı tapşırığı yerinə yetirin.

Əsərdə İsləməmiş badli təsvir vasitələri	Epitetin işləndiyi cümlələr	Təşbehin işləndiyi cümlələr

4. Oxuduğunuz metni hissələrə ayırib, birinə ad verin. Məzmununu hazırladığınız plan əsasında yiğcam nağıl edin.

Evdə iş

1. Hekayənin ardını oxuyun.
2. Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Tədqiqatın aparılması. Bu, sinifdə mətndən birinci və ikinci parçanın oxunması ilə başlanır. Müəllim qarşısına qoymuş məqsəddən, şagirdlərin maraq və bələdlik səviyyəsindən çıxış edərək oxunun növünü – fərdi səssiz oxu, səslü oxunun dinlənilməsi və s. müəyyənləşdirir. Məsələn, fasilələrlə oxunu tətbiq etməyi planlaşdırın müəllim sinifdə oxunacaq parçanı və fasilə ediləcək məqamları əvvəlcədən müəyyənləşdirməlidir.

Şagirdlərin şifahi nitqinin dinlənilməsi baxımından səslü oxunun üzərində dayanmaqla olar. Əsərdən birinci və ikinci parçaların oxunacağı, oxu zamanı dərslikdəki tapşırıqların yerinə yetirilməsinin zəruriliyi şagirdlərin diqqətinə çatdırılır.

Mətnin kənarındaki suallara cavab hazırlanması cütlük şəklində yerinə yetirilir.

Cütlük şəklində işləyən şagirdlər kiçik qruplarda birləşib, hazırladıqları cavabı müzakirə edirlər.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi zamanı kiçik qrupların qazanılmış biliklər üzrə təqdimatları dinlənilir, müzakirə aparılır. Müəllim bu mərhələdə hər qrupun gəldiyi nəticəni şərh etməsinə, əsaslandırmamasına, şagirdlərin sual verməyə həvəsənləndirilməsinə, məsələyə münasibətdə fərqli yanaşmaların üzə çıxarılmasına diqqət yetirməlidir. Kiçik qruplar işlərini davam etdirərək əsərdə işlənmiş bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir, cədvəldə qeyd edirlər. İşin nəticəsi təqdimatlar əsasında müzakirə edilir. Hekayədən oxunmuş parçalardan müəyyənləşdirilmiş hissəyə ad verilməsinə, məzmununun hazırlanmış plan əsasında yiğcam nağıl edilməsinə vaxt ayrılır. Bu nağıletmənin tələblərinə necə əməl olunduğuna diqqət yetirilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Plan tərtibetmə, nağıletmə

Yeni sözlərdən istifadə etmə

Şərhetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Hekayədən bitkin hissə seçir, plan tərtib etməkdə, yiğcam nağıletmədə çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin hissə seçir, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, yiğcam nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Hekayədən bitkin hissə seçir, plan tərtib edir, yiğcam nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin, səciyyəvi hissə seçir, plan tərtib edir, yiğcam nağıletməni dəqiqliklə yerinə yetirir.
Hekayədən bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayədən bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Hekayədən bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədən bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam şəhatə etməklə müəyyənləşdirir.

Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismin-dən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müellimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Mehdi Hüseyin “Odlu qılınç” – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznili şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Mətndə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Hekayənin janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.
1.1.5. Heca vəznili şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedisi. Hekayənin evdə müstəqil oxunmuş parçalarının (3-cü, 4-cü) məzmununun və tanış olmayan sözlərin mənasının necə qavranıldığı yiğcam müsahibə ilə aydınlaşdırıla bilər.

Birinci dərsdə aparılmış tədqiqatın davamı olaraq şagirdlərin kiçik qruplarda tapşırıqlar üzərində işi təşkil olunur:

Tədqiqata ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra kiçik qrupların təqdimatları dinlənilir, müzakirə edilir.

Bu zaman qrupların bir-birinin təqdimatına tənqidi münasibəti, suallar verməsi, rəy mübadiləsi məqsədə uyğundur. Müəllim şagirdlərin fikirlərini əsaslandırmaq üçün əsərin mətnindən nümunələr gətirməsinə diqqət yetirməlidir.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” başlıqlı tapşırığın icrasına vaxt ayrılır. İlk üç bəndin (3, 4, 5) tələbləri fərdi olaraq yerinə yetirilə bilər. Sonuncu – 6-cı bənd kiçik qruplarda iş formasının tətbiqi ilə icra olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəuyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Nümayişdirmə

II dərs

Mezmun üzrə iş

- Müstəqil oxuduğunuz parçaları (3, 4) bir daha nəzərdən keçirin.
- Kiçik qruplarda birləşib məsnən kənarındaki suallara cavab hazırlayın. Təqdimatlar əsasında fikir mübadiləsi və müzakirə aparın.

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

- Hekayənin 3-cü və 4-cü parçalarında müəyyənləşdirildiyiniz bədi təsvir vasitələrinə cəvadlı qeyd edin.

Əsərdə işlənmiş bədi təsvir vasitələri	Epititin işləndiyi cümlələr	Təqbehin işləndiyi cümlələr

- Əsərdə hekaya janrına aid hansı xüsusiyyətləri göstəre bilərsiniz?

- Sahv fikrları müəyyənləşdirin:

- Cavansırın qələbə galacığına Varız şübhə ilə yanaşır.
- Cavahir xatunun xeyir-duası Girdman iğidlerini qələbəyə ruhlandırmır.
- Döyüşdə Cavansırın qoşunu da xeyli qurban verir.
- Bu asər hekaya janrında yazılıb.

- Vətəni xilas etmiş iğidleri xalq gül-cicəklə qarşılıyır.

- Kiçik qruplara ayrılmış, aşağıdakı təsviriyə yeriñə yetirin:

- Dairələri (onların sayıçox da ola bilər) dəfələrinizə qəkin.
- Hadisələrin başlangıcıını, münasibətinin (ziddiyətin) yaranmasını, inkişafını, on gərgin, yüksək mərhələyə çatmasına və həll olunmasının (açılmasını) dairələrdə ardıcıl (bir-iki cümlə ilə) yazın.

Dərslik səh. 58

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Hekayə janrına məxsus bəzi xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.	Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri əhatəli müəyyənləşdirir.
Hekayədə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayədə bədii təsvir vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə bədii təsvir vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə eksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Mehdi Hüseyin “Odlu qılınç” – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıçının münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbih, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Hekayədə fikrin təsir gücünün artmasında bədii təsvir vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını, onda qaldırılmış başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.
3.1.3. 1,5-2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazır.	Mühakimə xarakterli inşada (essedə) ardıcılılığı gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatlar, müzakirə əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu.

Buna fərqli yollarla nail olmaq mümkündür. Dərslikdə “Düşünün” başlığı altında verilmiş sualdan istifadə edilməsi məqsədə uyğundur: Qəhrəmanlığını ilə tarixdə iz qomyuş şəxsiyyətin bədii obrazının yaradılmasında məqsəd, sizcə, nədir?

Müəllim üçün məlumat. Motivasiya yaradılmasının bir yolu “Azərbaycan oğluyam” mahnisindən bir parçanın səsləndirilməsi ola bilər: “Cavanşirəm, Babəkəm, Nəbiyəm, Koroğluyam, Azərbaycan oğluyam.” Mahni səsləndirildikdən sonra şagirdlərə sualla müraciət edilir: Sizcə, belə mahniların yaranması, seviləməsi nə ilə bağlıdır?

Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir, lövhədə qeyd edilir.

Davam edən müsahibənin sonunda şagirdlər tədqiqat sualının formalasmasına cəlb olunur.

Tədqiqat sualı.

Əsərdə Cavanşirin timsalında xalqımıza xas olan hansı xüsusiyətlər eks etdirilib?

Təhlil üzrə iş

III dərs

Əsərə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun və növbəti tapşırıqları yerinə yetirəkən ondaçı fikirlərənən faydalunun.

Heckaya xalqımızın qəhrəmanlıqla dolu keçmişindən danışılır. Alban hökmdarı olan Cavanşir düşmən qarşı döyüşlərdə dəfələrligindən gətərmis və maşqləşmişdir. Sayca pox düşmən qarşı qeyri-barərərən onun göstərdiyi şicəsat hekayədə böyük senətkarlıqla təsvir edilmişdir. Əsər qəhrəmanlarının sayının pox olmaması, hadisələrin sürətlə inkişafı, yaddaalan obrazlarılla diqqəti cəlb edir.

Araşdırın. Fikirdeşin. Cavab verin

2. Girdiman xalqına xas olan hansı xüsusiyətlər güclü dögnən üzərində qələbə qazanğı imkan verdi?

3. Cavanşir obrazını neçə səciyyələndirir? Fikrinizə əsaslandıran Cavanşirin davranışları və məmərlərinə, yazılının ona münasibətini diqqət edin. Sizə tanış olan müvafiq qadvallardan istifadə edin.

4. Əsərdəki təsvir vasitələrinin əsərin bədii təsir gücünün artmasına rolunu aydınlaşdırın. Sizə tanış olan müvafiq qadvallardan istifadə edin.

5. Hekayədə diqqəti cəlb edən müüm problem nədir? Müallif hansı problemin həllində nəyə üstünlük verir? Aşağıdakı cədvəldən istifadə edin.

Əsərdə müümələnən problem hansıdır?	Yazıcı bu problemin həllini nədə görür?	Siz neçə düşüncənürsünüz?
-------------------------------------	---	---------------------------

6. Əsərdəki başlıca fikir – ideya nadir? Bu ideya əsərdəki hansı cümlələrdə daha qabarlıq eks olub? Sizə tanış olan müvafiq cədvəldən istifadə edin.

Dərslik səh. 59

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş

7. “Hekaya hansı xüsusiyətlərinə görə bu gün əhəmiyyətli sayıla bilir?” mövzusunu müzakirə edin.

Evde iş

Kitabxanadan və ya internetdəki mənbələrdən M. Hüseynin hekayələri haqqında məlumat toplayın.

Dərslik səh. 59

timsalında xalqımıza xas olan hansı xüsusiyətlər eks etdirilib?

Tədqiqatın aparılması. İşin hansı formada təşkilindən asılı olmayaraq dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” və “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə mənbə kimi müraciət olunması məqsədə uyğundur.

Müəllim şagirdlərə müraciət edir: Əsərin məzmununu əhatəli öyrənmisiniz. Amma əsərdəki başlıca fikri – ideyanı, eləcə də digər mühüm məsələləri aydınlaşdırmaq və dəyərləndirmək üçün araşdırmanız davam etdirməlisiniz. İndi tanış olacağınız mətn tapşırıqların icrasında bir mənbə kimi yardımçınız olacaqdır.

“Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətnini oxuyun və növbəti tapşırıqları yerinə yetirərkən ondakı fikirlərdən faydalananı.

Müəllim tədqiqat üçün ayrılmış vaxt ərzində qrupların işini diqqətdə saxlayır, zəruri hallarda onların fəaliyyətinə istiqamət verir. Qrupların təqdimatları dinlənilir, fikir mübadiləsi aparılır. Birinci və ikinci suallar şagirdləri vətənin dar günündə xalqımızın ığid oğullarının düşmənə qarşı mübarizədə göstərdiyi qəhrəmanlığı şərtləndirən amilləri aşkara çıxarmağa, Cavanşirin timsalında gənclərin vətənpərvərliyi, mərdliyi barədə fikirlərini əsaslandırmışa istiqamətləndirir.

Üçüncü sual əsərdə işlənmiş “Uzaqlarda gümüş kəmər kimi parıldayan Kür çayı uzanıb gedirdi”, “Bu anda sarayın yaxınlığında yel qanadlı bir atlı göründü”, “Get, oğlum, – dedi, – bu acı xəbəri eşidən anaların ürəyi qana dönməsin”, “Böyük sərkərdəmiz Cavanşirin odlu qılınçı vəhşi düşmənin başını qara dırnaqlı atının ayaqları altına atdı”, “Hamı od kimi parıldayan qılıncla hökmərdarı salamladı” və s. bədii təsvir və ifadə vasitələrinin fikrin təsir gücünün artırılmasında rolunu izah etməsini nəzərdə tutur. Müəllim Venn diaqramından istifadə edərək əsərdə nümunələrin müqayisəsi əsasında epitet və bənzətmənin oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyənləşdirə bilər.

“Hekayədə diqqəti cəlb edən mühüm problem nədir? Müəllif həmin problemin həllində nəyə üstünlük verir?” sualı şagirdləri əsərdəki insanın öz vətəni, xalqı qarşısında borcunu ləyaqətlə yerine yetirməsi problemini aşkara çıxmasını nəzərdə tutur. Sənətkar bu problemin həllini vətənin ığid oğullarının düşmənla mübarizəsində, fədakarlıq və qəhrəmanlığında görür.

“Əsərdəki başlıca fikir – ideya nədir? Bu ideya əsərdəki hansı cümlələrdə daha qabarlıq əks olunub?” sualı ilə bağlı qeyd edilir ki, vətənpərvərlik, qəhrəmanlıq mövzusunda yazılmış hekayədə yazılıçı belə bir fikri döñə-döñə vurgulayır ki, Cavanşir kimi ığidləri olan Vətən basılmaz. Həmin fikir Varazın dediyi “Bu ölkə heç vaxt məğlub olmayıacaq, övladlarım!” sözlərində qabarlıq ifadə olunub.

Qarşıya çıxan suallar müzakirə edilir, söylənilən fikirlər, qənaətlər yekunlaşdırılır.

Nəticə və ümumiləşdirmə mərhələsində şagirdlər əsər barədə fikirlərini, yazıçının vətənpərvərlik hislərinin hekayədə öz əksini necə tapması barədə mülahizələrini ümumiləşdirir, yekun qənaətə gəlir.

Qazanılmış biliklərin tətbiqi məqsədilə dərslikdəki tapşırıqdan istifadə olunur. Müəllim bu istiqamətdə işlərin təşkili zamanı nəzərə almalıdır ki, biliyin şüurlu, möhkəm mənimşənilməsi onun tətbiqindən çox asılıdır. Bu baxımdan dərslikdə “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlığı altında verilmiş tapşırığın icrası üzrə işin təşkili faydalıdır.

Müzakirə zamanı şagirdlərin sərbəst fikir mübadiləsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Müəllim diqqəti ulu öndər H. Əliyevin ibrətamız sözlərinə yönəldir: “Cavanşir və Babək kimi sərkərdələrin qəhrəmanlıqları böyük vətənpərvərlik

məktəbinə çevrilmiş, Vətənin bütövlüyü, xalqın birliyinin təcəssümü olmuşdur”.

Məktəblilərin öz fikirlərini əsaslandırmaq üçün erməni işgalçularına qarşı döyüşlərdə qəhrəmanlıq göstərən Vətən oğullarına istinad etmələri üçün yönəldirici suallardan istifadə olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Səciyyələndirmə

Aydınlaşdırma

Münasibətbildirmə

Şərhetmə

Mühakiməyürütmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayənin baş qəhrəmanı yazıcının münasibətinə əsaslanmaqla, səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin baş qəhrəmanını yazıcının münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.	Hekayənin baş qəhrəmanını yazıcının münasibətindəki mühüm olmayan cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.	Hekayənin baş qəhrəmanını yazıcının münasibətindəki mühüm cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.
Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Hekayənin ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiqliq münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Hekaya ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekaya ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekaya ilə bağlı fikirlərini yalnız bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekaya ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Mühakimə xarakterli inşa (esse) yazımcıda çətinlik çəkir.	Mühakimə xarakterli insanı (esseni) müəllimin köməyi ilə yazır.	Mühakimə xarakterli inşada (esse-də) qeyri-dəqiqliyiə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Mühakimə xarakterli inşada (esse-də) ardıcılılığı gözleməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Ev tapşırığının bir variantı da internetdən:

<http://az.wikipedia.org/wiki/Cavan%C5%9Fir> linkindən istifadə edərək Alban hökmdarı Cavanşir barədə məlumat toplamaq ola bilər.

Mövzu: Mirzə İbrahimov. Azad – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət möqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, təqdimatlarda istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnləndən nümunələrlə gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedişi

Ev tapsırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (təqdimatların dirlənilməsi müzakirəsi və s.) müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiyamətləndirmə meyarlarından istifadə etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Bu mərhələdə işin təşkilinin bir forması dərslikdəki “Yada salın” başlıqlı suallardan istifadə ola bilər.

Həmin suallar əsasında aparılan müsahibə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə imkan verir.

Tədqiqat suali: “Şəhidliyin ən yüksək zirvəsi Vətən və azadlıq uğrunda ölməkdir” fikrini doğru saymaq olarmı?

Fərziyyələr dirlənilir və qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Oxu üzrə işi fərqli variantlarda təşkil etmək olar. Bütün hallarda sinifdə oxunacaq hissənin əvvəlcədən müəyyənləşdirilməsi vacibdir. Oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərin diqqəti dərslikdəki tapşırıqə cəlb edilir.

Dərslikdə hekayənin ilk üç parçasının sinifdə oxunması məqsədə uyğun sayılmışdır. Qeyd olunduğu kimi, oxunun müxtəlif formalarından istifadə etmək olar. Vaxta qənaət baxımından fərdi səssiz oxu daha əlverişlidir. Oxuya ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra cütlər müəllimin təklifi ilə ilk iki parça üzrə suallara cavab hazırlayırlar. Cütlər bunun ardınca müstəqil olaraq üçüncü parça aid suallar tərtib edirlər. Kiçik qruplarda fikirləşən cütlər bütün suallarla bağlı fikir mübadiləsi aparırlar.

Dərsin **məlumat mübadiləsi** mərhələsində qrupların təqdimatları dirlənilir. Qruplar bir-birinin işi ilə tanış olur.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili mərhələsində cavabların dəqiqləşdirilməsi, əlaqələndirilməsinə diqqət yetirilir.

Yada salın

- Cənubi Azərbaycan, orada baş vermiş milli-azadlıq hərəkəti bəroda nə olduğunu?
- Cənubi mənzərələrdə hansı əsərlərə tanışınız? Bu əsərlərdə diqqətinizi daha çox çəkən nə olub?

Dərslik səh. 60

I dərs

Mezmun üzrə iş

1. Əsərin ilk üç parçasının oxusundan (bunu fərqli şəkildə yerinə yetirə bilərsiniz) sonra parla yoldaşınızla birləikdə mətnin kənarındaki suallara cavab hazırlayın.
2. Mətnin üçüncü parçasına aid suallar tərtib edin.
3. Kiçik qruplarda birləşib, tərtib etdikləriniz de daxil olmaqla bütün sualları cavabla bağlı fikir mübadiləsi aparın.
4. Çıxardığınız nütcələri təqdimatlar əsasında müzakirəedin.
5. Mövzulardan birini seçib şəhər təqdimat hazırlayıın.

- a) Fordanı hansı sözlərindən daha yaxşı tanıdım?
- b) Hansı sözlər, ifadələr və təsvir Azadgilin yoxsul hayatı barədə mənədə aydın təsəvvür yaratdı?

Evdə iş

1. Hekayənin ardını evda oxuyun.
2. Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 65

Aparılmış işə müellimin sualları əsasında yekun vurulduqdan sonra dərslikdəki növbəti tapşırığın (“Mövzulardan birini seçib şifahi təqdimat hazırlayın”) yerinə yetirilməsinə vaxt ayrılır.

Tapşırıq hekayənin mətninə diqqətli, həssas münasibət tələb edir.

Bir neçə təqdimatın dinlənilib, müzakirə edilməsinə önəm verilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəuyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Şərhetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müellimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

*Mövzu: Mirzə İbrahimov. Azad – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş*

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlerin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Hekayədən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında geniş nağıl edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnləndən nümunələr göstərməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedişi

Əsərdən evdə oxunmuş hissənin məzmununun ilkin qavranılma səviyyəsi, tanış olmayan sözlerin necə mənimsənilməsi yiğcam müsahibə ilə aşkarla çıxarıla bilər. Şagirdlər müəllimin təklifi ilə evdə müstəqil oxunmuş parçaları bir daha nəzərdən keçirirlər. Cütlər mətnlə bağlı dərslərdəki suallara cavab hazırlayırlar. Kiçik qruplarda birləşən şagirdlər hazırladıqları cavablarla bağlı fikir mübadiləsi aparırlar. Sonra qrupların təqdimatları dinlenilir.

Bu, dərsin **məlumat mübadiləsi** mərhələsi kimi qəbul edilməlidir. Həmin mərhələdə qruplar bir-birinin işinin –

Dərslik səh. 66

cavabinin məzmunu ilə tanış olur. **Məlumatın**

müzakirəsi və **təşkili** mərhələsində isə fikirlərə aydınlıq gətirilir, faktlar arasında əlaqələr yaradılır. Bütün bunlar ümumiləşdirmənin və nəticənin səmərəliliyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” başlıqlı tapşırığın icrası üçün vaxt ayrılır. Tapşırıqlar fərdi olaraq yerinə yetirilir, təqdimatların müzakirəsində isə bütün sinfin iştirakı təmin olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəyvägündür.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Plan tərtibetmə, nağıletmə

Şərhətmə

Nümayiştdirmə

Məzmun üzrə iş

II dərs

- Evdə oxudığınız parçaları bir daha nəzərdən keçirin. Mətnlə bağlı suallara parta yoldaşınızla birlikdə cavab hazırlayın.
- Kiçik qruplarda fikir mübadiləsi apardıqdan sonra təqdimatlar əsasında müzakirə edin.

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

- Hekayədən seçdiyiniz hissəyə ad verin. Məzmununu geniş danışmağa hazırlaşın.
- Hekayədən seçdiyiniz cümlələrə bədii təsvir və ifadə vasitələri artırın (ədəvəldən istifadə edin).

Hekayədən seçilmiş cümlələr	Əlavə edilən bədii təsvir və ifadə vasitələri
epitet taşbeh bədii sual tekrir	

I səviyyə	II Səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Hekayədən bitkin hissə seçilir, plan tərtib etməkdə, geniş nağıletmədə çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin hissə seçilir, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, geniş nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Hekayədən bitkin hissə seçilir, plan tərtib edir, geniş nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin, səciyyəvi hissə seçilir, plan tərtib edir, geniş nağıletməni daqıqlıqla yerinə yetirir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr götirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr götirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzə məqamlarda müvafiq nümunələr götirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr götirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədaletlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini sağırdılara xatırladır.

Mövzu: Mirzə İbrahimov. Azad – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Digər bir janra (əfsanə, nağıl və s.) məxsus nümunə ilə müqayisə etməklə hekayənin janr xüsusiyyətlərini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Müqayisə etməklə, yazıçı münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və onda qaldırılmış başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.

Dörsin gedisi

Ev tapşırığının (yazı işlerinin) yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların diniñilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədəuyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagıdların diqqəti "Düşünün" başlıqlı suala (bu əsəri "Azad" adlandırmaqda yazıcıının niyyəti nə olmuşdur?) cəlb olunur. Sual yiğcam müsahibənin aparılması üçün stimul rolunu oynayır. Əsərdən nümunələrin göstərilməsi ilə müşayiət olunan müsahibə tədqiqat suallarının formallaşması ilə nəticələnir.

Tədqiqat səali: Hekayədə yazıcıını daha çox düşündürən, oxucunun da diqqətinə çatdırılan başlıca problem, sizcə, nədir?

Fərziyyələr diniñənlir, təkrara yol vermədən qeydlər aparılır.

Tədqiqatın aparılması. Hansı tədqiqat yolumun, iş formasının seçilməsinə asılı olmayaraq dərslikdəki "Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin" tapşırığına və "Əsərlə bağlı açıqlamalar" mətninə müraciət edilməsi məqsədəuyğundur.

"Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin" yaradıcı yanaşması mümkündür. Tədqiqat kiçik qruplarda aparıllarsa, hər qrupun iş vərəqində bir sual eksi etdirilir. Tədqiqatın gedisində, ehtiyac yaranan məqamlarda, müəllim istiqamətləndirici suallarla kömək göstərir.

Məlumat mübadiləsi mərhələsində hər qrup öz işinin məzqi barədə digər qruplarda aydın təsəvvür yaratmağa nail olmalıdır. Tapşırığın sualları asan deyil, ciddi münasibət tələb edir. Bu, **məlumatın müzakirəsi və təşkili** mərhələsində müəllimin əvvəlcədən hazırlanmış suallardan istifadə etməsini zəruri edir. Ayrı-ayrı qrupların çıxardığı nəticələr tədqiqat suallının aydınlaşdırılmasına öz töhfəsini verməlidir. **Nəticə, ümumiləşdirmə** mərhələsində şagirdlərin müstəqilliyinə, fəallığına geniş yer verilsə də, müəllimin istiqamətləndirici suallardan istifadə etməsi faydalıdır.

Çıxarılmış nəticələrin fərziyyələrlə tutuşdurulması, tədqiqat sualı ilə necə səsləşməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Dərslikdəki "Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş" tapşırığının yerinə yetirilməsi üçün müxtəlif iş formasına müraciət etmək olar. Vaxta qənaət baxımından kiçik qruplarda iş formasının seçilməsi məqsədəuyğundur. Nəticələrin müzakirəsində bütün sinfin iştirakı təmin olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəuyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisəetmə

Səciyyələndirmə

Şərhətmə

Münasibətbildirmə

III dərs

Təbii Üzrə iş

Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirərkən ondakı fikirlərdən faydalannan.

Hekaya ikiyə bölünmüs Vətonimizin comubunda – İran Azərbaycanında bir müdəddə əvvəl bas vermiş hadisələr əsasında yazılımışdır. Müstəmləkə şəraitində yaşayış soyaşlarını daşoforla milli-azadlıq mübərizəsinə qalxmış, ölüm-dürin savasına girmişdir. Ana dildində oxuyub-yazmağıñ, bəzən danışmağıñ da qadağan olunduğu bir ölkədə yaşamagın mümkünülüyü bugündə tez-tez etiraz etməti istəyir. Çıxardığınız mətninə müraciət edilməsi məqsədəuyğundur.

Azad. Fərziyyələr diniñənlir, gecə qədəhədən qurbanlardan bəls keçməyo, hazır oldıqlarını səlibə etmələr. Bu obrazların hayat, Vəton haqqındaki düşüncələrini əsərdəki təsvirlərə dəqiq yetirməkə aydınlaşdırılmışa çalışın. Çıxardığınız noticələr sonrakı faliyyətinizdə yardımçıñ olacaqdır.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Hekayənin mövzusunu və onda qaldırılmış başlıca problemi müəyyənləşdirin. Çıxardığınız noticəyə asasən cədvəldə qeydlər edin.

Əsərin mövzusu	Əsərdə diqqətə çatdırılan başlıca problem	Problemin həllini yazıcı növbə görür?	Siz necə fikirləşirsiniz?

Dərslik səh. 66

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş

6. Əsəri öyrəndiyiniz digər bir janra (əfsanə, naşıl və s.) məxsus nümunə ilə müqayisə etməklə hekaya janrında olduğunu əsaslanırdır. Venn diaqramından, yaxud müqayisə cədvəldindən istifadə edin.

7. Cənab mövzusunda yazılış bir əsəri nəzərdən keçirin. "Azad" hekayesi ilə səsləşən fikirləri müəyyənləşdirib müzakirə edin. (Dərslikdəki "O sahilde, bu sahilde", yaxud 5-ci sinifdə öyrəndiyiniz "Yaşasınlar görəcək" şeirini seçəbilərsiniz).

Dərslik səh. 67

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə nağılı müəllimin va yoldaşlarının köməyi ilə janr baxımından müqayisə edir.	Hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisədə bəzən səhv'lərə yol verir.	Hekayə ilə nağılı janr baxımından əhatəli müqayisə edir.
Hekayənin baş qəhrəmannı digər obrazlarla müqayisə etməklə və müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin baş qəhrəmanı digər obrazlarla çətinliklə müqayisə edir, müəllifin münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslandırmagaqla səciyyələndirir.	Hekayənin baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə qismən əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Hekayənin baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.
Hekayənin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Bəxtiyar Vahabzadə. “Vətəndaş” – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunalər gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.
2.2.1. Müzikirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (yazılı cavabların seçmə yola müzakirəsi, təqdimatlar və s.) müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Bu, fərqli vasitələrdən istifadə ilə həyata keçirilə bilər. Bunun üçün dərslikdəki suallardan da istifadə faydalıdır.

Fikir mübadiləsi prosesində şagirdlər tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə cəlb olunur.

Müəllim üçün məlumat. Motivasiyanın yaradılması-nın digər bir yolu əsərin məzmunundan çıxış edərək "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni"nin səsləndirilməsi ola bilər. Himndən bir parçanın şagirdlərin ifa etməsi də mümkündür.

Tədqiqat səali. Sizcə, həqiqi vətəndaş hansı hiss və arzularla yaşamalıdır? Fərziyyələr dinlənilir və ümumiləşdirilərək lövhədə qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Şeirdən bir parçanı ifadəli oxusu (bədii oxu ustanının ifasını, yaxud müəllimin nümunəvi oxusunu dinləməklə) həyata keçirilir. Sonra şagirdlər əsəri səssiz oxuyur, cütlük şəklində dərslikdəki "Oxuda aydınlaşdırın" başlıqlı tapşırığı yerinə yetirirlər.

Şagirdlər cütlük şəklində dərslikdəki suallara (Şeir kimə müraciətə yazılub? Şair kimi vətəndaş adlandırır?) cavab hazırlayırlar. Cavablar müsahibənin tətbiqi ilə müzakirə olunur. Müəllimin təklifi növbəti tapşırıq (parta yoldaşınızla birlidə şeirin məzmununa aid iki sual tərtib edin və onlara cavab hazırlayın) yerinə yetirilir və müzakirə olunur. Sonra şagirdlər kiçik qruplarda əsərin məzmununu ilə bağlı tapşırıqları (3-cü və 4-cü bəndləri) yerinə yetirirlər.

Tapşırıqların icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra **məlumat mübadiləsi və müzakirəsi** aparılır. Qazanılmış biliklər üzrə fikir mübadiləsi və müzakirəsi zamanı qrupların öz mülahizələrini şeirdən və həyatdan nümunələr göstirməklə əsaslandırmalarına, öz təssüratlarını mənasını yeni öyrəndiyi sözlərdən istifadə ilə çatdırılmalarına diqqət yetirilir.

Sifahi təqdimatla bağlı tapşırıq fərdi olaraq yerinə yetirilir. Bir neçə təqdimat dinlənilir və onlara münasibət bildirilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Sərhətmə

Nümayişetdirmə

Yada salın

- Vatənpərvər insanlara həsr olumannı hansılar xatırlayarsınız?
- Hayatda kimizi əsl votandaş hesab edirsiniz?

Dərslik səh. 68

Mezmun üzrə iş

1. Əsərin oxusundan (həm fərdi səssiz oxu, səslili oxunun dinləniləsi və s. şəkildə yerinə yetirə bilərsiniz) sonra aşağıdakı suallara cavab hazırlayın.
– Şeir kimi müräbitlə yazılub?
– Şair kimi vətəndaş adlandırır?

2. Parta yoldaşınızla birlikdə şeirin məzmununa aid iki sual tərtib edin və onlara cavab hazırlayın.

3. Kiçik qruplarda birlikdə aşağıdakı ifadələrin mənasını aydınlaşdırın.

– Gülsüzük, bər heçlik saida, men da tek, Vətəna givənlik oldug Vətəndəs.	<input type="text"/>
Vətənin təvəvarı, Vətənin adı, Bize xatırlatdı vozifəmiz!	<input type="text"/>
Menim üryəmini qanatasın gərk Sanın dırnağuna dayan çırtma daş.	<input type="text"/>
O, bizi yaranan, biz ona banda, Yaradan uğrunda ölməyə goldik.	<input type="text"/>

4. Şeir haqqında hansı fikir aşıvıdır?

- a. "Vahid ana" deyəndir şair haqqında öz anası olduğunu nəzərdə tutur.
- b. Şair ölkəmizin bütün vətəndaşlarını birliyə çağırır.
- c. Şeirdə vətənin abdi olmasının fikri xatırladılır.
- d. Şair insannı öz vətənində qüvvəli olduğunu söyləyir.
- e. Vətənin xoşbəxtliyi namına çalışmış hamının borcudur.

5. Mövzulardan birini seçib sifahi təqdimat hazırlayın.

- a. Şeirin iki bandını nəsra etdirin. Həmin bəndlərdəki sözlərin əksəriyyətində istifadə etməyo çalışın.

- b. "Vətənə məhabət hissini daha qabarlı ifade edən sözlər, misralar və bənd".

Evdə iş

- Dünya azərbaycanlıları haqqında müxtəlif mənbələrdən topladığınız məlumat əsasında sifahi təqdimat hazırlayın.

Dərslik səh. 69

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir vasitələrini suallar vermeklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibatdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibatdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibatdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibatdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Bəxtiyar Vahabzadə. “Vətəndaş” – 3 saat
İkinci saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzikərlərdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedişi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatlar, müzakirə əsasında müəyyənləşdirilir.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Motivasiyanın yaradılmasının bir variantı aşağıdakı məzmunda ola bilər. Internetdən: YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=kvcAHmAwsno>) Ulu öndər H.Əliyevin “Mən həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam!” sözlərini söylədiyi süjet nümayiş etdirilir. Şəraitdən asılı olaraq səs yazısı da dinlənilə bilər. Sonra şagirdlərə müraciət edilir: *Ulu öndərin bu sözləri sizdə hansı hislər, düşüncələr oyadı?*

Müzakirə tədqiqat sualının formallaşdırılmasına imkan yaradır.

Tədqiqat sualı. Sizcə, vətəndaş adlanmaq üçün insan hansı keyfiyyətlərə malik olmalıdır?

Fərziyyələr dinlənilir və lövhədə qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması məqsədilə dərslikdəki “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə mənbə kimi müraciət olunması, “Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı suallardan istifadə edilməsi məqsədə uyğundur.

Müəllim şagirdlərə müraciət edir: *Əsərin məzmununu əhatəli öyrənmisiniz. Amma şeirdəki başlıca fikri – ideyani, eləcə də digər mühüm məsələləri aydınlaşdırmaq və dəyərləndirmək üçün araşdırmanızı davam etdirməlisiniz. İndi tanış olacağınız mətn tapşırıqların icrasında bir mənbə kimi yardımçınız olacaqdır.*

Şagirdlər “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətni ilə tanış olurlar.

Şagirdlərə kiçik qruplarda işləmək üçün “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırıgdakı suallar əsasında tərtib edilmiş iş vərəqləri verilir.

Bu sualla əlaqədar şagirdlerin ədəbiyyat dərslərinde öyrandıkları əsərlər (“Azərbaycan”, “Odlu qılınc”, “Azad”), eləcə də əvvəlki siniflərdə oxuduqları, müstəqil mütaliə etdikləri əsərlərlə müqayisə aparmaq imkanı vardır. Tapşırığın bir variantı da Venn diaqramı üzrə iş də ola bilər. Tapşırıq kiçik qrupların əsərin ideyasını – müəllif niyyətini düzgün müəyyənləşdirməsi ilə yanaşı, öz fikirlərini əsərdən nümunələr gətirməklə əsaslandırmalarını nəzərdə tutur.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi zamanı qrupların öz mülahizələrini əsərdən, eləcə də həyatdan nümunələr gətirməklə əsaslandırmalarına diqqət yetirilir. Sərbəst fikir mübadiləsi fərqli fikirlərin müzakirəsinə şərait yaradılır.

Söylənilən fikirlər şagirdlərin fəallılıq və müstəqilliyi şəraitində yekunlaşdırılır, çıxarılan nəticə dərsin əvvəlində söylənilmiş fərziyyələrlə müqayisə edilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Təbii özər iş Əsərə bağlı açıqlamalar	II dərs											
<p>1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirirken ondaçı fikirlərdən faydalansın.</p> <p>2. Vəhahdanın yaradılmasında Vətənə, İnsanın vətəndənək borcuna haqq olunmasının seviyəsi müümən yər fütur. Ünlərdən biri olan “Vətəndək” şəhər nəraqı məmənnü, yüksək hədafi ilə ümumiyyətli dərhal cəhd edir. Badi Ülfa'da vətəndək təxərən istifadə olunmasının təsir gücünü qət-qət arvadı Təkərən, vətəndək təxərən olunmasında faydalıdır.</p> <p>Kəndli mətin sevgili mahabbu manım Vətəndək, Vətəndək, Vətəndək... Hərçən mənimdək Vətəndək, Vətəndək, Vətəndək... Əsərdən, mənimdən, mənimdən, mənimdən... Şəhərə, hər bəndənə, vətəndək təxərən olman vətəndək olasılığı qıvıqlı anafərdidir. Sonnunə bandək təxərən oħħan “għid” xəri issa epifor: Bilek, dünnya häntiġa għadik... Varadan uğrunda ol mayso għid.</p>												
<p>Araşdırın. Cavab verin</p> <p>2. Sər eyni mövzuda olan digər əsərlərdən hansı əsərlərlər görə faydalansın. Cədvəldə müvafiq qeydlər aparmaqla onu tanış olduğunuñigar searse münqayisə edin.</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="padding: 2px;">Hərəkətədən gərə münqayisə olunur?</td> <td style="padding: 2px; text-align: right;">Əsərlərin adı</td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px;">=“Vətəndək”</td> <td style="padding: 2px;"></td> </tr> </table> <p>3. Əsər vətəndənək borcu haqqında təsəvvürünüzü yeni nələr əlavə etdi?</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="padding: 2px;">Səlin öyrənilməsindən sonra təsəvvürüm:</td> </tr> </table> <p>4. Təkərənlər geridəki fikirlərin təsir gücünün artırmasında rəhûn aydınlaşdırır. Cədvəldə dəfərlərinə çoxin və təmamlayıb.</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="padding: 2px;">Əsərdə işlədilən təkərənlər</td> <td style="padding: 2px;">Fikrin təsir gücünün artırmasında onların rəhûn</td> </tr> </table> <p>5. Əsərdəki başlıca fikri – ideyani necə itah edərsiniz? Fikrinizi əsərləndirmək üçün asərdən nümunələr göstərməkla daftərinizə qədəhliyin dəvəvalı doldurun.</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="padding: 2px;">Əsərin ideyəsinə dəha qəbənq eks etdiən nümunələr</td> <td style="padding: 2px; text-align: right;">No üzün belə düzünrəsünüz?</td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px;">...</td> <td style="padding: 2px; text-align: right;">...</td> </tr> </table>		Hərəkətədən gərə münqayisə olunur?	Əsərlərin adı	=“Vətəndək”		Səlin öyrənilməsindən sonra təsəvvürüm:	Əsərdə işlədilən təkərənlər	Fikrin təsir gücünün artırmasında onların rəhûn	Əsərin ideyəsinə dəha qəbənq eks etdiən nümunələr	No üzün belə düzünrəsünüz?
Hərəkətədən gərə münqayisə olunur?	Əsərlərin adı											
=“Vətəndək”												
Səlin öyrənilməsindən sonra təsəvvürüm:												
Əsərdə işlədilən təkərənlər	Fikrin təsir gücünün artırmasında onların rəhûn											
Əsərin ideyəsinə dəha qəbənq eks etdiən nümunələr	No üzün belə düzünrəsünüz?											
...	...											

Dərslik səh. 70

Aydınlaşdırma
Münasibətbildirmə
Şərhətmə
Nümayişetdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Şeirin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Şeirin mövzusunu, ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Şeirin mövzusunu, ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Şeirin mövzusunu, ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini sağırdılara xatırladır.

Mövzu: Bəxtiyar Vahabzadə “Vətəndaş” – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil və ifadəli oxu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.2. Heca vəznli şeirləri, süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.	Şeiri ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzikirəldə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli obyektiv münasibət bildirir.

3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif nümunələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.
3.1.3. 1,5-2 səhifə həcmində müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.	Mühakimə xarakterli inşa, esse yazır.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatlar, müzakirə əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu.

Buna fərqli yollarla nail olmaq mümkündür. Bu məqsədlə dərslikdə “Düşünün” başlığı altında verilmiş sual üzrə müzakirə aparılır: “Vətəndaşlıq borcu” ifadəsinin doğru izahı necə ola bilər?”

Sağirdlərin söylədiyi fikirlərə münasibət bildirilir, tədqiqat suali formalaşdırılır.

Müəllim üçün məlumat. Motivasiya yaradılmasının bir variantı da vətən mövzusunda ayrı-ayrı əsərlərdən şah misralar, beytlər yazılmış plakatın nümayiş etdirilməsi və münasibətin açıllanması ola bilər.

1. Vətəni sevməyən insan olmaz,
Olsa, ol şəxsədə vicdan olmaz.

2. Qürbətə bağlama bel, tərk eləmə tez vətəni,
Hər quşa öz yuvası, hər kişiyyə öz vətəni.

3. Ayrılarımı könül candan,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Müsahibənin, fikir mübadiləsinin məntiqi davamı kimi tədqiqat suali müəyyənləşdirilir.

Tədqiqat suali: Şairi bu mövzuda əsər yazmağa nə sövq etmişdir?

Sağirdlərin fikirləri dinlənilir, fərziyyələr lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Sağirdlər kiçik qruplarda birləşərək dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırığı yerinə yetirirlər.

Müəllim tapşırıqda əlavə və dəyişikliklər edə bilər. Belə ki, iş vərəqlərində Rəsul Rza, Bəxtiyar Vahabzadə, Xəlil Rza kimi qüdrətli sənətkarların vətən mövzusunda şeirlərindən, atalar sözlərindən istifadə etmək mümkündür.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi mərhələsində kiçik qrupların qazanılmış biliklər üzrə təqdimatları dinlənilir və müzakirə edilir.

Nəticə və ümumiləşdirmə mərhələsində sağirdlərin söylədiyi fikirlər yekunlaşdırılır. Bu məqsədlə təkrar və ümumiləşdirmə səciyyəli suallardan istifadə etmək məqsədə uyğundur.

III dərs		
Təbii və İradevi oxu işləri iş Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş		
1. Kiçik qruplarda birləşin. Cədvəldəki atalar sözləri və müdrik deyimlərə (aforizmlərə) əsərdən uyğun nümunələr seçin, fikrinizi aşasından.	Atalar sözləri, aforizmlər	Əsərdən seçilmiş uyğun nümunələr
Man fərxdır ki, azərbaycanlıyam. Vatan olmırıdır. Vatan dən olmayıandan olmaz ölkə vəstandır. Vatan manə oğul deea, nadardım. Vatanı sevməyən insan olmaz, Olsa, ol şəxsədə vicdan olmaz. Güç birlik daddır.	Atalar sözləri, aforizmlər	Əsərdən seçilmiş uyğun nümunələr
2. Mərvüslərdən birini seçib işləyin. Təsviyyələrdən (səh. 163-165) faydalanan.		No ütinə belə düzüntürsünüz?
a) "Vətəndən işləyin, bu renum nadəgər rəm?" mənzərəsində inqayızın. b) "Vətənə bagış ançox sevdilim müsləqi aəzər" mənzərəsində esse yazın.		
İfadəli oxuya hərəkət qəbul "Vətəndən işləyin, bu renum nadəgər rəm?" mənzərəsində hərəkət qəbul bu şəhərin ifadəli oxusunda hansı vəzifəni həyata keçirəcəyinizi müstəqil müsəyyənləşdirə bilərsiniz. Birinci həddəkki məntiqi vurğulu əsərlər, fəsli ların perini, əsərinin yüksək təsəvvürəcək mövqeləri müsəyyənləşdirib dəftərinizdə (mətnin konarında) sərti işarələr (səqədəki nüümənde olduğu kimi) göstərin. Unutmayın ki, sərincə məzmunundan asılı olaraq əsərinizdə fərqli cəlalar yaranacaq; əsərinizdə gəh forsh, gəh sevinc, gəh təntəna duylucaqdır.		Tətbiqəli
O su qəlibinəndən egedə, qeynədi, Eyni bir ad ilə tamtdı bizi. Vatanın üvənu, Vatanın adı Bize xatırlatdı vəzifəmizlə		Fərziyyə
		Fəxri

Dərslik səh. 71

Müəllim inşa və essenin yazılması ilə bağlı qaydaları bir daha şagirdlərin nəzərinə çatdırır:

- *inşa və essenin giriş, əsas hissə və nəticədən ibarət olması;*
- *fikirlərin yüksəm, ardıcıl, aydın ifadə edilməsi;*
- *yeni sözlərdən istifadə olunması;*
- *bədii təsvir və ifadə vasitələrindən istifadə olunmasının məqsədəyin-ğünluğu;*
- *orfoqrafik qaydalara əməl olunması.*

Yaziya ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra seçmə yolla təqdimatlar dinlənilir, müzakirə aparılır. İfadəli oxu üzrə işə vaxt ayrılır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəyə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

İfadəlioxuma

Sərhətmə

Nümayiştdirmə

Əlaqələndirmə

Mühakiməyürümə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirin ideya-məzmununu ifadəli oxu ilə çatdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirin ideya-məzmununu müəllimin köməyi ilə ifadəli oxumaqda bəzən çətinlik çəkir.	Şeirin ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxumaqda bəzən çətinlik çəkir.	Şeirin ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətn-dən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətn-dən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətn-dən bəzə məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətn-dən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqliklə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardıcılıqla həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.
Mühakimə, təsvir xarakterli inşa (esse) yazmaqdə çətinlik çəkir.	Mühakimə, təsvir xarakterli insanı (esseni) müəllimin köməyi ilə yazır.	Mühakimə, təsvir xarakterli inşada (essedə) qeyri-dəqiqliyə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Mühakimə, təsvir xarakterli inşada (essedə) ardıcılılığı gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Tətbiq və ümumiləşdirmə
Zahid Xəlil. Sonuncu güllə – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını, onda diqqətə çatdırılan başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirə və təqdimatlarda istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərin hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin əsas məqsədi bölmə üzrə mövzuların tədrisi zamanı əldə edilən bilik və bacarıqların sistemləşdirilməsi və möhkəmləndirilməsidir. Belə dərslər biliklərin dərinləşdirilməsində, bacarıqların inkişafında mühüm rol oynayır. Müəllim bu dərsə qədər bölmə üzrə hansı mövzularda şagirdlərin çətinlik çəkdiklərini, nisbətən zəif reallaşdırılmış standartları müəyyənləşdirmiş olur. Məhz buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərsləri həmin çatışmazlıqların aradan qaldırılması istiqamətində qurulmalıdır.

Dərsdə mühüm anlaşışlar təkrar edilməli, standartların reallaşma səviyəsini yüksəltmək məqsədilə müxtəlif tapşırıqlar verilməlidir. Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin bir məqsədi də kiçik summativ qiymətləndirməyə hazırlıqdır. Buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərində formativ qiymətləndirmə aparılmır.

Dərsin gedisi

Dərs tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsi ilə başlanır. İşçi qrupunun üzvlərindən biri müəllimin təlimatına uyğun olaraq, suallardan istifadə ilə motivasiyanı yaratmağa çalışır. Onun sinfə ünvanladığı “Milli qəhrəmanlarımızdan kimləri tanıyırsınız?” suali yiğcam müsahibənin başlanğıcı olur. Müsahibə tədricən tədqiqat sualının formalaşmasına imkan yaradır.

Tədqiqat sualı: Qarabağ uğrunda şəhid olanların xatirəsinin əziz tutulmasına səbəb nədir?

Müstəqil iş

Əsərin oxusu, məzmunu üzrə tapşırıqlar

1. Dörd nəfardan ibarət beş qrup yaradın. Nazara alın ki, hər qrup hekayenin bir parçasının üzərində işləyəcəkdir.
2. Aşağıdakı vəzifələri qrup daxilində bölüşüb icra edin:
 - a) Birinci hekayədən qrupumuz üçün ayrılmış parçanı digər qruplara təqdim etmək, əcədnə oxuyun.
 - b) Dördüncü oxumunu parçadakı əsas fikirləri ümumişdirərək iki-üç cümlə ilə ifadə edin.
 - c) Başqa birinizi oxumus parçanın məzmununa aid suallar verin. Bu suallarda aşağıdakılardan şata etməyə çalışın:
 - Parçadakı əsas fikirlər hansidir?
 - Bu fikirlərin arxasında hansı mətbələr var?
 - d) Qrupda dördüncü sagirdən oxumunu parçadakı daha çətin məsalələrə (söz və ifadələrin manası, yer, səssiyət adları, badii təsvir və ifadə vasitələri vəs. daxil olmaqla) aydınlıq gotirməyə çalışın.
 - e) İşin icrasına ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra təqdimatlar assında fikir mübadiləsi və müzakirə aparın.
3. İşin icrasına ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra təqdimatlar assında müzakirə edin.

Əsərin təhlili üzrə tapşırıqlar

1. Altı nəfardan ibarət kiçik qruplar yaradın.
2. Ayrılmış vaxt orzında aşağıdakı suallara cavab hazırlayın:
 - a) Əsər hansı mövzudadır?
 - b) Yazıcı əsərdə diqqəti hansı probleme çalıb etmək istəmişdir?
 - c) Əsərdəki başlıca fikir – ideya nədir?
 - d) Yazıçı bədil təsvir və ifadə vasitələri ilə naya nail olmuşdur?
3. Çıxarılmış növbələri təqdimatlar assında müzakirə edin.

Dərslik səh. 75

onların hər birinin fəaliyyəti – işinin nəticəsi yekunda – təqdimatın hazırlanmasında əhəmiyyətlidir.

Məlumat mübadiləsi mərhələsində təqdimatlar dinlənilir, qruplar bir-birinin işinin məzmununu ilə tanış olmaq imkanı qazanır. **Məlumatın müzakirəsi və təşkili** mərhələsində müzakirənin diskussiya səciyyəli olmasına, fikirlərin əlaqələndirilməsinə, qruplaşdırılmasına diqqət yetirilir. Hər iki mərhələdə işçi qrupunun fəallığına önəm verilir.

Təhlillə bağlı suallara kiçik qruplarda cavab hazırlanır.

Eyni sualların üzərində işləyən qrupların (onların sayının az olması təqdimatlara qısa vaxt ayırmamasına imkan yaradır) məlumat mübadiləsi və digər mərhələlərdəki fəaliyyətini işçi qrupunun müşahidə etməsi və fəallığı təmin olunur. Müəllim zərurət yarandığı hallarda suallardan istifadə etməklə şagirdlərin fəaliyyətinə istiqamət verir.

Sinifdənxaric oxu dərsi
Vətənpərvərlik və qəhrəmanlıq səhifələri – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Hekayənin janr xüsusiyyətlərini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanları müqayisə etməklə səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərdə fikrin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını, problemini şərh edir, münasibət bildirir.

Sinifdənxaric oxu dərsi şagirdlərin “Vətən sevgisi, qəhrəmanlıq səhifələri” bölməsi üzrə müstəqil oxuduqları əsərlər – M.Rzaquluzadənin “Şahin” hekayəsi, N.Həsənzadənin “Azadlıq himni”, Xəlil Rza Ulutürkün “O sahildə, bu sahildə” şeirləri üzrə keçilir. Sinifdənxaric oxu dərsinə əvvəlcədən hazırlıq işləri görülür, kiçik qrupların tövsiyə olunan hər üç əsəri müstəqil oxuması və mövzua ilə bağlı sinifdənxaric iş səciyyəli tapşırıqları yerinə yetirməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Dərsə hazırlanıq dövründə kiçik qruplar hər üç sənətkar – Mikayıl Rzaquluzadə, Nəriman Həsənzadə, Xəlil Rza Ulutürkə bağlı təqdimat hazırlayırlar, fənn kabinetində Azərbaycana, xalqımızın qəhrəman oğullarına həsr olunmuş şəkillərdən ibarət stand təşkil edir, internetdən (YouTube) vətənpərvərlik mövzusunda şeirin X.Rzanın ifasında səsləndirilməsinin videoyazısını, vətən mövzusunda mahnının səs yazısını hazırlayırlar.

Dərsin gedışı

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Dərsin əvvəlində şagirdlərin fənn kabinetində tərtib etdikleri standə baxış keçirilir, səs yazıları dinlənilir. Sinifdənxaric oxu üçün tövsiyə olunmuş əsərlərin məzmunu üzrə təqdimatlar dinlənilir. Təqdimatların müzakirəsi tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə imkan yaradır.

Tədqiqat sualı. Müstəqil oxuduğunuz əsərlərdə hansı ideyalar öz əksini tapıb? Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Qruplara aşağıdakı tapşırıqların əks olunduğu iş vərəqləri təqdim olunur.

Birinci qrup:

– M.Rzaquluzadənin “Şahin” hekayəsinin ideyası nədir? Fikrinizi əsaslandırın.

– Hekayənin qəhrəmanı Kamalın xasiyyətində, əməllərində hansı cəhətlər diqqəti daha çox cəlb edir? Fikrinizi əsaslandırın.

– Xəlil Rza Ulutürkün “O sahildə, bu sahildə” şeirində işlənmiş bədii ifadə vasitəsinə müəyyənləşdirin, əsərin təsir gücünün artırılmasında onun rolunu aydınlaşdırın.

İkinci qrup:

– Xəlil Rza Ulutürkün “O sahildə, bu sahildə” şeirində əsas ideya və müəllifi düşündürən problem nədir?

– “ O sahildə, bu sahildə” şeirini N.Həsənzadənin “Azadlıq himni” şeiri ilə müqayisə edin. Müqayisə cədvəlindən, yaxud Venn diaqramından istifadə edin.

– Hər iki şeirdəki başlıca fikri hansı atalar sözləri ilə ifadə etmək olar?

Vətən mülkü doğmadır, özgə diyar ögey.

Vətəni yadına düşən qərib ağlamasıın, neyləsin?

Vətənin bir qış qurbətin yüz baharından yaxşıdır.

Vətən viranə də olsa, cənnətdir.

Vətən elin evidir.

Üçüncü qrup:

– N.Həsənzadənin “Azadlıq himni” şeirində müəllifi düşündürən başlıca problem nədir? Fikrinizi əsaslandırın.

– Kamal obrazını (“Şahin” hekayəsi) Cavanşirlə (“Odlu qılinc” hekayəsi) müqayisə edin. Müqayisə cədvəlindən, yaxud Venn diaqramından istifadə edin.

– N.Həsənzadənin “Azadlıq himni” şeirində işlənmiş bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirin, əsərin təsir gücünün artmasında onların rolunu aydınlaşdırın.

Dördüncü qrup:

– M.Rzaquluzadənin “Şahin” hekayəsində işlənmiş bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirin, əsərin təsir gücünün artmasında onların rolunu aydınlaşdırın.

– “Şahin” hekayəsinin qəhrəmanı Kamalın xarakterinə uyğun atalar sözlərini müəyyənləşdirin.

İgid yarasız ölməz.

İgid meydanda məlum olar.

İgid basığını kəsməz.

İgid döyüşdə məlum olar.

İgid yarasına igid qatlaşar.

İgid odur atdan düşə atlana, igid odur hər əzaba qatlana.

– “Şahin” əsərində hekayə janrına xas olan hansı xüsusiyyətlər var? Fikrinizi əsaslandırın.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi mərhələsində təqdimatlar əsasında məlumat mübadiləsi dinlənilir və müzakirə aparılır.

Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması mərhələsi şagirdlərin fəallığı ilə həyata keçirilir. Müəllim əvvəlcədən hazırladığı suallardan istifadə etməklə bu mərhələnin daha səmərəli keçməsini təmin edə bilər.

Sinifdən xaric oxu dərslərində formativ qiymətləndirmə təlim nəticələrinə müvafiq meyarlar əsasında aparılır.

Müəllim şagirdlərə vətənpərvərlik və qəhrəmanlıq mövzusunda əsərlər barədə düşüncələrini valideynləri ilə müzakirə etməyi, onların da fikirlərini öyrənməyi tapşırır.

İKİNCİ BÖLMƏ ÜZRƏ KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

*Qiymətləndirmə M.Rzaquluzadənin “Babəkin andı” hekayəsi üzrə
aparıla bilər.*

Mikayıl Rzaquluzadə
Babəkin andı
(hekayədən parça)

Ana-bala buxarı qabağında üz-üzə oturmuşdular. Ana həsrətli və mehriban baxışlarını oğlunun üzündən ayırmirdi. Elə bil ki, ondan ayrılacağından, bu qaraşın üzə, bu çatma qaşlara, bu ala gözlərə yenə həsrət qalacağından qorxardu.

Necə də qorxmayayıdı. İndi yeddi-səkkiz il idi ki, balasını doyunca görməmişdi. O, sarbana nökərçiliyə veriləndə doqquz-on yaşında bir uşaq idi. İndi on yeddi-on səkkiz yaşlı bir ığid olmuşdu. Karvanla birləşənləri, ölkələri qarış-qarış gəzmiş, qışın saxtasından, yayın qızmarından üzünün dərisi bərkiliyə sərtləşmişdi.

Ana çoxdan bəri ürəyində bəslədiyi dadlı xəyal və arzularını oğluna bildirmək istəyirdi. Onu razi salıb yanında saxlamağı, əzab və əziyyətlərlə dolu olan ömrünün son günlərini oğlu ilə birgə keçirməyi arzu edirdi. Bu ümidiə oğluna dedi:

— Nə yaxşı oldu ki, gəldin, oğul... Gözüm yollarda qalmışdı. Deyirəm ki, daha heç yana getmə. Ac-yalavac da olsa, bu kasib daxmamızda birtəhər dolanarıq...

Babək anasının ürəyindən keçənləri duydu. Onu boş xəyallarla yormamaq üçün sözünü yarımcıq qoyub dilləndi:

— Yox, anacan, mən burada qala bilmərəm. Elə bu “birtəhər, ac-yalavac dolanmağa” qatlaşmaq bizim evimizi yixib. Daha bəsdir!..

O, sanki anasına yox, minlərlə adama deyirmiş kimi, sözünə davam etdi:

— Daha bəsdir, ana... Mən İrandan, Ərəbistandan Hindistana qədər hər yeri qarış-qarış gəzmişəm. Azərbaycan torpağı hər yerdən bərəkətli, Azərbaycan oğulları hamidan qeyrətlidir. Biz niyə “birtəhər, ac-yalavac dolanmağa” qatlaşaq? Yox, mən gedəcəyəm, ana!..

Gənc Babək özü də istəmədən bu amansız sözləri ilə ananın yaralı qəlbini qanatmışdı. Dərdli ana hicqırıqlı bir səslə inlədi:

— Oğul, bəs mənə yazığın gəlmirmi? Məni qoyub hara gedirsən?

Babək anası ilə sərt danışdığını indi başa düşüb, yumşaq, lakin inamlı bir səslə dedi:

— Elə demə, anacan. Anasına kəm baxan oğulun gözlərinə qan damar! Mən səni sevdiyim üçün belə düşünürəm, anacan! Mən karvanda yeddi-səkkiz il çarvadarılıq etdim. Təbrizdə emalatxanalarda işlədim. Azdan-çoxdan qazancım var. Bir inək, beş-on qoyun-keçi alıb, sən deyən kimi “birtəhər” dolana bilerik. Ancaq sabah xəlifənin əmirləri, İranın naibləri onu da tutub əlimizdən alacaqlar. Bəs sonra?.. Sonra necə olsun?! Yox, anacan, yaxşı oğul gərək təkcə özünü, öz komasını düşünməsin... Bizim elimiz, yurdumuz var, anacan! Sənin də, mənim də böyük bir anamız var. — Vətən! Anacan, mən səni sevirəm, ancaq Vətənimi də sevirəm. Bil ki, ərəb işğalçıları ilə İran hakimləri Vətəndən qovulmadıqca...

Elə bu zaman daxmanın qapısı şiddətlə döyüldü, bayırdan at kişnəmələri, it hürüşmələri eşidildi.

QİYMƏTLƏNDİRİMƏ ÜÇÜN TÖVSIYƏ OLUNAN SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Mətnin planını tərtib edin.

2. Anası ilə söhbətində Babəkin xasiyyətindəki hansı cəhətlər üzə çıxır?

- 1) Mübarizlik 2) Xeyirxahlıq 3) Təvazökarlıq 4) Vətənpərvərlik
A) 1, 4 B) 2, 3 C) 1, 3 D) 2, 4

3. Aşağıdakı cümlədə hansı bədii təsvir vasitəsi işlənmişdir?

Gənc Babək özü də istəmədən bu amansız sözləri ilə ananın yaralı qəlbini qanatmışdı.

- A) Bənzətmə B) Epitet C) Mübaliğə D) Bədii sual

4. Cümənin ifadəli oxusunda səsdə hansı çalar duyulmalıdır?

- Oğul, bəs mənə yazığın gəlmirmi? Meni qoyub hara gedirsən?
A) Kədər, məzəmmət B) Qəzəb, sərtlik
C) Yalvarış, hiddət D) Xahiş, hədə

5. Hekayə hansı mövzuda yazılıb?

- A) Ana B) Əmək C) Dostluq D) Vətən

6. Əsərdə qaldırılan başlıca problem hansıdır?

- A) Vətənin azadlığı hamını düşündürməlidir.
B) Övlad-ana münasibətləri
C) Qürbətdə ömür sürməyin çətinliyi
D) Dolanışqda çətinliyə dözmək

7. Babəkə yazıçı necə münasibət bəsləyir? Fikrinizi nümunələrlə əsaslandırın.

8. “Sənin də, mənim də böyük bir anamız var. – Vətən! Anacan, mən səni sevirəm, ancaq Vətənim də sevirəm. Bil ki, ərəb işgalçları ilə İran hakimləri Vətəndən qovulmadıqca...” Nümunədə hansı bədii ifadə vasitəsi işlənilib?

- A) Mübaliğə B) Təkrir C) Bədii sual D) Litota

9. Çərçivəyə alınmış hissənin məzmununu yiğcam yazın.

10. Əsərdəki başlıca fikir hansıdır?

- A) Ananın qədrini bilmək lazımdır.
B) Vətən azad və müstəqil olmalıdır.
C) Azərbaycan torpağı bərəkətlidir.
D) Yaxşı oğul ananın məsləhətinə qulaq asmalıdır.

3.

MƏNƏVİ DƏYƏRLƏR, HƏMİŞƏYAŞAR HİKMƏTLƏR

Mövzu: A.Bakıxanov “Hikmətin fəziləti” – 3 saat

Birinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirələrdə, müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnlər nümunələrlə gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli münasibət bildirir.

Dərsin gedisi.

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi müxtəlif yollarla (təqdimatların müzakirəsi, yağcam sorğu və s.) müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədəuyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu fərqli vasitələrdən istifadə ilə həyata keçirilə bilər. Motivasiyanın yaradılmasının bir variantı dərslikdəki “Yada salın” başlıqlı suallar üzrə müsahibə, söhbət ola bilər.

Müəllim üçün məlumat. Motivasiya yaradılmasının digər yolu “Müdrik sözlər bizim hər gün eşitdiyimiz adı sözlərdən nə ilə fərqlənir?” suali üzrə müsahibə ola bilər. Şagirdlər müsahibə vasitəsilə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə cəlb olunur.

Tədqiqat səali. Müdrik insanı başqlarından necə fərqləndirmək olar? Fərziyyələr dinlənilir və lövhədə qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Bu, sinifdə əsərin oxunması ilə başlanır. Müəllim qarşısına qoynuğu məqsəddən, şagirdlərin maraq və bələdlik səviyyəsindən çıxış edərək oxunun növünü – fərdi səssiz oxu, səslü oxunun dinlənilməsi və c.

Yada salın

- Müdrik adam kimə deyilir?
- Həyatda hñar göstərmis, yaxşılaşmış etmiş, həqiqətə homişə sadıq qalmış insanlar haqqında nə bilirsınız?

Dərslik səh. 78

müəyyənləşdirir. Məsələn, proqnozlaşdırılmış oxunu tətbiq etməyi planlaşdırın müəllim sinifdə oxunacaq parçanı və fasilə ediləcək məqamları əvvəlcədən müəyyənləşdirməlidir. Şagirdlərin şifahi nitqinin dirlənməsi baxımından səsli oxunun da üzərində dayanmaq olar. Oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərin diqqəti dərslikdəki tapşırıga cəlb olunur. Oxu başa çatdıqdan sonra şagirdlər cütlük şəklində mətnlə bağlı suallara cavab hazırlayırlar. Sonra kiçik qruplarda birləşib, fikir mübadiləsi aparırlar. Təqdimatlar əsasında qruplararası fikir mübadiləsinin və müzakirənin aparılması həyata keçirilir.

Tapşırıqdakı 3-cü və 4-cü bəndlər fərdi olaraq yerinə yetirilir. Yığcam müsahibə aparmaqla nəticə barədə təsəvvür qazanmaq olar.

Şifahi təqdimat üzrə tapşırıqları şagirdlər cütlük şəklində yerinə yetirirlər. Şifahi nitqin inkişaf etdirilməsinə xidmət edən bu tapşırıqlar əsərin ideya-məzmunu ilə bağlı olub, şagirdlərin ədəbi biliklərinin dərinləşdirilməsinə də imkan yaradır.

I dərs

Məzmun üzrə iş

- Ösərin oxusundan (bunu fərdi səsli oxu, səsli oxunun dirlənməsi və s. şəkildə yerinə yetirə bilərsiniz) sonra parta yoldaşınızla birlikdə mətnin konanlı suallara və bəhərlərə cavab hazırlayırlar.
- Kiçik qruplarda bəhs cavabları bağlı fikir mübadiləsi aparın. Çıxar-dığınız nüclənləri təqdimat əsərsində müzakirə edin.
- Sözləri dəftərtəzə köçürün və qarşısında ifadələrdən uyğun galəni yazın.
 - Xanım, xanımınanız
 - - Bəsər, məhabət, ustəq, qabiliyət, fərasat
 - Dərk edən, anlayan
 - - Pia işlərdən əkinmək
 - Dövrlüq, düzülkə
 - Darın dərrəkəli, ox ağılli, ox darın düşünən, aqıl, dünyagörən
 - - İgidlik, qəhrəmanlıq
 - - Yalan danışmadan əkinmək
- Ifadələri dəftərtəzə köçürün, manasını aydınlaşdırıb qarşısında yazın.
 - Ümidi yox iken onun sabahı,
 - Dünya heçqənələ dolanır müdüm,
 - Hünerəs hər gey olsun müsəssər,
 - Yaxşı adamlarda olsun nəzarən.
- Mövzuların birinci seib sifahı təqdimat hazırlayın.
 - "Ösərin müəllifi haqqında məndə hansı təsəssürat varındır?"
 - Fikriniçi asərdən nümunələr göstərməkə asaslıdır.
 - Hekayə "Hikmətin fezilliti" adının verilməsinə səbəbəndir?

Dərslik səh. 80

lar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Yeni sözlərdən istifadə etmə

Şərhetmə

Nümayişetdirmə

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi
 tapşırıqların icrasına ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra kiçik qrupların təqdimatları əsasında həyata keçirilir. Təqdimatların dirlənməsi, digər qrupların sualların verməsi və onlara verilən cavabların əsaslandırılmasına yeni öyrənilmiş sözlərdən necə istifadə edildiyinə diqqət yetirilir.

Bir neçə cütlüyü təqdimatı dirlənilib müzakirə edilir. Əsərin məzmunun mənimsənilməsi ilə bağlı sual və tapşırıqlar üzrə görülən iş yekunlaşdırılır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyar-

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Mənzum hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Mənzum hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Mənzum hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Mənzum hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqa-mında, dolğun istifadə edir.

Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Ev tapşırığına könüllülük əsasında əsər üzrə illüstrasiyaların çəkilməsi də əlavə edilə bilər.

Mövzu: A.Bakıxanov “Hikmətin fəziləti” – 3 saat

İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayıır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Əsərdən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında yaradıcı nağıl edir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirələrdə, müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların dinlənilməsi ilə həyata keçirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” başlıqlı tapşırıq fərqli iş formalarından istifadə ilə yerinə yetirilir. 1-ci, 3-cü, 4-cü bəndlər fərdi olaraq icra olunsa da, müzakirədə bütün sinif iştirak edir. 2-ci və 5-ci bəndlərin yerinə yetirilməsi kiçik qruplarda iş formasının tətbiqi ilə həyata keçirilir.

Kiçik qruplarda aparılan işlərə xüsusi önəm verilir. Təqdimatların fəal dinlənilməsi təmin edilir, sualların verilməsinə, fərqli fikirlərin söylənilməsinə, əsaslandırılmışmasına diqqət yetirilir. Bu mərhələdə sadə, zahirən başqalarından

fərqlənməyən bir qocanın həyatda layiq olduğu qiyməti alması, xeyirxah əmələri ilə insanların dərin rəğbətini qazanmasının səbəbləri barədə şagirdlərdə dolğun təsəvvür yaradılır.

Görülmüş işlərin yekunlaşdırılması məqsədilə yiğcam, ümumiləşdirici sorğu aparılır.

Şagirdlərin əsərin məzmununu üzrə mənimsədiyi biliklər ortaq məxrəcə gətirilir, söylənilənlərlə bağlı yekun qənaət hasil edilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Plan tərtibetmə, nağıletmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Sərhətmə

Nümayişetdirmə

II dərs	
Mezmun üzrə iş	
Bilik ve bacarıqlarınızı tətbiq edin	
1. Əsərdəki hadisələrin ardıcılığını dəftərinizə çəkdiyiniz cədvəldə əks etdirin.	
Həkimin şaha sıfaris göndərməsi	
↓	
↓	
↓	

Dərslik səh. 80

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Mənzum hekayə-dən bitkin hissə seçir, plan tərtib etməkdə, yaradıcı nağıletmədə çətinlik çəkir.	Mənzum hekayədən bitkin hissə seçir, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Mənzum hekayədən bitkin hissə seçir, plan tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Mənzum hekayə-dən bitkin, səciyyəvi hissə seçir, plan tərtib edir, yaradıcı nağıletməni dəqiqliklə yerina yetirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: A.Bakıxanov “Hikmətin fəziləti” – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Nagılla müqayisə etməklə mənzum hekayənin janr xüsusiyyətlərini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazıcının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcıının münasibətinə və öz münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını, onda qaldırılmış başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.

Dərsin gedisi. Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatlar, müzakirə əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Buna fərqli yollarla nail olmaq mümkündür. Suallardan istifadə etməyi planlaşdırın müəllim dərslikdəki “Düşünün” başlıqlı suali yada salır: “Müdrik fikirlərin eks olunduğu əsərlərin oxucu üçün əhəmiyyəti nədir?” Sağidlərin fərziyyələri dinlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Müəllim üçün məlumat. Motivasiyanın yaradılmasının digər yolu müəllimin şagirdlərə belə bir sualla müraciəti ola bilər: “Bilirsiniz ki, müdrik, dərrakə, dərkətmə sözləri eyni kökdən yaranıb. Müdrik sözünə hansı sinonimlər söyləyə bilərsiniz? Atalar sözləri nə üçün müdrik sözlər adlanır?”

Tədqiqat səali. İnsanın müdrikliyi həyatda özünü necə göstərir?

Tədqiqatın aparılması məqsədilə dərslikdəki “Ösərlə bağlı açıqlamalar” mətninə mənbə kimi müraciət olunması, “Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı suallardan istifadə edilməsi məqsədə uyğundur.

III dərs

Təhlil üzrə iş

Ösərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirənən onda fikirlərden faydalansın.

Bilirsiniz ki, hekaya kicik həcmli nəsər asdır. Hekaya ham nəsər, ham da nəzər formasunda olur. Nəsərlə yarılan hekaya manşur hekaya da deyilir. Manşum hekaya issa nəzələ yazılır, seir saklinda olur. Manşum hekayalar müxtəlif müraciətlərdə olsa da, onların mərkəzində baş qəhrəmanın həyatının bir sahnesi, başına gələn bir hadisə yığıncaq saklidə təsvir olunur. Belə nəsərlərdə yazıcı bir və ya bir neçə adamla bağlı shəhərat, onların qarşılıqlı olacaqını ökəsdədir.

Manşum hekayənin digər nəzər əsərləri, eləcə da şeirlər la oxşar və fərqli cəhətləri var. Ham manşum hekaya, ham da seir nəzər əsərləri olduğunu üçün onda qəfifə və əhəngin olmama vacibdir. Lakin seirdə səmatkarlı hər və duygularına geniş yer verilirsa, manşum hekayədə müyyən hadisənin təsviri önməli sayılır.

Nizami, Q.Zakir, S.Ə.Sırvani və b. səmatkarlarımız maraqlı manşum hekayalar yazmışlar. A.Bakıxanovun “Hikmətin fəziləti” asırı manşum hekayaclub müdrik bir qoca ilə bağ hibratımız hadisəni ökəsdədir.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Qoca obruzuna münasibəti aydınlaşdırmaqla onu sachılıyandırın. Cavabdan istifadə edin.

Qoca obruzu		
Sahin ona münasibəti	Yançın ona münasibəti	Sizsin ona münasibətiniz

3. Əsərdə müəllifin diqqətə çatdırmaq istədiyi əsas problem, sizə, nadir? Yançın hamisin problem in hallinə nadir görür? Cavabdan istifadə edin.

Əsərdə müəllim olan problem hansıdır?	Yançın bu problemin həllini nadir görür?	Siz necə düşüncəni rətiniz?

Dərslik səh. 82

Müəllim şagirdlərə müraciət edir: *Əsərin məzmununu əhatəli öyrənmisiniz. Amma mənzum hekayədəki başlıca fikri aydınlaşdırmaq, dəyərləndirmək üçün araşdırmanızı davam etdirməlisiniz. İndi tanış olacağınız mətn tapşırıqların icrasında bir mənbə kimi yardımçıınız olacaqdır.*

“Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətni ilə tanışlıq üçün vaxt ayrılır.

Tətbiq, Müzakirə, Yaradıcı iş

6. Mənzum hekayəyə aid olan fikri müəyyənləşdirin.

- Qəhrəmanının sayı ox olsun.
- Müəllif hadisələr təsvir olunur.
- Həsr olunan böyük olsun.
- Norm gəlində yazılır.
- Müəllifi malum olsun.

7. Aşağıdakiləri da nəzərə almaqla əsərin bədii xüsusiyyətlərini aydınlaşdırmağa çalışın.

- Şairin hislərini, hadisələrə münasibətiñi ifadə edən sözər uğurla segilmişdirmi?
- Sizə malum olan sözlərin forqlı mənada işləndiyi hallar varmı?
- Həməqafiya sözləri uğurları saymaq olarmı?
- Səsərlər, sözlərin takririnin ahəngin yaranmasında rolü varmı?

Dərslik səh. 83

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi zamanı kiçik qrupların əsərin ideya, problem, janr baxımından xüsusiyyətlərilə bağlı fikirlərinə münasibət bildirilir, mülahizələrin əsaslandırılmasına xüsusi diqqət yetirilir.

Şagirdlər tədqiqatı cütlük şəklində davam etdirir, qazanılmış biliklərin tətbiqini tələb edən tapşırığı yerinə yetirirlər. Cütlüklerin cavabları dinlənilir, müzakirə edilir.

Nəticə və ümumiləşdirmə müzakirə

zamanı söylənilmiş fikirlər əsasında aparılır, fərqli mövqelərə münasibət bildirilməklə rəy və mülahizələr yekunlaşdırılırlar.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisəetmə
Səciyyələndirmə
Münasibətbildirmə
Şərhətmə
Əlaqələndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Mənzum hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Mənzum hekayə ilə nağılı müəllimin və yoldaşlarının köməyi ilə janr baxımından müqayisə edir.	Mənzum hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisədə bəzən səhv-lərə yol verir.	Mənzum hekayə ilə nağılı janr baxımından əhatəli müqayisə edir.
Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə və müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla çətinliklə müqayisə edir, müəllifin münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə qismən əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.
Mənzum hekayənin ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Mənzum hekayənin ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Mənzum hekayənin ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Mənzum hekayənin ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Mənzum hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqlikə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardıçılıqla həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mühakimə xarakterli esse – 2 saat

Birinci saat: Mühakimə xarakterli esseyə hazırlıq

Standartlar	Təlim nəticələri
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtalif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.

Dərsin gedisi

Fəallaşdırma. Buna müəllimin ədəbiyyat kabinetində saxladığı esse nümunələrinə baxış və fikir mübadiləsinin aparılması ilə nail olmaq mümkündür. Bu, motivasiyaya zəmin yaradır.

Motivasiya. Şagirdlərə sualla müraciət edilir: Mühakimə xarakterli esse dedikdə nə başa düşürsünüz? Belə yazınlarda daha çox nəyə diqqət yetirilir?

Bu suallarla bağlı şagirdlərin rəy mübadiləsi, müzakirə aparması faydalıdır.

Tədqiqat səali: Mühakimə xarakterli esse necə yazılır?

Şagirdlərin müxtəlif fikir və mülahizələrin dinlənilir, lövhədə qeyd edilir.

Müəllim üçün məlumat. Şagirdlərə bir daha xatırladılır ki, hansı mövzuda yazılımasından asılı olmayaraq, essedə müəllifin hiss və düşünçələrinin, mühakimələrinin aparıcı yer tutması vacibdir. Əgər mövzu ədəbi əsər üzrə müəyyənləşdirilibsə, şagird onun ideya-məzmunundan çıxış edərək mühakimə xarakterli mətn hazırlayır.

Mühakimə xarakterli essedə şagirdin əsər barədə təssürati, fikir və mülahizələri əsas yer tutur. Odur ki, şagirdin ilk növbədə mövzuya diqqət

yetirməsi zəruridir. Şagirdlərin əsərin məzmununu mənimsəməsi, qəhrəmanları səciyyələndirməsi, başlıca fikri müəyyənləşdirməsi essənin yazılmasına hazırlıq işlərində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Dərsdə şagirdlərin diqqəti aşağıdakı məsələlərə yönəldilir:

- mövzunun aydınlaşdırılması;
- yazı işində qarşıya məqsəd qoyulması;
- giriş hissəsinin düşünülməsi;
- əsas hissədə eks etdiriləcək fikirlərin dəqiqləşdirilməsi (əsərdə qaldırılan problemə, qəhrəmanlara, ideyaya münasibətin əsaslandırılması)\$
- nəticə (mühakimələrə əsaslanmaqla ümumi nəticənin çıxarılması).

Mühakimə xarakterli essedə əsərin bədii xüsusiyyətlərinə (dilin aydınlığı, obrazlılığı və s.) də münasibət bildirilməlidir.

Tədqiqatın aparılması mərhələsində Əzizə Cəfərzadənin “Çörək” hekayəsinin oxusu təşkil edilir.

Biri var idi, biri yox idi, öz əlinin zəhməti ilə çörəyini qazanan Etibar adında bir kişi var idi. Bu kişinin gülərüz, mehriban arvadı, bir-birindən xırda on iki balası var idi. Etibar kişi hər səhər gün çıxmamışdan yerindən durub cütünü qoşar, yer şumlar, taxıl əkər, sular, alnının tərini tökə-tökə qızmar yayda biçin biçər, xırman döyərdi. Bu ağır zəhmətlə başa gələn çörəyin də qədir-qiyəmətini, hörmətini yaxşı bilərdi. Bir dəni çöldə qoymaz, bir tikə çörəyin ayaq altına düşməsinə razı olmazdı. Odur ki, bərəkət də ondan qaçmaz, nemət başından yağardı.

Günlərin birində bu ölkənin padşahı ovdan qayıdanda yolu Etibar kişinin evinin yanından düşdü. Gördü ki, səliqə-sahmanlı həyətdə bir dəstə uşaq oynasır. Hamısı da böyüklü-kiçikli bir-birinə oxşayır. Deyəsən, bacı-qardaşdalar. Hamisinin da yanağından qan damır. Elə bil ölkədəki qitliqdan heç bunların xəbəri yoxdur. Şah darğanı çağırtdırib elə atüstü hal-əhval tutdu, soruşdu:

- Bu ev kimindir, bu küləfət, bu colma-cocuq kimindir?

Dargə qorxa-qorxa dedi:

- Cütçü Etibar kişinin həyətidir. On iki də xırda-xırda uşağı var.

Şahi heyrət götürdü:

- Yaxşı bu qitlıq zəmanədə o, bu küləfəti necə dolandırır? Yəqin atasından ona çoxlu qızıl-gümüş qalıb.

- Xeyr, bircə cütü var. Daha heç nəyi yoxdur.

Şah danışdıqca onun ağıllı vəziri həyətə, burada oynasın uşaqlara göz qoymuşdu. Nə fikrə gəldisə, birdən sözə qarışdı:

- Bunun bircə sırrı var. Mən deyəsən o sırrı tapmışam.

Şah maraqla soruşdu:

- Nədi?

Vəzir gözünü həyətdən çəkmədən cavab verdi:

- Bu evdə çörəyə hörmət var. Bir bax, o qədər uşaq olan həyətdə ayaq altında bir quriq çörək yoxdur.

Elə bu vaxt Etibar kişinin arvadı təndirxanadan çıxdı. Başındaki tabaqda qıpqırımızı qızarmış lalagülü çörəklər buğlanır, sarı bugda çörəyinin ətri burnuna dəyənləri bihus eləyirdi. Uşaqlardan kiçikləri anasının qıçlarına sarmaşdilar:

- Ana, qoğal, ana, kökə...

Arvad heç körpələrinə tərəf əyilmədi, evə doğru irəlilədi və uşaqlara belə cavab verdi:

- *Gedin əlinizi tərtəmiz yuyun, mən də evdə süfrə salum, gəlin oturun, çörəyi orda yeyin.*

Bunu eşidən vəzir dedi:

- *Görürsünüzümü, bu evdə çörəyin qədir-qiyəmti böyükdür.*

Şah dedi:

- *Yaxşı bax, ola bilməz ki, çörəkdən bir qırıq ayaq altına düşməsin, axı onlar uşaqdırlar.*

- *Yox, hökmdarım, görünür ki, ana onlara təndir çörəyini lazım olan qədər verir. Təndir çörəyi ovulmur. Uşaqlar artıq dişdəmi, loxmani yerə atmırlar.*

Padşah saraya qayıtdı. Nə düşündüsə, səhər belə bir əmr verdi: Ölkdən heç kəs təndir çörəyi bişirməsin. Hami yalnız yuxa, nazik lavaş, sac çörəyi bişirib yesin.

Bir müddət sonra padşah vəzirə dedi:

- *Vəzir, bilmirsən, o cütçü necədir?*
- *Darğa deyir ki, bu il də buğdası yaxşı gəlib. Bərəkət başından yağır.*

Şah ata minib dedi:

- *Gedək, vəzir, öz gözümlə görməsəm, inanmaram.*

Onlar söhbətləşə-söhbətləşə Etibar kişinin həyətinə çatdılar. Gördülər ki, həyətdə oynayan uşaqların hər birinin boynundan ağı, təmiz parçadan tikilmiş kiçik bir torba asılıb. Uşaq lavaş-yuxa yemək istəyəndə ağızını torbaya tutub yeyir və qırıntıları da ora töküür. Bunu görən vəzir dinləndi:

- *Gördünüzümü, hökmdarım? Bu evdən çörək əskik olmaz. Burda onun qədrini də bilirlər, hörmətini də. Onu ayaq altına düşməyə qoymurlar.*

Əsərlə tanışlıqdan sonra müəllim şagirdlərə məzmun üzrə suallarla müraciət edir:

1. Qıtlıq zamanı Etibar kişinin ailəsi necə dolanır?
2. Şah həyətdəki uşaqları görəndə nə üçün təəccübənir?
3. Vəzir Etibar kişinin ailəsinin firavan dolanmasının səbəbini nə ilə izah etdi?

4. Şah saraya qayıdanda nə əmr etdi?
 5. Etibar kişinin həyətinə çatanda şah nəyin şahidi oldu?
- Sonra şagirdlərin diqqəti aşağıdakı məsələlərə yönəldilir:
- *obrazların xarakterindəki başlıca cəhətlərin aşkarlanması və münasibət bildirilməsi;*
 - *obrazların davranış və əməllərindəki özünəməxsusluğun müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi;*
 - *obrazlara yazıcıının münasibətinin aydınlaşdırılması, mühakimədə nəzərə alınması;*
 - *əsərdəki başlıca fikrə münasibət bildirilməsi;*
 - *əsərin bədii təsir gücünü artırın vasitələrə diqqət yetirilməsi;*
 - *əsərlə bağlı fikir və mülahizələrin əsaslandırılması.*

Şagirdlərə əsərin təhlili üzrə suallarla müraciət edilir:

1. Xalqımızın çörəklə bağlı hansı adətləri var?
2. Əsər hansı mövzuda yazılıb?

3. Etibar kişinin ailəsində çörəyə münasibət sizə necə təsir etdi?
 4. Əsərdəki başlıca fikir nədən ibarətdir?
 5. Əsər sizdə hansı fikirlər, düşüncələr yaratdı?
- Cavablar dinlənilir və müzakirə olunur.

Müəllim üçün məlumat. Əslində, şagirdlərə verilən suallar rəy xarakterli essenin planının ümumi cizgiləridir. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, essedə hamı üçün ümumi plan ola bilməz. Essenin planını hər şagird müstəqil olaraq, özü müəyyənləşdirəlidir. Müəllim şagirdlərin nəzərinə çatdırır ki, gələcəkdə bu suallardan çıxış edərək konkret mövzu üzrə essenin planını müstəqil tərtib etməli və yazının quruluşundakı sərbəstliyi nəzərə almalıdır.

Essenin planının yazılılmaması şagirdin qiymətinin aşağı salınması üçün əsas ola bilməz. Başlıca cəhət essendə fikir aydınlığının, tamlığın gözlənilməsidir. Plan aşağıdakı tələblərə cavab verməlidir: mövzuya uyğun olmalı, başlıca fikri ifadə etməli, hissələrin arasında əlaqə gözlənilməli, üslub dəqiqliyi təmin edilməlidir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Nümayişetdirmə

Əlaqələndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədaletlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqliklə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardicilliqlə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.

Mühakimə xarakterli esse – 2 saat

İkinci saat: Ə.Cəfərzadənin “Çörək” hekayəsində təsvir edilənlər məndə hansı düşüncələr yaratdı?” mövzusunda mühakimə xarakterli esse yazılması

Standartlar	Təlim nəticələri
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.
3.1.2. Bədii nümunələrdəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
3.1.3. 1,5–2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazır.	Mühakimə xarakterli esse yazır, mövqeyini əsaslandırır.

Dərsin gedisi

Motivasiya. Yiğcam müsahibə aparıllaraq şagirdlərin suallarına aydınlıq getirilir. Ən yaxşı esselərin fənn kabinetindəki ədəbi guşədə nümayiş etdiriləcəyi qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Əsərdəki hadisəyə, obrazlara, başlıca fikrə, müəllif mövqeyinə, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin roluna müstəqil münasibət bildirmələrinin mümkünüyü şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Essenin həcmi nəzərə alınaraq, hansı məsələlərə daha geniş yer verməyin lazımlığı ilə bağlı şagirdlərin özlərinin müstəqil seçim etmələrinin zəruriliyi vurğulanır.

Mövzu ilə bağlı müsahibə, fikir mübadiləsi şagirdləri essenin yazılmasına hazırlayır.

Essenin yazılması prosesini müşahidə edən müəllimin şagirdlərə fərdi məsləhətlər, tövsiyələr verməsi, onları istiqamətləndirməsi məqsədə uyğundur. Şagird yaradıcılığının məhsulu olan yazı işində müstəqil mövqeyin ifadə olunmasına, və əsaslandırmasına diqqət yetirilir. Ayrı-ayrı şagirdlərin yazısındaki uğurlu cümlələr, fikirlər qeyd edilir, mövzu ilə bağlı mülahizələrin, düşüncələrin geniş ifadə olunmasına dair məsləhət verilir.

Essenin öyrədici xarakter daşıdığı nəzərə alınaraq, şagirdlərə esseni qiymətləndirmək (özünüqiymətləndirmə) bacarığının aşilanması diqqət mərkəzində saxlanılır. Bu zaman aşağıdakı məsələlərə fikir vermək tövsiyə olunur:

- Esse mövzuya uyğundurmu?
- Essenin hissələri (giriş, əsas hissə, nəticə) arasında əlaqə gözlənilibmi?
- Hansı əlavə və düzəlişlərin aparılması zəruridir?
- Hökmələr, mülahizələr əsaslandırılıbmı?

Şagirdlərin öz yazılarının üslubunu təkmilləşdirmələri üzrə iş aparılır. Hər cümlə, ifadə diqqətlə oxunur, uğursuz sayılanlar dəyişdirilir, düzelişlər edilir.

Yazdığı esseni şagirdin özünün qiymətləndirməsi çox əhəmiyyətlidir. Müəllimin qeydləri əsasında yazısını təkmilləşdirən şagird diqqətli olmayı, səhvələrə yol verməməyi öyrənir. Adətən, yazıda aşağıdakı səhvələrə yol verilir:

- mövzudan kənara çıxılması;
- müşahidə və təəssüratların qənaətləndirici olmaması;
- söylənilən fikirlərin bəsitleyi;
- essenin hissələri arasında əlaqənin pozulması;
- üslub səhvəri (söz və ifadələrin yerində işlədilməməsi və s.).

Dərsin sonunda şagirdlər yazı işlərini qiymətləndirmə və növbəti dərsdə müzakirə üçün təhvil verirlər. Yazı işlərinin yoxlanılması, formativ qiymətləndirilməsi dərsdən sonra aparılır, nəticələr növbəti dərsdək elan edilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Əlaqələndirmə

Münasibətbildirmə

Mühakiməyürütmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqliklə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardıllıqla həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.
Başlıca problemi müəyyənləşdirməkdə, əsaslandırılmış münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Başlıca problemi müəyyənləşdirməyə, əsaslandırılmış münasibət bildirməyə müəllimin köməyi ilə nail olur.	Başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirməkdə bəzən qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Başlıca problemi müəyyənləşdirməyi, əsaslandırılmış münasibət bildirməyi ardıcıl, əhatəli həyata keçirir.
Mühakimə xarakterli esse yazmaqdə çətinlik çəkir.	Mühakimə xarakterli esseni müəllimin köməyi ilə yazır.	Mühakimə, xarakterli essedə qeyri-dəqiqliyə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Mühakimə xarakterli essedə ardıcılığı gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Müəllim şagirdlərə yazdıqları esse ilə bağlı düşüncələrini valideynləri ilə bölüşməyi, onların da fikirlərini öyrənməyi tapşırır.

Mövzu: Çingiz Aytmatov “Manqurt” – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müsahibə və müzakirələrdə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikrini əsərdən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (təqdimatların müzakirəsi, yığcam sorğu və s.) müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu fərqli vasitələrdən istifadə ilə həyata keçirilə bilər. Bunun üçün dərslikdəki suallardan da istifadə faydalıdır.

Müəllim üçün məlumat. Motivasiyanın yaradılmasının bir variantı BQXX-nin “Dünya mənim, dünya sənin” şagird üçün dərs vəsaitində “Manqurt” əsəri üzrə çəkilmiş illüstrasiyalara baxış və rəy mübadiləsi ola bilər.

Şagirdlər müsahibə vasitəsilə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə cəlb olunur.

Tədqiqat səali. Döyüslərdə iştirak etməyən ananı müharibə qurbanı saymaq olarmı?

Fərziyyələr dinlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Bu, sinifdə mətnindən birinci və ikinci parçanın oxunması ilə başlanır. Müəllim qarşısına qoymuş olduğu məqsəddən, şagirdlərin maraq və bələdlik səviyyəsindən çıxış edərək oxunun növünü – fərdi səssiz oxu, səsli oxunun dinlənilməsi və c. müəyyənləşdirir. Əsərdən ilk üç parçanın oxunacağı, oxu zamanı dərslikdəki tapşırığın yerinə yetirilməsinin zəruriliyi şagirdlərin diqqətinə çatdırılır.

Şagirdlər mətnlə bağlı suallara cütlük şəklində cavab hazırlayırlar. 3-cü parça ilə əlaqədar sualların tərtibi də cütlük şəklində yerinə yetirilir. İş kiçik

Yada salın

- Vətanımızın, xalqımızın tarixi keçmişini öks etdiyən hansı əsərləri xatırlayırınz?
- Belə əsərlərdə diqqətinizi an çox çəkən nə olub?

Dərslik səh. 84

Məzmun üzrə iş

1. Əsərin ilk üç parçasının oxusundan (bunu fərdi səssiz oxu, səsli oxunun dinlənilməsi və s. şəkildə yerinə yetirə bilərsiniz) sonra parta yoldaşlığınıza birləşdikdə suallara cavab hazırlayın.
2. Mətnin 3-cü parçasına aid suallar tortib edin.
3. Kiçik qruplarda birləşib, tortib etdikləriniz də daxil olmağa bütün sualların cavabı ilə bağlı fikir mübadiləsi aparın. Çıxardığınız nəticələri təqdimat etməsindən sonra müzakirə edin.
4. Mövzularından birini seçib şəhəfi təqdimat hazırlayın.
 - a) Əsərdən oxuduğum hissədə mani on çox hayacanlıdır epizod hansı oldu?
 - b) Əsərlə tanış olmayan dostunuza Nayman-Ananı necə, hansı söz və ifadələrlə təqdim edərdin? Öyrəndiyiniz yeni sözlərdən istifadə edin.

Dərslik səh. 92

I dərs

gruplarda davam etdirilir. Bütün sualların cavabını qrup daxilində dəqiqləşdirən şagirdlər təqdimatlar əsasında fikir mübadiləsini davam etdirir, genişləndirirlər. Müəllim çalışmalıdır ki, şagirdlərin biliyindəki çatışmazlıqlar müzakirə prosesində aradan qalxsın, oxunmuş parçalar üzrə əsərin məzmununa dair dolğun təsəvvür yaransın. Müəllim bu məqamda sərbəst fikir mübadiləsinin, fərqli mülahizələrin meydana çıxmasını, əsaslandırılmasını stimullaşdırmalı, şagirdləri sual verməyə həvəsləndirməlidir.

Şagirdlərdə belə qənaət yaranır ki, analar mühəribədə, qanlı döyüslərdə iştirak etməsə də, doğmalarını, yaxınlarını itirdikləri üçün günahsız mühəribə qurbanları sayıla bilərlər. Amansız mühəribə nəticəsində ana həyatda hər şeydən məhrum olur, dünyalarca sevdiyi oğlunun, ərinin itkisi ona rahatlıq vermir, əzablara düşər edir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

İstifadəetmə

Sərhətəmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əsərdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Əsərdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Əsərdə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Əsərdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Əsərlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Əsərlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Əsərlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Əsərlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Çingiz Aytmatov “Manqurt” – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin monasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Mətndə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə izah edir.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nügul edir.	Əsərdən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında geniş nağıl edir.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Əsərdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedışı

Hekayənin evdə oxunmuş parçalarının məzmununun və tanış olmayan sözlərin mənasının necə qavranıldığı yığcam müsahibə ilə aydınlaşdırıla bilər.

Dərslikdəki tapşırıqlar fərqli iş formalarının tətbiqi ilə yerinə yetirilə bilər. Cütłər evdə oxunmuş parçalarla bağlı suallara cavab hazırlayırlar, kiçik qruplarda birləşərək dəqiqləşdirmələr aparırlar. Tədqiqatların dinlənilməsi əsasında qruplararası fikir mübadiləsi və müzakirə aparılır.

Bütün qruplardan əlavələr etmək, rəy bildirmək, sual vermək istəyənlərə şərait yaradılır.

“Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” başlıqlı tapşırıqlar fərdi və cütlük şəklinde iş formalarından istifadə ilə icra oluna bilər. Lakin bütün hallarda cavablarla münasibətin bildirilməsi, müzakirəyə vaxt ayrılması məqsədə uyğundur.

Nəticə və ümumiləşdirmə üçün aşağıdakı suallardan istifadə etmək olar:

- Yaziçi əsərdə ana ilə oğulu nə üçün qarşılaşdırır?
- Ananın öz oğlunun eli ilə ölümünün təsviri nəyə xidmət edir?

Qiymətləndirmə.

Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Mezmun üzrə iş

1. Evdə oxuduğunuz parçaları (4, 5) bir daha nəzərdən keçirin. Mətnlə bağlı suallara parta yoldaşlığını birləşdirdən sonra cavab hazırlayın.

2. Kiçik qruplarda fikir mübadiləsi apardıqdan sonra cavabları təqdimatın əsasında müzakirə edin.

C

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

3. Əsərdən sediyiniz hissəyə ad verin, məzmununu hazırladığınız plan əsasında genis dərinliyi.

4. Əsərin məzmunu ilə dəha çox səsləşən atalar sözlerini müəyyənledir. Seçiminizin sababının aydınlaşdırın.

Ana haqq - Tanrı haqq: Qanı gəndə yumazlar; Yaxşılıq itməz; Ana bala ucundan canını oda yaxar; Alçağın cörəyindən, acıdan ölmək yaxşadır.

5. Əsərdə işlədilmiş bədii təsvir və ifadə vasitələrindən nümunələr seçin. Cədvəldən istifadə edin.

Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin işləndiyi cümlələr	Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin növü
--	--

6. Hansı cümlələrdəki fikri doğru hesab edirsiniz?

– Əsərdə kədlər bir ahalədən danışılır.

– İnsanın öz keçmişini unitmasının acı natəcəsi təsvir olunur.

– Təsvir olunan hadisələr yalnız uezəq keçmişə aiddir.

– Juanjuanların asırılara əlamətsiz rəftəri bütün işgalçılara xasdır.

– Ananın ölümündə özü günahkardır.

Evdə iş

Mövzuların birinci seüb işləyin.

a) “Neyman-Anonun taleyi-məndə hansı hiss və düşüncələr yaradı?” mövzusunda inşa yazın.

b) “Vatanının, xalqının keçmişinə və taleyinə laqeyd olan insanı manquladandırmaqları olarmı?” mövzusunda essey yazın.

Dərslik səh. 92

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Tərtibetmə, nağıletmə

Müəyyənləşdirmə

Nümayişetdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əsərdə tanış olmayış sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Əsərdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Əsərdə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Əsərdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Əsərdən bitkin hissə seçir, plan tərtib etməkdə, geniş nağıletmədə çətinlik çəkir.	Əsərdən bitkin hissə seçir, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, geniş nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Əsərdən bitkin hissə seçir, plan tərtib edir, geniş nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Əsərdən bitkin, səciyyəvi hissə seçir, plan tərtib edir, geniş nağıletməni dəqiqliklə yerinə yetirir.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Çingiz Aytmatov “Manqurt” – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyeləndirir.	Yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyeləndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını, onda qaldırılmış başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunərlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müsahibə və müzakirələrdə istifadə edir.

2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini əsərdən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatlar, müzakirə əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Buna fərqli yollarla nail olmaq mümkündür. Müəllim bu məqsədlə dərslikdəki “Düşünün” başlıqlı suali xatırladır: Soykökünə bağlı olmayan, ana dilində danışmaq istəməyən insanlar haqqında nə bilirsiniz? Onlara digər insanlar necə münasibət bəsləyir?

Müzakirə aparılır, söylənən fikirlər ümumiləşdirilərək tədqiqat suali formalasdırılır.

Müəllim üçün məlumat. Motivasiya məqsədilə müəllim əsərin məzmunundan çıxış edərək internetdə (Youtube) yerləşdirilmiş “Manqurt” filmindən ana ilə oğulun görüşü səhnəsini də nümayiş etdirə bilər.

Tədqiqat suali. Manqurtla bağlı hadisənin təsvirində yaziçının başlıca niyyəti, sizcə, nədir?

Sağirdlərin fərziyyələri dinlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. İşin hansı formada təşkilində asılı olmayıaraq dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı suallardan istifadə edilməsi, “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə mənbə kimi müraciət olunması məqsədə uyğundur.

Kiçik qruplarda iş formasını seçən müəllim “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırığındaki sualları iş vərəqlərində əks etdirərək qruplara təqdim edir. Hər qrup bir sual üzrə işləyir. Qrupların işini müşahidə edən müəllim, ehtiyac yaranan məqamlarda istiqamətləndirici suallarla onlara kömək edir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi kiçik qrupların təqdimatlarının dinlənilməsi, müsahibə, diskussiya şəraitində həyata keçirilir.

Nəticə və ümumiləşdirmə məqsədile şagirdlərə suallarla müraciət edilə biler:

- Manqurtluğun insan, cəmiyyət üçün hansı fəsadları, ağır nəticələri ola bilər?
- Əsərdən hansı nəticəni çıxarmaq mümkündür?

Müzakirə nəticəsində deyilən fikirlər ümumi bir ideya halında formalasdırılır, konkret nəticə çıxarılır. Bu ümumiləşdirmə, nəticə dərsin əvvəlində söylənilmiş fərziyyələrlə tutuşdurularaq yekun qənaət formalasdırılır.

Sonra dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlığı altında verilmiş müallif fikrinin kiçik qruplarda müzakirəsi keçirilir.

Fikirlərin dinlənilməsi, diskussiya aparılması qazanılmış biliklərin yaradıcı tətbiqi, şagirdlərin tənqidi təfəkkürünün inkişafı baxımından əhəmiyyətlidir.

III dərs

Təhlili üzrə iş

Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirənən ondaçı fikirlərdən faydalalanın.

Yaddaşdan məhrum edilmiş əsir gencin, onun anasının faciələ taleyi sədə kodar vo təsərif hissi yaratdı. Juanjuanlarnın qeyri-insani omulları hidatitindən sebəb oldu. Bütün bunları hayecanında oxudur. Əsərdə əla səhna, təsvir olmadı ki, sizde maraqlı oynaması. Əsəri maraqlı edən mühüm sabablardan biri ustalıqla yazılmışdır. Ananın düşincəsi, manqurt övladın davranışı, ilə bağlı səhnələri bəzən nəzərdən keçirib əsərin bedilini artırın vəstidləri aydınlaşdırıbmaga çalışın.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Sizə, müəllif əsərdə dəqiqət hənsi problema çəlb etmək istəmişdir? Fikrini nümunələrlə assaşlaşdırın.

Əsərdə qaldırılan başlıca problem Əsərdə bunu təsdiq edən nümunələr

Dərslik səh. 93

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş

7. C.Aytmatovun darslıyinidə oxuduğunuz fikrini müzakirə edin: “Yaddaşdan məhrum edilmiş, öz xalqının tarixi tacibəsini yadırğanmış insan tarixi inkişafından Kanarda qalar, yalnız bu günlə yaşaya bilər.”

Evdə iş

“Yazığınızın üzəq keçmişdə baş vermiş hadisəyə müraciət etməsinin səbəbini necə başa düşürəm?” mövzusunda şifahi təqdimata hazırlaşın.

Dərslik səh. 94

Şagirdlərə əsərdə qaldırılmış problem üzrə qazanılmış bilikləri həyatdan faktlar gətirməklə, öz təcrübələri, müşahidələri, təəssüratları ilə əlaqəli şərh etmək imkanı verilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisətmə
Münasibətbildirmə
İstifadəetmə
Şərhətmə
Nümayişetdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Baş qəhrəmanı müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı müəllifin münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı müəllifin münasibətinə qismən əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.
Əsərin ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Əsərin ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslanılmış münasibət bildirir.
Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Əsərlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Əsərlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Əsərlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Əsərlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Hikmət Ziya. Kərgədan və qarışqa – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Təmsildə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbih, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota müəyyənləşdirir.	Təmsildə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, təqdimatlarda istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnləndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini təmsildən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedişi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi şifahi təqdimatların dirlənilməsi və müzakirəsi ilə həyata keçirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu mərhələsini fərqli variantlarda təşkil etmək mümkündür. Onlardan biri dərslikdəki "Yada salın" başlıqlı suallardan istifadə ola bilər. Sualların əsasında aparılan yiğcam müsahibə tədqiqat sualının formallaşması ilə tamamlanır.

Tədqiqat səali: "Tənbəl qınaqsız qalmaz" ifadəsində eksini tapmış fikri doğru saymaq olarmı?

Fərziyyələr dirlənilir, təkrara yol verilmədən qeydlər edilir.

Tədqiqatın aparılması. Əsərin oxusu üzrə işi fərqli formalarda təşkil etmək olar. Yaxud əsərin oxusu ilə ikihissəli gündəlik üzrə işi birləşdirmək mümkündür. Oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərin diqqəti dərslikdəki tapşırığa cəlb edilir.

Dərslikdə şagirdlərə cütlük şəklində işləməklə ikihissəli gündəliyi yazmaq tövsiyə edilmişdir. Gündəliyin fərdi olaraq yazılması, cütlük şəklində fikir mübadiləsi aparılması, işin kiçik qruplarda davam etdirilməsi də faydalıdır. Dərsin **məlumat mübadiləsi** mərhələsində kiçik qrupların təqdimatları dinlənilir. Tanış olmayan sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin necə qavranıldığına xüsusi diqqət yetirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili mərhələsində fikirlər nizama salınır, müqayisə edilir, qruplaşdırılır.

Yada salın

- Əməyin insan üçün faydası, təbəlliyin pislənməsi ilə bağlı hansı asarırları xatırlayırınsınız?
- Əməyin insan üçün əhəmiyyəti barədə çox danışılmasına və yazılımasına səbab, səzə, nadir?

Dərslik səh. 95

1 dərs

- Məzmun üzrə iş**
1. Əsərin oxusundan (bunu fərqli formalarda hayata keçirə bilərsiniz) sonra cütlük şəklində işləməklə fikirlərinizi ikihissəli gündəlikdə yazın.
 2. Qanadlarınız oxşar olan yoldaşlarınızla birləşib kiçik qruplar yaranın. Fikir mübadiləsi etdiğindən sonra təqdimatlar əsasında müzakirə aparın.
 3. Mövzularndan birini seçib şifahi təqdimat hazırlayın.
 - a) Qarışqannı Kərgədana söylədiklərinə olavalar etməklə danışın.
 - b) Şairin na üçün möhz bu canlıları seçməsinin səhəbini eəsalandırın.

Evinde iş

Mütəxəttil mənbələrdən təmsilin məzmunu ilə səslaşan atalar sözləri seçin. Ohaların məzmununu arasında yaxınlığı osaslandırmışa çalışın.

Dərslik səh. 97

Aparılmış işə müəllimin sualları əsasında yekun vurulduqdan (nəticə, ümumişdirmə mərhələsinin tələbləri bütövlükdə məzmun üzrə iş tamamlandıqda – ikinci dərsdə həyata keçirilir) sonra dərslikdəki şifahi nitqlə bağlı tapşırığın yerinə yetirilməsinə vaxt ayrılır.

Tapşırıq təmsilin məzmununun daha əhatəli mənimsənilməsinə imkan yaratmaqla məhdudlaşdırılır. Tapşırıqdakı suallar şagirdlərdə məntiqi və yaradıcı təfəkkürün inkişafında əhəmiyyətli rol oynayır.

Mövzulara seçmə yolla cavab hazırlanır, bir neçə təqdimatın dinlənilib bütün şagirdlərin iştirakı ilə müzakirə edilməsi məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

İstifadəetmə

Sərhətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Təmsildə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Təmsildə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Təmsildə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Təmsildə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Təmsillə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Təmsillə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Təmsillə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Təmsillə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Hikmət Ziya. Kərgədan və qarışqa – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Təmsilin janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
3.1.2. Bədii nümunələrdəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Təmsildəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Dərsin gedişi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi şifahi təqdimatların dinlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədəuyğundur.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” başlıqlı tapşırığın yerinə yetirilməsi əsərin məzmununun qavranılmasını dərinləşdirməklə məhdudlaşdırır. Tapşırıq, həmçinin şagirdlərə bilik və bacarıqlarını tətbiq və inkişaf etdirmək üçün geniş imkan yaradır. Tapşırıga daxil olan sualların icrası üçün iş formasının seçilməsi müəllimin məqsədindən asılıdır. Sualların əksəriyyətinə fərdi cavabların hazırlanması məqsədəuyğundur. Bu, şagirdlərin hər birinin işinin məzmunu, bilik və bacarıqlarının tətbiqindəki özəlliyi aydınlaşdırmağa imkan verir.

Yazılı cavabın hazırlanmasını tələb edən mövzuların işlənməsinə və müzakirəsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Eyni mövzuda nəsrələ kiçik təmsilin yazılıması tələbi “Kərgədan və qarışqa” əsərində qaldırılmış problemin müəyyənləşdirilməsi və münasibət bildirilməsini tələb edir. Əsərin məzmununun mənimsənilməsi üzrə bu mərhələyə qədər aparılmış iş bunun öhdəsindən gəlməyə imkan verir.

Tapşırığın bütün suallarına hazırlanmış cavablara sinfin münasibət bildirməsi təmin olunur. Cavabların seçmə yolla səsləndirilməsi məqsədəuyğundur.

Cavabların hazırlanması prosesini müşahidə edən müəllim, ayrı-ayrı şagirdlərin işinin məzmunu barədə aydın təsəvvür qazanmış olur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəuyğundur.

H dərs

Mezmun üzrə iş

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

1. Təmsilin məzmununu aid suallar (ücdən az olmayıraq) yazın.
2. Hansı cümlədəki fikri doğru hesab edirsiniz?
- Hansı amaya, zəhmata rəğbat hissi ifadə olunub.
- Əsərdəki əsərlərə müəllifin münasibəti aydın deyildir.
- Şeirdəki obrazlara müəllifin münasibəti təmsil edir.
- Kərgədan ham tanbal, ham da kobuddur.
- Kərgədan öz salvinı başa düşür.
3. Şeirdən seddiyiniz üç cümləye məzmunlarına uyğun böyüdə təsvir və ifadə vasitəsi olaraq edin.
4. Əsərin təmsil janrında olduğunu uətdiğəden iki cəhət yazın.
5. Mövzuların birinci seqib işləyin.
 - a) “Kərgədan və Qarışqa” əsərinin mövzusunda, nəsrələ kiçik təmsil yazın. İştirakçıların forqlı olmasına (məsələn, bal arısı və hörümçök) diqqət yetirin.
 - b) “Təmsilin sonluğunu necə görmək istardım?” Yığcam təqdimat yazın.

Evde iş

Müxtəlif mənbələrdən (qəzet, internet v.s.) topladığınız məlumat əsasında yaşadığınız bölgədə oşay ilə tanınmış adam haqqında yığcam yazılı təqdimat hazırlayıın.

Dərslik səh. 97

Qiymətləndirmə meyarları:

Müəyyənləşdirmə
Münasibətbildirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Təmsil janrına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Təmsil janrına məxsus xüsusiyyətləri suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Təmsil janrına məxsus bəzi xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.	Təmsil janrına məxsus xüsusiyyətləri əhatəli müəyyənləşdirir.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Təmsildəki başlıca problemi müəyyənləşdirməkdə, əsaslandırılmış münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Təmsildəki başlıca problemi müəyyənləşdirməyə, əsaslandırılmış münasibət bildirmevə müəllimin köməyi ilə nail olur.	Təmsildəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirməkdə bəzən qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Təmsildəki başlıca problemi müəyyənləşdirməyi, əsaslandırılmış münasibət bildirməyi ardıcıl, əhatəli həyata keçirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Hikmət Ziya. Kərgədan və qarışqa – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Müqayisə etməklə, yazılıçı münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Təmsilin ideyasını, onda qaldırılmış başlıca problemi şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini təmsildən nümunələr göstərməklə şərh edir.
2.2.1. Müzikalarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının (yazı işinin) yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların dillənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Təhlil üzrə dərs fərqli variantlarda təşkil edilə bilər. Variantlardan birinin aşağıdakı məzmununda olması mümkündür.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagirdlərin diqqəti “düşünün” başlıqlı suala – “Təmsil janrında əsərlərin yازılmasına səbəb nədir?” cəlb edilir. Təmsil janrı barədə məlumatları olan şagirdlərin söylədikləri fikirlər yiğcam müsahibənin aparılması üçün əsas olur. Müsahibə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsi ilə yekunlaşır.

Tədqiqat suali. Aşağıdakılardan hansı təmsildəki başlıca fikirlə daha yaxından səsləşir?

1. Tənbəllik pis vərdiş kimi pislənir.
2. Əmək hamı üçün vacib sayılır.

Tədqiqatın aparılması. Müxtəlif təlim metodlarını, iş formalarını seçməklə tədqiqatı təşkil etmək olar. Lakin bütün hallarda dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırığına və “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə müraciət edilməsi məqsədə uyğundur.

Təhlil üzrə iş

III dərs

Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirək ondakı fikirlərdən faydalanın.

İnsana aid olan xüsusiyyətlərin təmsilda heyvanlarnın, canlış aşyaların üzərində köçürüldüyü bilinir. Deməli, bəlsərələr, təsvir olunanlar insan kimi dənşir, arzularını bildirir, mübahisə edir və s. Təmsilda cox vaxt qəhrəmanın gülüş doğurur, sahə hərəkətləri, davranışları tanqid olunur, yüksək ibratımız hadisə təsvir edilir və oxucuya təvəllükləşdirilir.

Oxudığınız təmsilde şair iki canlımlı - Kərgədan və Qarışqan danışdırmaqla oxucuların diqqətinə cox müükim bir masslayıcı cəlb etmişdir. Onların bir hər birin inşəvi mövcəvi danışlarında özünü hərəkət etdirir. Bu, təmsili maraqlı edən sabablardan bəzidir. Təmsili maraqlı edən digər vasitələrin üzərində düşün. Bütün bunlar sonrakı fealiyyətinizin sonurulmasına təsir edəcəkdir.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Kərgədanın mübahisə etməsinin əsil sababı, sizca, nadir?
3. Müallif bu obrazlara necə münasibət basdırır? Əsərdən nümunələr göstərməklə fikirini əsaslaşdırın (müvafiq cədvəldən istifadə edin).
4. Şair badıl təsvir və ifadə vasitələrini istətmək nəya nail olmuşdur?
5. Müallifin diqqəti çatdırmaq istədiyi başlıca problem, sizce, nadir?
6. Təmsildəki başlıca fikri - ideyanı necə izah edarsınız?

Tətbiq. Müzikə. Yaradıcı iş

7. Təmsildəki obrazları müqayisə edin. Onların oxşar cəhətləri varmı? Çıxdığınızda nüscələri Venn diaqramında oks etdirin.

8. “Bu asır oxucunun öz həyatı, davranışları barədə fikirləşməsinə sabab olur” fikrinə müzikə əsasında münasibət bildirin.

Evde iş

Təmsildəki obrazları insan obrazları ilə əvəz edərək kiçik nağıl yazın.

Dərslik səh. 98

Tədqiqatın kiçik qruplarda aparılmasını planlaşdırıran müəllim “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırıqındaki suallar iş vərəqlərində əks etdirir. Hər qrup bir sual üzərində işləməklə tədqiqatını davam etdirir. Zəruri hallarda şagirdlərə istiqamətləndirici suallarla kömək edən müəllim onların hər birinin fəaliyyəti barədə aydın təsəvvür qazanmağa çalışır.

Məlumat mübadiləsi, məlumatın müzakirəsi mərhələlərində şagirdlərin fikirlərini nümunələrlə əsaslandırmalarına, yeri gəldikcə, müqayisələrə əl atmalarına diqqət yetirilməlidir. Şagirdlərin fəallığının, müstəqilliyinin təmin olunduğu **nəticə, ümumiləşdirmə** mərhələsində nəticələrin fərziyyələrlə müqayisə edilməsinə, tədqiqat suali ilə səsləşmələrin aydınlaşdırılmasına önem verilmişdir.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırıqların icrasına vaxt ayrıılır.

Cavablara sinfin münasibət bildirməsinə imkan yaradılır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisətmə

Aydınlaşdırma

Münasibətbildirmə

Şərhetmə

Nümayişetdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla çətinliklə müqayisə edir, müəllifin münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyəyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə qismən əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.
Təmsildə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Təmsildə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Təmsildə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Təmsildə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Təmsilin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Təmsilin mövzusunu, ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Təmsilin mövzusunu, ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Təmsilin mövzusunu, ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Təmsillə bağlı fikirlərini mətn-dən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Təmsillə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətn-dən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Təmsillə bağlı fikirlərini mətn-dən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Təmsillə bağlı fikirlərini mətn-dən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
--	--	---	---

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Tətbiq və ümumiləşdirmə Fikrət Qoca. “Anamın sözləri” – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla obrazı səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artırılmasında bədii təsvir vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirələrdə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin əsas məqsədi bölmə üzrə mövzuların tədrisi zamanı əldə edilən bilik və bacarıqların sistemləşdirilməsi və möhkəmləndirilməsidir. Belə dərslər biliklərin dərinləşdirilməsində, bacarıqların inkişafında mühüm rol oynayır. Müəllim bu dərsə qədər bölmə üzrə hansı mövzularda şagirdlərin çətinlik çəkdiklərini, nisbətən zəif reallaşdırılmış standartları müəyyənləşdirmiş olur. Məhz buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərsləri həmin çatışmazlıqların aradan qaldırılması istiqamətində qurulmalıdır.

Dərsdə mühüm anlayışlar təkrar edilməli, standartların reallaşma səviyyəsini yüksəltmək məqsədilə müxtəlif tapşırıqlar verilməlidir. Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin bir məqsədi də kiçik summativ qiymətləndirməyə hazırlıqdır. Buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərində formativ qiymətləndirmə aparılmır.

1. Kiçik qruplarda müstəqilişin.

I qrup

Aşağıdakı bəndi yenidən diqqətlə oxuyun və tapşırıqları yerinə yetirin.

Anamın gözləri şəfadı, nurdı,
Qılkımda, yolumda işiq yandırır.
Anamın sözləri vüqar, qırurdur,
Zehnim, ruhumu işquqlandırır.

1. Oxuduğunuz parçada ananın gözleri necə mənalandırılır?
2. Son iki misradı ifadə olunmuş fikri aydınlaşdırın.
3. Bəndəkə hansı sözələr, ifadələr sizin üçün yeni və maraqlı oldu, onlardan hansılarını nitqinizdə işlətməyə çalışacaqsınız?

II qrup

Aşağıdakı bəndi diqqətlə oxuyun və tapşırıqları yerinə yetirin.

Bəzən hirslenəndə, çatın anımda,
Əzizləyib məni köksünsə sixir.
Anamaşalarımı tumarlayanda
Bütün ağrılarmı yudımdan çıxır.

1. Bəndə diqqətinizi daha çox çəkan nə oldu? Səbəbiniz izah edin.
2. Bəndə size tanış olan fikir, hiss varmı? Varsa, izah edin.
3. Bu misralar seirdə tanış olduğunuz usaq barədə təsəvvürünüzə yenisə alavaş etdi?

III qrup

Aşağıdakı bəndi yenidən diqqətlə oxuyun və tapşırıqları yerinə yetirin.

Sözləri, sügəli şəfali anam
Əzizdir hamidən, dünyada təkdir.
Ana Vətən kimi vəfali anam
Mənə hayatı verən canlı məlekdir.

1. Bəndə diqqətinizi daha çox cəlb edən nə oldu?
2. Bəndəkə fikirlərdən hansı, sizə, daha təsirlidir? Səbəbiniz izah edin.
3. Bəndəkə hansı fikir sizin üçün yeni və daha maraqlı oldu?
Fikrinizi asaslandırın.

IV qrup

Aşağıdakı bəndi yenidən diqqətlə oxuyun və tapşırıqları yerinə yetirin.

Anam qurban deyib vətənə mənim,
Deyib ki, "ən aziz balamsan mənim.
Oğular qoruyur ana vətəni,
Vətəni qoruyan qalmasan mənim".

1. Bəndə diqqətinizi daha çox cəlb edən nə oldu?
2. Bəndəkə hansı fikri daha parlaq sayırsınız? Səbəbiniz izah edin.
3. Bu bəndə şeirin ən uğurlu parçası hesab edile bilərmi?

V qrup

Aşağıdakı bəndi yenidən diqqətlə oxuyun və tapşırıqları yerinə yetirin.

Oxubub mühəndis, hakim olsam da,
Mana igid oğlum deyəcək anam.
Oxubub müslüm, hər kim olsam da,
Ay ana, man sanın aşğər oğlunam.

1. Bəndə diqqətinizi daha çox cəlb edən nə oldu?
2. Bu parçada övladın hansı arzuları ifadə edilib?
3. Misralardakı hansı fikir sizin üçün yeni və maraqlı oldu?

Dərsə hazırlıq dövründə fəal şagirdlərdən ibarət işçi qrupu yaradılır. İşçi qrupunun üzvləri dərsə hazırlıq dövründə və dərs zamanı görəcəkləri işlərlə bağlı təlimatlandırılır. Müəllim dərsdə reallaşdırılması nəzərdə tutulan təlim nəticələri üzrə qiymətləndirmə meyarlarını fənn kabinetində asa bilər.

İşçi qrupunun iştirakı ilə kiçik qruplar təşkil olunur, dərsə hazırlıq dövründə qruplar tərəfindən müstəqil şəkildə görüləcək işlər dəqiqləşdirilir.

Dərsin gedisi

Dərsin əvvəlinde şagirdlərin müstəqil hazırlıq işlərinə baxış keçirilir. Kiçik qrupların sözçüləri öz işlərini təqdim edir. Şagirdlər ana mövzusunda kitab sərgisinə, divar qəzetiñə, çəkilmiş şəkillərə, illüstrasiyalara baxış keçirir, bədii oxu ustasının səs yazısını, ana haqqında mahnidan bir parçanı dinləyirlər. Bu, şagirdlərdə yeni mövzunun mənimsənilməsi üçün motivasiya, emosional ovqat yaradır. Şagirdlərin yaradıcılıq işləri üzrə söhbət, dəyərləndirmə nəticəsində tədqiqat suali müəyyənləşdirilir.

Tədqiqat sualı. Əsərdə şairin anaya məhəbbəti hansı misralarda daha təsirli ifadə olunmuşdur?

Tədqiqat sualı ilə bağlı şagirdlərin söylədiyi ilkin mülahizələr, fərziyyələr işçi qrupu tərəfindən lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Dərslikdəki tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün vaxt ayrılır, iş vərəqləri paylanır.

Müəllim kiçik qrupların fəaliyyətini müşahidə edir. Çıxarılmış nəticələr üzrə təqdimatlar dinlənilir, fikir mübadiləsi, müzakirə aparılır. Dərsin əvvəlində söylənilmiş fərziyyələr çıxarılmış nəticələrlə tutuşdurulur, diskussiya nəticəsində dəqiqləşdirmə aparılır. Müəllim zəruri hallarda işçi qrupuna və şagirdlərin tədqiqatçılıq fəaliyyətinə istiqamət verir.

Əsərin məzmunu üzrə işin məntiqi davamı kimi mətnin təhlili üçün tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı iş aparılır. Müsahibə vasitəsilə tədqiqat sualı dəqiqləşdirilir.

Təqdimatların dinlənilməsi, qazanılmış biliklərin mübadiləsi və müzakirəsi üzrə işlər işçi qrupunun üzvlərinin fəal iştirakı ilə təşkil edilir. Müəllim bu prosesə ən zəruri hallarda istiqamətləndirici suallarla qoşulur.

Müəllim dərslikdəki 5-ci tapşırığı şagirdlərə müstəqil iş kimi tapşırır.

Sinifdənxaric oxu dərsi
Yaşayan dəyərlər, unudulmayan hikmətlər – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Müqayisə etməklə təmsilin janr xüsusiyyətlərini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcı münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbih, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Hekayədə fikrin təsir gücünün artmasında bədii təsvir vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını, diqqətə çatdırılan başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtalif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.
3.1.3. 1,5-2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazar.	Mühakimə xarakterli inşa, esse yazır.

Sinifdənxaric oxu dərsi şagirdlərin “Mənəvi dəyərlər, həmişəyaşar hikmətlər” bölməsinə aid müstəqil oxuduqları əsərlər (M.Hüseynin “Kərəm əfsanəsi” hekayəsi, H.Ziyanın “Höcətləşən barmaqlar” təmsili) üzrə keçilir. Bölmə üzrə qazanılmış biliklərin müstəqil oxunmuş əsərlərlə əlaqələndirilməsi, dərinləşdirilməsi və bacarıqların inkişaf etdirilməsi ön plana çəkilir. Dərsə bir saat ayrıldığı nəzərə alınaraq əvvəlcədən hazırlıq işləri aparılır. Kiçik qrupların “Mənəvi dəyərlər, həmişəyaşar hikmətlər” bölməsi üzrə tövsiyə olunan əsərləri müstəqil oxuması və təklif olunan tapşırıqları yerinə yetirməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Dərsə hazırlıq dövründə qruplar Mehdi Hüseyn və Hikmət Ziyanın əsərlərinindən ibarət kitab sərgisi təşkil edir, bu sənətkarlara həsr olunmuş divar qəzeti hazırlanır, onların şəxsiyyəti və yaradıcılığına verilən yüksək qiyməti əks etdirən fikirlərin toplandığı ədəbi guşəyə baxış keçirilir. Yığcam müsahibə tədricən tədqiqat sualının formallaşmasına səbəb olur.

Tədqiqat sualı. Oxuduğunuz bədii əsərlərdə diqqət daha çox hansı problemlərə cəlb edilmişdir?

Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Kiçik qruplar yaradılır və onların hamısına eyni tapşırığın yazılılığı iş vərəqləri təqdim olunur:

- Yazıçının qaćaq Kərəmə münasibətini aydınlaşdırmaqla onu səciyyələndirir.
- Qaćaq Kərəmlə İsrafil ağanı müqayisə edin. Yazıçı daha çox kimə rəğbət bəsləyir? Nə üçün?
- “Kərəm əfsanəsi” hekayəsində yazıçı diqqəti hansı problemə çəkmək istəmişdir? Niyə belə düşünürsünüz?
- “Kərəm əfsanəsi” hekayəsində bədii təsvir və ifadə vasitələrini, fikrin təsir gücünün artırılmasında onların rolunu müəyyənləşdirir.
- “Höcətləşən barmaqlar” əsərindəki başlıca problem və ideya, sizcə, nədir?
- “Höcətləşən barmaqlar” əsəri ilə “Kərgədan və qarışqa” təmsilini hansı cəhətlərinə görə müqayisə etmək olar?

Müəllim üçün məlumat. *Tapşırığı qrupların arasında bölməklə də icra etdirmək olar. Bütün qrupların eyni tapşırıq üzərində işləməsi vaxta qənaət baxımından məqsədə uyğunudur. Bu, dərsdə yiğcam yazı işinin icrasına da imkan yaradır.*

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi mərhələsində təqdimatlar əsasında məlumat mübadiləsi dinlənilir, müzakirə aparılır.

Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması mərhələsində şagirdlərin fəallığı təmin edilir. Müəllimin bu mərhələ üçün əvvəlcədən suallar hazırlaması məqsədə uyğundur.

“Söz sənətimiz müdriklik xəzinəsidir” mövzusunda yiğcam mühakimə xarakterli inşa və ya essenin yazılmasına vaxt ayrılır. Vaxt başa çatdıqdan sonra bir neçə şagirdin təqdimati dinlənilir və rəy mübadiləsi aparılır.

Sinifdənxaric oxu dərslərində formativ qiymətləndirmə təlim nəticələrinə müvafiq meyarlar əsasında aparılır.

Dərsin sonunda müəllim şagirdlərə hər iki sənətkarın yaradıcılığı barədə məlumat toplamağı tapşırır.

ÜÇÜNCÜ BÖLMƏ ÜZRƏ KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRMƏ

Qiymətləndirmə A.Şaiqin “Usta Bəxtiyar” hekayəsi üzrə aparıla bilər.

Abdulla Şaiq

Usta Bəxtiyar

(ixtisarla)

Bir gün zələm bir padşah əyanları arasında oturub onun haqqında deyilən təriflərə fərəhlə qulaq asırıdı. O, vəzirindən soruşdu:

— Vəzir, dünyada məndən daha bəxtiyar adam varmı?

Saray adamları vəzirin susduğunu görüb, yer-yerdən dedilər:

— Padşahım, yer üzündə sizdən xoşbəxt kim ola bilər? Sizdə olan bu calal, bu dəbdəbə kimdə var?

Vəzirin susmağından şah qəzəbləndi. Qaşlarını çataraq, acıqlı səslə:

— Vəzir, mənim sualıma niyə cavab vermirsin? — deyə soruşdu.

Vəzir baş əyib cavab verdi:

— Padşahım, həqiqəti söyləməkdən qorxuram. Bəxtiyarlıq haqqında mənim fikrim başqadır. Onu calal və dəbdəbə ilə ölçmək olmaz!

Bu sözlər padşahi daha da qəzəbləndirdi:

— Qoca, yoxsa məndən daha bəxtiyar adam tanıyırsan?

Qoca vəzir baş əyib cavab verdi:

— Bizim bu şəhərdə bir dəmirçi var, adı Əhməddir. Bu adam dünyada dərd nədir, qəm nədir bilməz. O qədər gözəl və xoşbəxt həyat sürür ki, hamı onun adını “Bəxtiyar” çağırır.

Padşah istehza ilə gülərək soruşdu:

— Onun bəxtiyarlığı nədən ibarətdir? Dəmirçilik hara, bəxtiyarlıq hara?

— Yox, padşahım, mən də birinci dəfə eşitdiyim zaman inanmadım.

Dükənə getdim, evinə getdim, axırda onun çox bəxtiyar bir adam olduğunu inandım.

Padşah hövslədən çıxdı, elə o saatca taxtdan enərək:

— Yaxşı, qalx gedək, onu mənə göstər, görün səhərdən axşamacan çəkic vuran bu kasib dəmirçinin məndən nəyi artıqdır, — dedi.

Vəzir qalxdı, hər ikisi dərvish paltarı geyib yola düşdü. Bazara çatdıqda, vəzir dəmirçi Əhmədin dükənini göstərib, özü qayıtdı. Padşah dərvish paltarında gedib Usta Əhmədin dükənini ağızında dayandı. Usta Bəxtiyarın gözü qapıda dayanmış dərvişə sataşdı, çəkici əlindən yerə qoyub:

— Ağa dərviş, günortanız xeyir olsun, mənə görə qulluq?

Dərvish gözlərini Usta Bəxtiyarın üzünə dikərək:

— Mənim səninlə işim yoxdur, — deyə geri çəkildi.

* * *

Usta Bəxtiyarın bütün ailə üzvləri süfrə başına oturub, deyir-gülürlər, danışındırlar. Bu zaman qapı döyüldü. Qapını açan usta Bəxtiyar bazaarda gördüyü dərvishi dərhal tanıdı. Usta Bəxtiyar qonağı məşğul etmək üçün şirin-şirin danışındı. Süfrəyə çay gəldi. Usta Bəxtiyar stekanı qaldırıb baxdıqdan sonra:

— Pəh, pəh, nə gözəl dəm çəkib, padşah da ömründə belə çay içməyib, — dedi.

Bir az sonra süfrəyə piti gəldi. O, böyük bir iştaha ilə yeməyə başladı. Xörək ona o qədər xoş gəldi ki, özünü saxlaya bilməyib:

— Ağa dərviş, həvəslə ye, belə pitini padşah da ömründə heç yeməyib, — dedi.

Səhər oldu. Dəmirçi bazara gəldi, dükanı açdı. Bu zaman şahın carçısı bazar başında uca səslə bağırdı:

— Şahın əmri ilə bütün dəmirçi dükanları bağlanmalıdır. Dəmirçilik qadağandır!

Bu səs Usta Bəxtiyarın qolunu taqətsiz buraxdı. Əlindəki dəmir parçasını dükanın bir tərəfinə atdı, ocağı söndürdü, dükanı bağlayıb getdi. İki gün sonra padşah Usta Bəxtiyarın halını soruşmaq üçün dərviş palтарında saraydan çıxdı. Səhərin küçələrini gəzə-gəzə yeni tikilməkdə olan bir bina qarşısına yetişdi. Gördü ki, bir bənnə çox həvəslə işləyir. Dərviş ürəyində gülərək:

— Hərif dəmirçilikdən bənnalığa keçibdir, — dedi.

Ertəsi gün Usta Bəxtiyarı padşahın hüzuruna gətirdilər. Padşah dedi:

— Usta Bəxtiyar, eşitmışəm ki, sən çox qoçaq adamsan, ona görə də səni sarayda fərraş təyin edirəm.

Bu sözləri eşidincə Usta Bəxtiyar padşahın təklifini rədd etmək istədi. Ancaq padşah: "Sözüm sözdür", — deyə inadından dönmədi, onu tövləyə saldırdı, ac-susuz saxladı. Üç gün sonra yenə onu hüzuruna çağırıb soruşdu:

— Hə, necəsən? Fərraşlığı qəbul edirsən, ya yox?

Usta Bəxtiyar:

— Yox, mən öz sənətimi istəyirəm, — dedi.

Padşah hırsını boğaraq soruşdu:

— Sən bu dəmirçilikdən niyə əl çəkmək istəmirsən? Burada yəqin bir sərr var. O sirri gərək mənə açsan.

— Məni azad edib öz sənətimi işlətməyə razı olsanız, deyərəm.

Padşah söz verdi. Usta Bəxtiyar belə başlandı:

— Atam kasib bir kişi idi. Mən uşaqlıqdan işləməyi sevmirdim. Düz iki il yazılıq atam məni hansı sənətə qoydu, hər birinə bir bəhanə gətirib qaçdım. Bizimla qapı-qapıya bir dəmirçi olurdu. Onun bir qızı vardı, adı Ceyran idi. Hər gün həyətdə bir yerdə oynayırdıq. Tənbəlliymi görüb o, məni hər gün danlayırdı: "Sən yaxşı oğlansan, hayif ki, tənbəlsən. Tənbəl adam xoşbəxt olmaz, mənim sənə yazığım gəlir".

Elə bil, başıma bir qazan qaynar su tökdülər. Bu söz məni çox bərk götürdü. Atam məni qonşumuz Həsən dayının dükanında şagird qoydu. O gündən usta Həsən nə əmr elədi, o saat yerinə yetirdim. Beşaltı ayda dəmirçiliyi öyrəndim. Bunun sayəsində dəmirçilikdə şöhrət qazandım. Məni xoşbəxt yaşadan bu iki şeydir: biri sənətim, biri də məhəbbətim.

QİYMƏTLƏNDİRİMƏ ÜÇÜN TÖVSIYƏ OLUNAN SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Hekayənin çərçivəyə alınmış hissəsinin planını tərtib edin.

2. Usta Bəxtiyarın xasiyyətindəki başlıca cəhət hansıdır?

- A) Qayğıkeşlik
- B) Qəhrəmanlıq
- C) Vətənpərvərlik
- D) Əməksevərlik

3. Hansı fikri vəzirə aid etmək olar?

- A) Əyanların padşah haqqında dedikləri ilə razılaşır.
- B) Öz fikrini deməkdən çəkinmir.
- C) Hökmdarı hamidan bəxtiyar hesab edir.
- D) Usta Bəxtiyarın peşəsini bəyənmir.

4. Cümlədəki fikir ifadəli oxu zamanı hansı intonasiya ilə çatdırılmalıdır? Şərti işarələrdən istifadə etməklə cümlədə fasılələrin yerini müəyyənləşdirin.

Bu zaman şahın carçısı bazar başında uca səslə bağırdı:
– Şahın əmri ilə bütün dəmirçi dükanları bağlanmalıdır. Dəmirçilik qadağandır!

5. Hekayə hansı mövzuda yazılıb?

- A) Qəhrəmanlıq
- B) Əmək
- C) Təbiət
- D) Vətən

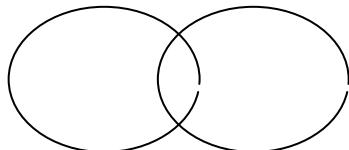
6. Hansı fikri padşaha aid etmək olmaz?

- A) Səbirsizdir.
- B) Qayğıkeşdir.
- C) Ədalətsizdir.
- D) İnadkarlıdır.

7. Usta Bəxtiyarın öz peşəsinə münasibəti hansı cümlələrdə daha qabarlıq ifadə olunub?

8. Yaziçının usta Bəxtiyara münasibəti hansı cümlələrdə ifadə olunub?

9. Oxuduğunuz parça əsasında hekayə ilə xalq nağılıını müqayisə edin. Venn diaqramından istifadə edin.

10. Əsərdə qaldırılmış başlıca problem və əsas ideya nədir?

4.

UŞAQ ALƏMİ, UŞAQ TALEYİ

Mövzu: S.S.Axundov. Nurəddin – 3 saat

Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Hekayədən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında yiğcam nağıl edir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunərlə bağlı müzakirələrde və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, nağıletmədə istifadə edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (təqdimatların müzakirəsi və s.) müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Yada salın
• Uşaqların tələyindən danışuları hansı əsərlərle tanışmışız?
• Bu əsərlərdə diqqətinizi an ox çəkan hansı cəhətlər olub?
• Belə əsərlərdə daha naşrı oxunmaq istərdiniz?

Dərslik səh. 106

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Sinfin səviyyəsinə, şagirdlərin marağına uyğun olan variant seçməklə bu mərhələdəki işi təşkil etmək olar. Variantlardan biri dərslikdəki suallardan istifadə olunmasıdır.

Bu suallar üzrə aparılan müsahibə əsasında tədqiqat sualını müəyyənləşdirmək mümkündür.

Tədqiqat səali. Yamanlığın – pisliyin qarşılığında yaxşılıq etməklə nəyə nail olmaq mümkündür?

Fərziyyələr dinlənilir və təkrara yol vermədən qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Hekayədən ilk beş parçanın sinifdə oxusunu təşkil etmək məqsədə uyğundur. Oxunu fərqli yollarla həyata keçirmək mümkünür. Vaxta qənaət baxımından fərdi səssiz oxunun üzərində dayanmaq olar. Bütün hallarda dərslikdəki tapşırığın yerinə yetirilməsinin zəruriliyi şagirdlərin diqqətinə çatdırılır.

Mətnin kənarındaki suallara cavabların hazırlanması cütlük şəklində yerinə yetirilir. Suallar əsərin məzmununun daha dərindən qavranılmasına, hadisələr, obrazlar barədə ilkin təəssüratın formalaşmasına imkan yaradır.

Suallardan bəziləri (məsələn, “Gülüstan” kitabı haqqında nə bilirsiniz?”) əlavə mənbələrə (imkan varsa, internetə) müraciət etməyə istiqamətləndirir. Bu, əvvəlcədən nəzərə alınmalıdır.

Əsərdən sinifdə oxunması planlaşdırılan hissənin ikinci və beşinci parçalarına aid sualların tərtib edilməsi də cütlük şəklində həyata keçirilə bilər. Bu qəbildən sualların hazırlanması məzmunun mənim-sənilməsi nəticəsində mümkündür. Belə tapşırıqlar məntiqi təfəkkürün inkişafına da əlverişli şərait yaradır.

İşin icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra kiçik qruplar yaradılır və bütün suallarla bağlı fikir mübadiləsi aparılır. Bu, dərsin növbəti mərhələsində davam etdirilə bilər.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların təqdimatı əsasında aparılan məlumat mübadiləsi yalnız bir-birinin işinin məzmunu ilə tanışlıq səciyyəsi daşıdır. Sualların verilməsi əsasında cavabların dəqiqləşdirilməsi, əlavələrin edilməsi və s. həyata keçirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Cavabların müqayisə edilməsi, əlaqələndirilməsi, qruplaşdırılması diqqət mərkəzində saxlanılır. Bütün bunlar fikirlərə aydınlıq gətirməklə yanaşı, əsərin məzmununun öyrənilməsini də dərinləşdirir.

Görülmüş işə yekun (əsərin məzmununun öyrənilməsi başa çatmadığına görə dərsin “nəticə, ümumiləşdirmə” mərhələsinin tələbləri tam halda ikinci dərsdə həyata keçirilir) vurulduğdan sonra şagirdlər müəllimin təklifi ilə dərslikdəki tapşırığın üzərində fərdi işleyirlər.

Seçilmiş formanın (yiğcam nağıletmə) tələblərinə çıxış edənlərin necə əməl etdiklərinə bütün sinfin münasibət bildirməsi təmin olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Plan tərtibetmə, nağıletmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

I dərs

Mezmun üzrə iş

- Əsərin illərə parçasının oxusundan (bunu fərdi sassız oxu, səslə oxunun dinlənməsi və s. şəkildə yerinə yetirə bilsəniz) sonra parça yoldaşlığını birləşdirən mətnin konarındakı suallara cavab hazırlayıın.
- Mətnin ikinci və beşinci parçalarına aid suallar tərtib edin.
- Kiçik qruparda birlikdə tətikləriniz də daxil olmaqla bütün sualların cavabı ilə bağlı fikir mübadiləsi aparın. Qişardığınız nəticələri təqdimatınə əsasında müzakirə edin.
- Əsərdən bir hissə seçin, mözənənin plan əsasında yiğcam danışın.

Evdə iş

- Hekayənin ardını oxuyun.
- Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 114

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Hekayədən bitkin hissə seçir, plan tərtib etməkdə, yiğcam nağıletmədə çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin hissə seçir, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, yiğcam nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Hekayədən bitkin hissə seçir, plan tərtib edir, yiğcam nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin, səciyyəvi hissə seçir, plan tərtib edir, yiğcam nağıletməni dəqiqliklə yerinə yetirir.

Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismin-dən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
--	--	---	--

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: S.S.Axundov. Nurəddin – 3 saat

İkinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə də aydınlaşdırır.
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Hekayə janrnına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedisi. Hekayənin ardının müstəqil (evdə) oxusundan sonra məzmunun, eləcə də yeni sözlərin necə qarvanlığındığını yığcam müsahibə ilə aydınlaşdırmaq olar. Bu, vaxta qənaət baxımından (digər variantların seçilməsi də mümkündür) faydalıdır.

Məzmun üzrə iş

II dərs

- Evdə oxuduğumuz parçaları bir daha nəzərdən keçirin. Mətnin kanarındaki suallara parta yoldaşlığını birləşdə cavab hazırlayıın.
- Kiçik qruplarda fikir mübadiləsi apardıqdan sonra təqdimatlar əsasında müzakirəedin.

Bilik ve bacarıqlarınızı tətbiq edin

- Əsərdəki hadisələrin ardıcılığını cəvəldə öks etdirin.

Hacı Nasırın ailəsində ilk övlad dünyaya gəlin.

- Əsərin məzmununu ilə səsləşən hansi atalar sözlərinin xaturlada bilərsiniz?
- Əsərin hekayə janrında olduğunu təsdiq edən üç cəhət yazın.

“Nurəddin” hekayədir, çünki

Dərslik səh. 114

Müstəqil oxunmuş parçaları (6, 7, 8,

9) bir daha nəzərdən keçirən şagirdlərə mətnə aid suallara cütlük şəklində cavab hazırlamaq təklif olunur. Cavabları bir-birinə yaxın olan şagirdlər kiçik qruplarda birləşərək fikir mübadiləsi aparırlar.

Bu, dərsin **tədqiqatın aparılması** mərhələsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Sonra qrupların təqdimatı əsasında **məlumat mübadiləsi** və **məlumatın müzakirəsi** həyata keçirilir. Bunlar, əslində, çox vaxt qovuşmuş şəkildə baş verir. Qruplar bir-birinin işinin məzmununu ilə tanış olur, müqayisələr aparır, əlavələr edir, əlaqələrin yaradılmasına, qruplaşdırmalarının aparılmasına diqqət yetirir.

Nəticə, ümumiləşdirmə mərhələsində bütün fikirlərin bir ideya şəklinə salınmasına səy göstərilir. Əldə olunmuş yekun fikir şagirdlərin irəli sürmüştələri fərziyyələrlə müqayisə edilir.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” tapşırığının icrasına vaxt ayrılır.

Tapşırığın icrası fərdi qaydada həyata keçirilir. Bu, şagirdlərin hər birinin işinin məzmununu, keyfiyyəti barədə müəllimin dələğün təsəvvür qazanması baxımından məqsədə uyğundur. Vaxt çatışmazlığı yaranarsa, tapşırıq kiçik qruplarda yerinə yetirilə bilər. Belə halda müəllim hər bir şagirdin fəaliyyətini diqqətlə izləməlidir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma
Müəyyənləşdirmə
Nümayişetdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Hekayə janrına məxsus bəzi xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.	Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri əhatəli müəyyənləşdirir.
Fərqli fikirlərə münəsibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münəsibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münəsibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münəsibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: S.S.Axundov. Nurəddin – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Nağılla müqayisə əsasında hekayənin janr xüsusiyyətini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münəsibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Müqayisə etməklə, yazıçı münəsibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münəsibət bildirir.	Hekayədəki başlıca problemi və ideyanı şərh edir, əsaslandırılmış münəsibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının hansı səviyyədə

Təhlili üzrə iş

III dərs

Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerine yetirəkən ondakı fikirlərdən faydalannan.

Müəllifin usaqlar üçün yazdığı həkayələr çoxdur. Onlardan biri olan "Nurəddin" diqqətini dördən cəlb etdi. Nağıllarımızın dilindəki sırılılı, məraqi hadisələrin bir-birini izləməsinə burada də mütəsəhəd etdirin. Bütün hadisələr Nurəddinə bağlanır, bu, ona haqqında oxucumun əhatəli məlumat almaması imkan yaratır. Bu deyilənlər, eləcə də müxtəlif vəziyyətlərdə Nurəddinin özünü necə aparmaşına, başqalarının ona münasibatına diqqət edin. Bütün buların sonra fəaliyyətinə sonməsi istiqamət verəcəkdir.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Həkayədə diqqəti cəlb edən mühüm problem nədir? Müəllif hamın probleminin hollində naya üstünlük verir? Aşağıdakı cədvəldən istifadə edəbilərsiniz.

Əsərdə mühüm olan problem hansıdır?	Yazıcı bu problemin həlli yoluనu nəda görür?	Siz necə düşünürsünüz?
-------------------------------------	--	------------------------

3. Nurəddinin xarakterindəki mühüm cəhətləri aydınlaşdırın (aşağıdakı cədvəldən istifadə etməyin faydalıdır).

Nurəddinin xarakterindəki başlıca cəhətlər	Yazıcıının ona münasibatı	Sizin ona münasibatınız
--	---------------------------	-------------------------

Dərslik səh. 115

yerinə yetirilməsi təqdimatların dirlənilməsi və müzakirəsi əsasında müeyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiyamətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Təhlilə həsr olunmuş dərsin bir variantı aşağıdakı məzmunda ola bilər.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagirdlər, müəllimin təklifi ilə xeyirxahlıq, yaxşılıqla əlaqədar bildikləri atalar sözlərini xatırlayırlar. Diqqət "Yaxşılığa yaxşılıq hər kişinin işidir, yamanlığa yaxşılıq ər kişinin işidir" atalar sözüne və hekayədə Rəhimin Nurəddinə dediklərinə ("Mən səni oğulluga götürməklə böyük hünər etmədim, çünkü

mən ancaq yaxşılığa yaxşılıq etdim. Bu, hər kişinin işidir. Amma sən yamanlığa yaxşılıq etdin. Bu isə ancaq sənin kimi ər kişinin işidir") cəlb olunur. Müsahibə tədricən tədqiqat sualının formallaşmasına imkan yaratır.

Tədqiqat suali: Sizcə, yazıçı nə üçün "yalnız xeyirxahlığın deyil, pisliyin, yamanlığının qarşılığında da yaxşılıq etmək lazımdır" fikrini doğru hesab edir?

Fərziyələr dirlənilir, təkrara yol vermədən qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Tədqiqat sualının aydınlaşdırılması üçün fərqli yollar seçilə bilər. Hansı yoluñ seçilməsindən asılı olmayaraq, dərslikdəki "Araşdırın. Fikirləşin. Cavab yazın" tapşırığına və "Əsərlə bağlı açıqlamalar" mətninə müraciət etmək faydalıdır.

Tədqiqatın kiçik qruplarda aparılması əvvəlcədən iş vərəqlərinin hazırlanmasını tələb edir. "Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin" tapşırığındakı sualları iş vərəqlərində əks etdirib qruplara təqdim etmək olar. Müəllimin suallara yaradıcı yanaşması məqsədə uyğundur. O, məqsədindən, sinfin səviyyəsindən, qrupun sayından və s. asılı olaraq, suallarda dəyişiklik edə bilər.

İşin icrası prosesində qruplarda vəzifə bölgüsünün aparılmasına diqqət yetirən müəllim ehtiyac yaranan məqamlarda istiqamətləndirici suallardan istifadə etməklə tədqiqatın səmərəliliyinə yardımçı olur. Tapşırıqlardakı başlıca tələbin nə olduğu, daha səmərəli metodların seçilməsi və s. müəllimin yönləndirici suallarla qruplara çatdırıldığı məsələlərdəndir. Tapşırıqdakı birinci sual ("Hekayədə diqqəti cəlb edən mühüm problem nədir? Müəllif həmin problemin həllində nəyə üstünlük verir?") tədqiqat sualının aydınlaşdırılması baxımdan daha əhəmiyyətlidir.

Müəllim nəzərə almalıdır ki, S.S.Axundov "Qorxulu nağıllar"da xeyirlə şərin mübarizəsini ön plana çıkmış, pisliklərin, şərin aradan qaldırılmasına maarifçilik mövqeyindən və ideyalarından çıxış edərək münasibət bildirmişdir. Bu yanaşmanın digər səbəbləri də unudulmamalıdır. Daha dəqiq deyilsə, xalq nağıllarının, Tolstoyçuluq ideyalarının S.S.Axundov yaradıcılığında iz buraxdığı yaddan çıxarılmamalıdır. Pisliklərin bağışlanması müsbət nəticələr verə biləcəyi fikrini oxucuya aşılanı yazıcı problemin bu yolla həllinə üstünlük verirdi.

S.S.Axundovun maarifçi dünyagörüşü yaratdığı bir sıra obrazlarının xarakterində, davranış və əməllərində özünü qabarlıq göstərir. "Nurəddin" dəki Əmiraslanın faciəsi məktəbdən, təhsildən qaçaq düşməsi ilə izah ol-

nur. Gülpərinin dayazdüşüncəli olması, həyatda ciddi səhvlərə yol verməsinin səbəbi də bu mövqedən əsaslandırılır. Tapşırıqdakı 3-cü sual ("Əmiraslanla Gülpərinin oxşar və fərqli cəhətləri hansılardır? Bu obrazları yaratmaqdə müəllifin niyyəti nə olmuşdur?") məsələyə bu baxımdan yanaşmağı tələb edir. Sualın cavabı ilə əlaqədar hekayədə tutarlı faktlar vardır.

İşin icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra dərsin növbəti mərhələsinə keçilir.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların bir-birinin işinin məzmunu ilə ətraflı tanış olmalarına imkan yaradılır. Cədvəllərin, sxemlərin nümayiş etdirilməsinə, əhatəli izahların verilməsinə diqqət yetirilir. Qeydlər edilmiş cədvəllərin lövhədən asılması məqsədə uyğundur. Bu, şagirdlərin digər qrupların işi ilə daha ətraflı tanış olmalarına imkan yaradır. Eləcə də sualların verilməsi, əlavələrin edilməsi, digər dərslərdə olduğu kimi, burada da əhəmiyyətli yer tutmalıdır. İşin səmərəli təşkili dərsin növbəti mərhələsinin uğurlu olmasına təsir edir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Müəllim müzakirənin səmərəli keçməsi üçün əvvəlcədən suallar hazırlaya bilər. Bu suallar müzakirənin, belə demək olarsa, plana uyğun aparılmasına şərait yaradır. Ayrı-ayrı faktların, pərakəndə məlumat toplusunun əlaqələndirilməsinə və sistemə salınmasına müzakirədə xüsusi önem verilir. Məhz bundan sonra ümumiləşdirmənin aparılması, nəticənin çıxarılmasını həyata keçirmək olur.

Nəticə, ümumiləşdirmə. Deyilmiş fikirlərin ümumiləşdirilməsi, bir ideya halında ifadə edilməsi bu mərhələdə diqqət yetirilən başlıca məsələlərdəndir. Müəllim istiqamətləndirici suallardan istifadə etsə də, nəticələrin çıxarılması şagirdlərin öhdəsinə düşməlidir.

Nəticələrin fərziyyələrlə müqayisə edilməsi, tədqiqat sualı ilə əlaqəsi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Yazıçının "yamanlığa yaxşılıqla cavab vermək" mövqeyinin nədən qaynaqlandığı, əxlaqi-tərbiyəvi fikrə söykənən maarifçilik ideyalarının bu məsələdə rolu və s. nəticədə əksini tapmalıdır.

Dərslikdəki "Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş" başlıqlı tapşırıq ("Azərbaycan xeyriyyəçilərinin gördüyü işlər" mövzusunu müzakirə edin) qazanılmış bilik və bacarıqların tətbiqi baxımdan faydalıdır.

Tapşırığa fərdi olaraq hazırlanmış cavablardan bir neçəsinin dirlənilib müzakirə edilməsinə vaxt ayrılmalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisətmə

Səciyyələndirmə

Münasibətbildirmə

Şərhətmə

4. Əmiraslanla Gülpərinin oxşar və fərqli cəhətləri hansılardır? Bu obrazları yaratmaqdə müəllifin niyyəti nə olmuşdur? Aşağıdakı cədvəldən istifadə edə bilərsiniz.

Nö	Obrazların adı	Oxşar cəhətləri	Fərqli cəhətləri	Yazıcının bu obrazdara münasibəti
1	Əmiraslan			
2	Gülpəri			

5. Hekayenin nağlı janrı ilə oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyənlaşdırın. Cədvəldən istifadə edə bilərsiniz.

Hansı cəhətlərin görə müqayisə edilir?	Hekaya (nümüna göstərmək) tərəfündən izah edin	Nağlı (nümüna göstərmək) tərəfündən izah edin

6. Cədvəli daftərinizə köçürün və tamamlayın.

Nö	Əzarin ideyası aşağıdakılardan hansıdır?	No 5-ci belə düşüñürsünüz?	Yazıcının mövqeyini ifadə edən sözər
1	Yazılıq, xeyrəxahiq hər bir insan üçün vacibdir.		
2	Təhsil alan, savadlı insan hayatı sahv etməz.		
3	Pisliyyətlilə insan hayatı həc naya nail olmayışdır.		
4	Var-dövlət ardınca qanlı insan xeyrəxah ola bilmez.		

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş

7. "Azərbaycan xeyriyyəçilərinin gördüyü işlər" mövzusunu müzakirə edin.

Dərslik səh. 116

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə nağılı müəllimin və yoldaşlarının köməyi ilə janr baxımından müqayisə edir.	Hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisədə bəzən səhv'lərə yol verir.	Hekayə ilə nağılı janr baxımından əhatəli müqayisə edir.
Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə və müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla çətinliklə müqayisə edir, müəllifin münasibətindəki bəzi cəhatlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə qismen əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə, müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.
Hekayənin ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətnəndən nümunələr göturməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətnəndən nümunələr göturməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətnəndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr göturməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətnəndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr göturməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Ənvər Məmmədxanlı. Qızıl qönçələr – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekaya, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirə və təqdimatlarda istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (inşa yazılarından nümunələrin oxunması, müzakirəsi və s.) müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarından istifadə etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu mərhələsində işi müxtəlif variantlarda təşkil etmək olar. Bunlardan biri dərslikdəki “Yada salın” başlıqlı sualların əsasında müsahibənin aparılmasıdır.

Cənub mövzusunda yazılmış əsərlərdə uşaqların ağır əməyə qatlaşdığını ön plana çekildiyi xatırladılır. Tədqiqat suali tədricən formalasdırılır.

Tədqiqat suali: İnsanın əməksevər olması bütün hallarda onun xoşbəxtliyini təmin edə bilərmi?

Fərziyyələr dinlənilir və qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Bu mərhələ əsərin oxusu ilə başlanır. Oxunu fərqli forma və növlərin tətbiqi ilə həyata keçirmək olar. Vaxta qənaət baxımından fərdi səssiz oxudan istifadə faydalıdır. Əsərin ilk üç parçasının sinifdə oxunağı elan edilir. Oxuda tanış olmayan sözlərin mənasının aydınlaşdırılması, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin müəyyənləşdirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Oxuya ayrılmış vaxt başa çatıldıqdan sonra şagirdlər müəllimin təklifi ilə cütlük şəklində mətnin üçüncü parçasına aid suallar tərtib edirlər. Cavabları

Yada salın

- Cənub mövzusunda yazılımsız hansı uşaq aşşarlarını xatırlayırınız?
- Bu aşşaların qohramanlarının həyatı, təleyif sızdı hansı hiss və düşüncənin yaranmasına səbəb olub?

Dərslik səh. 117

I dərs

Mezmun üzrə iş

1. Əsərin ilk üç parçasının oxusundan (bunu fərqli şəkildə həyata keçirə bilərsiniz) sonra parça yoldaşının birlikdə mətnin kanarındaki suallara cavab həzırlayın.
2. Üçüncü parçaya aid suallar tərtib edin. Kiçik qruplarda birləşib, tərtib etdiklərinizdən daxil olmaqla bütün sualların cavabını müzakirə edin.
3. Cixardığınız barədə təqdimatlar edin.
4. Mövzuların birini seçib sifahı təqdimat hazırlayıın.
 - a) “Osordan oxudığum hissə məndə hansı təsəsirat yaratdı?”
 - b) “Hekayənin sonluğunu necə görmək istərdim?”

Evde iş

1. Hekayənin aradını oxuyun.
2. Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 123

məzmunca yaxın olan cütlər birləşərək kiçik qruplar yaradırlar. Kiçik qruplarda sualların (dərslikdə əksini tapmış və müstəqil hazırlanmış) dəqiqlişdirilməsi üzrə iş davam etdirilir.

Məlumat mübadiləsi mərhələsində qruplar təqdimatlar əsasında bir-birinin işi ilə tanış olur. Bu mərhələ əsərin məzmununun əhatəli mənimsənilməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Növbəti – **məlumatın müzakirəsi və təşkili** mərhələsində əsərlə bağlı qazanılmış təəssüratın tamlığına nail olunur.

Aparılmış iş yekunlaşdırıldıqdan sonra (nəticə, ümumiləşdirmə mərhələsinin mühüm tələbləri məzmunun bütövlükdə öyrənilməsi başa çatdıqda – ikinci dərs saatında reallaşdırılır) növbəti – şifahi nitqlə bağlı tapşırığın yerinə yetirilməsinə vaxt ayrılır.

Tapşırıq məzmunun öyrənilməsini dərinləşdirməklə yanaşı şəxsi təəssüratın zənginləşməsinə də imkan yaradır. Təqdimatların fəal dinlənilməsi, çıxış edənlərə sualların verilməsi təmin olunmalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Əlaqələndirmə

Şərhətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiqlişdirir.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini məndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə məndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini məndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini məndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini sagırdılara xatırladır.

Mövzu: Ənvər Məmmədxanlı. Qızıl qönçələr – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekaya, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət möqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirə və təqdimatlarda istifadə edir
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.
3.1.3. 1,5–2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər(inşa, esse) yazır.	Təsvir xarakterli inşa, mühakimə xarakterli esse yazır.

Dərsin gedisi

Əsərdən evdə oxunmuş hissənin məzmununun ilkin qavranılma səviyyəsi, tanış olmayan sözlərin necə mənimşənilməsi yiğcam müsahibə ilə aşkarla çıxarıla bilər. Şagirdlər evdə oxuduqları parçaları bir daha nəzərdən keçirirlər. Cütlər, müəllimin təklifi ilə, həmin parçalarla bağlı dərslikdəki suallara cavab hazırlayırlar, əlavə suallar tərtib edirlər. Kiçik qruplar yaradan cütlükler tərtib etdikləri də daxil olmaqla bütün sualların cavabı ilə bağlı fikir mübadiləsi aparırlar. Cavabların qrup daxilində dəqiqlişdirilməsi məzmunun daha əhatəli mənimşənilməsinə imkan yaradır. Bu, təqdimatlar əsasında aparılan qruplararası fikir mübadiləsində də özünü göstərir.

Sonrakı – **məlumatın müzakirəsi və təşkili** mərhələsində deyilmiş fikirlərin əlaqələndirilməsi, qruplaşdırılması həyata keçirilir. Əsərin məzmunu ilə bağlı mətləblərə aydınlıq gətirilən bu mərhələnin səmərəli keçməsi nəticənin çıxarılmasında, ümumiləşdirmənin aparılmasında əhəmiyyətli rol oynayır.

Nəticələrin fərziyyələrlə müqayisə edilməsi, tədqiqat sualı ilə səsləşməsinə diqqət yetirilməsi vacibdir.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” tapşırığının icrasına vaxt ayrılır. Tapşırıq fərqli iş formalarının tətbiqi ilə yerinə yetirilə bilər.

Mezmun üzrə iş

- Evdə oxuduğunuz parçaları bir daha nəzərdən keçirin. Mətin kənarindakı suallara parta yoldaşınızla birlikdə cavab hazırlayıın.
- Cavabları kiçik qruplarda müzakirə etdikdən sonra təqdimatlar edin.

Bilik ve bacarıqlarınızı tətbiq edin

- Əsərdəki hadisələrin ardıcılığını cəvəldə əks etdirin.

Qoca Firuz çörək pulu üçün iş gözləyir.

1.	2.
3.	4.
5.	6.

- Əsərdən seçdiyiniz iki cümləyə bədii təsvir vasitəsi əlavə edib yazın.

1.	2.
----	----

- Əsərdəki hansı epizodda hadisələr an gərgin, on yüksək inkişaf nöqtəsinə çatır? Nə üçün belə düşüntürsümüz?

Evde iş

Mövzuların birini seçib işleyin. Təvsiyalardan (səh.163–165) faydaləmin.

- “Baba vo navanın yasadığı zirzəmini necə təsəvvür edir?” mövzusundan inşa yazın.
- “Süryanın taleyi məndə hansı düşüncələr yaratdı?” mövzusundan esse yazın.

Dərslik səh. 123

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəuyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Şərhətmə

Təsviretmə

Mühakiməyürütmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Mühakimə, təsvir xarakterli inşa (esse) yazmaqdə çətinlik çəkir.	Mühakimə, təsvir xarakterli inşanı (esseni) müəllimin köməyi ilə yazır.	Mühakimə, təsvir xarakterli inşada (essedə) qeyri-dəqiqliyə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Mühakimə, təsvir xarakterli inşada (essedə) ardıcılılığı gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Ənvər Məmmədxanlı. Qızıl qöncələr – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını və onda qaldırılmış başlıca problemi şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.2.1. Müzikirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin gedişi

Ev tapşırığının (yazı işlərinin) yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların dillənlənməsi və müzikirəsi əsasında müəyyən vənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu.
Dərslikdəki "Düşünün" başlıqlı sual şəgirdlərə xatırladılır: Ağır uşaq əməyi, talesiz uşaqların həyatı barədə bildikləriniz sizdə hansı hiss və düşüncə yaradır?

Sualla bağlı fikirlərin bildirilməsi müsahibənin əsasını qoyur. Müsahibə tədqiqat sualının formalasdırılmasına imkan yaradır.

Tədqiqat suali: Sürəyyanın və onun kimi yüzlərlə uşağıın faciəsinin səbəbini yazılıçı nədə görür?

Sualla bağlı fərziyyələr dillənlərilir, təkrara yol verilmədən lövhədə yazılır.

Tədqiqatın aparılması. Bu, fərqli texnologiyaların, müxtəlif iş formalarının tətbiqi ilə həyata keçirilir. Bütün hallarda dərslikdəki "Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin" tapşırığına və "Əsərlə bağlı açıqlamalar" mətninə müraciət edilməsi məqsədə uyğundur.

Kiçik qruplarda iş formasını seçən müəllim "Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin" tapşırığındakı sualları qrupların arasında böölür və iş vərəqlərində əks etdirir. Məqsəddən, sinfin səviyyəsindən, ayrılmış vaxtdan və s. asılı olaraq, müəllim suallara yaradıcı yanaşa bilər. O, həmçinin qrupdaxili vəzifə bölgüsünün aparılmasına da nail olmalıdır.

III dərs Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətn oxunuy. Tapşırıqları təqdim etmək fikirlərdən faydalun.

Ədəbiyatlarda kiçik həkayələrin gözləyicilərindən biri kimi tannan və sevlin Ənvər Məmmədxanlıın bu əsərində Cənubi Azərbaycanada yaşanan soyadlarımızın həyatından danışır. Sənətkarın cənub mövzusunda yazdıq əsərlərdəki təsir səhnələr oxucunu həyacanlandırır, onda gülü həsərin baş qaldırmasına, darin düşəcələrin yaranmasına və sebəb olmağıdır. Həyacanlılığından sonra həsərin baş qaldırmasına istənilən sənədən sonra yaxşı onlan yerdində, meşənəmdə işlətməyi bacarı. Bundur, soyuq qəsəsində xalça karxanاسının qapısı əğrında kəməkçik qalan Sürəyyanın ağrı vəziyyətin ifadə etmək üçün yanğının işlətdiyi cümlə: "Ləkin gecə Kədypini görən, bəbabən qarşı gibi kükşinlik duxrasaq körvalı və səssiz-səssiz ağlamaya başladı". Bu kiçik cümlə qızışğan çıxmaz vəziyyətin cətdərəməsi bəbabər, usaq xəstətin, bəbabən sonuz məhsəbətin, qəf, səmimi ürək sahibi olduğunu da ifadədədir.

Yazımın işlədiyi təsir vasitələri də "qüssəli payır" və s. bedililərin artmasına əhəmiyyəti təsir edir. Əsərlə bağlı tapşırıqların üzərində işlərənən bu deyilənlərə da diqqət yetirin, eləv nümunələr seçilin və onlardan da istifadə edin.

Dərslik səh. 124

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Sürəyannın xarakterindəki müümüh cəhətləri aydınlaşdırın. Aşağıdakı cədvəldən istifadə etməyin faydalıdır.

Obrazın adı: Sürəyya	Yazıcının münasibəti
Xarakterindəki müümüh cəhətlər	Əsərdən nümunələr
3. Əsərdən nümunələr göstərmək və yazıcının baba və nəvə obrazlarına münasibəti aydınlaşdırın. Cədvəldən istifadə edin.	

4. Əsərin məsələ olmasına yaxşı nəcil olmuşdur? Fikrini həkayədən secdiyiniz nüümələrlə əsərləndirin. Müvafiq cədvəldən istifadə edin.
5. Həkayədə yanğınnı düşündürən, narahat edən, başlıca problem, sizcə, nadir? Müvafiq cədvəldən istifadə edin.
6. Əsərdəki başlıca fikri – ideyanı necə izah edərsiniz?

Dərslik səh. 124

Tətbiq. Müzikirə. Yaradıcı iş

7. Müxtəlif mənbələrdən (bədii əsərlərdən, digar fənlərdən, internetdən, qəzet sahifələrinən və s.) təoplardığınız məlumat əsasında "Cənubi Azərbaycan haqqında nə bilirik?" mövzusunda müzikirə aparın.

Dərslik səh. 124

İstiqamətləndirici suallardan istifadə edən müəllim müvafiq cədvəllərin seçilməsi və s. bağlı qruplara kömək edir.

Məlumat mübadiləsi mərhələsində qruplar əldə etdiyi nəticəni təqdim edir. Bu, artıq qeyd edildiyi kimi, hesabat səciyyəli olmur, qruplar həmin mərhələdə bir-birinin işinin məzmununu barədə aydın təsəvvür qazanmaq məqsədilə suallar da verir.

Məlumat mübadiləsi zamanı meydana çıxan birtərəfli, yaxud yanlış mülahizələrin aradan qalxmasında dərsin növbəti mərhələsi əhəmiyyətli rol oynayır.

Məlumatın müzakirəsi və təskili mərhələsində cavablar müqayisə edilir, hansı qrupun daha səmərəli işlədiyi aşkarılar. Müzakirədə hər bir şagirdə sual vermək, mövqeyini açıqlamaq imkanı yaradılır.

Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün müəllimin əvvəlcədən suallar hazırlanması faydalıdır. Əsərin öyrənilməsi ilə bağlı aparılmış işlər, müəllimin yekun sözü dərsin sonuncu mərhələsində şagirdlərin əsaslandırılmış nəticə çıxarmalarına imkan yaradır. Nəticənin əsasında belə fikir dayanmalıdır ki, Sürəyya kimi yüzlərlə, minlərlə uşağın faciəsinin əsas səbəbi Cənubi Azərbaycanda həmin dövrde hökm sürən ədalətsizlik, quruluşun yaramazlığı, soydaşlarımıza ögey münasibətdir.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırığın icrasına vaxt ayrılır. Şagirdlərə hələ hekayenin tədrisinə ayrılmış birinci dərs saatında mövzu ilə bağlı məlumat toplamaq üçün tapşırıq verilməlidir. Bu, müzakirənin səmərəli keçməsi və az vaxt aparması baxımından vacibdir.

Müzakirədə şagirdlərin fərqli fikirlərə düzümlü, ədalətli və obyektiv münasibət bəsləmələrinə imkan verən şərait yaradılmalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Səciyyələndirmə

Aydınlaşdırma

Şərhetmə, münasibət bildirmə

Nümayişetdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Obrazları müəllif münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Obrazları müəllif münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.	Obrazları müəllif münasibətinə qismən əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Obrazları müəllif münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.
Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar vermeklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Hekayənin ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
--	--	---	---

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Elçin Hüseynbəyli. Nəvə – 3 saat

Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorgu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirə və təqdimatlarda istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr göstirməklə sərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr göstərməklə sərh edir.

Dərsin gedişi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi şifahi təqdimatların dinlənilməsi və müzakirə edilməsi ilə həyata keçirilə bilər.

Motivasiya, problemin qoyuluşu mərhələsinin bir variantı aşağıdakı məzmunda ola bilər. Dərslikdəki “Yada salın” başlıqlı sualların əsasında yiğcam müsahibə aparılır.

Şagirdlərin diqqəti müxtəlif əsərlərdə yaradılmış nəvə, uşaq obrazlarının səciyyəvi xüsusiyyətlərinə cəlb olunur. V sinifdə öyrənilmiş “Fərasətli oğlan” əsərini xatırlatmaq, “Dəcəl, dalaşqan Tomun öz hərəkətlərindən peşman olması sizdə hansı hislər yaradardı?” sualının üzərində düşünmək təklif oluna bilər.

Tədqiqat səali: Dəcəl, dalaşqan uşağıın öz əməlindən əl çəkməsi mümkündürmü?

Fərziyyələr dinlənilir və qeydlər aparılır.

Tədqiqatın aparılması. Bu, mətnin oxunması ilə başlanır. Şagirdlərin diqqəti dərslikdəki “Oxuda aydınlaşdırın” tapşırığına cəlb edilir.

Sinifdə oxunması nəzərdə tutulan ilk dörd parçanın fərdi səssiz oxusu vaxta qənaət baxımından məqsədə uyğundur. Müəllimin təklifi ilə şagirdlər cütlük şəklində ilk iki parçaya aid suallara cavab hazırlayırlar. Üçüncü parçaya aid sualların tərtibini də cütlüklərə həvalə etmək olar. Cavabları məzmunca yaxın olan cütlüklərin kiçik qruplarda birləşərək bütün suallar üzrə

Yada salın

- Baba ya nəvə, nəntə ya nava obrąz-lerinin işlərini etdiyi hansı əsərləri xatırlayırsınız?
- Sizə, bu mövzudə əsərlərin yazılımasına sabab nədir? Belə əsərlər ehtiyac varmı?

Dərslik səh. 125

fikir mübadiləsi, müzakirə aparmalarına imkan yaradılır. Dərsin **məlumat mübadiləsi** mərhələsində kiçik qrupların təqdimatları dinlənilir. Qruplar bir-birinin cavabları ilə ətraflı tanış olurlar. Tanış olmayan sözlərin necə qarınlığına diqqət yetirilir.

Məlumatın müzakirəsi mərhələsində isə fikirlərə münasibətin bildirilməsinə, cavabların arasında əlaqələrin aşkarılmasına, müqayisə və qruplaşdırılmalara diqqət yetirilir.

Mezmun üzrə iş

1. Əsərin ilk dörd parçasının oxusundan (bunu fərqli şəkillərdə həyata keçirə bilərsiniz) sonra parta yoldaşımızla birləlikdə mətnin kənarındaki suallara cavab hazırlayıın.
2. Üçüncü parçaya aid suallar tartib edin.
3. Kiçik qruplarda, tərtib etdikləriniz daxil olmaqla, bütün sualların cavabını müzakirə edin. Çıxardığınız nticələr barədə təqdimatlar etməklə müzakirəni genişləndirin.
4. Mövzularından birini seçib şifahi təqdimat hazırlayın.
 - a) "Əsərdən oxudığum hissə mənən təsəssürat yaratdı?" Öyrəndiyiniz yeni sözlərdən istifadə etməyi unutmayın.
 - b) Kamalanın sonrakı taleyini necə təsəvvür edirəm?

Evdə iş

1. Hekayənin ardını oxuyun.
2. Tanış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 130

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Sərhətmə

Aparılmış işə yekun (nəticə, ümumişləşdirmə mərhələsinin tələbləri ikinci dərsdə əsərin məzmunu bütövlükdə mənimşənilidikdən sonra həyata keçirilir) vurulduğandan sonra şagirdlərin diqqəti şifahi nitqlə bağlı tapşırıga cəlb olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyalar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə sərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə sərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə sərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə sərh edir.

Müəllim dərslikdəki "Evdə iş" başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Elçin Hüseynbəyli. Nəvə – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Hekayədən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında yaradıcı nağıl edir.
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Hekayə janrnına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.

Dərsin gedisi

Əsərdən evdə oxunmuş hissənin məzmununun ilkin qavranılma səviyyəsi, tanış olmayan sözlərin necə mənimşənilməsi yüksək müsahibə ilə aşkarla çıxarla bilər. Müəllimin təklifi ilə həmin hissəni bir daha nəzərdən keçirən şagirdlər suallara cütlük şəklində cavab hazırlayırlar. Kiçik qruplar yaranan cütlər cavabların dəqiqləşdirilməsi, zənginləşdirilməsi üzrə işi davam etdirir, fikir mübadiləsi aparır. Kiçik qrupların təqdimatları əsasında məlumat mübadiləsi genişləndirilir, bütün sinfi əhatə edir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili mərhələsində isə cavabların əlaqələndirilməsi, müqayisə edilməsi, sistemə salınır. Bütün bunlar **nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması** mərhələsinin səmərəliliyinə əhəmiyyətli təsir edir. Müəllimin yüksək yekun sözü, istiqamətləndirici sualları da şagirdlərin əsaslandırılmış nəticə çıxarmalarında az rol oynamır.

Nəticələrin farziyyələrlə müqayisə edilməsinə, tədqiqat suali ilə necə səsləşməsinə diqqət yetirilməsi də həmin mərhələdə önəm verilən məsələlərdir.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” tapşırığının yerinə yetirilməsinə vaxt ayrılır.

Tapşırıq fərdi iş formasının tətbiqi ilə icra olunsa da, nəticə bütün sınıf tərəfindən müzakirə edilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədəuyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

II dərs

Məzmun üzrə iş

- Hekayədən müstəqil oxuduğunuz parçaları bir daha nəzərdən keçirin.
- Mətnin kənarındaki suallara parta yoldaşınız ilə birləşdə cavab hazırlayın.
- Kiçik qruplarda fikir mübadiləsi apardıqdan sonra cavabları təqdimatlar əsasında müzakirə edin.

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

- Əsərdən seçdiyiniz hissəyə ad verin, məzmununu hazırladığınız plan əsasında yaradıcı nağıl edin.
- Əsərin hekayə janrnında olduğunu təsdiq edən üç cəhət yazın.

“Nava” hekayədir, ona görə ki,

6. Hekayədən bir cümləsein, ona epitet və bənzətməəlavə edin.

Evdə iş

Mövzularından birini seçib işlayın. Təsviyələrdən (səh. 163-165) faydalanan,

- “Kamalın xasiyyətə dayışmasına nə səbəb nə oldu” mövzusunda inşa yazın.
- “Kamalın otağına necə təsəvvür edirəm?” mövzusunda esse yazın.

Aydınlaşdırma
Plantərtibetmə, nağıletmə
Müəyyənləşdirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Hekayədən bitkin hissə seçilir, plan tərtib etməkdə, yaradıcı nağıletmədə çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin hissə seçilir, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Hekayədən bitkin hissə seçilir, plan tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin, səciyyəvi hissə seçilir, plan tərtib edir, yaradıcı nağıletməni daşıqlıklə yerinə yetirir.
Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Hekayə janrına məxsus bəzi xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.	Hekayə janrına məxsus xüsusiyyətləri əhatəli müəyyənləşdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Elçin Hüseynbəyli. Nəvə – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Digər obrazla müqayisə etməklə ədəbi qəhrəmanı səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Hekayənin ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr göstirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.
3.1.3. 1,5–2 sahifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazılır.	İnşada əsaslandırılmış mühakimələrə geniş yer verir. Essedə əsaslandırılmış təsvirə geniş yer verir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının (yazı işlerinin) yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların dirlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Fərqli yollardan istifadə etməklə motivasiyanı yaratmaq mümkündür. Bu yollardan biri dərslikdəki “Düşünün” başlıqlı sual əsasında işin təşkili ola bilər. Sual şagirdlərə xatırladılır: İnsanın xasiyyətində, davranışın və əməllerində dəyişiklik nəyin sayesində ola bilər?

Səsləndirilən fikirlər əsasında yiğcam müsahibənin aparılmasına imkan yaranır. Sonda tədqiqat sualının formallaşdırılması mümkün olur.

Tədqiqat suali: Kamalın xasiyyət və əməllerində dəyişikliyin yaranmasının əsl səbəbi, sizcə, nədir?

Fərziyyələrin dirlənilməsinə və qeyd olunmasına vaxt ayrılır.

Tədqiqatın aparılması. Bu mərhələdə işin hansı məzmununda təşkilində asılı olmayıaraq, dərslidəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı suallardan istifadə edilməsi, “Əsrlə bağlı açıqlamalar” mətninə mənbə kimi müraciət olunması məqsədə uyğundur.

Tədqiqat sualının xarakteri elədir ki, müxtəlif təlim metodlarının və iş formalarının tətbiqi mümkündür. Problemin həlli metodunu seçən müəllim kiçik qruplarda iş formasına müraciət edə bilər. Müəllimin “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı suallardan yaradıcılıqla istifadə etməklə iş vərəqləri hazırlanması məqsədə uyğundur. Tədqiqat prosesində, ehtiyac yaranan hallarda, müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdlərə kömək edir. İşin icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra dərsin növbəti mərhələsinə keçilir.

Məlumat mübadiləsi mərhələsində hər qrupdan bir nəfər gördükləri işin məzmunu barədə məlumat verir. Qrupların bir-birinin işinin məğzı barədə aydın təsəvvür qazanmasına nail olunur. Bu mərhələdə birtərəfli, hələ formalşamamış fikir və mülahizələrin səsləndirilməsinə təbii baxılmalıdır. Bütün bunların aradan qalxmasında dərsin növbəti mərhələsi əhəmiyyətli rol oynayır.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Pərakəndə şəkildə olan və səsləndirilən məlumatın formallaşdırılıb sistemə salınması məhz bu mərhələdə həyata keçirilir. Bu mərhələnin daha səmərəli olması üçün müəllimin əvvəlcədən suallar hazırlanması faydalıdır.

Nəticənin çıxarılması, ümumiləşdirmənin aparılması. Ehtiyac duyularsa, müəllim yekun sözü söyləyə bilər. İstiqamətləndirici suallardan da istifadə edilməsi məqsədə uyğundur.

Şagirdlərin diqqəti dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırıga cəlb olunur.

Hekayənin ideya-məzmununun mükəmməl qavranılması bu tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün mühüm şərtidir.

Təhlili üzrə iş

Əsərə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirək ondakı fikirlərdən faydalananı.

Hekayənin maraqla oxunmasına səbəb cəxdür. Məsələn, cami bir neçə cümlə ilə böyük bir şahval, hadisə barədə aydın təsəvvür yaradılır. Yaxud nava obrazı ele ustalıqla yaradılmışdır ki, yaddan çıxmır, onun davranışları, amalları, bəzən gülüş doğurسا da, oxucunu düşündürür... Yəzici bütün burlar sözdən ustalıqla istifadə etməkla nail olub. Bu cəhət yenidən diqqət edin. Bədi əsərin vəstitalorının əsərə hansı gözəlliyi göstərdiyini de aydınlaşdırmağa çalışın.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Hekayədi diqqətinizi daha çox çəkan na olduğunu? Səbəbini aydınlaşdırın.

3. Kamalın xarakterindəki başlıca cəhətlər hansılardır? Mixtəlif məqamlardakı davranışın və emallarını nəzərə alaraq cavab hazırlayıın (cədvəldən istifadə edin).

Kamalın xarakterindəki başlıca cəhətlər
Nənə xəstələnməmişdən əvvəl Nənə xəstələndən sonra

4. Kamalı oxuduğunuz hansı əsərin qəhrəmanı ilə müqayisə edə bilərsiniz? (Müqayisə cədvəlidən və ya Venn diqaramından istifadə edin)

5. Əsərdəki başlıca fikir – ideyani necə izah edərsiniz?

Dərslik səh. 131

Məhz buna görə də cavabların fəal dinlənilməsinə, müzakirədə daha çox şagirdin iştirak etməsinə diqqət yetirilməlidir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisətmə, səciyyələndirmə

Münasibətbildirmə

Şərhetmə

Nümayişetdirmə

Mühakiməyürütmə

Təsviretmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müəllimin köməyi ilə müqayisə etməklə səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla bəzi cəhətlərinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla mühüm cəhətlər üzrə müqayisə etməklə səciyyələndirir.
Hekayənin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Hekaya ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməkla şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekaya ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməkla şərh edir.	Hekaya ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməkla şərh edir.	Hekaya ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməkla şərh edir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə əksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
Mühakimə, təsvir xarakterli inşa (esse) yazmaqdə çətinlik çəkir.	Mühakimə, təsvir xarakterli insanı (esseni) müəllimin köməyi ilə yazar.	Mühakimə, təsvir xarakterli insada (essedə) qeyri-dəqiqliyə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Mühakimə, təsvir xarakterli inşada (essedə) ardıcılılığı gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Tətbiq və ümumiləşdirmə
Mir Cəlal. Bahar (“Bir gəncin manifesti” əsərindən) – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Əsərdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Əsərdən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında formalardan birini tətbiq etməklə nağıl edir.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Əsərdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemi şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını şərh edir, münasibət bildirir.

Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin əsas məqsədi bölmə üzrə mövzuların tədrisi zamanı əldə edilən bılık və bacarıqların sistemləşdirilməsi və möhkəmləndirilməsidir. Belə dərslər biliklərin dərinləşdirilməsində, bacarıqların inkişafında mühüm rol oynayır. Müəllim bu dərsə qədər bölmə üzrə hansı mövzularda şagirdlərin çətinlik çəkdiklərini, nisbətən zəif reallaşdırılmış standartları müəyyənləşdirmiş olur. Məhz buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərsləri həmin çatışmazlıqların aradan qaldırılması istiqamətində qurulmalıdır.

Dərsdə mühüm anlayışlar təkrar edilməli, standartların reallaşma səviyyəsini yüksəltmək məqsədilə müxtəlif tapşırıqlar verilməlidir. Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin bir məqsədi də kiçik summativ qiymətləndirməyə hazırlıqdır. Buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərində formativ qiymətləndirmə aparılmur.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi summativ qiymətləndirmədən sonrakı dərsdə həyata keçirilir.

Müəllim üçün məlumat. *Sinfin səviyyəsindən, müəllimin məqsədindən asılı olaraq, standartlara əlavələr etmək olar. Məsələn, tapşırığa suallar artırmaqla dərsdə 1.1.4, 1.2.3 və s. standartların tələbləri üzrə iş aparmaq mümkündür.*

Dərs motivasiyanın yaradılması ilə başlanır. Şagirdlərin şəxsi təəssüratına əsaslanmaqla motivasiyanın yaradılması daha maraqlı olar. Köməyə ehtiyacı olan insanlar, ata-ana qayğılarından məhrum uşaqlar barədə suallar yiğcam müsahibəyə imkan yaradır. Belə insanlara mərhəmət və qayğı göstərilməsinin vacib olması barədə fikirlər səsləndirilir. Tədricən tədqiqat sualı formalaşdırılır.

Tədqiqat suali: Ehtiyacı olanlara hansı səbəbdən kömək göstərilməyə bilər?

Fərziyyələr dinlənilir və qeyd edilir. Dərslikdəki tövsiyələr şagirdlərin fəaliyyətlərinə istiqamət verir.

Müəllim üçün məlumat. *Sinifdəki şagirdlərin sayından asılı olaraq qruplar az və ya çox ola bilər. Sualların sayında dəyişiklik etməklə bunu tənzimləmək mümkündür.*

Tədqiqatın aparılması mərhələsində hər bir şagirdin fəaliyyətini diqqətlə müşahidə edən müəllim qrupların səmərəli işləməsi üçün əlverişli şəraitin yaranmasını təmin edir. Qruplar bir-birinə mane olmadan işləyir, qrupdaxili geniş fikir mübadiləsi həyata keçirilir. Dərsin **məlumat mübadiləsi, məlumatın müzakirəsi** mərhələləri qovuşmuş şəkildə reallaşır. Hər bir sual üzrə təqdimat dinlənilərkən ona münasibət bildirilir, fərqli mövqelər açıqlanır, müzakirə aparılır.

Məzmun və təhlillə bağlı araşdırma bir tədqiqat sualı əsasında aparıldığından **ümumiləşdirmə, nəticə** dərsin sonunda həyata keçirilir.

Tapşırığın **təhlillə** bağlı suallarına da kiçik qruplarda cavab hazırlanır. Qrupların sayının az olması vaxta qənaət etməyə imkan verir.

Müəllim tapşırığa cavab hazırlayan kiçik qrupların işini diqqətlə müşahidə edir. Tapşırığın birinci bəndi şagirdlər üçün həm maraqlı, həm də yenidir. Məhz buna görə də şagirdlərin təhlil xarakterli suallara necə münasibət bəslədiklərini işin gedişində aşkara çıxaran müəllim, zərurət yarananda, onlara istiqamət verir.

Məlumat mübadiləsi, müzakirə şagirdlərin maksimum fəallığı ilə həyata keçirilir. İşçi qrupunun yaradılması, bu mərhələlərdə idarəolunmaya cəlb edilməsi şagirdlərdə müstəqilliyin inkişafı və dərsin maraqlı keçməsi üçün əhəmiyyətlidir.

Ümumiləşdirmənin aparılması, nəticənin çıxarılması da şagirdlərin fəallığı, mövqelərini sərbəst ifadə etmələri şəraitində həyata keçirilir. Çıxarılmış nəticələr fərziyyələrlə müqayissə edilir, tədqiqat sualına gətirilən aydınlıq xüsusi olaraq nəzərə çarpdırılır.

Sinifdənxaric oxu dərsi
Uşaq həyatı, uşaq taleyi bədii ədəbiyyatda – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Digər qəhrəmanlarla müqayisə etməklə obrazları səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaligə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Hekayədə fikrin təsir gücünün artmasında bədii təsvir vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını, diqqətə çatdırılan başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.

Sinifdənxaric oxu dərsi şagirdlərin “Uşaq aləmi, uşaq taleyi” bölməsi üzrə müstəqil oxuduqları əsərlər – A.Şaiqin “Murad” və İ.Əfəndiyevin “İz ilə” hekayəsi üzrə keçilir. Dərsə əvvəlcədən hazırlıq işləri aparılır. Bu dərsdə bölmə üzrə qazanılmış bilik və bacarıqların müstəqil oxunmuş əsərlərlə bağlı tətbiqi, dərinləşdirilməsi nəzərdə tutulur. Sinifdənxaric oxu dərsinə qədər şagirdlərin “Uşaq aləmi, uşaq taleyi” bölməsi üzrə tövsiyə olunan əsərləri müstəqil oxuması, tapşırıqları yerinə yetirməsi diqqət mərkəzində saxlanılır.

Dərsə hazırlıq dövründə şagirdlər A.Şaiq və İ.Əfəndiyev haqqında yiğcam təqdimat hazırlayırlar, fənn kabinetində hər iki sənətkarın portreti, həyat yolu və ibrətamız fikirlərini əks etdirən guşə təşkil edirlər.

Dərsin gedisi

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Dərsin əvvəlində hər iki sənətkarla bağlı təşkil edilmiş guşəyə baxış keçirilir. Şagirdlərin təqdimatları dinlənilir.

Təqdimatlar üzrə təəssüratların mübadiləsi tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə imkan yaradır.

Tədqiqat sualı. Müstəqil oxuduğunuz bədii əsərlərdə uşaq obrazları hansı cəhətləri ilə diqqəti cəlb edir?

Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Kiçik qruplar iş vərəqlərindəki sual və tapşırıqlara cavab hazırlayırlar.

I qrup	<ul style="list-style-type: none"> - A.Şaiqin “Murad” hekayəsində Murad obrazı hansı cəhətləri ilə diqqəti cəlb edir? Fikrinizi nümunələrlə əsaslandırın. - Hekayədəki Bilqeyis obrazını səciyyələndirən cəhətləri müəyyənləşdirin. Əsərdən nümunələr göstərin. - Muradla Bilqeyisi müqayisəli səciyyələndirin. Müqayisə cədvəlindən istifadə edin.
II qrup	<ul style="list-style-type: none"> - İ.Əfəndiyevin “İz ilə” hekayəsindəki əsas ideya nədən ibarətdir? - Hekayədəki Cəfər və Nadir obrazlarını müqayisə edin. Müqayisə cədvəlindən, yaxud Venn diaqramından istifadə edin. - Hekayədən çıxan nəticəni hansı atalar sözləri ilə ifadə etmək olar? <i>Dostla dağı tez aşmaq olar.</i> <i>Dostu dar gündə sinayarlar.</i> <i>Dost dosta tən garək, tən olmasa gen gərək.</i>

	<i>Dost sirrini dosta deyər. Doğruluq dost qalasıdır.</i>
III qrup	<ul style="list-style-type: none"> - A.Şaiqin "Murad" hekayəsinin qəhrəmanı Muradı İ.Əfəndiyevin "İz ilə" hekayəsinin qəhrəmanı Cəfər obrazı ilə müqayisə edin. Müqayisə cədvəlindən istifadə edin. - Hekayədə işlənilmiş bədii təsvir vasitələrini və onların rolunu aydınlaşdırın. - "Murad" hekayəsinin ideyasını, orada qaldırılan başlıca problemi aydınlaşdırın.
IV qrup	<ul style="list-style-type: none"> - "İz ilə" hekayəsində Nadir obrazının davranışın və əməllərindəki mühüm cəhətləri müəyyənləşdirin. Fikrinizi nümunələrlə əsaslaşdırın. - Cəfər obrazı sizə "Nurəddin" hekayəsinin hansı qəhrəmanını xatırlatdı? Nə üçün? Müqayisə cədvəlindən istifadə edin. - "İz ilə" hekayəsində başlıca fikir nədir? Fikrinizi əsaslaşdırın.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində təqdimatlar əsasında məlumat mübadiləsi və müzakirə aparılır.

Təqdimatların fəal dinlənilməsi təmin olunur. Qruplar bir-birinin işinin məzmunu ilə tanış olur, sual vermək imkanından yararlanırlar.

Nəticənin çıxarılması, ümumişdirmənin aparılması mərhələsində müəllimin istiqamətləndirici suallardan istifadə etməsi faydalıdır. Nəticələrin fərziyyələrlə müqayisəsinə xüsusi diqqət yetirilir.

Sinifdənxaric oxu dərslərində formativ qiymətləndirmə təlim nəticələrinə müvafiq meyarlar əsasında aparılır.

Müəllim uşaqlara həsr olunmuş əsərləri müstəqil oxumağı şagirdlərə tapşırır.

DÖRDÜNCÜ BÖLMƏ ÜZRƏ KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

Qiyəmtələndirmə V.Hüqonun "Qavroş" əsəri üzrə aparıla bilər.

Viktor Hüqo

Qavroş

(“Səfillər” əsərindən parça)

Soyuq aprel axşamlarından birində Qavroş adamlarla dolu bir küçədə, böyük bir dəllək dükəni qarşısında soyuqdan büzüşərək dayanmışdı. Onun boynunda haradansa əldə etdiyi bir şal yaylıq var idi. Qavroş özündən balaca iki uşağın dəllək dükənini girdiyini gördü. Bunlardan birinin yeddi, o birinin isə beş yaşı olardı. Onların geyimləri çox köhnə idi, nə istədiklərini ayırd etmək olmurdu. İkiisi də birdən danışındı. Kiçik hey ağlayırdı, böyüyünün isə soyuqdan dişləri bir-birinə dəyib şaqquşdayırdı. Dəllək acıqlı-acıqlı onlara tərəf çevrildi, sözlərinə qulaq asmayaraq, uşaqları itələyib küçəyə saldı və dallarınca dedi:

– Boş-boş veyllənib, içərini də soyudurlar!

Uşaqlar ağlaya-ağlaya yollarına davam etdirilər. Bu vaxt göyün üzünü qara buludlar örtdü və yağış səpələməyə başladı. Qavroş özünü onlara yetirib soruşdu:

– Ay uşaqlar, niyə ağlayırsınız?

– Gecə yatmağa yerimiz yoxdur, – deyə böyük uşaq cavab verdi.

Qavroş dedi:

– Eh, elə bu? Heç adam da belə boş şey üçün ağlar? Ay sizi, səfehlər!

Qavroş onların qayğısına qalan bir adam kimi mehribancasına əlavə etdi:

– Balaca cirtdanlar, dalımcı gəlin!

Uşaqlar ağlamaqlarını kəsib inamla Qavroşun arxasında getdilər.

Gedə-gedə Qavroş dəllək dükənini baxdı: “Daşürəkli heyvan! Zəhər tuluğu!”

– deyə mızıldandı və dəlləyi hədələdi.

Bir darvazanın yanından keçəndə soyuqdan titrəyən on üç-on dörd yaşlı dilənci bir qız gördü.

– Yaziq tamam çıldaqdır. Al, götür! – deyə o, boynundakı yun yaylığı açıb.

Dilənci qızın arıq çıyılnerinə saldı.

Qız təəccübə ona baxdı və dinməzçə hədiyyəni qəbul etdi. Qavroş isə soyuqdan daha çox büzüdü. Elə bu zaman yağış yenə də səpələməyə başladı.

– Bu nədir, yenə də yağış yağır, – deyə Qavroş dilləndi.

O, dilənci qızın yaylıqə bərk-bərk büründüyüni görüb əlavə etdi:

– Heç olmasa ona isti olar. Lap elə bil kürk geyinib.

Uşaqlar xırda addımlarla yeyin-yeyin Qavroşun dalınca gedirdilər. Cörək dükəninin yanından keçəndə Qavroş üzünü uşaqlara çevirib soruşdu:

– Uşaqlar, bu gün cörək yemisiniz?

– Səhərdən heç nə yeməmişik, – deyə böyük uşaq cavab verdi.

– Görünür, ata-ananız yoxdur, – deyə Qavroş soruşdu.

– Atamız da, anamız da var. Ancaq onların harada olduqlarını bilmirik.

Demək, ata-ananızı itirmişsiniz? Bəs bilmirsiniz hara gediblər? Bu, yaxşı deyil, uşaqlar! Başsız qalmaq axmaqlıqdır. Nə isə, hər halda bir şey yemək lazımdır.

O artıq heç bir söz soruşmadı. Yurdsuzluq küçə uşağı üçün adı bir hal idi. Qavroş dayandı və səylə şalvarının ciblərini axtarmağa başladı. Nəhayət, sevinclə başını qaldırıb dedi:

— Uşaqlar, sakit olun, bu saat yaxşıca şam edəcəyik.

O, pulu cibindən çıxartdı və uşaqları itələyib, çörək dükanına saldı. Pulu dükançıya verib ağır-agır dedi:

— Çörək ver, üç yerə böl! Axı biz üç nəfərik!

Dükənci uşaqlara nəzər salıb istədi ki, onlara qara çörək versin. Ancaq Qavroş acıqla dedi:

— Ağ çörəkdən, ən yaxşısından kəsin. Mən onları qonaq edirəm!

Dükənci gülümsədi və maraqla uşaqlara baxmağa başladı. Qavroş incimis halda ona dedi:

— Niyə gözlərinizi bizə zilləmisiniz? Elə bilirsiniz balacayıq?

Elə ki çörək kəsildi, Qavroş uşaqlara dedi:

— Hə, indi yeyin!

Qavroş uşaqların böyüyüünü ürəkləndirmək üçün çörəyin böyük parçasını ona verdi. Özünə isə ən kiçik parçanı götürdü. Hər üçü ac idi, qapının qabağında dayanıb acgözlüklə çörəyi yeyirdilər. Çörəkçi də acıqlı-acıqlı onlara baxırdı, çünki uşaqlar qapının qabağını kəsmişdilər. Qavroş dükançının narazılığını duyaraq dedi:

— Gəlin küçəyə çıxaq!

QİYMƏTLƏNDİRİMƏ ÜÇÜN TÖVSIYƏ OLUNAN SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Mətndə çərçivəyə alınmış hissənin planını tərtib edin.

2. Əsərdə Qavroşun xasiyyətindəki hansı cəhətlər üzə çıxır?

- A) Əməksevərlik B) Qəhrəmanlıq C) Vətənpərvərlik D) Qayğıkeşlik

3. Hansı cümlədə bədii sual işlənib?

- A) Ay uşaqlar, niyə ağlayırsınız?
B) Bəs bilmirsiniz, hara gediblər?
C) Uşaqlar, bu gün çörək yemisiniz?
D) Eh, elə bu? Heç adam da belə boş şey üçün ağlar?

4. Şərti işarələrdən istifadə etməklə cümlədə fasılələrin yerini, məntiqi vurgulu sözü göstərin.

– Uşaqlar, sakit olun, bu saat yaxşıca şam edəcəyik.

5. Mətndə hansı problem qoyulub?

- A) Çörəyin əvəzsiz nemət olması
B) Qiş fəslinin yaratdığı çətinliklər
C) Qavroşun dükançılara münasibəti
D) Yurdsuz uşaqlara münasibət

6. “Yurdsuzluq küçə uşağı üçün adı bir hal idi” cümləsində “yurdsuzluq” sözü hansı mənada işlənib?

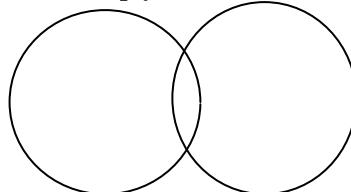
- A) Ev-eşiyi olmamaq B) Vətəndən ayrı düşmək
C) Evdən qaçmaq D) Yolu azmaq

7. Oxuduğunuz mətndə hansı fikri dəlləyə aid etmək olar?

- A) Ağlılıdır B) Xeyirxahdır C) Kobuddur D) Qayğıkeşdir.

8. Qavroşun uşaqlara münasibəti hansı cümlələrdə daha qabarık ifadə olunub?

9. Qavroş və Bahar surətlərini müqayisə edin.

10. Hadisələrin davamını necə görmək istərdiniz? Bir neçə cümlə ilə yazın.

5.

TƏBİƏTƏ VURĞUNLUQ, TƏBİƏTƏ QAYĞI

*Mövzu: M.Müşfiq. "Yağış yağarkən" – 2 saat
Birinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş*

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müsahibə və müzakirələrdə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnəndə nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikrini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (təqdimatların müzakirəsi, yiğcam sorğu və s.) müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiyamətləndirmə meyarlarından istifadə etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Yeni mövzunun öyrənilməsinə maraq yaradılması, idraki fəallıq müxtəlif vasitələrdən istifadə ilə həyata keçirilə bilər. Bu məqsədlə dərslikdəki “Yada salın” başlıqlı suallardan da istifadə faydalıdır.

Şagirdlər müsahibə vasitəsilə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə cəlb olunur.

Tədqiqat suali. Əsərdə yağışın yağmasının şairin qəlbində doğurduğu hansı hislərdən, düşüncələrdən söz açılıb?

Fərziyələr dinlənilir və ümumişdirilərək lövhədə qeyd olunur.

Yada salın

- Təbiət hadisələrinin oks olunduğu hənsi asırları xatırlayırımsınız?
- Belə asarlarda sizin on çox çəlb edən nə olub?

Dərslik səh. 140

Tədqiqatın aparılması. Tədqiqat sinifdə şeirin oxusu ilə başlanır. Şeirin həcmə böyük olmaması nəzərə alıñaraq müəllimin nümunəvi ifadəli oxusu məqsədə uyğundur. Müəllim qarşıya qoyduğu məqsəddən asılı olaraq, oxunun növünü – fərdi səssiz oxu, səslili oxunun din-

lənilməsi və c. müəyyənləşdirir. Oxuya başlamazdan əvvəl dərslikdəki müvafiq tapşırığın yerinə yetirilməsinin zəruriliyi şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Əsərlə ilkin tanışlıqdan sonra təəssüratın və sualların ikihissəli gündəlikdə əks etdirilməsi üzrə işin təşkili mümkündür. Vaxta qənaət baxımından bunu kiçik qruplarda iş formasının tətbiqi ilə həyata keçirmək faydalıdır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi mərhələsində kiçik qrupların təqdimatları dinlənilir. Müzakirə zamanı təqdimatlarla bağlı suallara verilən cavabların əsaslandırılmasına, fikirlərə ədələtlili, düzümlü münasibət bəslənilməsinə diqqət yetirilir.

Əsərin məzmunu üzrə görülən işləri yekunlaşdırmaq məqsədilə şagirdlərlə aşağıdakı suallar üzrə müsahibə aparıla bilər:

1. Şeir təbiət haqqında biliklərinizə yeni nə əlavə etdi?
 2. Bu şeirde daha nələrdən bəhs olunmasını istərdiniz?
 3. Şeirdə hansı bədii təsvir və ifadə vasitəsi işlənilib?
- Sifahi təqdimatların hazırlanması fərdi olaraq yerinə yetirilir. Çıxışlara digər şagirdlərin münasibət bildirməsi təmin olunur.
- Qazanılmış biliklərin tətbiqi məqsədilə dərslikdə tapşırığın icrasına vaxt ayrılır. Tapşırıq fərdi olaraq yerinə yetirilsə də, müzakirə bütün siniflə birgə aparılır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

İstifadəetmə

Sərhətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.

I dərs

Mezmun üzrə iş

1. Şeiri oxunun (fərdi səssiz oxu, səsli oxunun dinlənilməsi vəs.), sonra dörd qrupa bölünün. Əsər baradə fikirlərinizi ikihissəli gündəlikdə yazın. Təqdimatlar əsasında fikir mübadiləsi və müzakirə aparın.

Əsərdə diqqətimizi daha çox colb edənlər	Bunun sababı
--	--------------

2. Mövzulardan birini seçib şifahi təqdimat hazırlayıın.

a) Şeirdəki hansı söz və ifadələr yağışın yağışmasının doğurduğu hiss və düşüncələri daha dolğun aks etdirir?
b) Şeir təbiət hadisələri baradə mənənə hansı düşüncə yaratdır?

Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin

3. Şeirin ilk sahifə misrasındaki həmqəfiyə sözləri müəyyənləşdirin. Onları uğurlu saymaq olarım?

Evdə iş

Şeirdən bir parçam nəşrə çevirin, məzmununu yaradıcı danışmağa hazırlaşın.

Dərslik səh. 141

Seirlə bağlı fikir-lərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Seirlə bağlı fikir-lərini müəllimin köməyi ilə mətn-dən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Seirlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Seirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
---	---	--	---

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: M.Müşfiq. “Yağış yağarkən” – 2 saat
İkinci saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr gətirməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektiylilik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Ev tapşırığının hansı səviyyədə yerinə yetirilməsi təqdimatların dirlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarına müraciət etməsi vacibdir.

Təhlilə həsr olunmuş dərsi müxtəlif variantlarda təşkil etmək mümkündür. Onlardan biri aşağıdakı məzmunda ola bilər.

II dərs

Təhlil üzrə iş

Əsərə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirəkən ondakı fikirlərden faydaləmin.

Seirde yağışın yağmasının təsviri ilə yanışı, bu tabiat hadisəsinə insanın münasibətdə öksini tapıb. Oxucu bunu maraqla izleyir, cünki şair əsərin bədii təsir gücünü artırın vasitələrdən məharotlu bəhrəlməmişdir. O, yağışın yağması sahəsini oxucunun daha aydın təsəvvür etməsi üçün seirlərə əhəngindən istənilən istifadə etmişdir. Şeiri oxuduqca sənki yağışın surritası, idhirmən saqqıltası eşidilir, gözünündə buludların toqquşması, qanadları ıslanmış quqların pırılıtlı uğusçanları. Şeir təhlili edərək bədii təsvir və ifadə vasitələrinin roluna, bədiliyi artırın digər vasitələrə diqqət yetirin.

Dərslik səh. 142

Motivasiya, problemin qoyuluşu.
 Motivasiyanın yaradılması məqsədilə şagirdlərə belə bir sualla müraciət edilir: Təbiət hadisələrini əks etdirən əsərlərin maraqlı olmasını təmin edən cəhətlərə nəyi aid edərsiniz? Fərqli fikirlər, fərziyyələr dirlənilir, cavablar ümumişdirilərək lövhədə qeyd edilir.

Motivasiyanın digər yolu da tətbiq oluna bilər. Təbiətə həsr olunmuş mahnından bir parça səsləndirilir. Internetdən

– (YouTube) M.Müşfiqin yaradıcılığı (təbiət şeirləri) ilə bağlı materiallar proyektor vasitəsilə (bu, mümkün deyilsə, planşet vasitəsilə) nümayiş etdirilir. Müəllimin istiqamətləndirici sualları əsasında şairin təbiət mövzusunda şeirlərinə marağın güclü olması fikri formalasılır. Bu, nəticə etibarilə tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə imkan yaradır.

Tədqiqat sualı. Yazıldığı vaxtdan uzun illər keçsə də, “Yağış yağarkən” şeirinə oxucu marağının səbəbi, sizcə, nədir?

Fərziyyələr dinlənilir, təkrara yol verilmədən qeydlər aparılır.

Tədqiqatın aparılması. Şagirdlər kiçik qruplar şəklində dərslikdə “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlığı altında verilmiş tapşırıq üzərində işləyir.

“Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətnindən mənbə kimi faydalanan qrupların işini müəllim müşahidə edir, yeri gəldikcə istiqamətləndirici suallar vasitəsilə onlara kömək edir.

Kiçik qruplara təqdimat və müzakirə zamanı öz mülahizələrini əsas-landırmağın vacibliyi xatırladılır.

Müzakirəni fərqli formalarda təşkil etmək olar. Bütün hallarda şagirdlərin hamısının fəallığına səy göstərmək lazımdır.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırıq bütün siniflə bирgə iş formasının tətbiqi ilə yerinə yetirilir. Müzakirədə daha çox şagirdin iştirakı təmin olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma
Münasibət bildirmə
Şərhətmə
Nümayişetdirmə

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Şəiri töbüt mövzusunda oxuduğunuz bir əsərlə müqayisə edin. Cədvəldən istifadə etməyiniz faydalıdır.

Hansı cəhətlərinə görə müqayisə olunurlar?	Əsərin adı
“Yağış”	

3. Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin əsərə gətirdiyi gözəlliyi necə izah edersiniz?

Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin işləndiyi cümlələr	Əsərin bədii gözəlliyyinin – təsvir gütünün artmasında onlарın rolu
--	---

4. Aşağıdakı atalar sözlərinin hər birində ifadə olunan mananı aydınlaşdırın. “Yağış” setri ilə manaca səsləşən atalar sözünü müəyyənənləndirin. Fikriniəsaslanırdır.

- 1) Yağış ilə yer göyərər, alıqış ilə er öyünər.
- 2) Yağış yağar, yer doymaz.
- 3) Yağışdan qazan doluya düşər.
- 4) Yağış sevinc, barakət gətirər.
- 5) Yağışdan çıxdıq, yağmura düşdük.
- 6) Yaz yağışı tez keçər.

Dərslik səh. 142

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar vermeklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Şeirin ideyasını şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Şeirin ideyasını müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə eksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.
--	--	---	---

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Bayram Həsənov. “İki bala” – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müsahibə və müzakirələrdə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikrini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (təqdimatların müzakirəsi, yiğcam sorğu və s.) müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarından istifadə etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Yeni mövzunun öyrənilməsinə maraq yaradılması, idraki fəallıq müxtəlif vasitələrdən istifadə ilə həyata keçirilə bilər. Bu məqsədlə dərslikdəki “Yada salın” başlıqlı suallardan da istifadə faydalıdır.

Şagirdlər həmin sualların əsasında aparılan müsahibə vasitəsilə tədqiqat suallının müəyyənləşdirilməsinə cəlb olunurlar.

Tədqiqat suali. Öz balalarına münasibətdə heyvanlarda insanlara xas olan hansı xüsusiyyətlər var?

Fərziyyələr dinlənilir və lövhədə qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Bu, sinifdə hekayədən birinci və ikinci parçaların oxunması ilə başlanır. Müəllim qarşısına qoymuş olduğu məqsəddən, şagirdlərin

Yada salın
• Heyvanların, quşların hayatından, öz balalarına münasibətdən bahs edən hansı əsərlər xatırlayırsınız?
• Heyvanların öz balalarına qayğısının sahibi olmuşsunuzmu? Bu, necə baş vermişdir?

Dərslik səh. 144

maraq və bələdlik səviyyəsindən çıxış edərək oxunun növünü – fərdi səssiz oxu, səslə oxunun dirlənilməsi və s. müəyyənləşdirir. Dərslikdəki tapşırıq – “Oxuda aydınlaşdırın” şagirdlərin diqqətinə çatdırılır.

Mətnlə bağlı suallara cütlük şəklində cavab hazırlayan şagirdlər kiçik qruplarda birləşib dəqiqləşdirmələr edirlər. Qrupların təqdimati əsasında məlumat mübadiləsi və təqdimat aparılır.

Məlumat mübadiləsi və müzakirə mərhələsində təqdimatlarla bağlı suallara verilən cavabların əsaslandırılması, fikirlərə ədalətli, düzümlü münasibət bəslənilmesinə diqqət yetirilir. Dərslikdə verilmiş mövzular üzrə şifahi təqdimatların hazırlanmasına, dirlənilməsinə və müzakirəsinə vaxt ayrılır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Şərhətmə

I dərs

Mezmun üzrə iş

1. Əsərin ilk iki parçasının oxusundan (bunu fərdi səssiz oxu, səslə oxunun dirlənilməsi və s. şəkildə yerinə yetirə bilərsiniz) sonra parça yoldaşınızla birləşdə suallara cavab hazırlayın.

2. Kiçik qruplarda birləşib, fikir mübadiləsi aparmın, çıxardınız nəticələri təqdimatlar əsasında müzakirə edin.

3. Məvzulardan birini seçib şifahi təqdimat hazırlayın.

a) Əsərdəki hadisələrlə səslaşən bir epizod fikirləşin. Onu əsərdəki hansı hadisədən sonra matnə əlavə etməyin mümkün olduğunu əsaslandırın.

b) Əsərin sonluğunu necə görmək istərdim? Nə üçün?

Evdə iş

1. Hekayənin ardını oxuyun.

2. Tamış olmayan sözlərin mənasını aydınlaşdırın.

Dərslik səh. 149

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiqlik aydınlaşdırır.
Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Bayram Həsənov. “İki bala” – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznili şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3.. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Hekayədən seçdiyi parçanın planını tərtib edir, məzmununu yaradıcı nağıl edir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müsahibə və müzakirələrdə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikrini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dörsin gedisi

Tədqiqatın davamı üçün şagirdlərə cütlük şəklində evdə oxuduqları parçanı bir daha nəzərdən keçirmək, mətnin kənarındaki suallara cavab hazırlamaq tapşırılır. Şagirdlərə mətnindən oxunmuş parçalar üzrə öz suallarını tərtib etmək tapşırığı da verilə bilər. Sonra şagirdlər kiçik qruplarda birləşərək fikir mübadiləsi aparır, təqdimat hazırlayırlar.

II dərs

Məzmun üzrə iş

- Evda oxuduğunuz parçaların bir daha nəzərdən keçirin. Mətnin kənarındaki suallara parça yoldaşınızı ilə birləşdə cavab hazırlayın.
- Kiçik qruplarda fikir mübadiləsi apardıqdan sonra təqdimatlar əsasında müzakirə edin.
- Bilik ve bacarıqlarınızı tətbiq edin**
- Əsərin hansı mövzudə yazıldığını müəyyənləşdirin.
 - A) Əmək
 - B) Tabiat
 - C) Qəhrəmanlıq
 - D) Xeyirxalıq
 - E) Vatandərliyik
- Hekayənin məzmunu ilə səsləşən atalar sözlərini seçiləndə yazın.
 - 1) Bala qışın ağızı böyük olar.
 - 2) Çay aşağı axırdım, çay yuxarı axardım.
 - 3) Meşə ayaşız olmaz.
 - 4) Meşəyə girən aydın qorxmaz.
 - 5) Bala baldan sırdır.
 - 6) Ana bala ucundan canını oda yaxar.
 - 7) Aya balasına “Ağappığım” deyar, kirpi balasına “Yumşağım”.
 - 8) Ayılə bir qıvala girmə.

Seçdiyim atalar sözləri

Bunun səbəbi

Dörslik səh. 149

“tətbiq edin” başlıqlı tapşırıq fərqli iş formalarının tətbiqi ilə yerinə yetirilə bilər. Bütün hallarda sinifdə fəal dinləmə və müzakirə təmin olunmalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Aydınlaşdırma

Plan tərtibetmə, nağiletmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Şərhətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Hekayədən bitkin hissə seçil, plan tərtib etməkdə, yaradıcı nağıletmədə çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin hissə seçil, planı müəllimin köməyi ilə tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə qeyri-dəqiqliyə yol verir.	Hekayədən bitkin hissə seçil, plan tərtib edir, yaradıcı nağıletmədə bəzən çətinlik çəkir.	Hekayədən bitkin, səciyyəvi hissə seçil, plan tərtib edir, yaradıcı nağıletməni dəqiqliklə yerinə yetirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismin dən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətn dən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətn dən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətn dən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Hekayə ilə bağlı fikirlərini mətn dən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Bayram Həsənov. “İki bala” – 3 saat

Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Təbiət mövzusunda yazılmış digər bir əsərlə müqayisə əsasında hekayənin janr xüsusiyyətlərini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Digər ədəbi qəhrəmanlarla müqayisə etməklə obrazı səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Hekayədə fikrin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını şərh edir, münasibət bildirir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dörsin gedisi

Təhlili üzre iş

III dərs

Əsərlə bağlı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirəkən ondakı fikirlərdən faydalannı.

Təbiat haqqında seirələr, hekayələr oxunmuş, mixtəlif mənbələrdən biliklərə yiyələnmişsiniz. Amma “İki bala” hekayəsində deyildiyi kimi, təbiat sirlə bir almadır. Yazıcı bu orsuda iibrətəmizi bir hadisədən – ayının öz balalarına olan məhəbbətindən, onları itiranda çəkdidiyi darddan sözə açır.

Təsvir olunan hadisə, yaqın ki, sizi düşündürdü... Əsərin qəhrəmanı olan məsəbəyinin – Muradın əməl və davranışında, dara düşən ayına münasibətinə bir dərda diqqət yetirir. Bu hadisəni təsvir etməklə müəllifin hansı niyyəti güddüyünü, əsərin təsir gücünə artıran beddi vasitələri aydınlaşdırmağa çalışır.

Dörslik səh. 150

sualının müəyyənləşdirilməsi ilə nəticələnir.

Tədqiqat səali. Bu əsərdə yazıçının başlıca məqsədi nədir?

Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim qeyd edir ki, tapşırıqların yerinə yetirilməsində mənbə kimi əhəmiyyətli olan “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətni ilə tanışlıq zəruridir.

Dörslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı tapşırığın sualları iş vərəqlərində kiçik qruplara təqdim olunur.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Murad obruzunun xarakterindəki müüm cəhdələri aydınlaşdırın. Onu oxuduğunuz hansi əsərin qəhrəmanı ilə müqayisədə bilərsiniz?
3. “İki bala” hekayəsinə təbiat mövzusunda oxuduğunuz bir əsərə müqayisədən.
4. Hekayənin beddi təsir gücünün artmasında təsir və ifadə vasitərinin rüyada aydınlaşdırıldığını.

Beddi təsir və ifadə vasitəsinin işləndiyi cümlə	Fikrin təsir gücünün artmaında rolü
--	-------------------------------------

5. Əsərdəki başlıca fikri – ideyəni aydınlaşdırın.

Nö	Əsərin ideyası aşağıdakılardan hansıdır?	No üçün başlıca dəqiqlişsizliñiz?	Sizin variantınız
1	Heyvanlarla da ehtiyatsızlığı fəaliyyətə səbəb olur.		
2	Baləsuñu sevənəyen canlı yoxdur.		
3	Təbiətə, heyvanlara, qışlara qayğı duymazdır.		
4	Dara düşən heyvanların başına gələnlərdən nüfuz çıxarmaq lazımdır.		

Dörslik səh. 151

haqqında yeni nə öyrəndiniz?

- İnsanın hayatı ilə təbiət arasında nə bağlılıq var?

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədən uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Müqayisətmə, səciyyələndirmə
Aydınlaşdırma
Münasibətbildirmə
Nümayişetdirmə

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi seçmə yolla təqdimatların dinlənilməsi və müsahibə vasitəsilə aydınlaşdırılıb. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarından istifadə etməsi məqsədəyənəqədur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Dörslikdəki “Düşünün” başlıqlı sual xatırladılır: Vəhşi adlandıran heyvanların öz balalarına, bəzən də insanlara rəhmdil münasibətinin səbəbini nə ilə izah etmək olar?

Sağirdlərin fərqli fikirləri tədqiqat

Tədqiqat səali.

Bu əsərdə yazıçının başlıca məqsədi nədir? Tədqiqatın aparılması mərhələsində müəllim qeyd edir ki, tapşırıqların yerinə yetirilməsində mənbə kimi əhəmiyyətli olan “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətni ilə tanışlıq zəruridir. Dörslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı tapşırığın sualları iş vərəqlərində kiçik qruplara təqdim olunur.

İşin icrasına ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra **məlumat mübadiləsi və müzakirəsi** təşkil edilir. Kiçik qrupların təqdimatları dinlənilir, müzakirə olunur. Müzakirə zamanı şagirdlərin suallar verməsi, öz fikirlərini əsaslandırması diqqət mərkəzində saxlanılır.

Nəticə və ümumiləşdirmə mərhələsində müəllim istiqamətləndirici suallardan istifadə edə bilər:

- Murad nə üçün baş vermiş hadisəni unuda bilmir.
- Hekayədən heyvanların həyatı

Tətbiq, Müzakirə, Yaradıcı iş

6. Müzakirə edin: “Hekayəye çəkilmiş şəkil təsəvvürünüzə uyğun durmır?”

Evdə iş

Hekayənin bir hissəsin ifadəli oxusuna hazırlaşın. Əvvəlcə ifaçılıq vasitəsinə – dinləyicilərə nə qədirəcəyinizi aydınlaşdırın. Sonra hər cümlənin oxusunda sözünüzən aliçi cəhdələri dəftərinizde (mətnin kənarında) yazın. Fasilələrin yerini, sözün ucalığını, sürətini və s. müəyyənləşdirib şərtiigarələrə göstərin.

Dörslik səh. 151

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Hekayə ilə nağılı müəllimin və yoldaşlarının köməyi ilə janr baxımından müqayisə edir.	Hekayə ilə nağılı janr baxımından müqayisədə bəzən səhv'lərə yol verir.	Hekayə ilə nağılı janr baxımından əhatəli müqayisə edir.
Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müəllimin köməyi ilə müqayisə etməklə səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla bəzi cəhətlərinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla mühüm cəhətlər üzrə müqayisə etməklə səciyyələndirir.
Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Hekayədə bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Hekayənin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Hekayənin mövzusunu, ideyasını və problemini əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Fərqli fikirlərə münasibətdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirməkdə çətinlik çəkir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə bəzən ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə eksər məqamlarda ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə münasibətdə ardıcıl olaraq ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Əliağa Kürçaylı. “Qaranqus” – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təsbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibələrdə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi, fərqli yollarla (təqdimatların dinlənilməsi, müzakirəsi, müsahibə və s.) müəyyənləşdirilə bilər.

Motivasiya. Problemin qoyuluşu. Bu, fərqli variantlarda həyata keçirilə bilər. Variantlardan biri dərslikdəki suallar üzrə müsahibənin aparılmasıdır.

Müəllim üçün məlumat. Motivasiya yaratmaq məqsədilə vətənimizin təbiətinin gözəlliklərinə həsr olunmuş, eləcə də, heyvanlar, quşlar haqqında mahnilər da (məsələn, “Qaranqus” mahnısı) səsləndirilə bilər.

Şagirdlərlə aparılan yiğcam müsahibə, rəy mübadiləsi tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə imkan yaradır.

Tədqiqat suali. Quşlara həsr etdiyi şeirdə müəllif diqqəti, sizcə, daha çox nəyə cəlb edir?

Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir və qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Əsərin oxusu üzrə iş (fərdi səssiz oxu, səsli oxunun dinlənilməsi və s.) təşkil olunur. Oxunun səmərəliliyinə nail olmaq üçün aşağıdakı fikrin şagirdlərə çatdırılması faydalıdır:

Öyrənəcəyiniz şeir sizə tanış mövzuda yazılıb. Onda daha qabarlıq ifadə olunmuş fikirləri oxuda aydınlaşdırmağa çalışın. Eləcə də şeirdə sizə yaxın olan hislərin və fikirlərin üzərində düşünün. Bu yaxınlığın səbəbini müəyyənləşdirməyə çalışın.

Dərslik səh. 152

I dərs

Mezmun üzrə iş

1. Əsərin oxusundan (fərqli formalarda yerinə yetirə bilərsiniz) sonra beş qrupda birləşir (hər qrup iki band üzərində İsləmək) fikirlərinizi ikihisəlli şəkildə yazın.

Əsərdə diqqatınızı daha çox cəlb edənlər	Bunun səbəbi
--	--------------

2. Çıxardığınız nəticələr barədə təqdimatlar etməklə fikir mübadiləsi və müzakirə aparın.

3. Mövzularından birini seçib şəhəfli təqdimat hazırlayıın.

a) “Seir məndo hansı hislər və düşüncələr yaratdı?” Öyrəndiyiniz yeni sözlərdən istifadə edin.

b) Əsərin üç bandını nəsra çıxırıb məzmununu yaradıcı danışın. Əlavələrinizin səbəbini izah edin.

Evdə iş

“Ölkəmizdə yaşayan nadir quşlar” mövzusunu üzrə məlumat toplayıb təqdimat hazırlayıın.

Dərslik səh. 154

fikrin şagirdlərə çatdırılması faydalıdır:

Mətn fərdi qaydada oxunduqdan sonra şagirdlər cütlük şəklində tapşırıq üzrə (mənasi aydın olmayan sözlərin izahı, bədii təsvir vasitələrinin müəyyənləşdirilməsi) fikir mübadiləsi aparırlar.

Məlum qaydalardan biri tətbiq edilməklə 5 kiçik qrup (hər qrup iki bənd üzərində işləməklə) yaradılır. Qruplar ikihissəli gündəlik üzərində işləyirlər. İşin icrasına ayrılan vaxt lövhədə qeyd edilir.

Kiçik qruplar üçün tapşırıqların bir variantı da aşağıdakı qaydada ola bilər.

I qrup	<p>Aşağıdakı parçanı diqqətlə oxuyun və tapşırığı yerinə yetirin.</p> <p>Görürəm, yaz yağışı Yağır hiddatlı yenə. İldirimlər saxıyr Göydə dəhsətlə yenə. Söykənib pəncərəyə Baxıram hər yana mən. Yenə yollar kəsilib, Nə gələn var, nə gedən.</p> <p>Tapşırıq</p> <ol style="list-style-type: none"> Oxuduğunuz parçada yaz yağısı necə təsvir olunub? Bu misralarda sizə tanış olan hiss, fikir varmı? Varsa, izah edin. Hansi sözlər, ifadələr sizin üçün yeni və maraqlı oldu, onlardan hansılarını nitqinizdə işlətməyə çalışacaqsınız?
II qrup	<p>Aşağıdakı parçanı diqqətlə oxuyun və tapşırığı yerinə yetirin.</p> <p>Göydə karvan çəkərək Six buludlar dolanır. Hərə bir yer taparaq Sığınib daldalanır. Belə leysanda fəqət Bir qaranquş görürəm. Yağış altında onu Qanad açmış görürəm.</p> <p>Tapşırıq</p> <ol style="list-style-type: none"> Bu parçada diqqətinizi daha çox çəkən nə oldu? Səbəbini izah edin. Parçada sizə tanış olan fikir, hiss varmı? İzah edin. Oxuduğunuz parçanın məzmununa uyğun şəkil çəkin. Nə üçün məhz bu vəziyyəti eks etdirdiyinizin səbəbini aydınlaşdırın.
III qrup	<p>Aşağıdakı parçanı diqqətlə oxuyun və tapşırığı yerinə yetirin.</p> <p>Bədənindən su damır, İslanıbdır o tamam, Düzü, heyran kəsilir Ona baxdıqca adam. Nə əsən güclü külək, Nə yağan güclü yağış O zərif quşcuğazı Birca an saxlamamış.</p> <p>Tapşırıq</p> <ol style="list-style-type: none"> Bu parçada diqqətinizi daha çox cəlb edən nə oldu? Qaranquş haqqında deyilmiş fikirlərdən hansı, sizcə, daha təsirlidir? Səbəbini izah edin. Parçadakı hansı fikir sizin üçün yeni və daha maraqlı oldu? Fikrinizi əsaslandırın.

IV qrup	<p><i>Aşağıdakı parçanı diqqətlə oxuyun və tapşırığı yerinə yetirin.</i></p> <p>Elə bil lap bu saat Gəlsə qış, yağısa da qar, O dayanmaz yenə də, Daha sürətlə uçar.</p> <p>Alaraq dimdiyinə Quşcuğaz yem aparır. Bax, bununçün havanı İldirimtək o yarır.</p> <p>Tapşırıq</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bu parçada diqqətinizi daha çox cəlb edən nə oldu? 2. Qaranquşun yağışlı havada uçmasına səbəb nədir? <p>Bu parçada hansı təsvir vasitəsi işlənilib? Fikrinizi əsaslandırın.</p>
V qrup	<p><i>Aşağıdakı parçanı diqqətlə oxuyun və tapşırığı yerinə yetirin.</i></p> <p>İndi yəqin yolunu Gözləyir ağ balalar. Dözməyir qəlbini onun Körpələr ac qalalar.</p> <p>Baxıram, yaz yağışı Yağır hiddətlə yenə. O qaranquşsa uçur Göydə sürətlə yenə...</p> <p>Tapşırıq</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bu parçada diqqətinizi daha çox cəlb edən nə oldu? 2. Buradakı hansı fikri daha təsirli sayırsınız? Səbəbini izah edin. 3. Qaranquşla bağlı hansı fikir daha qabarık ifadə olunub?

Tapşırıqları icra edən qrupların işi diqqətlə müşahidə olunur, hər bir şagirdin ümumi işə töhfə verməsinə səy göstərilir. Bunun üçün qrupdaxili vəzifə bölgüsünə nəzarət edilməsi məqsədə uyğunudur. Şagirdləri bu mərhələdə müxtəlif metod və priyomlardan istifadəyə istiqamətləndirmək müəllimin bələdçilik bacarığı kimi qiymətləndirilməlidir.

Məlumat mübadiləsi və müzakirəsi. Hər qrup tapşırığın icrasında əldə etdiyi nəticəni təqdim edir. Təqdimatların diqqətlə dinlənilməsi təmin edilir. Başlıca məqsəd hər qrupun işinin məğzi barədə təsəvvürün qazanılmasıdır. Birtərəfli mülahizələrin, yanlış nəticələrin aradan qaldırılması dərsin növbəti mərhələsində həyata keçirilir. Qruplar bu mərhələdə bir-birinin tapşırığı, eləcə də cavabları ilə əhatəli tanış olmaq imkanı qazanırlar.

Müzakirənin diskussiya səciyyəli olmasına çalışmaq lazımdır. Bu, cavabların dəqiqlişdirilməsinə, əsaslandırılmış nəticənin çıxarılmasına səbəb olur. Müzakirənin səmərəliliyi müəllimin istiqamətləndirici suallardan istifadə etməsindən də asılıdır. Müəllim hələ dərsə hazırlaşarkən bu sualları tərtib etməli, iş vərəqində əks olunmuş tapşırığın tələbləri ilə uzlaşdırmalıdır.

Müzakirənin uğurla aparılması qazanılmış biliklərin bir tam halında formallaşmasına, sistemə salınmasına imkan verir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğunudur.

Qiymətləndirmə meyarları

Aydınlaşdırma

Müəyyənləşdirmə

**Yeni sözlərdən istifadəetmə
Şərhətmə**

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən müəllimin köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mətnə uyğun mənasını lügətlərdən aydınlaşdırmaqdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən istifadə etməklə dəqiq aydınlaşdırır.
Şeirdə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrini suallar verməklə müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirməkdə bəzən çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrini tam əhatə etməklə müəyyənləşdirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Əliağa Kürçaylı. “Qaranquş” – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirələrdə, müsahibədə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif mənbələrdən topladığı fikirləri əlaqələndirib istifadə edir.
3.1.3. 1,5-2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli inşa və ya esse yazır.	Təsvir xarakterli inşa və ya esse yazır.

Dörsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilmə səviyyəsi, təqdimatların dirlənilməsi və rəy mübadiləsi əsasında müəyyənləşdirilə bilər.

Əvvəlki dərsdə əsərin məzmunu üzrə aparılmış iş dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” başlıqlı tapşırıq əsasında davam etdirilir.

II dərs

Məzmun üzrə iş

Bilik ve bacarıqlarınızı tətbiq edin

1. Şeirə başqa bir ad verin. Bu adı seqməyinizin sababını əsaslandırbıñ doftörinizi yazın.
Şeirə ___ adı verərdim, çünki _____.
2. Hansı fikirləri doğru hesab edirsiniz?
A) Şeir heca vəznindədir.
B) Hər misradada 6 heca var.
C) Şairin fikrincə, heç bir qüvvə qaranquşu dayandura bilməz.
D) Qaranquşun öz söhvi üzündən düşdüyü çətin vəziyyət təsvir olunur.
E) Qaranquşun fadakarlığı şairi həyrləndirdi.
3. Şeirin məzmunu ilə səsləşən atalar sözlerini seib cədvəlda yazın.
Həmin atalar sözlerini seqməyinizin sababını izah edin.

Tapşırıqdakı bütün bəndlərin fərdi olaraq yerinə yetirilməsi, nəticələrin bütün sinfin iştirakı ilə müzakirə edilməsi məqsədə uyğundur.

Əsərin məzmunu üzrə qazanılmış bilikləri yekunlaşdırmağa sövq edən suallardan istifadə etməklə nəticə çıxarılması, ümumiləşdirmə aparılması faydalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirməni müəyyənləşdirilmiş meyarlar əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Dərslik səh. 154

Qiymətləndirmə meyarları

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Şərhətmə

Mühakiməyürütmə, təsviretmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətndən ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.
Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməkdə, yazısında istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-dəqiqlikə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadəni qeyri-ardicilliqlə həyata keçirir.	Əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirməyi, yazısında istifadəni ardıcıl həyata keçirir.
Təsvir xarakterli inşa (esse) yazmaqdə çətinlik çəkir.	Təsvir xarakterli inşanı (esseni) müəllimin köməyi ilə yazır.	Təsvir xarakterli inşada (essedə) qeyri-dəqiqliyə yol verir, mövzunu qismən əhatə edir.	Təsvir xarakterli inşada (essedə) ardiciliyi gözləməklə mövzunu dolğun əhatə edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini sağırdılara xatırladır.

Mövzu: Əliağa Kürçaylı. “Qaranqus” – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazıcının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla obrazı səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliğə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirələrdə, müsahibədə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnindən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (müzakirə, təqdimatların dinlənilməsi və s.) müəyyən edilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagirdlərin təbiətlə bağlı xeyli əsərlə tanış olduqları, bu barədə digər fənlərdən də biliklərə yiyləndikləri xatırladılır. Dərslikdəki “Təbiət, quşlar və heyvanlar haqqında bədii əsərlərdən öyrəndikləriniz digər fənlərdən mənimsdəiyiniz biliklərdən fərqlənirmi?” suali əsasında yığcam müsahibə aparılır. Nəticədə tədqiqat suali formalasdırılır.

Tədqiqat suali. “Qaranqus” şeirində başlıca fikir nədən ibarətdir?

Fərziyyələr dinlənilir, təkrara yol verilmədən qeydlər aparılır.

Müəllim üçün məlumat. *Təhlilə başlamazdan əvvəl müəyyən hazırlıq işlərinin aparılması faydalıdır. Təbiət mövzusunda lirk şeirlərin təhlili ilə əlaqədar qazanılmış bilik və bacarıqların yada salınması və tətbiqinə istiqamət verilməsi vacibdir. Şagirdlər artıq özlərinə məlum olan aşağıdakı qaydaları istiqamətləndirici suallar əsasında xatırladır və onlara əməl etməyin əhəmiyyətini qeyd edirlər:*

- şeirin onlarda yaratdığı təəssüratın, hiss və düşüncənin açıqlanması;
- şeirdəki obraz barədəki ilkin təəssüratın şərh edilməsi;
- əsərin bədii təsir gücünü artırın vasitələr (bədii təsvir vasitələri və s.) haqqında ilkin nəticənin çıxarılması.

Tədqiqatın aparılması. Tədqiqat sualının aydınlaşdırılması üzrə iş fərqli variantlarda həyata keçirilə bilər. Lakin bütün hallarda dərslikdəki “Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı suallardan istifadə edilməsi, eləcə də “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə mənbə kimi müraciət olunması məqsədə uyğundur.

Məlum qaydalardan biri tətbiq edilməklə şagirdlər kiçik qruplara bölünür. Hər qrupa iş vərəqləri təqdim olunur. İş vərəqlərində «Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin» tapşırığındaki suallar əks olunur. Qrupun sayından asılı olaraq müəllim sualları birləşdirə bilər. Eləcə də suallarda müəyyən dəyişikliyin aparılması, onlara əlavələrin edilməsi və s. mümkündür. Qrupların işi diqqətlə müşahidə edilir. Ehtiyac yarandıqda istiqamətləndirici suallarla kömək göstərilir.

Təhlili üzrə iş

Əsrlər bağılı açıqlamalar

1. Mətni oxuyun. Tapşırıqları yerinə yetirəkən ondakı fikirlərdən faydalansın.

Şair bu asarında ana məhabətinin digər canlıları da xas olmasından söz almışdır. Güclü leysana bacımayaraq dindimyindo balaları üçün yem daşıyan qaranquşun fadakarlığı oxucunu heyvətləndirir, təbiəti, quşlara, heyvənləri rəğbətinə daha da artırır.

Təsvir olunan hadisə yaddan çıxmır, oxucunu düşündürür, ona güclü təsir edir. Şair buna necə nail olub?

Sözlərdən, ifadələrdən, bədii təsvir vəsaitlərindən seirdə necə istifadə olunduğu naqış edin.

III dərs

Dərslik səh. 155

mərhələdə qruplar bir-birinin işinin məzmunu ilə ətraflı tanış olur. Amma qazanılmış biliklərin sistemə salınması, formalasdırılması dərsin növbəti mərhələsində həyata keçirilir.

Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün diskussiya şəraitinin yaradılması vacibdir. Hər bir şagird sual vermək, onu düşündürən məsələ barədə danışmaq imkanına malik olmalıdır. Müzakirəni istiqamətləndirmək üçün əvvəlcədən əlavə sualların da hazırlanması məqsədə uyğundur.

Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin

2. Seirin oxucuya güclü təsir etməsinə sabab nədir? Fikrini əsərlərdən.

3. Seir səhər tabiat mövzusunda oxuduğunuz hansı əsəri xatırlatdır? Venn diaqramından istifadə etməyinizi məqsədən yoxdur.

4. Seirin işlədiyi bədii təsvir vəsaitinin əsərə gətirdiyi gözəlliyi necə izah edərsiniz? Cədvəldən istifadə etməyinizi faydalıdır.

Bədii təsvir vəsaitinin işlədiyi cümlə	Seirin bədii gözəlliyyinin – təsir gücünün artırmasında onun rolu
--	---

5. Əsərdəki başlıca fikri – ideyanı aydınlaşdırın. Yazıcıının mövqeyini ifadə edən misraları nümunə göstərin.

Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş

6. Seir təbiəti, heyvanlar, quşlar ələmənin hasr olunmuş digər əsərlərdən hansı cəhətlərinə görə förlənir? Onu tam olğunuñ bir əsəri müqayisə etməklə suala cavab hazırlayıın. Cədvəldən istifadə etməyinizi faydalırı.

Hansı cəhətlərinə görə müqayisə olunurlar?	Əsərlərin adı
“Qaranquş”	

Dərslik səh. 156

əsasında aparmaq məqsədə uyğundur.

Qiymətləndirmə meyarları:

Səciyyələndirmə

Aydınlaşdırma

Münasibətbildirmə

Yeni sözlərdən istifadəetmə

Şərhətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Obrazı müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirməkdə çətinlik çəkir.	Obrazı müəllifin münasibətindəki bəzi cəhətlərə əsaslandırmaqla səciyyələndirir.	Obrazı müəllifin münasibətinə qismən əsaslanmaqla səciyyələndirir.	Obrazı müəllifin münasibətinə əsaslanmaqla səciyyələndirir.
Şeirdə bədii təsvir vasitələrinin rolunu aydınlaşdırmaqdə çətinlik çəkir.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrinin rolunu suallar verməklə, müəllimin, yoldaşlarının köməyi ilə aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrinin rolunu əsasən aydınlaşdırır.	Şeirdə bədii təsvir vasitələrinin rolunu əhatəli aydınlaşdırır.
Şeirin ideyasını şərh etməkdə, münasibət bildirməkdə çətinlik çəkir.	Şeirin ideyasını müəllimin köməyi ilə şərh edir, münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, qeyri-dəqiq münasibət bildirir.	Şeirin ideyası əhatəli şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
Yeni sözlərdən müzakirə və müsahibədə istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərin bir qismindən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən əsasən istifadə edir.	Müzakirə və müsahibədə yeni sözlərdən məqamında, dolğun istifadə edir.
Şeirlə bağlı fikirlərini mətnəndə nümunələr gətirməklə şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Şeirlə bağlı fikirlərini müəllimin köməyi ilə mətnəndə nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətnəndə bəzi məqamlarda müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.	Şeirlə bağlı fikirlərini mətnəndə ardıcıl olaraq müvafiq nümunələr gətirməklə şərh edir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Tətbiq və ümumiləşdirmə

Mövzu: İlyas Əfəndiyev. “Şəhərdən gələn ovçu” – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcıının münasibətinə əsaslanmaqla obrazı səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını, onda diqqətə çatdırılan başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirələrdə, müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətnəndə nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr göstərməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli münasibət bildirir.

Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin əsas məqsədi bölmə üzrə mövzuların tədrisi zamanı əldə edilən bilik və bacarıqların sistemləşdirilməsi və möhkəm-ləndirilməsidir. Belə dərslər biliklərin dərinləşdirilməsində, bacarıqların inkişa-fında mühüm rol oynayır. Müəllim bu dərsə qədər bölmə üzrə hansı mövzularda şagirdlərin çətinlik çəkdiklərini, nisbətən zəif reallaşdırılmış standartları mü-əyyənləşdirmiş olur. Məhz buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərsləri həmin çatışmazlıqların aradan qaldırılması istiqamətində qurulmalıdır.

Dərsdə mühüm anlayışlar təkrar edilməli, standartların reallaşma səviyəsini yüksəltmək məqsədilə müxtəlif tapşırıqlar verilməlidir. Tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərinin bir məqsədi də kiçik summativ qiymətləndirməyə hazırlıq-dır. Buna görə də tətbiq və ümumiləşdirmə dərslərində formativ qiymətləndirmə aparılmır.

Dərsin gedişi

Şagirdlərin əsərin məzmununu ilə tanışlığı dərsdə təmin edilmiş olur. Bu, dərsi fərqli variantlarda təşkil etməyə imkan verir. Dərslikdəki tapşırıqlar bütün şagirdlərin iştirakını və fəallığını təmin edən diskussiyanın tətbiqi üçün məqsədə uyğundur. Dərsi diskussiyanın tətbiqi ilə keçməyi planlaşdırın müəllim şagirdlərin diqqətini dərslikdəki suala cəlb edir: Əsər təbiət, onun nadir canlılarının qorunması barədə sizdə hansı düşüncə yaratdı?

Şagirdlərin öz fikirlərini sərbəst ifadə etmələrinə imkan yaradılır. Söylənmiş fikirlərə münasibət bildirilmir. Şagirdlər müəllimin təklifi ilə dərslikdə tapşırığın üzərində işləyirlər.

Mövzulardan yalnız biri seçilir və onun əsasında tədqiqat sualı formalaşdırılır.

Mövzu və tədqiqat sualı üzərində düşünün şagirdlər müxtəlif mənbələrə, digər fənlərdən qazandıqları bilik və məlumatlara əsaslanmaqla fərdi olaraq qeydlər edir, dəqiqləşdirmələrə nail olurlar. Fikirləri üst-üstə düşən (eyni mövqedə olan) şagirdlər cütlük şəklində birləşərək dəlillərini bir-birinə əlavə edir, fikir mübadiləsi apararaq qərar qəbul edirlər. Yalnız bundan sonra eyni, uyğun mövqedə olan cütlər kiçik qruplarda birləşərək dəlillərini bir daha dəqiqləşdirirlər. Qrupların mövqeyi (bu, təqdimatlar, qrup üzvlərini çıxışı şəklində ola bilər) dinlənilir və bütün sinif müzakirəyə qoşulur. Sonda ümumi-leşdirmə apararaq hansı fikrin daha əhatəli və doğru olması barədə qərar qəbul edilir.

Müzakirənin sonunda “Əsər təbiət, onun nadir canlılarının qorunması barədə sizdə hansı düşüncə yaratdı?” sualının üzərinə qayıdır. Müəllimin aşağıdakı sualları həmin mərhələdəki müzakirənin səmərəli keçməsinə şərait yaratır:

- Şəhərdən gələn ovçu yerli ovçudan – Piridən fərqlənirmi?
- Yaziçinin şəhərli ovçuya münasibətini necə izah edərsiniz? Fikrinizi nümunələrlə əsaslandırın.
- Hekayədə qaldırılmış problemin həlli yolu nədə görülür? Fikrinizi əsaslandırın.

Sinifdənxaric oxu dərsi: Təbiət bədii ədəbiyyatda – 1 saat

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Yazıcı münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.3. . Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitərinin (epitet, təşbih, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərdə fikrin təsir gücünün artmasında bədii təsvir vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Əsərin ideyasını, diqqətə çatdırılan başlıca problemi şərh edir, münasibət bildirir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif nümunələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.
3.1.2. Bədii nümunələrdəki başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Başlıca problemi müəyyənləşdirir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.

Sinifdənxaric oxu dərsi şagirdlərin “Təbiətə vurğunluq, təbiətə qayıq” bölməsi üzrə müstəqil oxuduqları əsərlər üzrə (M.Arazın “Qaranquş” şeiri, Elçinin “İki qız və sərçə” hekayəsi) keçilir. Bu əsərlərin dərsə qədər müstəqil oxunması təmin edilir.

Dərsə hazırlıq dövründə kiçik qruplar M.Arazın “Qaranquş” şeiri, Elçinin “İki qız və sərçə” hekayəsinin məzmunu ilə bağlı təqdimat hazırlayırlar, fənn kabinetində kiçik təbiət guşəsi, təbiətə həsr olunmuş şəkillərdən ibarət stend təşkil edir.

Dərsin gedişi

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Dərsin əvvəlində fənn kabinetində təşkil olunmuş kiçik təbiət guşəsi, təbiətə həsr olunmuş şəkillərdən ibarət stend barədə rəy mübadiləsi aparılır, qrupların sinifdənxaric oxu üçün tövsiyə olunmuş əsərlərin məzmunu üzrə təqdimatları dinlənilir.

Təqdimatlar üzrə rəy mübadiləsi və müzakirə nəticəsində tədqiqat suali müəyyənləşdirilir.

Tədqiqat suali. Təbiətə həsr olunmuş əsərlərdə daha çox hansı ideyalar və problemlər yüksək olunur?

Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir və lövhədə qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Kiçik qruplar iş vərəqlərindəki tapşırıqlara cavab hazırlayırlar.

I qrup	<ul style="list-style-type: none"> - M.Arazın “Qaranquş” şeirində peşmanlıq hissini daha qabarıl əks etdirən söz və ifadələri müəyyənləşdirin. - Şeirdəki başlıca fikir nədir? - Elçinin ”İki qız və sərçə” hekayəsinin qəhrəmanlarını – qızları səciyyələndirən başlıca cəhətləri müəyyənləşdirin. Fikrinizi əsaslandırın.
II qrup	<ul style="list-style-type: none"> - M.Arazın “Qaranquş” şeirində başlıca fikir nədən ibarətdir? - Şeirdə işlənilmiş bədii ifadə vasitəsini müəyyənləşdirin, əsərin təsir gücünün artırılmasında rolunu aydınlaşdırın. - M.Arazın və Ə.Kürçaylinin “Qaranquş” şeirlərinin oxşar və fərqli

	cəhətlərini müəyyənləşdirin. Müqayisə cədvəlindən, yaxud Venn diaqramından istifadə edin.
III qrup	<ul style="list-style-type: none"> - Elçinin “İki qız və sərçə” hekayəsində qoyulmuş başlıca problemi müəyyənləşdirin. Fikrinizi nümunələrlə əsaslandırın. - “İki qız və sərçə” hekayəsi ilə B.Həsənovun “İki bala” əsərini hansı cəhətlərə görə müqayisə etmək olar? Venn diaqramından istifadə edin. - M.Arazın “Qaranquş” şeiri ilə İ.Əfəndiyevin “Şəhərdən gələn ovçu” hekayəsini birləşdirən və fərqləndirən cəhətləri müəyyənləşdirin.
IV qrup	<ul style="list-style-type: none"> - Təbiət mövzusunda oxuduğunuz əsərləri birləşdirən başlıca cəhətlər hansılardır? - Yaziçı və şairlərin təbiətə həssas münasibət bəsləmələrinin səbəbini necə izah edərsiniz? - Təbiəti – quşları, heyvanları qorumaq üçün nələri vacib sayırsınız?

Məlumat mübadiləsi və müzakirə. İşin icrasına ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra təqdimatlar əsasında məlumat mübadiləsi və müzakirə aparılır.

Dərsin nəticə, ümumiləşdirmə mərhələsində fərziyyələrə nəzər salınır, nəticələrlə müqayisəsinə diqqət yetirilir.

Dərsdə “Təbiəti qorumaq borcumuzdur” mövzusunda yiğcam mühakimə xarakterli inşa və ya essenin yazılmasına vaxt ayrılır. Ayrılmış vaxt başa çatdıqdan sonra bir neçə şagirdin təqdimati dinlənilir və rəy mübadiləsi aparılır.

Sinifdənxaric oxu dərslərində formativ qiymətləndirmə təlim nəticələrinə müvafiq meyarlar əsasında aparılır.

Müəllim şagirdlərə layihə üzrə təqdimatlara son hazırlıqla bağlı tapşırıqlar verir.

BEŞİNCİ BÖLMƏ ÜZRƏ KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

Qiymətləndirmə H.Arifin “Yaşıl işıq” şeiri üzrə aparıla bilər.

Hüseyin Arif Yaşıl işıq

Təbiət vurğunu, torpaq oğluyam
İlk dəfə əlimi ağaclar sıxıb.
Dağlarda meşəyə düşən yanğının
Tüstüsü evimdə başımdan çıxıb.

Düzdə seyr etdikcə məğrur çinarı
Qartal balasıtək qanadlanmışam.
Yaşını kimsədən öyrənməsəm də,
Babam Koroğluya yaşlıd sanmışam.

Hər dən bir sünbüldür, hər toxum bir tağ,
Hər şitil bir nemət, bir yaraşıqdır.
Baharda açılan hər yaşıl düymə,
Bir yaşıl şölədir, yaşıl işıqdır.

Bir ağac əksəydi hərə həyatda
Torpaq quraqlıqdan verməzdi xəbər,
Çoxdan Abşeronun boz yaxasını
İlmələr bəzərdi, yaşıl ilmələr.

Ağaclar əksəydik, nəhəng ağaclar
Doğma Abşeronun torpaqlarında;
Susub çəkilərdi qınına xəzri,
Kəsərdi hay-küyü gilavarın da.

Torpağın sinəsi cadarlamazdı,
Torpaq müqəddəsdir, torpaq əzizdir.
Axı “Ana torpaq!” demişik ona.
Ananı qorumaq vəzifəmizdir.

Kəkliklər ötürkən daşda, qayada
Xoşdur ötənləri gətirmək yada.
Bir ipək çəməndə, bir göy talada
Sakitcə dincəlib gələndən soruş.

Bir yaşıl ümmandır açıb qoynunu
Görünməz sahili, bilinməz sonu.
Bir deyil, beş deyil onun vurğunu,
Demirəm meşəni tək məndən soruş.

QİYMƏTLƏNDİRİMƏ ÜÇÜN TÖVSIYƏ OLUNAN SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Bənddə hansı bədii ifadə vasitəsi işlənilib?

Təbiət vurğunu, torpaq oğluyam
İlk dəfə əlimi ağaclar sıxıb.
Dağlarda meşəyə düşən yanğının
Tüstüsü evimdə başından çıxıb.

- A) Epitet B) Bənzətmə C) Mübaliğə D) Bədii sual

2. Bənddə hansı bədii ifadə vasitəsi işlənilib?

Baharda açılan hər yaşıl düymə,
Bir yaşıl şölədir, yaşıl işıqdır.

- A) Epitet B) Mübaliğə C) Təkrir D) Litota

3. Şeir mövzu, məzmun baxımından hansı əsəri xatırladır?

1. S.Vurğunun “Azərbaycan” şeiri
2. İ.Əfəndiyevin “Şəhərdən gələn ovçu” hekayəsi
3. “Xəzinəqaya əfsanəsi”
4. H.Ziyanın “Höcətləşən barmaqlar” təmsili

4. Misalların ifadəli oxusunda səsdə hansı çalar duyulmalıdır?

Dağlarda meşəyə düşən yanğının
Tüstüsü evimdə başından çıxıb.

- A) Laqeyd, soyuqqanlı B) Kədər, təəssüf C) Sevinc, fərəh D) Heyrət, qəzəb

5. Şərti işarələrdən istifadə etməklə bənddə fasılərin yerini, məntiqi vurğulu sözləri göstərin.

Bir yaşıl ümməndir açıb qoynunu
Görünməz sahili, bilinməz sonu.
Bir deyil, beş deyil onun vurğunu,
Demirəm meşəni tək məndən soruş.

6. Əsərdə şeirə xas olan hansı xüsusiyyətlər vardır?

7. “Tala” sözünün mənası hansı variantda düzgün verilib?

- A) Meşədə ağacsız yer
B) Meşədə ağac çox olan yer
C) Yaylaqdə bulaq olan yer
D) Dağın zirvəsi

8. Şeirin əsas ideyası hansı misralarda əksini tapıb?

A) Hər dən bir sünbüldür, hər toxum bir tağ,
Hər şitil bir nemət, bir yaraşıqdır.

B) Düzdə seyr etdikcə məğrur çinarı
Qartal balasıtək qanadlanmışam.

C) Çoxdan Abşeronun boz yaxasını
İlmələr bəzərdi, yaşıł ilmələr.

D) Axı “Ana torpaq!” demişik ona.
Ananı qorumaq vəzifəmizdir.

9. Əsərdə qaldırılan başlıca problem nədir?

10. Əsər sizdə hansı hiss və düşüncə yaratdı? Kişik esse yazın.

LAYİHƏLƏR ÜZRƏ İŞ

I yarımlı

Layihə – 1

Mövzu: “Yaşayan əfsanələr” (tamaşa-viktorina)

Tapşırıqlar:

1. Kiçik parçaların dinlənilməsi əsasında əfsanənin adının, ondakı mühüm əhvalatların xatırlanması.
2. Surətlərin adının çəkilməsi ilə əfsanənin adının və qısa məzmununun xatırladılması.
3. Adı çəkilən əfsanə qəhrəmanlarının digər əfsanə qəhrəmanları ilə müqayisəsi.
 4. Səciyyəvi epizodların səhnələşdirilməsi.
5. Aparıcıların sayının müəyyənləşdirilməsi və çıkış üçün mətnlər hazırlanması.
6. Tamaşa-viktorina programının hazırlanması.

Layihə – 2

Mövzu: “Vətən öz qəhrəmanlarını unutmur”
(Şəhid qəhrəmanlara həsr olunmuş ədəbi-bədii gecə)

Tapşırıqlar:

1. Bədii əsərlərin (şeir və nəsr əsərlərindən parçaların) seçilməsi
2. Məruzəçilərin müəyyənləşdirilməsi
3. İfadəli oxu bacarığına malik iştirakçıların seçilməsi
4. Bədii nümunələrdən parçaların səhnələşdirilməsi, müvafiq musiqi əsərlərinin müəyyənləşdirilməsi
5. Aparıcıların seçilməsi, programın hazırlanması

II yarımil

Layihə – 1

**Mövzu: “İpə-sapa düzülməmiş incilər”
(Mənəvi dəyərlərə, hikmətli sözlərə həsr olunmuş müsabiqə)**

Tapşırıqlar:

1. “Dini-mənəvi dəyərlərimiz” mövzusunda ədəbi-bədii kompozisiya hazırlanması, müzakirəsi
2. “Atalar sözü –ağlıın gözü” mövzusunda ədəbi viktorina
3. Görkəmli şəxsiyyətlərin elm, bilik haqqında aforizmlərinin təqdimatı
4. “Nizaminin hikmət və nəsihətləri” mövzusunda səhnələşdirmə
5. Aparıcıların seçilməsi, qruplar arasında iş bölgüsü, planlaşdırma

Layihə – 2.

Mövzu: “Uşaqlar həyatın çicəkləridir” mövzusunda sərgi

Tapşırıqlar:

1. Uşaq mövzusunda əsərlərdən nümunələr seçilməsi.
2. Uşaq mövzusunda şəkillərin toplanılması.
3. Uşaqlara həsr olunmuş musiqi əsərlərindən nümunələr seçilməsi.
4. Şagirdlərin hazırladığı video-süjetlərin, slaydların seçilməsi.
5. Aparıcıların (sərgi bələdçilərinin) seçilməsi.
6. Sərginin təqdimatının planının tərtibi.

Layihə – 3

Mövzu: “Təbiət anadır- qoruyaq onu” mövzusunda təqdimatlar

Tapşırıqlar:

1. “Ekologiya nədir?” mövzusunda elektron təqdimat hazırlanması, müzakirəsi
2. “Azərbaycanın təbiəti” mövzusunda video- süjetə baxış, rəy mübadiləsi
3. “Təbiətə ziyan vuranlar” mövzusunda karikatura müsabiqəsi, təkliflər
4. “Təbiətin qorunması haqqında görkəmli şəxsiyyətlərin fikirləri” mövzusunda təqdimat
5. Aparıcıların seçilməsi, qruplar arasında iş bölgüsü, planlaşdırma

GÜNDƏLİK PLANLAŞDIRMAYA AİD NÜMUNƏLƏR

Mövzu: Dərzi şagirdi Əhməd (nağııl) – 3 saat
Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlorın mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Nağılda tanış olmayan sözlorin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Nağılda bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikrini nağıldan nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi

İş forması: fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş

Metod və priyomlar: əqli hücum, müsahibə, təqdimat

Təchizat: dərslik, nağılin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi müxtəlif yollarla (təqdimatların dinlənilməsi, müzakirənin təşkili, müsahibə və s.) müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədəyindur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Bu, fərqli variantlarda təşkil oluna bilər. Onlardan biri dərslikdəki suallar əsasında işin təşkilidir.

Bu suallar üzrə fikir mübadiləsinin aparılması şagirdlərdə mövzuya maraq oyanmasına, tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsində fəallıq göstərmələrinə səbəb olur.

Tədqiqat səali: Qarşısına qoyduğu məqsədə çatmaq üçün insandan daha çox nə tələb olunur?

Fərqli fikirlər – fərziyyələr dinlənilir və qeyd edilir.

Müəllim əlavə edir ki, fərziyyələri yoxlamaq, hansının doğru olduğunu aşkara çıxarmaq üçün “Dərzi şagirdi Əhməd” nağılinin ətraflı öyrənilməsi, araşdırılması məqsədəyindur.

Tədqiqatın aparılması. İlk növbədə nağılin oxunması, məzmunu barədə mükəmməl təsəvvürün qazanılması vacibdir. Şagirdlər fərdi səssiz oxumaqla əsərin ilk dörd parçasının məzmununu ilə tanış olurlar. Oxuya başlamazdan əvvəl dərslikdəki tapşırığın (“Oxuda aydınlaşdırın”) yerinə yetirilməsinin vacib olduğu xatırladılır.

Müəllimin təklifi ilə cütlük şəklində (hər şagird partiə yoldaşı ilə də işləyə bilər) mətnlə bağlı suallara cavab hazırlayırlar. Həmin suallara uyğun olaraq dördüncü parçaya aid suallar tərtib edirlər. Sualların düşündürücü olmasına, yalnız məzmunu xatırlatmamasına diqqət yetirilir. Məlum üsullardan biri tətbiq edilməklə kiçik qruplar yaradılır və bütün sualların cavabı qrup daxilində aparılan fikir mübadiləsi əsasında dəqiqləşdirilir. Çıxarılmış

nəticələr barədə qrupların təqdimatları dinlənilir və bütün sinif müzakirəyə qoşulur. Tanış olmayan sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin hansı səviyyədə aydınlaşdırıldığı aşkarla çıxarılır.

Müəllim üçün məlumat. *Oxu müxtəlif forma və növlərin (fərdi səssiz oxu, səslisi oxunun dinlənilməsi, fasılərlə oxu, proqnozlaşdırılmış oxu və s.) tətbiqi ilə həyata keçirilə bilər. Müəllim sinifdə oxunacaq hissəni (nağılın həcmi onun bir dərs saatında oxunmasına imkan vermir) əvvəlcədən müəyyənləşdirməlidir. Tətbiq olunan oxu növünün tələbləri nəzərə alınaraq hazırlıq işi aparılmalıdır. Məsələn, fasılərlə oxunu tətbiq etməyi planlaşdırın müəllim fasılərin ediləcəyi məqamları, fasılələrdə veriləcək sualları müəyyənləşdirməlidir.*

Bütün bunlarla yanaşı, nəşr əsərlərinin oxusu üzrə bacarıqların xatırladılması və tətbiqinə istiqamət verilməsi faydalıdır. Bu mərhələdə ayrı-ayrı təsvirlərə, mühüm ştrixlərə, obrazların davranışın və əməllərinə, xarici görünüşlərinin təqdiminə diqqət yetirməyin vacib olduğunu şagirdlərin özlərinin xatırlatmalarına nail olunmalıdır.

Dərsdə şifahi nitqin inkişafı üzrə işin təşkili xüsusi diqqət tələb edir. Bu iş əsərin məzmununun daha dərindən qavranılmasına da əhəmiyyətli təsir göstərir. Şifahi təqdimatlar hazırlanarkən yeni öyrənilmiş sözlərdən, əsərdən seçilmiş nümunələrdən istifadə etməyin əhəmiyyəti və yolları yığcam şəkildə xatırladılmalıdır.

Arzu edən şagird başqa mövzuda təqdimat hazırlaya bilər. Bütün hallarda təqdimatlardan nümunələrin fəal dinlənilməsinin və müzakirə edilməsinin təşkili vacibdir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Dərzi şagirdi Əhməd (nağıl) – 3 saat

İkinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitabalarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Nağılda tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, takrir, litota) müəyyənləşdirir.	Nağılda bədii təsvir vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, müsahibədə istifadə edir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi

İş forması: fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş

Metod və priyomlar: müsahibə, müzakirə, təqdimat

Təchizat: dərslik, əsərin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər.

Dərsin gedisi

Nağılin ardını müstəqil (evdə) oxuyan şagirdlərin məzmunu hansı səviyyədə mənimsədiklərini (müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur) fərqli yollarla aşkar çıxarmaq olar. Bunu müsahibənin aparılması, təqdimatların dinlənilib müzakirə edilməsi və s. şəkildə həyata keçirmək mümkündür. Həmin prosesdə əsərdəki yeni sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin necə qavranıldığından aşkarılması, zəruri dəqiqləşdirmələrin aparılması diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.

Müstəqil oxunmuş parçalarda mühüm strixlərə, təsvirlərə və s. şagirdlərin necə, hansı həssaslıqla yanaşdıqları da ön plana çəkilməli, sonrakı mərhələlər üçün vacib olanların aydınlaşdırılması zəruridir.

Evde oxunmuş parçalara aid sualların aydınlaşdırılması üzrə işə ayrılan vaxt elan olunur. Cütlükler suallara cavablar hazırlayırlar, sonra kiçik qruplarda birləşib fikir mübadiləsi aparırlar. Dəqiqləşdirilmiş cavablar kiçik qrupların təqdimatları əsasında müzakirə edilir.

Dərslikdəki “**Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin**” başlıqlı tapşırığın icrasına vaxt ayrılır və elan edilir.

Tapşırıq fərdi yerinə yetirilsə də, sonda dinləmələr əsasında sinif üzrə müzakirə aparılır. Bu, bütün şagirdlərin tapşırıqga hansı səviyyədə cavab hazırladıqlarını müəyyənləşdirməye şərait yaradır.

Nağılin məzmununun bütövlükdə mənimsənilməsi nəticənin çıxarılmasına imkan verir. Həmin mərhələdə şagirdlərin yüksək fəallıq göstərmələri üçün istiqamətləndirici suallardan istifadə etmək faydalıdır. Sonda nəticələr şagirdlərin irəli sürmiş olduqları fərziyyərlə müqayisə edilir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dörslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Dərzi şagirdi Əhməd (nağıł) – 3 saat

Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Nağılı janr baxımından hekayə ilə müqayisə edir.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılıçının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Baş qəhrəmanı digər obrazlarla müqayisə etməklə səciyyələndirir.
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsvir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Nağılın mövzusunu, ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
1.1.2. Heca vəznli şeirləri, süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekayə) ideya-məzmununa uyğun ifadəli oxuyur.	Nağılın ideya məzmununu ifadəli oxu ilə çatdırır.
3.1.3. 1,5-2 səhifə həcmində mühakimə və təsvir xarakterli mətnlər (inşa, esse) yazır.	Mühakimə xarakterli inşa, təsvir xarakterli esse yazır.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi

İş forması: fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş

Metod və priyomlar: müsahibə, müzakirə, təqdimat, problemin həlli

Təchizat: dörslik, iş vərəqləri

Dərsin gedişi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi təqdimatların dinlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Müəllim aşağıdakı sual üzərində düşünməyi təklif edir: Dərzi şagirdi Əhmədin öz arzusuna çatması təsadüfidirmi?

Sualla bağlı müsahibə davam etdirilir, şagirdlər tədricən tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə yönəldilir.

Tədqiqat suali: Əhmədin öz arzusuna çatmasının əsil səbəbi, sizcə, nədir? Sualla əlaqədar mövqelərini açıqlayan şagirdlər fərqli fikirlər – fərziyyələr söyləyirlər. Fərziyyələr təkrara yol verilmədən lövhədə yazılır. Fərziyyələrin yoxlanılması üçün tədqiqatın aparılmasının zəruriliyi qeyd edilir.

Müəllim üçün məlumat. Hələ tədqiqat başlanmamış nəşr əsərlərinin təhlili üzrə qazanılmış bilik və bacarıqların xatırladılması və tətbiqinə istiqamət verilməsi məqsədə uyğundur.

- obrazların xarakterindəki başlıca cəhətlərin aşkarılması və münasibət bildirilməsi;
- obrazların davranış və əməllərindəki özünəməxsusluğun müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi;
- obrazlara yazılıının münasibətinin aydınlaşdırılması, təhlildə nəzərə alınması;
- əsərin mövzusunun, ideyasının, onda qaldırılmış başlıca problemin aydınlaşdırılması, münasibət bildirilməsi;

– əsərin bədii təsir gücünü artırın vasitələrin təhlilə cəlb olunması;

Şagird tədqiqatının hansı formada təşkilindən asılı olmayaraq, yuxarıda göstərilənlərlə bağlı qazanılmış bilik və bacarıqların tətbiqinə ciddi diqqət yetirilməlidir.

Tədqiqatın aparılması. Bu, fərqli texnologiyaların, müxtəlif iş formalarının tətbiqi ilə həyata keçirilə bilər. Lakin bütün hallarda dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırığına, “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə müraciət edilməsi vacibdir.

Tədqiqatın kiçik qruplarla aparılmasını planlaşdırın müəllim tapşırığı iş vərəqlərində əks etdirib, hər qrupa bir sual təqdim edir. Məqsəddən, sinfin səviyyəsindən, qrupun sayından, ayrılmış vaxtdan asılı olaraq müəllim tapşırığa yaradıcı yanaşa bilər. Bu zaman şagirdlərin təhlilə bağlı qazanmış olduqları bilik və bacarıqların səviyyəsi nəzərə alınmalıdır. Qruplarda vəzifə bölgüsünün aparılmasına diqqətlə yanaşılmalı, tapşırıqla əlaqədar yaranan suallara aydınlıq gətirilməlidir. Tədqiqatın aparılmasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra dərsin növbəti mərhələsinə keçilir.

Məlumat mübadiləsi. Qruplar tapşırığın yerinə yetirilməsi prosesində əldə etdiyi nəticəni təqdim edir. Bu, hesabat səciyyəli olmur, qruplar həmin mərhələdə bir-birlərini işinin məzmunu barədə aydın təsəvvür qazanmaq məqsədilə suallar da verir.

Tədqiqat prosesində toplanmış məlumatın mübadiləsi ümumi mənzərə barədə təsəvvür yaratmaqla bərabər, həm də nöqsanların olduğunu aşkarı çoxdur. Bunun aradan qaldırılması növbəti mərhələdə həyata keçirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Müəllim bu mərhələdə işi elə qurmalidır ki, çatışmazlıqlar tədricən aradan qalxın, qaranlıq qalmış məsələlərə aydınlıq gətirilsin. Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün müəllimin əvvəlcədən suallar hazırlaması faydalıdır. O, pərakəndə fikirlərin sistemə salınmasını, qrup işlərinin uzlaşmasını, faktların arasında əlaqələrin yaranmasını, bir sözə, tədqiqat prosesində mənimşənilənlərin bir tam halına düşməsini təşkil edərək tədqiqat sualına dolğun cavabın ərsəyə gəlməsini təmin etməlidir. Müəllim bu məqamda şagirdlərin diskussiya aparmalarını, öz mülahizələrini sərbəst söyləmələrini, özlərini müzakirənin bərabərhüquqlu iştirakçısı kimi hiss etmələrini təmin etməli, onların əvəzinə danışmamalıdır.

Nəticə, ümumişdirmə. Müzakirə başa çatdıqdan sonra ümumişdirmənin aparılması, nəticənin çıxarılması həyata keçirilir. Müəllim yiğcam yekun sözü ilə şagirdləri son nəticələrə istiqamətləndirə bilər: Nağılda təsvir olunan hadisələrin əsasında qəhrəmanın yuxu görməsi və yuxunun yozulması durur. Dərzi şagirdi Əhməd öz ağılı, fərasəti ilə çətin sinaqlardan üzüağ çıxır. Nağılda Əhmədin fiziki gücündən, pəhləvanlarla döyüşdə qəhrəmanlığından deyil, tapmaca-sualların cavabını ağlinin gücü ilə tapmasından bəhs olunur. Bu, təsadüfi deyildir. Tapmaca-suallara şah, vəzir, vəkil, varlı tacir övladları-

nın deyil, sadə bir adamın – dərzi şagirdinin doğru cavab verməsində bir məna vardır.

Nəticənin əsasında belə bir fikir dayanmalıdır ki, nağıl adı bir insanın, dərzi şagirdinin öz zəkası, fərasəti, hazırlıq cavabı sayəsində məqsədinə çatmasının mümkünlüyüünə xalqın inamını ifadə edir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

İfadəli oxu ilə bağlı aşağı siniflərdə qazanılmış bilik və bacarıqlar dərslikdəki “**İfadəli oxuya hazırlanın**” mətninin başa düşülməsinə və tapşırığın asan yerinə yetirilməsinə imkan verir.

Bir neçə ifanın dinlənilib müzakirə edilməsi faydalıdır.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırıqlara şifahi cavabların verilməsi və onlara münasibət bildirilməsi vaxta qənaət baxımından məqsədə uyğundur.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Səməd Vurğun. Azərbaycan – 3 saat

Birinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1 Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübəliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi.

İş forması: fərdi iş, kiçik qruplarda iş.

Metod və priyomlar: müsahibə, əqli hücum, təqdimatlar, ikihissəli gündəlik.

Təchizat: dərslik, iş vərəqləri, şeirin məzmununa uyğun şəkillər.

Dörsin gedisi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (yazılı cavabların müzakirəsi və s.) müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Bu mərhələdəki işi fərqli variantlarda təşkil etmək mümkündür. Onlardan biri dərslikdəki suallardan istifadə ola bilər.

Həmin suallar əsasında aparılan müsahibə tədqiqat sualının formalaşması ilə tamamlanır.

Tədqiqat suali: Vətənlə bağlı əsərlərdə daha çox hansı hiss və düşüncələr öz əksini tapır?

Fərziyyələr dirlənilir və qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Bədii oxu ustasının ifasında (müəllimin nümunəvi ifadəli oxusu ilə də əvəz oluna bilər) şeirin bir neçə bəndinin dirlənilməsi faydalıdır. Bu, sinifdə əsərin ideya-məzmununa uyğun ovqatın yaranmasına səbəb olur.

Şagirdlərin diqqəti dərslikdəki tapşırığa cəlb olunur:

Müəllim üçün məlumat. *Oxunun səmərəliliyinə nail olmaq üçün aşağıdakı fikrin şagirdlərə çatdırılması faydalıdır.*

Öyrəndiyiniz şeir sizə tanış mövzuda yazılıb. Onda daha qabarıq ifadə olunmuş fikri oxuda aydınlaşdırmağa çalışın. Eləcə də şeirdə sizə yaxın olan hislərin və fikirlərin üzərində düşünün. Bu yaxınlığın səbəbini müəyyənləşdirməyə çalışın.

Şeirin ilk səkkiz bəndinin oxusunu həyata keçirilir. Bu, fərdi səssiz oxu, ayrı-ayrı şagirdlərin ucadan oxusunun dirlənilməsi və s. şəkildə təşkil oluna bilər. Oxu tamamlandıqdan sonra tanış olmayan sözlərin, eləcə də bədii təsvir və ifadə vasitələrinin müəyyənləşdirilməsinə vaxt ayrılır. Fərdi səssiz oxu tətbiq edilərsə, bu iş oxu prosesində də reallaşdırıla bilər. Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin hansı növdə (epitet, təşbeh, bədii sual və s.) olduğunu da şagirdlərin qeyd etmələri vacibdir.

Sonra şagirdlər dörd qrupda birləşib (hər qrup iki bənd üzərində işləməklə) fikirlərini ikihissəli gündəlikdə yazırlar.

Şagirdlərə bir daha xatırladılır ki, gündəliyin birinci sütununda (“Əsərdə diqqətimizi daha çox cəlb edənlər”) müstəqil aydınlaşdırıla bilmədikləri sualları, misraların, bəndlərin onlarda yaratdığı təəssürat və s. qeyd oluna bilər. Unudulmamalıdır ki, ikihissəli gündəliyin tətbiqi əsərin məzmununun əhəmiyyətli dərəcədə qavranılmasını təmin etməlidir.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların təqdimatları əsasında fikir mübadiləsi aparılır. Bütün qruplar bir-birlərini öz işlərinin məzmununu ilə tanış edir. Bu mərhələdə tanış olmayan sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin hansı səviyyədə qavranıldığına üzərinə qayıtməq faydalıdır.

Bu mərhəlenin səmərəli keçməsi üçün qrupların bir-birlərinə suallar verməsinə nail olunmalıdır.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Məlumatların əlaqələndirilməsi, bir tam halına salınması diqqət mərkəzində saxlanılır. Müəllim əvvəlcədən hazırladığı suallardan istifadə etməklə müzakirənin səmərəli, diskussiya səciyyəli olmasını təmin etməlidir.

Bu mərhələdə əsərin (oxunmuş bəndlərin) məzmunu ilə bağlı bütün məsələlərə aydınlıq gətirilməlidir.

Əsərin məzmunu bütövlükdə mənimsənilmədiyindən dərsin “nəticə, ümumiləşdirmə” mərhələsinin tələbləri bütünlükə həyata keçirilmir, görülmüş işlərə yekun vurulmaqla kifayətlənilir. Ardınca şifahi nitqin inkişafı üzrə nəzərdə tutulmuş işə ayrılan vaxt elan edilir, şagirdlərin diqqəti mövzulara cəlb olunmur.

Hər iki mövzu şeirin məzmunu ilə bağlı qazanılmış məlumatın zənginləşməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Bir neçə təqdimatın dinlənilib müzakirə edilməsi bu baxımdan faydalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Səməd Vurğun. Azərbaycan – 3 saat
İkinci saat: Əsərin məzmununu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekaya, mənzum hekaye) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Şeirdə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.5. Heca vəznli şeirlərdə, süjetli bədii nümunələrdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) müəyyənləşdirir.	Şeirdə bədii təsvir və ifadə vasitələrini müəyyənləşdirir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, müsahibədə istifadə edir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr götirməklə şərh edir.	Fikrini şeirdən nümunələr göstərməklə şərh edir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi.

İş forması: fərdi iş, kiçik qruplarda iş, bütün siniflə birgə iş.

Metod və priyomlar: müsahibə, təqdimatlar, ikihissəli gündəlik.

Təchizat: dərslik, iş vərəqləri, şeirin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər.

Dərsin gedisi

Evdə oxunmuş bəndləri bir daha nəzərdən keçirən şagirdlər müəllimin təklifi ilə fikirlərini fərdi olaraq ikihissəli gündəlikdə yazırlar. Şagirdlərin kiçik qruplarda birləşib fikir mübadiləsi aparmalarını təşkil edən müəllim bunun üçün vaxt ayırır. Bunun ardınca qrupların təqdimatı əsasında müzakirə aparılır. Müzakirədə, həmçinin mənası tanış olmayan sözlərin, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin necə qavranıldığı aşkarla çıxarılır.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” tapşırığının yerinə yetirilməsinə vaxt ayrılır.

Tapşırıqların fərdi olaraq yerinə yetirilməsi məqsədə uyğundur. Bu, şagirdlərin hər birinin bilik və bacarığı barədə təsəvvürün qazanılması baxımından faydalıdır.

Tapşırıqların yerinə yetirilməsi prosesini diqqətlə izləyən müəllim şagirdlərin işinin məzmunu barədə təsəvvür əldə edir. Müəllimin bu prosesdə müsahidə etdiklərini qısaca yazması – qeydlər götürməsi faydalıdır.

Ayri-ayrı şagirdlərin cavabının dinlənilməsində fikir mübadiləsinə, diskussiya səciyyəli müzakirənin keçirilməsinə şərait yaradılır. Çoxlu şagirdin dinlənilməsi yox, bir neçə cavabın əhatəli müzakirəsi daha faydalı olar.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: Səməd Vurğun. Azərbaycan – 3 saat
Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.3. Bədii nümunələrdə təsvir və ifadə vasitələrinin (epitet, təşbeh, mübaliqə, bədii sual, təkrir, litota) rolunu aydınlaşdırır.	Əsərin təsir gücünün artmasında bədii təsvir və ifadə vasitələrinin rolunu aydınlaşdırır.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Şeirin ideyasını şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.
3.1.1. Mövzu ilə bağlı əlavə mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirir, yazısında istifadə edir.	Müxtəlif mənbələrdən topladığı materialları əlaqələndirib istifadə edir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi.

İş forması: fərdi iş, kiçik qruplarda iş.

Metod və priyomlar: müsahibə, problemin həlli, təqdimatlar.

Təchizat: dərslik, iş vərəqləri.

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının hansı səviyyədə yerinə yetirilməsi təqdimatların (inşa nümunələrinin) dinlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarına müraciət etməsi vacibdir.

Təhlile həsr olunmuş dərsi müxtəlif variantlarda təşkil etmək mümkündür. Onlardan biri aşağıdakı məzmunda ola bilər.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. “Azərbaycan” şeirinə yazılmış mahnından bir parça səsləndirilir. Şeir haqqında tanınmış alimlərin, yazıçıların fikirləri proyektor vasitəsilə (bu, mümkün deyilsə, yazılmış şəkildə) nümayiş etdirilir. Müəllimin istiqamətləndirici sualları əsasında şeirin geniş yayıldığı, ona marağın güclü olması fikri formalaşır. Bu, tədricən tədqiqat sualının müəyyənləşdirilməsinə imkan yaradır.

Tədqiqat suali: “Azərbaycan” şeirinin maraqla oxunmasına, sevilməsinə səbəb, sizcə, nədir?

Fərziyyələr dinlənilir, təkrara yol verilmədən qeydlər aparılır.

Müəllim üçün məlumat. *Təhlilə başlamazdan əvvəl müəyyən hazırlıq işlərinin aparılması faydalıdır. Başqa sözlə, lirik şeirlərin təhlili ilə əlaqədar qazanılmış bilik və bacarıqların yada salınması və tətbiqinə istiqamət verilməsi vacibdir. Şagirdlər artıq özlərinə məlum olan aşağıdakı qaydaları istiqamətləndirici sualların əsasında xatırlayır və onlara əməl etməyin əhəmiyyətini qeyd edirlər:*

- yaratdığı təəssüratın, hiss və düşüncənin açıqlanması;
- müəllifin şeirdə diqqəti cəlb etmək istədiyi başlıca problemin müəyyənləşdirilməsi;

– əsərin bədii təsir gücünü artırın vasitələrin (bədii təsvir vasitələrinin və s.) rolunun aydınlaşdırılması.

Tədqiqatın aparılması. Tədqiqat sualının aydınlaşdırılması fərqli variantlarda (metodların, iş formalarının və növlərinin seçilməsi baxımından) həyata keçirilə bilər.

Bütün hallarda dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” başlıqlı tapşırıqdan istifadə, “Əsrlə bağlı açıqlamalar” mətninə müraciət edilməsi məqsədə uyğundur.

Tədqiqatın kiçik qruplarda aparılmasını planlaşdırın müəllim “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırığındakı suallar əsasında iş vərəqləri hazırlayır.

Qarsıya qoymuş məqsəddən, qrupun sayından və s. asılı olaraq müəllim suallara yaradıcı yanaşa bilər. Suallarda müəyyən dəyişikliyin aparılması, onlara əlavələrin edilməsi və s. mümkündür.

Tapşırığın icrasına ayrılan vaxtı elan edən müəllim dərslikdəki “Əsrlə bağlı açıqlamalar” mətnindən, eləcə də əlavə mənbələrdən istifadənin məqsədə uyğun olduğunu xatırladır.

Qrupların işini diqqətlə müşahidə edən müəllim, ehtiyac yarandığı məqamlarda, istiqamətləndirici suallarla kömək göstərir.

Tapşırığın birinci sualında “Azərbaycan” şeirinin digər bir əsrlə müqayisəsi tələb olunur. Müəllim Ə. Cavadın “Azərbaycan! Azərbaycan!” şeirinin, yaxud sinifdən xaric oxu materiallarında bir nümunənin seçilməsini təklif edə bilər.

VII sinif şagirdləri xalq şairi S. Vurğun haqqında məlumatlı olurlar. 3-cü sual (“Müəllif haqqındaki təsəvvürümə şeir nələr əlavə etdi? Fikrinizi nümunələrlə əsaslandırın”) üzərində işləyən qrupa, aşağı siniflərdə öyrəndiklərini, müxtəlif mənbələrdən məniməsədiklərini xatırlamaları üçün istiqamət vermək faydalı olar.

İşin icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra dərsin növbəti mərhələsinə keçilir.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların təqdimatları dinlənilir. Çıxış edənlər sualların verilməsi təmin olunur. Bu mərhələdə qruplar bir-birinin işinin məzmununu ilə ətraflı tanış olur. Əldə edilmiş məlumatların əlaqələndirilməsi, sistemə salınması dərsin növbəti mərhələsində həyata keçirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün sərbəst diskussiya şəraitinin yaradılması vacibdir. Hər bir şagird sual vermək, onu düşündürən məsələ barədə danışmaq imkanına malik olmalıdır. Qruplara bir-birinin cavabına yerinə düşən əlavələr etmək üçün şərait yaradılmalıdır.

Müzakirənin səmərəli keçməsi üçün müəllimin əvvəlcədən suallar hazırlanması məqsədə uyğundur.

Nəticə, ümumiləşdirmə. Bu mərhələdə şagirdlərin maksimum fəallığına, müstəqilliyinə çalışmaq lazımdır. Müəllim yiğcam yekun sözündə şagirdləri “Azərbaycan” şeirinə xalqımızın maraq və məhəbbətini açıqlamağa, çıxardıqları nəticələri faktlarla əsaslandırmaya istiqamətləndirməlidir.

Şagirdlərin irəli sürmüştər olduqları fərziyyələrlə nəticələrin müqayisəsinə xüsusi diqqət yetirilir.

Dərslikdə “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlığı altında verilmiş müzakirə mövzusu (“Vətənimiz musiqidə, rəssamlıqda və kinoda”) “Azərbaycan” şeirinin birinci dərs saatında şagirdlərin diqqətinə çatdırılmalı, müəyyən hazırlıq işləri aparılmalıdır. Şagirdlərin marağı nəzərə alınaraq qrupların yaradılması, hər üç sahə (musiqi, rəssamlıq, kino) üzrə məlumatların toplanması işi həyata keçirilməlidir. Bu, müzakirənin səmərəli keçməsinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Müzakirəni fərqli formalarda təşkil etmək olar. Bütün hallarda şagirdlərin hamısının fəallığına səy göstərmək lazımdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirilmə mövzu üzrə iş texnologiyalarının şərhində verilmişdir.

Evdə iş

Ifadəli oxuya hazırlaşın.

Şeirin ilk üç bəndinin oxusuna hazırlıq.

- Əvvəlcə ifaçılıq vəzifəsini dinləyicilərə nə çatdıracağınızı aydınlaşdırın.
- Sonra hər bəndin oxusunda səsinizin aldığı çalarları dəftərinizdə (şeirin mətninin kənarında) yazın.
- Fasilələrin yerini, səsin ucalığını, sürətini və s. müəyyənləşdirib nümunədə olduğu kimi şərti işaretlərlə göstərin.

Mövzu: S.S.Axundov. Nurəddin – 3 saat

Birinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Heca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekaya) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə aydınlaşdırır.
1.1.3. Süjetli bədii nümunələri (dastan, hekayə, mənzum hekaya) hissələrə ayırır, plan tərtib edir, məzmununu müxtəlif formalarda nağıl edir.	Hekayədən seçdiyi hissənin məzmununu hazırladığı plan əsasında <u>yığcam nağıl</u> edir.
2.1.1. Öyrəndiyi yeni sözlərdən bədii nümunələrlə bağlı müzakirələrdə və müxtəlif ünsiyyət məqamlarında istifadə edir.	Yeni sözlərdən müzakirədə, nağıletmədə istifadə edir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi

İş forması: fərdi iş, kiçik qruplarda iş

Metod və priyomlar: müsahibə, əqli hücum, təqdimatlar

Təchizat: dərslik, iş vərəqləri, hekayənin məzmununa uyğun şəkillər, lügətlər.

Dərsin gedişi

Ev tapşırığının yerinə yetirilməsi səviyyəsi fərqli yollarla (təqdimatların müzakirəsi və s.) müəyyənləşdirilə bilər. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Sinfin səviyyəsinə, şagirdlərin marağına uyğun olan variant seçimkələ bu mərhələdəki işi təşkil etmək olar. Variantlardan biri dərslikdəki suallardan istifadə olunmasıdır.

Bu suallar üzrə aparılan müsahibə əsasında tədqiqat sualını müəyyənləşdirmə mümkündür.

Tədqiqat sualı. Yamanlığın – pisliyin qarşılığında yaxşılıq etməklə nəyə nail olmaq mümkündür?

Fərziyyələr dinlənilir və təkrara yol vermədən qeyd olunur.

Tədqiqatın aparılması. Hekayədən ilk beş parçanın sinifdə oxusunu təşkil etmək məqsədə uyğundur. Oxunu fərqli yollarla həyata keçirmək mümkündür. Vaxta qənaət baxımından fərdi səssiz oxunun üzərində dayanmaq olar. Bütün hallarda dərslikdəki tapşırığın yerinə yetirilməsinin zəruriliyi şagirdlərin diqqətinə çatdırılır.

Mətnin kənarındakı suallara cavabların hazırlanması cütlük şəklində yerinə yetirilir. Suallar əsərin məzmununun daha dərindən qavranılmasını, hadisələr, obrazlar barədə ilkin təəssüratın formallaşmasına imkan yaratır.

Suallardan bəziləri (məsələn, “Gülüstan” kitabı haqqında nə bilirsiniz?”) əlavə mənbələrə (imkan varsa, internetə) müraciət etməyə istiqamətləndirir. Bu, əvvəlcədən nəzərə alınmalıdır.

Əsərdən sinifdə oxunması planlaşdırılan hissənin ikinci və beşinci parçalarına aid sualların tərtib edilməsi də cütlük şəklində həyata keçirilə bilər. Bu qəbildən sualların hazırlanması məzmunun mənimsənilməsi nəticəsində mümkündür. Belə tapşırıqlar məntiqi təfəkkürün inkişafına da əlverişli şərait yaradır.

İşin icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra kiçik qruplar yaradılır və bütün suallarla bağlı fikir mübadiləsi aparılır. Bu, dərsin növbəti mərhələsində davam etdirilə bilər.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların təqdimatı əsasında aparılan məlumat mübadiləsi yalnız bir-birinin işinin məzmununu ilə tanışlıq səciyyəsi daşıdır. Sualların verilməsi əsasında cavabların dəqiqləşdirilməsi, əlavələrin edilməsi və s. həyata keçirilir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Cavabların müqayisə edilməsi, əlaqələndirilməsi, qruplaşdırılması diqqət mərkəzində saxlanılır. Bütün bunlar fikirlərə aydınlıq gətirməklə yanaşı, əsərin məzmununun öyrənilməsini də dərinləşdirir.

Görülmüş işə yekun (əsərin məzmununun öyrənilməsi başa çatmadığına görə dərsin “nəticə, ümumiləşdirmə” mərhələsinin tələbləri tam halda ikinci dərsdə həyata keçirilir) vurulduğandan sonra şagirdlər müəllimin təklifi ilə dərslikdəki tapşırığın üzərində fərdi işləyirlər.

Seçilmiş formanın (yiğcam nağıletmə) tələblərinə çıxış edənlərin necə əməl etdikləriə bütün sinfin münasibət bildirməsi təmin olunur.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: S.S.Axundov. Nurəddin – 3 saat

İkinci saat: Əsərin məzmunu üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.1.1. Həca vəznli şeirlərdə və süjetli bədii nümunələrdə (dastan, hekayə, mənzum hekayə) tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərdən, sorğu kitablarından istifadə etməklə aydınlaşdırır.	Hekayədə tanış olmayan sözlərin mənasını lügətlərin köməyi ilə də aydınlaşdırır.
1.1.4. Bədii nümunələrin (dastan, hekayə, mənzum hekayə) janr xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.	Hekayə janrnına məxsus xüsusiyyətləri müəyyənləşdirir.
2.2.1. Müzakirələrdə ədalətlilik və obyektivlik nümayiş etdirir.	Fərqli fikirlərə ədalətli, obyektiv münasibət nümayiş etdirir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi

İş forması: fərdi iş, cütlük şəklində iş, kiçik qruplarda iş

Metod və priyomlar: əqli hücum, müsahibə, təqdimatlar

Təchizat: dərslik, hekayənin məzmununa uyğun şəkillər, iş vərəqləri, lügətlər.

Dərsin gedişi

Hekayənin ardını müstəqil (evdə) oxusundan sonra məzmunun, eləcə də yeni sözlərin necə qavranıldığını yiğcam müsahibə ilə aydınlaşdırmaq olar. Bu, vaxta qənaət baxımından (digər variantların seçilməsi də mümkündür) faydalıdır.

Müstəqil oxunmuş parçaları (6, 7, 8, 9) bir daha nəzərdən keçirən şagirdlərə mətnə aid suallara cütlük şəklində cavab hazırlamaq teklif olunur. Cavabları bir-birinə yaxın olan şagirdlər kiçik qruplarda birləşərək fikir mübadiləsi aparırlar. Bu, dərsin **tədqiqatın aparılması** mərhələsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Sonra qrupların təqdimatı əsasında **məlumat mübadiləsi** və **məlumatın müzakirəsi** həyata keçirilir. Bunlar, əslində, çox vaxt qovuşmuş şəkildə baş verir. Qruplar bir-birinin işinin məzmunu ilə tanış olur, müqayisələr aparır, əlavələr edir, əlaqələrin yaradılmasına, qruplaşdırmacların aparılmasına diqqət yetirir.

Nəticə, ümumiləşdirmə mərhələsində bütün fikirlərin bir ideya şəklinə salınmasına səy göstərilir. Əldə olunmuş yekun fikir şagirdlərin irəli sürmüş olduqları fərziyyələrlə müqayisə edilir.

Dərslikdəki “Bilik və bacarıqlarınızı tətbiq edin” tapşırığının icrasına vaxt ayrılır.

Tapşırığın icrası fərdi qaydada həyata keçirilir.

Bu, şagirdlərin hər birinin işinin məzmunu, keyfiyyəti barədə müəllimin dolğun təsəvvür qazanması baxımından məqsədəyənqundur. Vaxt çatışmazlığı yaranarsa, tapşırıq kiçik qruplarda yerinə yetirilə bilər. Belə halda müəllim hər bir şagirdin fəaliyyətini diqqətlə izləməlidir.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

Mövzu: S.S.Axundov. Nurəddin – 3 saat

Üçüncü saat: Təhlil üzrə iş

Standartlar	Təlim nəticələri
1.2.1. Bədii nümunələri (dastan, hekaya, mənzum hekaya) növ və janr baxımından müqayisə edir.	Nağılla müqayisə əsasında hekayənin janr xüsusiyyətini aydınlaşdırır.
1.2.2. Digər obrazlarla müqayisə etməklə və yazılının münasibətinə əsaslanmaqla ədəbi qəhrəmanları səciyyələndirir.	Müqayisə etməklə, yazıçı münasibətinə əsaslanmaqla obrazları səciyyələndirir.
1.2.4. Bədii nümunələrin mövzusunu, ideyasını və başlıca problemini şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.	Hekayədəki başlıca problemi və ideyanı şərh edir, əsaslandırılmış münasibət bildirir.
2.1.2. Bədii nümunələrlə bağlı fikirlərini mətndən nümunələr gətirməklə şərh edir.	Fikirlərini hekayədən nümunələr gətirməklə şərh edir.

Dərsin tipi: induktiv, bədii əsərin öyrənilməsi

İş forması: fərdi iş, kiçik qruplarda iş

Metod və priyomlar: əqli hücum, müsahibə, problemin həlli, təqdimatlar

Təchizat: dərslik, iş vərəqləri

Dərsin gedisi

Ev tapşırığının hansı səviyyədə yerinə yetirilməsi təqdimatların dinlənilməsi və müzakirəsi əsasında müəyyənləşdirilir. Müəllimin müvafiq qiymətləndirmə meyarlarına müraciət etməsi məqsədə uyğundur.

Təhlilə həsr olunmuş dərsin bir variantı aşağıdakı məzmunda ola bilər.

Motivasiya, problemin qoyuluşu. Şagirdlər, müəllimin təklifi ilə xeyirxahlıq, yaxşılıqla əlaqədar bildikləri atalar sözlərini xatırladırlar. Diqqət “Yaxşılığa yaxşılıq hər kişinin işidir, yamanlığa yaxşılıq ər kişinin işidir” atalar sözüne və hekayədə Rəhimin Nurəddinə dediklərinə (“Mən səni oğulluga götürməklə böyük hünər etmədim, çünki mən ancaq yaxşılışa yaxşılıq etdim. Bu, hər kişinin işidir. Amma sən yamanlışa yaxşılıq etdin. Bu isə ancaq sənin kimi ər kişinin işidir”) cəlb olunur. Müsahibə tədricən tədqiqat suallının formallaşmasına imkan yaradır.

Tədqiqat səali: Sizcə, yazıçı nə üçün “yalnız xeyirxahlığın deyil, pisliyin, yamanlığın qarşısında da yaxşılıq etmək lazımdır” fikrini doğru hesab edir?

Fərziyyələr dinlənilir, təkrara yol vermədən qeyd edilir.

Tədqiqatın aparılması. Tədqiqat suallının aydınlaşdırılması üçün fərqli yollar seçilə bilər. Hansı yoluñ seçilməsindən asılı olmayaraq dərslikdəki “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab yazın” tapşırığına və “Əsərlə bağlı açıqlamalar” mətninə müraciət etmək faydalıdır.

Tədqiqatın kiçik qruplarda aparılması əvvəlcədən iş vərəqlərinin hazırlanmasını tələb edir. “Araşdırın. Fikirləşin. Cavab verin” tapşırığında sualları iş vərəqlərində əks etdirib qruplara təqdim etmək olar. Müəllimin suallara yaradıcı yanaşması məqsədə uyğundur. O, məqsədindən, sinfin səviyyəsindən, qrupun sayından və s. asılı olaraq suallarda dəyişiklik edə bilər.

İşin icrası prosesində qruplarda vəzifə bölgüsünün aparılmasına diqqət yetirən müəllim ehtiyac yaranan məqamlarda istiqamətləndirici suallardan istifadə etməklə tədqiqatın səmərəliliyinə yardımçı olur. Tapşırıqlardakı başlıca tələbin nə olduğu, daha səmərəli metodların seçilməsi və s. müəllimin yönləndirici suallarla qruplara çatdırıldığı məsələlərdəndir. Tapşırıqdakı birinci sual (“Hekayədə diqqəti cəlb edən mühüm problem nədir? Müəllif həmin problemin həllində nəyə üstünlük verir?”) tədqiqat suallının aydınlaşdırılması baxımdan daha əhəmiyyətlidir.

Müəllim nəzərə almalıdır ki, S.S.Axundov “Qorxulu nağıllar”da xeyirlə şərin mübarizəsinə ön plana çıkmış, pisliklərin, şərin aradan qaldırılmasına maarifçilik mövqeyindən və ideyalarından çıxış edərək münasibət bildirmişdir. Bu yanaşmanın digər səbəbləri də unudulmamalıdır. Daha dəqiq deyilsə, xalq nağıllarının, Tolstoyçuluq ideyalarının S.S.Axundov yaradıcılığında iz buraxdığı yaddan çıxarılmamalıdır. Pisliklərin bağışlanması müsbət nəticələr verə biləcəyi fikrini oxucuya aşilanı yazuçı problemin bu yolla həllinə üstünlük verirdi.

S.S.Axundovun maarifçi dünyagörüşü yaratdığı bir sıra obrazların xarakterində, davranış və əməllərində özünü qabarlıq göstərirdi. “Nurəddin”dəki Əmiraslanın faciəsi məktəbdən, təhsildən qaçaq düşməsi ilə izah olunur. Gülpərinin dayazdüşüncəli olması, həyatda ciddi səhv'lərə yol

verməsinin səbəbi də bu mövqedən əsaslandırılır. Tapşırıqdakı 3-cü sual (“Əmiraslanla Gülpərinin oxşar və fərqli cəhətləri hansılardır? Bu obrazları yaratmaqda müəllifin niyyəti nə olmuşdur?”) məsələyə bu baxımdan yanaşmağı tələb edir. Sualın cavabı ilə əlaqədar hekayədə tutarlı faktlar vardır.

İşin icrasına ayrılan vaxt başa çatdıqdan sonra dərsin növbəti mərhələsinə keçilir.

Məlumat mübadiləsi. Qrupların bir-birinin işinin məzmunu ilə ətraflı tanış olmalarına imkan yaradılır. Cədvəllərin, sxemlərin nümayiş etdirilməsinə, əhatəli izahların verilməsinə diqqət yetirilir. Qeydlər edilmiş cədvəllərin lövhədən asılması məqsədə uyğundur. Bu, şagirdlərin digər qrupların işi ilə daha ətraflı tanış olmalarına imkan yaradır. Eləcə də sualların verilməsi, əlavələrin edilməsi, digər dərslərdə olduğu kimi, burada da əhəmiyyətli yer tutmalıdır. İşin səmərəli təşkili dərsin növbəti mərhələsinin uğurlu olmasına təsir edir.

Məlumatın müzakirəsi və təşkili. Müəllim müzakirənin səmərəli keçməsi üçün əvvəlcədən suallar hazırlaya bilər. Bu suallar müzakirənin, belə demək olarsa, planauyğun aparılmasına şərait yaradır. Ayrı-ayrı faktların, pərakəndə məlumat toplusunun əlaqələndirilməsinə və sistemə salınmasına müzakirədə xüsusi önem verilir. Məhz bundan sonra ümumiləşdirmənin aparılması, nəticənin çıxarılmasını həyata keçirmək olur.

Nəticə, ümumiləşdirmə. Deyilmiş fikirlərin ümumiləşdirilməsi, bir ideya halında ifadə edilməsi bu mərhələdə diqqət yetirilən başlıca məsələlərdəndir. Müəllim istiqamətləndirici suallardan istifadə etsə də, nəticələrin çıxarılması şagirdlərin öhdəsinə düşməlidir.

Nəticələrin fərziyyələrlə müqayisə edilməsi, tədqiqat suali ilə əlaqəsi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Yaziçının “yamanlığa yaxşılıqla cavab vermək” mövqeyinin nədən qaynaqlandığı, əxlaqi-tərbiyəvi fikrə söykənən maarifçilik ideyalarının bu məsələdə rolü və s. nəticədə əksini tapmalıdır.

Dərslikdəki “Tətbiq. Müzakirə. Yaradıcı iş” başlıqlı tapşırıq (“Azərbaycan xeyriyyəçilərinin gördüyü işlər” mövzusunu müzakirə edin) qazanılmış bilik və bacarıqların tətbiqi baxımından faydalıdır.

Tapşırığa fərdi olaraq hazırlanmış cavablardan bir neçəsinin diniñənilib müzakirə edilməsinə vaxt ayrılmalıdır.

Qiymətləndirmə. Formativ qiymətləndirmə mövzu üzrə iş texnologiyasının şərhində verilmişdir.

Müəllim dərslikdəki “Evdə iş” başlıqlı tapşırığın evdə yerinə yetirilməsini şagirdlərə xatırladır.

MƏNBƏLƏR

1. Abbasov Ə. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi: müasir baxış və konseptual yanaşmalar.// Azərbaycan məktəbi, 2007 N 4.
2. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanunu. Bakı, 2009.
3. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin milli kurikulumu. Bakı, 2006.
4. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsil sisteminde Qiymətləndirmə Konsepsiyası.// Kurikulum, 2009, N 2.
5. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. Azərbaycan müəllimi qəzeti. 25 oktyabr 2013. N 41 (8558).
6. Ağayev Ə.Ə. Təlim prosesi: ənənə və müasirlik. Bakı: Adiloğlu. 2006.
7. Aslanov Y.Y. Ədəbiyyat tədrisi: Ənənə və müasirlik. Bakı: APU-nun nəşri, 2011.
8. Bəylərov E. Formativ qiymətləndirmə.// Kurikulum, 2011, N 3.
9. Энциклопедия интерактивного обучения. Е.Пометун. Киев, 2007.
10. Əliyev P.B. Ümumtəhsil məktəblərində poetikanın tədrisinin nəzəri və praktik problemləri. (Şeir nümunələri əsasında) Bakı: Nurlan, 2000.
11. Ərəb-fars sözləri lüğəti. I-II cild. Bakı: Şərq-Qərb, 2005.
12. İnsan hüquqlarının tədrisi. Metodik vəsait. Bakı: Norveç Qaçqınlar Şurasının nəşri. 2003.
13. Kərimov Y.Ş. Təlim metodları. Bakı: RS Poliqraf, 2010.
14. Kroufond A., Vendi Soul E., Metyu S., Makinster C. Düşünən sinif üçün öyrətmə və öyrənmə üsulları. Bakı, Müasir Təhsil və Tədrisə Yardım Mərkəzi, 2012.
15. Mehrabov A.O., Abbasov Ə., Zeynalov Z., Həsənov R. Pedaqoji texnologiyalar. Bakı: Mütərcim, 2006.
16. Mikayılov Ş.A., Bəkirova A.M. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI siniflərində ədəbiyyatın tədrisi metodikası. Bakı, Nakusuna, 2008.
17. Müəllim hazırlığının və orta təhsilin perspektivləri. (Qərb təhsil sisteminin təcrübəsi əsasında). Müəllim üçün vəsait. Bakı, İREX, 2005.
18. İnteqrativ kurikulum: mahiyyəti və nümunələr. Müəllim üçün vəsait. Bakı, İREX, 2005.
19. Heydər Əliyev: Təhsil, bilik, məktəb. A.Naxçıvanının red.ilə. Bakı: Müəllim, 2006.
20. Həsənlı B.A. Ədəbiyyatın tədrisi metodikası. Bakı: Müəllim, 2011.
21. Həsənlı B., Hüseynova İ. Azərbaycan məktəblərində beynəlxalq humanitar hüquq üzrə biliklərin öyrədilməsi. Bakı: Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin nəşri, 2006.
22. Hüseynoğlu S. Ədəbiyyat dərslərində yeni texnologiyalar: fəal/interaktiv təlim. Bakı, 2009.
23. Hüseynoğlu S. İfadəli oxunun əsasları. Bakı: ADPU-nun nəşri, 2009.
24. Ümumi təhsilin fənn standartları. (I-XI siniflər) Bakı: Mütərcim, 2012.
25. Veysova Z.A. Fəal/interaktiv təlim. Bakı, 2007.
26. Yusifov F. A. Ədəbiyyatın tədrisi metodikası. Bakı: ADPU-nun nəşri. 2010.
27. <http://edu.gov.az>
28. <http://kurikulum.az>
29. <http://pedsovet.org/>
30. <http://edebiyyat.ucoz.com>
31. <http://currikulum.org>

BURAXILIŞ MƏLUMATLARI

Ədəbiyyat – 7

*Ümumtəhsil məktəblərinin 7-ci sinfi üçün
Ədəbiyyat fənni üzrə dərsliyin
metodik vəsaiti*

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər:

**Bilal Ağabala oğlu Həsənov
Soltan Hüseyn oğlu Əliyev
Sədaqət Qurban qızı Məmmədova
Aynur Cəfər qızı Mustafayeva**

Nəşriyyat redaktoru

Kəmalə Abbasova

Texniki redaktor

Zeynal İsayev

Dizayner

Taleh Məlikov

Korrektor

Aqşin Məsimov

*Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi:
2018-087*

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi – 2018

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 11,6. Fiziki çap vərəqi 13. Səhifə sayı 208.
Kağız formatı 70x100 1/16. Tiraj 6371. Pulsuz. Bakı – 2018

“BAKİ” nəşriyyatı
Bakı, AZ 1001, H.Seyidbəyli küç. 30

Pulsuz

